

Opetushallitus

Perusopetuksen
opetussuunnitelman perusteet 2014
luvut 1-12

**Turun perusopetuksen
opetussuunnitelma
luvut 1-12
1.8.2016**

TURKU
Hepokullan koulu

Sisällys

LUKU 1 PAIKALLISEN OPETUSSUUNNITELMAN MERKITYS JA LAADINTA	5
1.1 Opetussuunnitelman perusteet ja paikallinen opetussuunnitelma	5
1.2 Paikallisen opetussuunnitelman laatimista ohjaavat periaatteet	5
1.3 Paikallisen opetussuunnitelman arviointi ja kehittäminen	7
1.4 Paikallisen opetussuunnitelman laadinta ja keskeiset opetusta ohjaavat ratkaisut	7
LUKU 2 PERUSOPETUS YLEISSIVISTYKSEN PERUSTANA.....	18
2.1 Opetuksen järjestämistä ohjaavat veloitteet	18
2.2 Perusopetuksen arvoperusta	20
2.3 Oppimiskäsitys.....	22
LUKU 3 PERUSOPETUKSEN TEHTÄVÄ JA YLEISET TAVOITTEET	23
3.1 Perusopetuksen tehtävä.....	23
3.2 Opetuksen ja kasvatuksen valtakunnalliset tavoitteet.....	24
3.3 Tavoitteena laaja-alainen osaaminen.....	25
LUKU 4 YHTENÄISEN PERUSOPETUKSEN TOIMINTAKULTTUURI.....	32
4.1 Toimintakulttuurin merkitys ja kehittäminen	32
4.2 Toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavat periaatteet	34
4.3 Oppimisympäristöt ja työtavat	39
4.4 Opetuksen eheyttäminen ja monialaiset oppimiskokonaisuudet.....	42
LUKU 5 OPPIMISTA JA HYVINVOINTIA EDISTÄVÄ KOULUTYÖN JÄRJESTÄMINEN.....	46
5.1 Yhteinen vastuu koulupäivästä.....	46
5.2 Yhteistyö	48
5.3 Kasvatuskeskustelut ja kurinpidollisten keinojen käyttö	53
5.4 Opetuksen järjestämistapoja.....	56
5.5 Opetuksen ja kasvatuksen tavoitteita tukeva muu toiminta	63
LUKU 6 OPPIMISEN ARVIOINTI	66
6.1 Arvioinnin tehtävät ja oppimista tukeva arviointikulttuuri	66
6.2 Arvioinnin luonne ja yleiset periaatteet	67
6.3 Arvioinnin kohteet.....	69
6.4 Opintojen aikainen arviointi	72
6.4.1 Arviointi lukuvuoden aikana	72
6.4.2 Arviointi lukuvuoden päättyessä	74
6.4.3 Opintoissa eteneminen perusopetuksen aikana	75

6.4.4 Arviointi nivelvaiheissa	77
6.5 Perusopetuksen päättöarviointi	78
6.5.1 Päättöarvosanan muodostaminen	79
6.5.2 Johonkin oppiaineeseen tai erityiseen tehtävään painottuva opetus ja päättöarviointi	80
6.6 Perusopetuksessa käytettävät todistukset ja todistusmerkinnät	81
6.7 Erityinen tutkinto ja siitä annettavat todistukset	85
LUKU 7 OPPIMISEN JA KOULUNKÄYNNIN TUKI	86
7.1 Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet	86
7.1.1 Ohjaus tuen aikana	89
7.1.2 Kodin ja koulun yhteistyö tuen aikana	91
7.2 Yleinen tuki	92
7.3 Tehostettu tuki	93
7.3.1 Pedagoginen arvio	94
7.3.2 Oppimissuunnitelma tehostetun tuen aikana	96
7.4 Erityinen tuki.....	98
7.4.1 Pedagoginen selvitys	100
7.4.2 Erityisen tuen päätös.....	102
7.4.3 Henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma.....	103
7.4.4 Oppiaineen oppimäärän yksilöllistäminen ja opetuksesta vapauttaminen	107
7.4.5 Pidennetty oppivelvollisuus.....	108
7.4.6 Toiminta-alueittain järjestettävä opetus.....	110
7.5 Perusopetuslaissa säädetty tukimuodot	113
7.5.1 Tukiopetus	113
7.5.2 Osa-aikainen erityisopetus	115
7.5.3 Opetukseen osallistumisen edellyttämät palvelut ja apuvälineet	116
LUKU 8 OPPILASHUOLTO	118
8.1 Monialainen oppilashuollon yhteistyö	119
8.2. Yhteisöllinen oppilashuolto	121
8.3. Yksilökohtainen oppilashuolto	122
8.4. Oppilashuoltosuunnitelmat.....	124
LUKU 9 KIELEEN JA KULTTUURIIN LIITTYVIÄ ERITYISKYSYMYKSIÄ.....	141
9.2. Romanit	142
9.3. Viittomakieliset.....	142
9.4. Muut monikieliset oppilaat	142

LUKU 10 KAKSIKIELINEN OPETUS	144
10.1 Kaksikielisen opetuksen tavoitteet ja opetuksen järjestämisen lähtökohtia	144
10.1.1 Laajamittainen kaksikielinen opetus	146
10.1.2 Suppeampi kaksikielinen opetus	148
LUKU 12 VALINNAISUUS PERUSOPETUKSESSA	148
12.1 Taide- ja taitoaineiden valinnaiset tunnit.....	149
12.2 Valinnaiset aineet	150
12.3 Vieraiden kielten vapaaehtoiset ja valinnaiset oppimäärät	151
Liite 1. Oppimisen tuki.....	153
Liite 2. Tuen tasot	154
Liite3. Koulun ohjaussuunnitelma	155
Liite4. Hepokullan koulun taide- ja taitoaineiden valinnaisten tuntien kuvaukset.....	157

LUKU 1 PAIKALLISEN OPETUSSUUNNITELMAN MERKITYS JA LAADINTA

1.1 Opetussuunnitelman perusteet ja paikallinen opetussuunnitelma

Perusopetuksen ohjausjärjestelmän tarkoituksena on varmistaa koulutuksen tasa-arvo ja laatu sekä luoda hyvät edellytykset oppilaiden kasvuille, kehitykselle ja oppimiselle. Ohjausjärjestelmän normiosan muodostavat perusopetuslaki ja -asetus, valtioneuvoston asetukset, opetussuunnitelman perusteet sekä paikallinen opetussuunnitelma ja siihen perustuvat lukuvuosisuunnitelmat. Järjestelmän eri osat uudistuvat, jotta opetuksen järjestämisessä pystytään ottamaan huomioon muutokset koulua ympäröivässä maailmassa ja vahvistamaan koulun tehtävää kestäväen tulevaisuuden rakentamisessa.

Opetussuunnitelman perusteet laaditaan perusopetuslain ja -asetuksen sekä tavoitteet ja tuntijaon määrittävän valtioneuvoston asetuksen pohjalta¹. Perusteasiakirja on Opetushallituksen antama valtakunnallinen määräys, jonka mukaisesti paikallinen opetussuunnitelma valmistellaan². Opetussuunnitelman perusteiden tehtävänä on tukea ja ohjata opetuksen järjestämistä ja koulutyötä sekä edistää yhtenäisen perusopetuksen yhdenvertaista toteutumista.

Perusopetus on opetuksen ja kasvatuksen kokonaisuus, jossa eri osa-alueiden tavoitteet ja sisällöt liittyvät yhteen ja muodostavat opetuksen ja toimintakulttuurin perustan. Tämän vuoksi opetussuunnitelman perusteet sisältävät tavoitteita ja sisältöjä koskevien määräysten lisäksi niiden ymmärtämistä avaavaa tekstiä. Perusteasiakirja sisältää tarpeellisilta osin myös viittauksia lainsäädäntöön, johon perusteissa määrättävät asiat perustuvat.

Paikallinen opetussuunnitelma on tärkeä osa ohjausjärjestelmää. Sillä on keskeinen merkitys sekä valtakunnallisten tavoitteiden että paikallisesti tärkeänä pidettyjen tavoitteiden ja tehtävien ilmentämisessä ja toteuttamisessa. Paikallinen opetussuunnitelma luo yhteisen perustan ja suunnan päivittäiselle koulutyölle. Se on strateginen ja pedagoginen työkalu, joka linjaa opetuksen järjestäjän toimintaa sekä koulujen työtä. Opetussuunnitelma liittyy koulujen toiminnan muuhun paikalliseen toimintaan lasten ja nuorten hyvinvoinnin ja oppimisen edistämiseksi.

1.2 Paikallisen opetussuunnitelman laatimista ohjaavat periaatteet

Opetuksen järjestäjällä on vastuu paikallisen opetussuunnitelman laadinnasta ja kehittämisestä³. Opetussuunnitelmassa päätetään perusopetuksen kasvatustyön, opetuksen, oppimisen arvioinnin ja tuen, ohjauksen ja oppilashuollon, kodin ja koulun yhteistyön sekä muun toiminnan järjestämisestä ja toteuttamisesta. Siinä täydennetään ja painotetaan opetussuunnitelman perusteissa määriteltyjä tavoitteita, toimintaa ohjaavia linjauksia, keskeisiä sisältöjä ja muita opetuksen järjestämiseen liittyviä seikkoja paikallisesta näkökulmasta. Opetuksen järjestäjä ottaa opetussuunnitelmaa laatissaan huomioon oppilaiden tarpeet, paikalliset erityispiirteet sekä itsearvioinnin ja kehittämistyön tulokset.

---

1 Perusopetuslaki (628/1998), perusopetusasetus (852/1998), valtioneuvoston asetus perusopetuslaissa tarkoitetun opetuksen valtakunnallisista tavoitteista ja perusopetuksen tuntijaosta (422/2012) ja valtioneuvoston asetus perusopetusasetuksen muuttamisesta (423/2012)

2 Perusopetuslaki 14 § 2 mom. ja valtioneuvoston asetus (422/2012) 13 §

3 Perusopetuslaki 15 § 1 mom.

Opetussuunnitelman tehtävänä on edistää opetuksen laadun jatkuvaa kehittämistä ja vahvistaa koulutuksellista jatkumoa. Se luo perustan esiopetuksesta perusopetukseen ja perusopetuksesta seuraavaan koulutusvaiheeseen siirtymiselle. Laadinnassa otetaan huomioon muut paikalliset suunnitelmat kuten

- mahdollinen varhaiskasvatuksen suunnitelma
- esiopetuksen opetussuunnitelma
- mahdollinen perusopetukseen valmistavan opetuksen suunnitelma
- mahdollinen aamu- ja iltapäivätoiminnan suunnitelma
- lastensuojelulain mukainen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma⁴
- yhdenvertaisuuslain mukainen yhdenvertaisuussuunnitelma⁵
- mahdollinen kestävän kehityksen tai kulttuurikasvatuksen suunnitelma sekä muut opetuksen järjestäjän tekemät, erityisesti koulutusta, lapsia, nuoria ja perheitä koskevat suunnitelmat ja päätökset.

Opetuksen järjestäjä hyväksyy opetussuunnitelman erikseen suomenkielistä, ruotsinkielistä, saamenkielistä sekä tarvittaessa muulla kielellä annettavaa opetusta varten⁶. Paikallinen opetussuunnitelma voidaan laatia kaikille saman opetuksen järjestäjän kouluille yhteisenä tai siten, että suunnitelma sisältää opetuksen järjestäjän yhteisiä sekä useamman koulun yhteisiä ja/tai koulukohtaisia osioita. Päätökset laatimistavasta tekee opetuksen järjestäjä. Opetuksen järjestäjät voivat sopia myös järjestäjärajat ylittävästä yhteistyöstä ja yhteisistä seudullisista opetussuunnitelmalinjauksista.

Opetussuunnitelmaa laadittaessa otetaan huomioon, että opetus voi olla pääosin ainejakoista tai se voidaan toteuttaa eheyttynä. Eheytettyä opetusta käytettäessä myös opetussuunnitelma voidaan laatia vuosiluokkakokonaisuuksien osalta eheyttynä.

Kaikki oppilaiden yksilölliset suunnitelmat rakennetaan yhteisen opetussuunnitelman varaan⁷. Lukuvuosisuunnitelmalla täsmennetään, miten opetussuunnitelmaa toteutetaan kussakin koulussa lukuvuoden aikana. Perusopetusasetus velvoittaa tiedottamaan oppilaille ja näiden huoltajille keskeisistä lukuvuosisuunnitelmassa päätetyistä asioista.⁸

Yhteistyö opetussuunnitelman ja lukuvuosisuunnitelman laadinnassa edistää sitoutumista yhteisiin tavoitteisiin ja lisää opetuksen ja kasvatustyön yhtenäisyyttä. Opetuksen järjestäjä huolehtii opetustoimen henkilöstön mahdollisuuksista osallistua yhteistyöhön ja edistää sekä oppiaineiden yhteistyötä että eri toimijaryhmien välistä monialaista yhteistyötä. Osallistumismahdollisuuksista huolehditaan riippumatta siitä, mikä suunnitelmien laatimistapa on. Oppilaille tulee lain mukaan järjestää mahdollisuus osallistua opetussuunnitelman ja siihen liittyvien suunnitelmien valmisteluun⁹. On tärkeää, että myös huoltajat voivat osallistua opetussuunnitelmatyöhön, lukuvuosisuunnitelman valmisteluun sekä koulun toiminnan suunnitteluun, erityisesti kasvatustavoitteiden, toimintakulttuurin

⁴ Lastensuojelulaki (417/2007) 12 § ja oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 12 §

⁵ Yhdenvertaisuuslaki (21/2004) 4 §

⁶ Perusopetuslaki 15 § 1 mom.

⁷ Perusopetuslaki 16 a §, 17 § ja 17 a § (642/2010)

⁸ Perusopetusasetus 9 §

⁹ Perusopetuslaki 47 a § 1 mom. (1267/2013)

sekä kodin ja koulun yhteistyön osalta. Erityistä huomiota kiinnitetään oppilaiden ja huoltajien kannalta mielekkäisiin ja monipuolisiin sekä oppilaiden kehitysvaiheen huomioon ottaviin osallistumistapoihin.

Yhteistyö koulun ulkopuolisten toimijoiden kanssa rikastaa koulutyötä ja liittää sen ympäröivän yhteisön elämään. Perusopetuslaki velvoittaa laatimaan opetussuunnitelman oppilashuoltoa sekä kodin ja koulun yhteistyötä koskevilta osin yhteistyössä kunnan sosiaali- ja terveydenhuollon tehtäviä hoitavien viranomaisten kanssa¹⁰. Yhteistyötä tarvitaan myös muiden hallintokuntien kanssa, jotta kaikkien oppilaiden koulunkäynnistä, turvallisuudesta ja hyvinvoinnista voidaan huolehtia. Muidenkin organisaatioiden ja eri asiantuntijoiden kanssa tehtävä yhteistyö parantaa suunnitelmien ja koulutyön laatua.

Oppilaalla on perusopetuslain turvaama oikeus saada kaikkina koulupäivinä opetussuunnitelman mukaista perusopetusta¹¹. Opetuksen järjestäjä huolehtii tämän oikeuden toteutumisesta, ja jokainen oppilaiden kanssa työskentelevä toteuttaa opetuksen järjestäjän vahvistamaa opetussuunnitelmaa ja noudattaa muita työtä ohjaavia normeja.

1.3 Paikallisen opetussuunnitelman arviointi ja kehittäminen

Opetuksen järjestäjän tehtävänä on arvioida antamaansa koulutusta ja sen vaikuttavuutta sekä osallistua toimintansa ulkopuoliseen arviointiin. Arvioinnin tarkoitus on koulutuksen kehittäminen ja oppimisen edellytysten parantaminen.¹² Paikallisen opetussuunnitelman ja lukuvuosisuunnitelman toteutumisen seuranta, säännöllinen arviointi ja kehittäminen ovat osa tätä tehtävää.

Opetuksen järjestäjän ja koulujen itsearvioinnissa voidaan hyödyntää kansallisten arviointien ja kehittämishankkeiden tuloksia sekä perusopetuksen valtakunnallisia laatukriteereitä¹³. Yhteistyö oppilaiden, huoltajien ja muiden toimijoiden kanssa edistää avointa ja rakentavaa itsearviointia.

Muutokset opetussuunnitelman perusteissa edellyttävät vastaavien muutosten tekemistä paikalliseen opetussuunnitelmaan ja viemistä käytäntöön. Opetuksen järjestäjä voi tarkistaa opetussuunnitelmaansa ja parantaa sen laatua ja toimivuutta myös paikallisista tarpeista lähtien ja kehittämistyön tuloksia hyödyntäen.

1.4 Paikallisen opetussuunnitelman laadinta ja keskeiset opetusta ohjaavat ratkaisut

Paikallinen opetussuunnitelma, sitä tarkentavat lukuvuosisuunnitelmat sekä muut suunnitelmat laaditaan opetuksen järjestäjän päättämällä tavalla edellä kuvattuja tavoitteita ja periaatteita noudattaen. Opetuksen järjestäjä voi päättää opetussuunnitelmaan sisältyvien ratkaisujen delegoinnista kouluille ja koulukohtaisen opetussuunnitelman laadinnasta.

Tässä alaluvussa määrätään ne paikallisesti päätettävät opetussuunnitelmaratkaisut sekä opetussuunnitelmassa kuvattavat asiat, joita ei käsitellä muissa luvuissa. Opetussuunnitelman

¹⁰ Perusopetuslaki 15 § 2 mom. (477/2003)

¹¹ Perusopetuslaki 30 § 1 mom. (642/2010)

¹² Perusopetuslaki 21 § 1 ja 2 mom. (1296/2013)

¹³ Perusopetuksen laatukriteerit, opetus- ja kulttuuriministeriö 2012

^{13b} Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014) 6 §

perusteiden kussakin pääluvussa määrätään tarkemmin, mitä paikallisessa opetussuunnitelmassa tulee kyseisessä luvussa käsitellyn kokonaisuuden osalta päättää ja kuvata.

Opetussuunnitelman laatimiseen liittyviä ratkaisuja ja toimintatapoja

Turussa perusopetuksen opetussuunnitelma on laadittu siten, että valtakunnallisissa perusteissa määritellyt opetuksen järjestäjän päätettäväksi määrätyt asiat on kuvattu kouluille yhteisessä kunnan opetussuunnitelmassa. Koska opetussuunnitelman rakenne on hierarkkinen, on pyritty välttämään valtakunnallisen opetussuunnitelmatekstin toistamista. Kouluissa kuntakohtaista opetussuunnitelmaa on täydennetty samalla periaatteella. Koulut ovat kuvanneet omissa opetussuunnitelmissaan valtakunnallisissa perusteissa mainittujen, koulukohtaisesti määriteltävien asioiden lisäksi koulujen erityispiirteet ja valinnaisaineet. Vuosittain muuttuvat asiat on kuvattu koulujen vuosisuunnitelmissa.

Opetussuunnitelma on laadittu sekä suomen- että ruotsinkielisenä ja se on rakenteeltaan yhtäläinen valtakunnallisten perusteiden kanssa. Suunnitelma julkaistaan sähköisessä muodossa.

Opetussuunnitelmaprosessia on Turussa johtanut ohjausryhmä, jossa perusopetuksen suomen- ja ruotsinkielisten ydintoimijoiden lisäksi on ollut edustus sivistystoimialan suunnittelu- ja kehittämispalveluista, kuraattoripalveluista, esiopetuksesta ja varhaiskasvatuksesta.

Puolitoista vuotta kestäneeseen valmennukseen, jonka tavoitteena on ollut kehittää opetussuunnitelman perusteiden mukaisia toimintamalleja kouluissa, on osallistunut kaikista perusopetuksen kouluista rehtorin lisäksi 1-3 opettajaa. Valmennuksessa on ollut mukana myös esiopetuksen henkilöstöä.

Opetussuunnitelmaprosessin aikana koulujen henkilöstö on harjoitellut uuden oppimiskäsityksen ja toimintakulttuurin toteutustapoja osallistaen sekä oppilaita että huoltajia prosessin suunnitteluun ja toteuttamiseen.

Opetussuunnitelman laatimisessa on huomioitu kommentit ja lausunnot, joita on saatu oppilaiden, huoltajien ja koulun henkilöstön lisäksi mm. vanhempainyhdistyksiltä, Lasten Parlamentilta ja Nuorisovaltuustolta. Hyvinvointi- ja vapaa-aikatoimialan, Turun yliopiston normaalikoulun, eri kulttuurintuottajien sekä kolmannen sektorin kanssa on tehty yhteistyötä. Siirtymävaiheet esiopetuksesta kouluun ja perusopetuksesta toiselle asteelle on laadittu yhteistyössä ko. tahojen kanssa. Yhteistyö kuvataan tarkemmin luvussa 5.2

Opetussuunnitelman laadintaan ja kehittämiseen liittyvät asiat

Oppilashuoltoa koskeva opetussuunnitelman luku on laadittu yhteistyössä kunnan sosiaali- ja terveydenhuollon viranomaisten kanssa.

Opetussuunnitelman toteutumista arvioidaan pääasiassa perusopetuksen laadunarviointikyselyn avulla. Kyselystä saadaan tulokset sekä koko perusopetuksen että yksittäisten koulujen osalta.

Opetussuunnitelman toteutumista arvioidaan joka toinen vuosi. Tulosten perusteella suunnitellaan kehittämiskohteet ja toteutetaan tarvittavat kehittämistoimenpiteet. Koulun lukuvuosisuunnitelman toteutumista arvioidaan lukuvuoden päätteeksi.

Opetussuunnitelmaa täydentävät ja toteuttavat paikalliset suunnitelmat ja ohjelmat:

Turku 2029 -kaupunkistrategia

Kaupunkistrategiaa täydentävät ohjelmat

- Hyvinvointi ja aktiivisuus
- Kilpailukyky ja kestävä kasvu

Turun lasten- ja nuorten hyvinvointiohjelma

Turun sivistystoimialan kuntakohtainen kehittämissuunnitelma

Turun kestävän kehityksen ohjelma Turku Agenda 21

Turun kaupungin maahanmuuttajien kotouttamisohjelma 2014 - 2017

Turun kaupungin turvallisuussuunnitelma

Turun sivistystoimialan turvallisuussuunnitelma

Turun sivistystoimialan TVT-strategia

Turun aamu- ja iltapäivätoiminnan toimintasuunnitelma

Turun esiopetuksen opetussuunnitelma

Turun perusopetukseen valmistavan opetuksen opetussuunnitelma

Turun sivistystoimialan strateginen sopimus

Turun perusopetuksen operatiivinen sopimus

Turun kaupungin tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma 2015 - 2017

Vuonna 2015 voimaan astunut yhdenvertaisuuslaki velvoittaa koulut edistämään yhdenvertaisuutta suunnitelmallisesti. Kaikilla kouluilla on vuoden 2017 alusta lähtien oltava suunnitelma, joka sisältää arvion yhdenvertaisuuden toteutumisesta koulun toiminnassa sekä tehokkaat ja tarkoituksenmukaiset toimenpiteet yhdenvertaisuuden edistämiseksi. Suunnitelma laaditaan yhdessä oppilaiden, huoltajien ja koulun henkilöstön kanssa. (Yhdenvertaisuuslaki 2014, 6 §)

Yhdenvertaisuus tarkoittaa samanarvoisuutta eri ihmisryhmien välillä. Yhdenvertaisuuslain 8 § kieltää syrjinnän iän, alkuperän, kansalaisuuden, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, poliittisen toiminnan, perhesuhteiden, terveydentilan, vammaisuuden, seksuaalisen suuntautumisen tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Syrjintää on välittömän ja välillisen syrjinnän lisäksi häirintä, kohtuullisten mukautusten epääminen sekä ohje tai käsky syrjiä. Syrjintää ei kuitenkaan ole positiivinen erityiskohtelu, jonka tavoitteena on tosiasiallisen yhdenvertaisuuden edistäminen. (Yhdenvertaisuuslaki, 8-9 §.)

Uudistuneessa tasa-arvolaisissa (2015) edellytetään kouluilta lisäksi tasa-arvosuunnitelmien laatimista.

Suomen lainsäädännössä tasa-arvo viittaa naisten ja miesten väliseen tasa-arvoon sekä sukupuolen moninaisuudesta johtuvan syrjinnän poistamiseen.

Turun perusopetuksessa yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelmat yhdistetään siten, että yhdistetyssä suunnitelmassa otetaan huomioon molempien lakien vaatimukset. Koska yhdenvertaisuus terminä sisältää myös tasa-arvon, käytetään suunnitelmasta nimeä yhdenvertaisuussuunnitelma.

Koulukohtaisen yhdenvertaisuussuunnitelman prosessikuvaus

1. Nykytilanteen kartoitus

Koulussa sovitaan toimintaa organisoivasta työryhmästä. Se voi olla esimerkiksi koulun kehittämisryhmä, yhteisöllinen oppilashuoltoryhmä (KOR) tai tätä toimintaa varten erikseen perustettu työryhmä.

Yhdenvertaisuussuuteen liittyviä teemoja, tavoitteita ja sisältöjä käsitellään eri oppiaineiden tunneilla sekä luokkatunneilla koulussa sovittavalla tavalla. Aiheeseen liittyvä ja toimeenpanovaiheessa toteutettava monialainen oppimiskokonaisuus voidaan suunnitella esimerkiksi siten, että se toteutetaan valinnaisena aineena.

Koulun yhdenvertaisuustilannetta kartoitetaan oppilaille suunnatun kyselyn avulla sekä muilla tiedonkeruutavoilla. Samaa kyselyä toistamalla helpottuu yhdenvertaisuustilanteen edistymisen seuraaminen koulussa.

2. Toimenpiteiden valinta

Kyselystä ja muista lähteistä saatujen tietojen perusteella valitaan tavoitteet yhdenvertaisuuden edistämiseksi. Yhdessä oppilaiden, huoltajien ja henkilökunnan kanssa suunnitellaan sopivat toimenpiteet tavoitteiden saavuttamiseksi. Toimenpiteitä priorisoidaan keskittyen vain muutaman tavoitteen toteuttamiseen kerralla. Tavoitteet määritellään mahdollisimman konkreettisiksi. Sovitaan vastuutahot, arviointi ja seuranta.

3. Suunnitelman kirjaaminen lukuvuosisuunnitelmaan sekä muu dokumentointi

Suunnitelmaan kirjataan koulun aiemmat toimet yhdenvertaisuuden hyväksi, yhdenvertaisuusselvityksen tulokset tiivistetyksi sekä tavoitteet ja valitut toimenpiteet yhdenvertaisuuden edistämiseksi.

Kirjataan vastuutahot sekä arviointitapa ja – ajankohta.

Lukuvuosisuunnitelmaan kirjattavan yhdenvertaisuussuunnitelman lisäksi laaditaan tiivistelmä keskeisistä periaatteista ja toimintaohjeista koulun arkikäyttöön. Tiivistelmän muoto valitaan siten, että se motivoi aitoon yhdenvertaisuuspyrkimykseen.

4. Hyväksyminen ja tiedottaminen

Yhdenvertaisuussuunnitelma hyväksytään koulun lukuvuosisuunnitelman yhteydessä.

Yhdenvertaisuussuunnitelmasta tiedotetaan koko kouluyhteisöä ja huoltajia.

5. Toimeenpano

Suunnitelman toimeenpanossa korostuu laaja yhteistyö sekä yhteinen sitoutuminen valittuihin toimenpiteisiin.

6. Arviointi ja seuranta

Toimenpiteitä voidaan seurata esimerkiksi keskustelemalla tavoitteiden saavuttamisesta oppilaiden, huoltajien ja henkilökunnan kanssa. Keskeistä on arvioida toimintakulttuurin muutosta asetettujen kehittämistavoitteiden osalta. Yhdenvertaisuuskysely toistetaan kahden vuoden välein.

Koulun lukuvuosisuunnitelmassa kuvataan suunnitelma yhdenvertaisuuden edistämiseksi.

Opetuksen järjestämiseen liittyvät ratkaisut

Oppimisen ja koulunkäynnin tuki -luvussa on kuvattu perusopetuksen yhtenäisyyttä edistävä siirtymävaiheisiin liittyvä yhteistyö. Siirtymävaiheilla tarkoitetaan oppilaan siirtymistä esiopetuksesta perusopetukseen, siirtymistä vuosiluokkakokonaisuudesta (1-2 lk, 3-6 lk ja 7-9 lk) seuraavaan sekä peruskoulusta toiselle asteelle.

Opetus järjestetään pääosin vuosiluokittain etenevänä. Vuosiluokkiin sitomaton opiskelu kuvataan luvussa 5.4.

Turussa perusopetus järjestetään paikallisesti päätetyn tuntijaon mukaan ainejakoisena siten, että monialaiset oppimiskokonaisuudet toteutetaan eri oppiaineiden yhteistyönä. Opetuksen eheyttämistä käytännössä kuvataan luvussa 4.4.

* **Koulu lisää** kunnan tuntijakotaulukkoon oppiaineen ja vuosiluokan kohdalle koulun päättämän lisätunnin (*esim. + 1*).

¹Biologiaa (ja vastaavasti maantietoa) opetetaan 7.-9. vuosiluokilla 1 vvh; 1 vvh; 1,5 vvh.

²Fysiikkaa (ja vastaavasti kemiaa) opetetaan 7.-9. vuosiluokilla 1 vvh; 1,5 vvh; 1 vvh.

³Yhteiskuntaoppia opetetaan 4. ja 6. vuosiluokalla 1 vvh ja 9. vuosiluokalla 3 vvh. Vastaavasti historiaa opetetaan 5., 7. ja 8. vuosiluokilla 2 vvh ja 6. vuosiluokalla 1 vvh.

⁴Taide- ja taitoaineiden valinnaisten tuntien käyttötavasta päättää koulu opetussuunnitelman perusteiden luvussa 12.1 kuvatulla tavalla. Näiden oppiaineiden vuosiluokakohtaiset tavoitteet ja sisällöt kuvataan koulun opetussuunnitelmassa.

⁵Ohjaus kuuluu kaikille oppilaille luokka-asteesta riippumatta. Oppilaanohjausta opetetaan erillisenä oppiaineena jokaisella vuosiluokalla 7-9.

⁶Valinnaisaineista:

- Koulu päättää, mitä valinnaisaineita se tarjoaa. Valintamahdollisuuksia tulee olla vähintään kaksi.
- Opetusryhmät on mahdollista muodostaa yli vuosiluokkarajojen.
- Muun opetuksen yhteydessä suositellaan yhteisöllisten opetusmenetelmien mahdollistamiseksi vähintään 12 oppilaan ryhmiä.
- Valinnaisaineiden vuosiluokakohtaiset tavoitteet ja sisällöt kuvataan koulun opetussuunnitelmassa tai lukuvuosisuunnitelmassa.

⁷B2-kieltä opiskellaan valinnaisena aineena. Mikäli oppilas valitsee sekä A2- että B2-kielen, tuntijako tulee ylittää siltä osin, kuin luokka-asteen valinnaisistunnit eivät riitä molempiin kieliin.

⁸Koulun opetussuunnitelmassa kuvataan lisätuntien vuosiluokakohtaiset tavoitteet ja sisällöt.

⁹Vapaaehtoisten A2-kielten tunnit ovat muun tuntijaon ylittäviä tunteja vuosiluokilla 4-7. Vuosiluokilla 8-9 A2-kielien voidaan opettaa joko valinnaisaineen asemesta tai poikkeuksellisesti yhteisen tuntijaon ylittävinä. B2-latina rinnastetaan tässä suhteessa A2-kieliin. Poikkeuksen muihin A2-kieliin muodostaa A2-ruotsi, jota opetetaan vuosiluokilla 4-5 vähimmäistuntijaon ylittävänä, vuosiluokilla 6-9 ensisijaisesti B1-ruotsin asemesta ja vasta toissijaisesti valinnaisaineena tai poikkeuksellisesti tuntijaon ylittävänä opetuksena (vuosiluokilla 8-9).

Tässä tuntijaossa yksi taide- ja taitoaineiden valinnaisistunti on sijoitettu kaikille yhteisesti opetettavaksi tunniksi 4., 5., 6. ja 7. luokan käsityöhön sekä 3. luokan liikuntaan. Tämän jälkeen 7. luokalla ei ole yhtään vapaasti valittavaa valinnaisainetta. Sen sijaan vuosiluokilla 7-9 liikuntaa ja yhtä musiikkituntia lukuun ottamatta kaikki taide- ja taitoaineiden yhteiset tunnit keskitetään 7. luokalle. Tämä kompensoituu 8. ja 9. luokalla sillä, että valinnaisuutta on runsaasti, mikä merkitsee, että opintoja voidaan kohdentaa yksilöllisesti oman harrastuneisuuden ja tulevan ammattiuran kannalta mielekkäällä tavalla.

Yhtenäinen tuntijako helpottaa oppilaan siirtymistä kunnan sisällä toiseen kouluun kesken perusopetuksen.

Kieliohjelma

1. A1-kieli

A1-kielenä kaikilla oppilailla alkaa englantia, paitsi osalla kieliluokista, joissa kielten opetus on järjestetty koulun opetussuunnitelmassa kuvatulla tavalla. Vuoden 2016 tuntijaossa yksi vuosiviikkotunti siirtyy yläkoulusta viidennelle luokalle, jolloin viidennellä luokalla on A1-kieltä kolme tuntia viikossa.

Turku noudattaa tuntijakoa 222 + 4. Alakoulussa 3 vuosiviikkotuntia voidaan sijoittaa koulun päättämällä tavalla, yläkouluissa 1. Tämä mahdollistaa myös ns. varhennetun kielenopetuksen, jossa A1-kielen opiskelu alkaa jo ennen kolmatta vuosiluokkaa. On suositeltavaa, että koulut hyödyntävät alkuopetusikäisten lasten herkkyyttä kielenoppijoina. Tämä voi tapahtua varhennetun kielenopetuksen lisäksi myös kehittämällä oppimisympäristön kielitietoisuutta.

2. B1-kieli

B1-kielenä oppilailla alkaa kuudennella vuosiluokalla ruotsi, ellei oppilas opiskele ruotsia A2-kielenä. B1-ruotsin opetus järjestetään siten, että opetusta on kaikilla vuosiluokilla 6 – 9. Ruotsia on suositeltavaa tarjota yläkoulun valinnaisaineena syventämään ja laajentamaan tavoitteita.

3. Vapaaehtoinen A2-kieli ja valinnainen B2-kieli

Kielipolut on laadittu yhteistyöalueittain. Niiden suunnittelussa on otettu huomioon monipuolinen kielitarjonta sekä opetuksen jatkumon turvaaminen oppilasalueittain perusopetuksen loppuun saakka. Kaikissa kouluissa tarjotaan mahdollisuus ainakin yhden A2-kielen valitsemiseen ja yhteistyöalueella valittavana olevia A2-kieliä on ainakin kaksi.

A2-kielinä voidaan tarjota espanjaa, ranskaa, ruotsia, saksaa ja venäjää. Englantia A2-kielenä voidaan tarjota oppilaille, joilla on jokin muu A1-kieli kuin englanti. B2-kielinä voidaan tarjota espanjaa, ranskaa, saksaa ja venäjää, italiaa, kiinaa, latinaa ja viroa. Jos yhtenäiskoulu tai oppilasalueen ala- ja yläkoulu yhdessä haluavat aloittaa jonkin muun kielen opetuksen vapaaehtoisena A2-kielenä, voi koulu tai ryhmä kouluja hakea muutosta opetussuunnitelmaansa Kasvatus- ja opetuslautakunnan suomenkieliseltä varhaiskasvatus- ja perusopetusjaostolta. Jos koulu tarjoaa valittavaksi kieltä, jonka koetta ei voi suorittaa osana ylioppilastutkintoa, pitää oppilaita ja heidän perheitään tiedottaa asiasta valintaprosessin yhteydessä.

A2-kielen opetus alkaa neljännellä vuosiluokalla ja B2-kielen opetus kahdeksannella vuosiluokalla. B2-latinan opiskelu alkaa kuitenkin jo seitsemännellä vuosiluokalla.

A2-kielen ryhmäkoon tulee olla neljännen luokan alussa vähintään 14 oppilasta. Opetus voidaan oppilasalueen yhteisellä päätöksellä käynnistää pienemmälläkin koulukohtaisella oppilasmäärällä, jos oppilasalueen A2-kielen opiskelijoiden yhteismäärä riittää turvaamaan ko. kielen opiskelun jatkumon perusopetuksen loppuun saakka. Tämän varmistamiseksi saman yläkoulun oppilasalueeseen kuuluvat alakoulut tarkistavat keskenään aloittavien oppilaiden yhteismäärän vuosittain.

Alkavan B2-kielen ryhmän vähimmäiskoko on koulukohtaisesti harkinnanvarainen ja voi vaihdella lukuvuosittain.

Oppilaalla, joka aloittaa A2- tai B2-kielen opiskelun, on oikeus saada opetusta mainitun vaatimustason mukaisesti perusopetuksen loppuun saakka. Oppilaan tulee sitoutua kielen opiskeluun. Kielen opiskelun lopettaminen tai kielen vaihtaminen on mahdollista vain erittäin painavista syistä.

Koulujen tulee tukea oppilaiden kielitietoisuutta ja kulttuurista osaamista. Tämä on mahdollista myös esim. laaja-alaisissa oppimiskokonaisuuksissa sekä valinnaisaine- ja kerhotarjonnassa.

Tuntijako kieltenopetuksessa:

	3. lk	4. lk	5. lk	6. lk	7. lk	8. lk	9. lk
A1	2	2	3	2	2	2	3
A2	-	2	2	2	2	2	2
B1	-	-	-	2	2	1	1
B2	-	-	-	-	-	2	2

A2-kielen opetusta on kaksi vuosiviikkotuntia kaikilla vuosiluokilla 4 – 9. A2-kieltä opiskellaan vuosiluokilla 4 -7 vähimmäistuntimäärän ylittävänä opetuksena. Vuosiluokilla 8-9 A2-kieli on valinnaisaineena annettavaa opetusta tai poikkeuksellisesti se voi olla vähimmäistuntijaon ylittävää. Poikkeuksen muihin A2-kieliin muodostaa A2-ruotsi, jota opetetaan vuosiluokilla 4-5 vähimmäistuntijaon ylittävänä, vuosiluokilla 6-9 ensisijaisesti B1-ruotsin asemesta (vuosiluokilla 6-9) ja vasta toissijaisesti valinnaisaineena tai poikkeuksellisesti tuntijaon ylittävänä opetuksena (vuosiluokilla 8-9).

B2-kieltä opiskellaan valinnaisaineena vuosiluokilla 8 ja 9 kaksi vuosiviikkotuntia kummallakin. Jos oppilas opiskelee sekä A2- että B2-kieltä, on osan ko. kielten opiskelusta oltava vähimmäistuntimäärän ylittävää myös vuosiluokilla 8 – 9.

Latina muodostaa poikkeuksen B2-kielistä, koska opiskelu alkaa jo 7. luokalla ja vuosiviikkotunteja on vuosiluokilla 7-9 kullakin 2. Tunnit voivat olla osittain valinnaisaineina opetettavia, osittain vähimmäistuntijaon ylittäviä.

Koulun opetussuunnitelmassa kuvataan koulussa tarjottavat B2-kielen tavoitteet, sisällöt ja arviointi, ellei kuvausta ole sisällytetty Turun kuntakohtaiseen opetussuunnitelmaan. Kuvaus laaditaan joko koulukohtaisesti tai koulujen yhteistyönä.

4. A2-kielipolut

ETELÄINEN YHTEISTYÖALUE

vuosiluokat 1. – 6.	kielet	vuosiluokat 7. – 9.	kielet
Luostarivuoren ak	englanti, ruotsi	Luostarivuoren koulu	englanti, ruotsi
vuosiluokat 1. – 6.	kielet	vuosiluokat 7. – 9.	kielet

Ilpoisten koulu	espanja, ruotsi, saksa	Puropellon koulu	espanja, ranska, ruotsi, saksa	kielek
Luolavuoren koulu	espanja, ruotsi			
Vähä-Heikkilän koulu	englanti*, espanja, ranska			
vuosiluokat 1. – 6.	kielek	vuosiluokat 7. – 9.	kielek	espanja, ranska, ruotsi, saksa
Haarlan koulu	ruotsi, saksa	Syvälahden koulu	espanja, ranska, ruotsi, saksa	
Syvälahden koulu	espanja, ranska, ruotsi			
Wäinö Aaltosen ak	ruotsi, saksa			

ITÄINEN YHTEISTYÖALUE

vuosiluokat 1. – 6.	kielek	vuosiluokat 7. – 9.	kielek
Lausteen koulu	ranska, ruotsi, saksa	Vasaramäen koulu	ranska, ruotsi, saksa
Vasaramäen ak	ranska, saksa		
vuosiluokat 1. – 6.	kielek	vuosiluokat 7. – 9.	kielek
Hannunniitun koulu	espanja, ruotsi, saksa	Nummenpakan koulu	espanja, ruotsi, saksa
Nummenpakan ak	espanja, ruotsi, saksa		
Pääskyvuoren koulu	espanja, ruotsi, saksa		
Varissuon koulu	espanja, ruotsi, saksa, (ranska ja venäjä vain Normaalikoulun kanssa yhdessä)		
vuosiluokat 1. – 6.	kielek	vuosiluokat 7. – 9.	kielek
Katariina ak	espanja, ruotsi, saksa	Katariinan koulu	espanja, ruotsi, saksa

POHJOINEN YHTEISTYÖALUE

vuosiluokat 1. – 6.	kielek	vuosiluokat 7. – 9.	kielek
Kärsämäen koulu	espanja, ranska, ruotsi	Turun Lyseon koulu	espanja, ranska, ruotsi

Turun Lyseon ak	espanja, ranska, ruotsi		
vuosiluokat 1. – 6.	kielet	vuosiluokat 7. – 9.	kielet
Hepokullan koulu	espanja, saksa	Rieskalähteen koulu	espanja, ruotsi, saksa
Kähärin koulu	ruotsi, saksa		
Raunistulan ak	ruotsi, saksa		
Teräsrautelan koulu	ruotsi, saksa		
vuosiluokat 1.- 6.	kielet	vuosiluokat 7.- 9.	kielet
Aunelan koulu	ranska, venäjä	Topeliuksen koulu	englanti*, espanja, ranska, ruotsi, saksa, venäjä
Pansion koulu	saksa, venäjä		
Topeliuksen ak	espanja, ranska, ruotsi		
vuosiluokat 1. – 6.	kielet	vuosiluokat 7. – 9.	kielet
Jäkärin koulu	espanja	Yli-Maarian koulu	espanja, ruotsi, saksa
Paattisten koulu	ruotsi, saksa		
Yli-Maarian ak	espanja, ruotsi		
vuosiluokat 1. – 6.	kielet	vuosiluokat 7. – 9.	kielet
Puolalan ak	englanti, ranska, saksa	Puolalan koulu	englanti, ranska, saksa
vuosiluokat 1. – 6.	kielet	vuosiluokat 7. – 9.	kielet
Mikaelin koulu	saksa	Mikaelin koulu	saksa

*Eteläisellä yhteistyöalueella sijaitsevan Vähä-Heikkilän koulun A2- englantia opiskelevien oppilaiden kielipolku jatkuu pohjoisella yhteistyöalueella sijaitsevaan Topeliuksen yläkouluun.

Koulut voivat tehdä yhteistyötä A2-kielen opetusryhmien muodostamisessa, mikäli etäisyydet antavat siihen mahdollisuuden.

Tietyn yläkoulun oppilasalueen alakoulut voivat keskenään muodostaa A2-kielen etäopetusryhmän mikäli jatkuvuden takaamiseksi oppilaita on riittävästi. Ryhmä muuttuu lähiopetusryhmäksi yläkouluun siirryttäessä. Yläkoulut voivat keskenään sopia etäopetuksesta tarpeen mukaan, mikäli jonkin A2-kielen ryhmät muutoin jäisivät kohtuuttoman pieniksi.

Kielivalintojen vaikutukset muihin valittaviin aineisiin on kuvattu luvussa 12.3.

Opetuksen järjestämiseen liittyvät muut ratkaisut

Turussa on Opetuslautakunnan suomenkielisen jaoston päättämiä erikoisluokkia sekä lisäksi koulujen omia painotuksia. Pääsääntöisesti painotusaineiden lisätunnit otetaan taide- ja taitoaineiden valinnaisista tunneista sekä valinnaisaineiden tunneista.

Koulun opetussuunnitelmassa kuvataan painotetun opetuksen tuntijako ja järjestäminen sekä opetuksen tavoitteet, sisällöt ja arviointi.

Koulun opetussuunnitelman ohjaussuunnitelmassa kuvataan oppilaanohjauksen järjestäminen kaikilla vuosiluokkakokonaisuuksilla. Se sisältää oppilaanohjauksen järjestämisen rakenteet, toimintatavat, työn ja vastuunjaon sekä työskentelyn monialaisissa verkostoissa, kodin ja koulun ohjausta koskevan yhteistyön, työelämäyhteistyön sekä työelämään tutustumisen järjestelyt.

TURKU
Hepokullan koulu

Koulun ohjaussuunnitelma liitteenä (Liite 3)

LUKU 2 PERUSOPETUS YLEISSIVISTYKSEN PERUSTANA

Perusopetus luo perustan oppilaiden yleissivistykselle. Kunta on velvollinen järjestämään perusopetusta alueellaan asuville oppivelvollisuusikäisille¹⁴. Perusopetuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet nousevat perustuslaista, perusopetuslaista ja -asetuksesta, valtioneuvoston asetuksista sekä opetussuunnitelman perusteista. Opetuksen järjestämisessä otetaan huomioon myös velvoitteet, jotka tulevat muusta lainsäädännöstä sekä kansainvälisistä sopimuksista, joihin Suomi on sitoutunut. Perusopetus rakentuu yhteiselle arvoperustalle ja käsitykselle oppimisesta.

2.1 Opetuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet

Perusopetuksessa noudatetaan valtakunnallisesti yhtenäisiä perusteita siten kuin perusopetuslaissa säädetään. Opetus järjestetään oppilaiden ikäkauden ja edellytysten mukaisesti ja siten, että se edistää oppilaiden tervettä kasvua ja kehitystä. Perusopetusta suunniteltaessa, järjestettäessä ja siitä päätettäessä on ensisijaisesti huomioitava lapsen etu. Opetuksen tulee olla yhteistyössä kotien kanssa.¹⁵

Oppilaalla on oikeus saada opetussuunnitelman mukaista opetusta, oppilaanohjausta sekä riittävää oppimisen ja koulunkäynnin tukea heti tuen tarpeen ilmetessä¹⁶. Opetusryhmät muodostetaan siten,

¹⁴ Perusopetuslaki 4 § 1 mom.

¹⁵ Perusopetuslaki 3 § 2 ja 3 mom.

¹⁶ Perusopetuslaki 30 § 1 mom. (642/2010)

että opetuksessa voidaan saavuttaa opetussuunnitelmassa asetetut tavoitteet¹⁷. Oppilaalla on oikeus saada maksutta opetus ja sen edellyttämät oppikirjat ja muu oppimateriaali, työvälineet ja työaineet. Lisäksi oppilaalla on oikeus saada maksutta opetukseen osallistumisen edellyttämä oppilashuolto sekä laissa määritellyt opintososiaaliset edut ja palvelut¹⁸. Oppilashuollon järjestämistä ohjaa oppilas- ja opiskelijahuoltolaki¹⁹. Opetukseen osallistuvalla on oikeus turvalliseen opiskelu-ympäristöön²⁰. Oppilaalle on annettava jokaisena työpäivänä tarkoituksenmukaisesti järjestetty, täysipainoinen, maksuton ateria. Ruokailutilanteen on oltava ohjattu.²¹

Suomen perustuslain ja yhdenvertaisuuslain mukaan ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, etnisen tai kansallisen alkuperän, kansalaisuuden, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, seksuaalisen suuntautumisen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella²². Tasa-arvolaki velvoittaa kaikkia oppilaitoksia huolehtimaan siitä, että ihmisillä on sukupuoleen katsomatta samat mahdollisuudet koulutukseen. Opetuksen ja opetusaineistojen tulee tukea tasa-arvolain toteutumista.²³

Opetuksen järjestämisessä otetaan lisäksi huomioon opetushenkilöstön määrään ja kelpoisuuteen liittyvät säännökset sekä muun muassa turvallisuuteen ja työsuojeluun liittyvät säännökset, henkilötietojen käyttöä, julkisuutta ja yksityisyyden suojaa koskevat säännökset, tekijänoikeussäännökset sekä lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämistä ohjaavat määräykset.

YK:n yleismaailmallinen ihmisoikeuksien julistus muodostaa historiallisen ja eettisen perustulinnan ihmisoikeuksien merkittävydestä²⁴. Suomi on sitoutunut useisiin kansainvälisiin ihmisoikeussopimuksiin, jotka edellyttävät jokaisen lapsen oppimisesta ja hyvinvoinnista huolehtimista. Näistä keskeisiä ovat Lapsen oikeuksien sopimus, Taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskeva kansainvälinen yleissopimus eli ns. TSS-sopimus, Euroopan ihmisoikeuksien sopimus sekä Vammaisten henkilöiden oikeuksien sopimus²⁵. Saamelaiden oikeuksien turvaamiseksi otetaan lisäksi huomioon YK:n julistus alkuperäiskansojen oikeuksista²⁶.

YK:n lapsen oikeuksien sopimus antaa perusopetukselle oikeudellisen perustan. Sopimuksen mukaan lasten kanssa ja lasten hyväksi työskenteleviä velvoittavat sopimuksen yleisperiaatteet, jotka ovat yhdenvertaisuus ja syrjimättömyys, lapsen edun ensisijaisuus, lapsen oikeus suojeluun, huolenpitoon ja kehittymiseen sekä lapsen oikeus ilmaista näkemyksensä ja tulla kuulluksi ja lapsen näkemysten kunnioittaminen. Sopimuksen mukaan jokaisella lapsella on oikeus hyvään elämään sekä yksilölliseen, ruumiilliseen, henkiseen, hengelliseen, moraaliseen ja sosiaaliseen kehittymiseen.

¹⁷ Perusopetuslaki 30 § 2 mom.

¹⁸ Perusopetuslaki 31 § 1 mom. (477/2003)

¹⁹ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013)

²⁰ Perusopetuslaki 29 § 1 mom.

²¹ Perusopetuslaki 31 § 2 mom.

²² Suomen perustuslaki (731/1999) 6 § 2 mom. ja yhdenvertaisuuslaki 6 § 1 mom.

²³ Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta (609/1986) 5 §

²⁴ YK:n yleismaailmallinen ihmisoikeuksien julistus 1948

²⁵ YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista SopS 59-60/1991, TSS-sopimus SopS 6/1976, Euroopan ihmisoikeussopimus SopS 85-86/1998 ja YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista 2007

²⁶ YK:n julistus alkuperäiskansojen oikeuksista 2007

2.2 Perusopetuksen arvoperusta

Opetussuunnitelman perusteet on laadittu tässä esitetyn arvoperustan mukaisesti.

Oppilaan ainutlaatuisuus ja oikeus hyvään opetukseen

Perusopetus perustuu käsitykseen lapsuuden itseisarvoisesta merkityksestä. Jokainen oppilas on ainutlaatuinen ja arvokas juuri sellaisena kuin hän on. Jokaisella on oikeus kasvaa täyteen mittaansa ihmisenä ja yhteiskunnan jäsenenä. Tässä oppilas tarvitsee kannustusta ja yksilöllistä tukea sekä kokemusta siitä, että koulu yhteisössä häntä kuunnellaan ja arvostetaan ja että hänen oppimisestaan ja hyvinvoinnistaan välitetään. Yhtä tärkeä on kokemus osallisuudesta ja siitä, että voi yhdessä toisten kanssa rakentaa yhteisönsä toimintaa ja hyvinvointia.

Jokaisella oppilaalla on oikeus hyvään opetukseen ja onnistumiseen koulutyössä. Oppiessaan oppilas rakentaa identiteettiään, ihmiskäsitystään, maailmankuvaansa ja -katsomustaan sekä paikkaansa maailmassa. Samalla hän luo suhdetta itseensä, toisiin ihmisiin, yhteiskuntaan, luontoon ja eri kulttuureihin. Oppimisesta syrjäytyminen merkitsee sivistyksellisten oikeuksien toteutumatta jäämistä ja on uhka terveelle kasvulle ja kehitykselle. Perusopetus luo edellytyksiä elinikäiselle oppimiselle, joka on erottamaton osa hyvän elämän rakentamista.

Arvokasvatuksen merkitys korostuu maailmassa, jossa monimediainen tiedonvälitys, globaalit tietoverkot, sosiaalinen media ja vertaissuhteet muokkaavat lasten ja nuorten arvomaailmaa. Arvokeskustelu oppilaiden kanssa ohjaa oppilaita tunnistamaan ja nimeämään kohtaamiaan arvoja ja arvostuksia sekä pohtimaan niitä myös kriittisesti. Oppilaita tuetaan rakentamaan omaa arvoperustaansa. Koulun ja kotien yhteinen arvopohdinta ja siihen perustuva yhteistyö luovat turvallisuutta ja edistävät oppilaiden kokonaisvaltaista hyvinvointia. Henkilöstön avoin ja kunnioittava suhtautuminen kotien erilaisiin uskontoihin, katsomuksiin, perinteisiin ja kasvatusnäkömyksiin on rakentavan vuorovaikutuksen perusta.

Ihmisyys, sivistys, tasa-arvo ja demokratia

Perusopetus tukee oppilaan kasvua ihmisyyteen, jota kuvaa pyrkimys totuuteen, hyvyyteen ja kauneuteen sekä oikeudenmukaisuuteen ja rauhaan. Ihmisyyteen kasvussa jännitteet pyrkimysten ja vallitsevan todellisuuden välillä ovat väistämättömiä. Sivistykseen kuuluu taito käsitellä näitä ristiriitoja eettisesti ja myötätuntoisesti sekä rohkeus puolustaa hyvää. Sivistys merkitsee yksilöiden ja yhteisöjen taitoa tehdä ratkaisuja eettisen pohdinnan, toisen asemaan asettumisen ja tietoon perustuvan harkinnan perusteella. Eettisyyden ja esteettisyyden näkökulmat ohjaavat pohtimaan, mikä elämässä on arvokasta. Sivistys ilmenee tavassa suhtautua itseän, muihin ihmisiin, ympäristöön ja tietoon sekä tavassa ja tahdossa toimia. Sivistynyt ihminen pyrkii toimimaan oikein, itseään, toisia ihmisiä ja ympäristöä arvostaen. Hän osaa käyttää tietoa kriittisesti. Sivistykseen kuuluu myös pyrkimys itsesääteelyyn ja vastuunottoon omasta kehittämisestä ja hyvinvoinnista.

Perusopetus rakentuu elämän ja ihmisoikeuksien kunnioittamiselle. Se ohjaa niiden puolustamiseen ja ihmisarvon loukkaamattomuuteen. Perusopetus edistää hyvinvointia, demokratiaa ja aktiivista toimijuutta kansalaisyhteiskunnassa. Tasa-arvon tavoite ja laaja yhdenvertaisuusperiaate ohjaavat perusopetuksen kehittämistä. Opetus edistää osaltaan taloudellista, sosiaalista, alueellista ja sukupuolten

tasa-arvoa. Opetus on oppilaita uskonnollisesti, katsomuksellisesti ja puoluepoliittisesti sitouttamaton. Koulua ja opetusta ei saa käyttää kaupallisen vaikuttamisen kanavana.

Kulttuurinen moninaisuus rikkautena

Perusopetus rakentuu moninaiselle suomalaiselle kulttuuriperinnölle. Se on muodostunut ja muotoutuu eri kulttuureiden vuorovaikutuksessa. Opetus tukee oppilaiden oman kulttuuri-identiteetin rakentumista ja kasvua aktiiviseksi toimijoiksi omassa kulttuurissaan ja yhteisössään sekä kiinnostusta muita kulttuureita kohtaan. Samalla opetus vahvistaa luovuutta ja kulttuurisen moninaisuuden kunnioitusta, edistää vuorovaikutusta kulttuurien sisällä ja niiden välillä ja luo siten pohjaa kulttuurisesti kestäväälle kehitykselle.

Eri kulttuuri- ja kielitaustoista tulevat ihmiset kohtaavat toisensa perusopetuksessa ja tutustuvat monenlaisiin tapoihin, yhteisöllisiin käytäntöihin ja katsomuksiin. Asioita opitaan näkemään toisten elämäntilanteista ja olosuhteista käsin. Oppiminen yhdessä yli kieli-, kulttuuri-, uskonto- ja katsomusrajojen luo edellytyksiä aidolle vuorovaikutukselle ja yhteisöllisyydelle. Perusopetus antaa perustan ihmisoikeuksia kunnioittavaan maailmankansalaisuuteen ja rohkaisee toimimaan myönteisten muutosten puolesta.

Perusopetuksen aikana oppilas oppii ymmärtämään Turun merkityksen vanhana kulttuurikaupunkina, jonka identiteetin kehittämisessä kaksikielisyydellä ja kulttuurisella moninaisuudella on aina ollut keskeinen merkitys. Lisääntyvä kulttuurinen moninaisuus on tulevaisuuden voimavara. Edistämme erilaisuuden hyväksymistä, yhteisöllisyyttä ja yhdenvertaisuutta.

Kestävän elämäntavan välttämättömyys

Ihminen on osa luontoa ja täysin riippuvainen ekosysteemien elinvoimaisuudesta. Tämän ymmärtäminen on keskeistä ihmisenä kasvussa. Perusopetuksessa tunnistetaan kestävän kehityksen ja ekososiaalisen sivistyksen välttämättömyys, toimitaan sen mukaisesti ja ohjataan oppilaita kestävän elämäntavan omaksumiseen.

Oppilas oppii ottamaan vastuuta oman lähiympäristönsä viihtyisyydestä, luonnosta ja kulttuurisista arvoista sekä arvostamaan Turun saariston ainutlaatuisuutta ja ekologista herkkyyttä.

Kestävän kehityksen ja elämäntavan ulottuvuudet ovat ekologinen ja taloudellinen sekä sosiaalinen ja kulttuurinen. Ekososiaalisen sivistyksen johtajuutena on luoda elämäntapaa ja kulttuuria, joka vaalii ihmisarvon loukkaamattomuutta, ekosysteemien monimuotoisuutta ja uusiutumiskykyä sekä samalla rakentaa osaamispohjaa luonnonvarojen kestäväälle käytölle perustuvalla kiertotaloudella. Ekososiaalinen sivistys merkitsee ymmärrystä erityisesti ilmastomuutoksen vakavuudesta sekä pyrkimystä toimia kestävästi.

Ihminen kehittää ja käyttää teknologiaa sekä tekee teknologiaa koskevia päätöksiä arvojensa pohjalta. Hänellä on vastuu teknologian ohjaamisesta suuntaan, joka varmistaa ihmisen ja luonnon tulevaisuuden. Perusopetuksessa pohditaan kulutus- ja tuotantotavoissa ilmeneviä ristiriitoja suhteessa kestävään tulevaisuuteen sekä etsitään ja toteutetaan yhteistoimin ja pitkäjänteisesti elämäntapaamme korjaavia ratkaisuja. Oppilaita ohjataan tuntemaan myös kehitykseen vaikuttavia yhteiskunnallisia rakenteita ja ratkaisuja ja vaikuttamaan niihin. Perusopetus avaa näköalaa sukupolvien yli ulottuvaan globaaliin vastuuseen.

2.3 Oppimiskäsitys

Opetussuunnitelman perusteet on laadittu perustuen oppimiskäsitykseen, jonka mukaan oppilas on aktiivinen toimija. Hän oppii asettamaan tavoitteita ja ratkaisemaan ongelmia sekä itsenäisesti että yhdessä muiden kanssa. Oppiminen on erottamaton osa yksilön ihmisenä kasvua ja yhteisön hyvän elämän rakentamista. Kieli, kehollisuus ja eri aistien käyttö ovat ajattelun ja oppimisen kannalta olennaisia. Uusien tietojen ja taitojen oppimisen rinnalla oppilas oppii reflektoidaan oppimistaan, kokemuksiaan ja tunteitaan. Myönteiset tunnekokemukset, oppimisen ilo ja uutta luova toiminta edistävät oppimista ja innostavat kehittämään omaa osaamista.

Oppiminen tapahtuu vuorovaikutuksessa toisten oppilaiden, opettajien ja muiden aikuisten sekä eri yhteisöjen ja oppimisympäristöjen kanssa. Se on yksin ja yhdessä tekemistä, ajattelemista, suunnittelua, tutkimista ja näiden prosessien monipuolista arvioimista. Siksi oppimisprosessissa on olennaista oppilaiden tahto ja kehittyvä taito toimia ja oppia yhdessä. Oppilaita ohjataan myös ottamaan huomioon toimintansa seuraukset ja vaikutukset muihin ihmisiin ja ympäristöön. Yhdessä oppiminen edistää oppilaiden luovan ja kriittisen ajattelun ja ongelmanratkaisun taitoja sekä kykyä ymmärtää erilaisia näkökulmia. Se myös tukee oppilaiden kiinnostuksen kohteiden laajentumista. Oppiminen on monimuotoista ja sidoksissa opittavaan asiaan, aikaan ja paikkaan.

Oppimaan oppimisen taitojen kehittyminen on perusta tavoitteelliselle ja elinikäiselle oppimiselle. Siksi oppilasta ohjataan tiedostamaan omat tapansa oppia ja käyttämään tätä tietoa oppimisensa edistämiseen. Oppimisprosessistaan tietoinen ja vastuullinen oppilas oppii toimimaan yhä itseohjautuvammin. Oppimisprosessin aikana hän oppii työskentely- ja ajattelutaitoja sekä ennakoimaan ja suunnittelemaan oppimisen eri vaiheita. Jotta oppilas voisi oppia uusia käsitteitä ja syventää ymmärrystä opittavista asioista, häntä ohjataan liittämään opittavat asiat ja uudet käsitteet aikaisemmin oppimaansa. Tietojen ja taitojen oppiminen on kumuloituvaa ja se vaatii usein pitkäaikaista ja sinnikästä harjoittelua.

Oppilaan kiinnostuksen kohteet, arvostukset, työskentelytavat ja tunteet sekä kokemukset ja käsitykset itsestä oppijana ohjaavat oppimisprosessia ja motivaatiota. Oppilaan minäkuva sekä pystyvyyden tunne ja itsetunto vaikuttavat siihen, millaisia tavoitteita oppilas asettaa toiminnalleen. Oppimisprosessin aikana

saatava rohkaiseva ohjaus vahvistaa oppilaan luottamusta omiin mahdollisuuksiinsa. Monipuolisen myönteisen ja realistisen palautteen antaminen ja saaminen ovat keskeinen osa sekä oppimista tukevaa että kiinnostuksen kohteita laajentavaa vuorovaikutusta.

Arvokeskusteluja käydään säännöllisesti oppilaiden, huoltajien ja koulun henkilöstön kesken. Keskusteluissa kiinnitetään erityistä huomiota perusteissa kuvatun oppimiskäsityksen käytännön toteutukseen ja oppilaan osuuteen omassa oppimisessaan.

Arvoperustan ja oppimiskäsityksen toteutumista arvioidaan perusopetuksen laadunarviointikyselyllä sekä muilla mahdollisilla arviointivälineillä, esim. NPDL-materiaalin (New Pedagogies for Deep Learning) avulla. (Tukimateriaali)

LUKU 3 PERUSOPETUKSEN TEHTÄVÄ JA YLEISET TAVOITTEET

3.1 Perusopetuksen tehtävä

Perusopetus on koulutusjärjestelmän kivijalka ja samalla osa esiopetuksesta alkavaa koulutusjatkumoa. Perusopetus tarjoaa oppilaille mahdollisuuden laajan yleissivistyksen perustan muodostamiseen ja oppivelvollisuuden suorittamiseen. Se antaa valmiudet ja kelpoisuuden toisen asteen opintoihin. Se ohjaa oppilaita löytämään omat vahvuutensa ja rakentamaan tulevaisuutta oppimisen keinoin.

Perusopetuksen tehtävää voidaan tarkastella sen opetus- ja kasvatustehtävän, yhteiskunnallisen tehtävän, kulttuuritehtävän sekä tulevaisuustehtävän näkökulmasta. Perusopetusta kehitetään inklusioperiaatteen mukaisesti. Opetuksen saavutettavuudesta ja esteettömyydestä pidetään huoli. Jokaisella perusopetusta antavalla koululla on opetus- ja kasvatustehtävä. Tämä tarkoittaa oppilaiden oppimisen, kehityksen ja hyvinvoinnin tukemista yhteistyössä kotien kanssa. Perusopetus tarjoaa oppilaille mahdollisuuden osaamisen monipuoliseen kehittämiseen. Se rakentaa oppilaiden myönteistä identiteettiä ihmisinä, oppijoina ja yhteisön jäseninä. Opetus edistää osallisuutta ja kestävää elämäntapaa sekä kasvua demokraattisen yhteiskunnan jäsenyyteen. Perusopetus kasvattaa oppilaita ihmisoikeuksien tuntemiseen, kunnioittamiseen ja puolustamiseen.

Perusopetuksen yhteiskunnallisena tehtävänä on edistää tasa-arvoa, yhdenvertaisuutta ja oikeudenmukaisuutta. Perusopetus kartuttaa inhimillistä ja sosiaalista pääomaa. Inhimillinen pääoma koostuu osaamisesta ja sosiaalinen pääoma ihmisten välisistä yhteyksistä, vuorovaikutuksesta ja luottamuksesta. Yhdessä ne edistävät yksilöllistä ja yhteiskunnallista hyvinvointia ja kehitystä. Perusopetuksen tehtävänä on osaltaan ehkäistä eriarvoistumista ja syrjäytymistä sekä edistää sukupuolten tasa-arvoa. Perusopetus kannustaa yhdenvertaisesti tyttöjä ja poikia eri oppiaineiden

opinnoissa sekä lisää tietoa ja ymmärrystä sukupuolen moninaisuudesta. Jokaista oppilasta autetaan tunnistamaan omat mahdollisuutensa ja rakentamaan oppimispolkunsaa ilman sukupuoleen sidottuja roolimalleja.

Perusopetuksen kulttuuritehtävänä on edistää monipuolista kulttuurista osaamista ja kulttuuriperinnön arvostamista sekä tukea oppilaita oman kulttuuri-identiteetin ja kulttuurisen pääoman rakentamisessa. Opetus lisää ymmärrystä kulttuureiden moninaisuudesta ja auttaa hahmottamaan kulttuureita menneisyyden, nykyisyyden ja tulevaisuuden jatkumoina, joissa jokainen voi itse olla toimijana.

Koulua ympäröivän maailman muutos vaikuttaa väistämättä oppilaiden kehitykseen ja hyvinvointiin sekä koulun toimintaan. Perusopetuksessa opitaan kohtaamaan muutostarpeita avoimesti, arvioimaan niitä kriittisesti ja ottamaan vastuuta tulevaisuutta rakentavista valinnoista. Perusopetuksen globaalikasvatus luo osaltaan edellytyksiä oikeudenmukaiselle ja kestäväälle kehitykselle YK:n asettamien kehitystavoitteiden suuntaisesti. Työtä tehdään mahdollisuuksien mukaan yhdessä muissa maissa toimivien koulujen ja opetuksen kehittäjien kanssa. Perusopetus vaikuttaa myönteisenä ja yhteiskuntaa rakentavana muutosvoimana kansallisesti ja kansainvälisesti.

Gloaalikasvatuksen tavoitteita toteutetaan osana oppilaan arkityötä, oppiainesisällöissä, monialaisissa oppimiskokonaisuuksissa, erilaisten tapahtumien ja vierailujen avulla sekä kansainvälisiin hankkeisiin osallistumalla. Koulut tekevät yhteistyötä koulun ulkopuolisten toimijoiden, kuten yhdistysten ja järjestöjen kanssa.

3.2 Opetuksen ja kasvatuksen valtakunnalliset tavoitteet

Opetuksen ja kasvatuksen valtakunnallisista tavoitteista säädetään perusopetuslaissa sekä tarkemmin valtioneuvoston asetuksessa²⁷. Tavoitteet ohjaavat opetussuunnitelman perusteiden kaikkien osa-alueiden laadintaa. Ne ohjaavat myös paikallisen opetussuunnitelman laadintaa ja koulutyötä.

Kasvu ihmisyyteen ja yhteiskunnan jäsenyyteen

Valtioneuvoston asetuksen 2§:ssä korostetaan koulun kasvatus- ja opetustehtävää. Keskeisenä tavoitteena on tukea oppilaiden kasvua ihmisyyteen ja eettisesti vastuulliseen yhteiskunnan jäsenyyteen. Opetuksen ja kasvatuksen tulee myös tukea kasvua tasapainoisiksi ja terveen itsetunnon omaaviksi ihmisiksi. Asetuksen mukaan opetus edistää kulttuurien sekä aatteellisten, maailmankatsomuksellisten ja uskonnollisten, kuten kristillisten, perinteiden sekä länsimaisen humanismin perinteen tuntemista ja ymmärtämistä. Elämän, toisten ihmisten ja luonnon kunnioittamisen rinnalla korostetaan ihmisarvon loukkaamattomuutta, ihmisoikeuksien kunnioittamista ja suomalaisen yhteiskunnan demokraattisia arvoja, kuten yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa. Sivistykseen nähdään kuuluvaksi myös yhteistyö ja

²⁷ Perusopetuslaki 2 § ja valtioneuvoston asetus (422/2012) 2 - 4 §

vastuullisuus, terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen, kasvu hyviin tapoihin sekä kestävä kehityksen edistäminen.

Tarpeelliset tiedot ja taidot

Asetuksen 3§:n mukaan opetuksen keskeisenä tavoitteena on luoda perusta oppilaan laajan yleissivistyksen muodostumiselle sekä maailmankuvan avartumiselle. Tähän tarvitaan sekä eri tiedonalojen tietoja ja taitoja että tiedonaloja läpileikkaavaa ja yhdistävää osaamista. Taitojen merkitys korostuu. Asetuksessa todetaan, että opetettavan tiedon tulee perustua tieteelliseen tietoon. Siinä säädetään myös muulla kuin äidinkielellä annettavan opetuksen sekä erityiseen maailmankatsomukseen ja kasvatustieteelliseen järjestelmään perustuvan opetuksen järjestämisestä ja tavoitteista.

Sivistyksen, tasa-arvoisuuden ja elinikäisen oppimisen edistäminen

Asetuksen 4 § sisältää tavoitteita ja periaatteita, joiden mukaisesti opetus ja kasvatustieteet sekä oppilashuolto tulee järjestää. Kaiken toiminnan tulee vahvistaa koulutuksellista tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta sekä parantaa oppimaan oppimisen taitoja ja edellytyksiä elinikäiseen oppimiseen. Asetuksessa korostuu vuorovaikutteisten oppimisympäristöjen hyödyntäminen sekä koulun ulkopuolella tapahtuva oppiminen opetustyön resurssina. Samoin korostuu kasvua ja oppimista edistävän toimintakulttuurin sekä toimivan oppilashuollon merkitys.

Valtioneuvoston asetuksessa säädetty tavoitteet ohjaavat tarkastelemaan opetusta kokonaisuutena, joka rakentaa tässä ajassa tarvittavaa yleissivistystä ja luo pohjaa elinikäiselle oppimiselle. Tiedonalakohtaisen osaamisen lisäksi tulee tavoitella oppiainerajat ylittävää osaamista. Tähän pohjautuen opetussuunnitelman perusteissa määritellään tavoitteet ja sisällöt sekä yhteisille oppiaineille että tavoitteet oppiaineita yhdistäville laaja-alaisille osaamisalueille ja monialaisille oppimiskokonaisuuksille. Tavoitteiden toteutuminen edellyttää suunnitelmallista yhteistyötä ja tavoitteiden toteutumisen arviointia.

3.3 Tavoitteena laaja-alainen osaaminen

Laaja-alaisella osaamisella tarkoitetaan tietojen, taitojen, arvojen, asenteiden ja tahdon muodostamaa kokonaisuutta. Osaaminen tarkoittaa myös kykyä käyttää tietoja ja taitoja tilanteen edellyttämällä tavalla. Siihen, miten oppilaat käyttävät tietojensa ja taitojensa, vaikuttavat oppilaiden omaksumat arvot ja asenteet sekä tahto toimia. Laaja-alaisen osaamisen lisääntyneen tarpeen nousee ympäröivän maailman muutoksista. Ihmisenä kasvaminen, opiskelu, työnteko sekä kansalaisena toimiminen nyt ja tulevaisuudessa edellyttävät tiedon- ja taidonalat ylittävää ja yhdistävää osaamista.

Arvot, oppimiskäsitys ja toimintakulttuuri luovat perustan osaamisen kehittymiselle. Kukin oppiaine rakentaa osaamista oman tiedon- ja taidonalansa sisältöjä ja menetelmiä hyödyntäen. Osaamisen kehittymiseen vaikuttavat sekä ne sisällöt, joiden parissa työskennellään että erityisesti se, miten

työskennellään ja miten oppijan ja ympäristön vuorovaikutus toimii. Oppilaille annettava palaute sekä oppimisen ohjaus ja tuki vaikuttavat etenkin asenteisiin, motivaatioon ja tahtoon toimia.

Seuraavassa kuvataan seitsemän laaja-alaista osaamiskokonaisuutta ja perustellaan niiden merkitys. Kokonaisuuksilla on useita liittymäkohtia toisiinsa. Niiden yhteisenä tavoitteena on perusopetuksen tehtävän mukaisesti ja oppilaiden ikäkauden huomioon ottaen tukea ihmisenä kasvamista sekä edistää demokraattisen yhteiskunnan jäsenyyden ja kestävän elämäntavan edellyttämää osaamista. Erityisen tärkeitä on rohkaista oppilaita tunnistamaan oma erityislaatunsa, omat vahvuutensa ja kehittymismahdollisuutensa sekä arvostamaan itseään.

Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet täsmennetään luvuissa 13, 14 ja 15 vuosiluokkakokonaisuuksittain. Tavoitteet on otettu huomioon oppiaineiden tavoitteiden ja keskeisten sisältöalueiden määrittelyssä. Oppiainekuvauksissa osoitetaan oppiaineiden tavoitteiden yhteys laaja-alaiseen osaamiseen.

Ajattelu ja oppimaan oppiminen (L1)

Ajattelun ja oppimisen taidot luovat perustaa muun osaamisen kehittymiselle ja elinikäiselle oppimiselle. Ajatteluun ja oppimiseen vaikuttaa se, miten oppilaat hahmottavat itsensä oppijoina ja ovat vuorovaikutuksessa ympäristönsä kanssa. Olennaista on myös, miten he oppivat tekemään havaintoja ja hakemaan, arvioimaan, muokkaamaan, tuottamaan sekä jakamaan tietoa ja ideoita. Oppilaita ohjataan huomaamaan, että tieto voi rakentua monella tavalla, esimerkiksi tietoisesti pääättelemällä tai intuitiivisesti, omaan kokemukseen perustuen. Tutkiva ja luova työskentelyote, yhdessä tekeminen sekä mahdollisuus syventymiseen ja keskittymiseen edistävät ajattelun ja oppimaan oppimisen kehittymistä.

Opettajien on tärkeä rohkaista oppilaita luottamaan itseensä ja näkemyksiinsä ja olemaan samalla avoimia uusille ratkaisuille. Rohkaisua tarvitaan myös epäselvän ja ristiriitaisen tiedon äärellä olemiseen. Oppilaita ohjataan pohtimaan asioita eri näkökulmista, hakemaan uutta tietoa ja siltä pohjalta tarkastelemaan ajattelutapojaan. Heidän kysymyksilleen annetaan tilaa ja heitä innostetaan etsimään vastauksia, kuuntelemaan toisten näkemyksiä sekä samalla pohtimaan myös omaa sisäistä tietoaan. Heidä rohkaistaan rakentamaan uutta tietoa ja näkemystä. Koulun muodostaman oppivan yhteisön jäsenenä oppilaat saavat tukea ja kannustusta ideoilleen ja aloitteilleen, jolloin heidän toimijuutensa voi vahvistua.

Oppilaita ohjataan käyttämään tietoa itsenäisesti ja vuorovaikutuksessa toisten kanssa ongelmanratkaisuun, argumentointiin, päättelyyn ja johtopäätösten tekemiseen sekä uuden keksimiseen. Oppilailta tulee olla mahdollisuus analysoida käsillä olevaa asiaa kriittisesti eri näkökulmista. Innovatiivisten ratkaisujen löytäminen edellyttää, että oppilaat oppivat näkemään vaihtoehtoja ja yhdistelemään näkökulmia ennakkoluulottomasti ja voivat käyttää kuvittelukykyään olemassa olevien rajojen ylittämiseen. Leikit, pelillisuus, fyysinen aktiivisuus, kokeellisuus ja muut toiminnalliset työtavat sekä taiteen eri muodot edistävät oppimisen iloa ja vahvistavat edellytyksiä luovaan ajatteluun ja oivaltamiseen. Valmiudet systeemiseen ja eettiseen ajatteluun kehittyvät vähitellen, kun oppilaat oppivat näkemään asioiden välisiä vuorovaikutussuhteita ja keskinäisiä yhteyksiä sekä hahmottamaan kokonaisuuksia.

Jokaista oppilasta autetaan tunnistamaan oma tapansa oppia ja kehittämään oppimisstrategioitaan. Oppimaan oppimisen taidot karttavat, kun oppilaita ohjataan ikäkaudelleen sopivalla tavalla asettamaan tavoitteita, suunnittelemaan työtään, arvioimaan edistymistään sekä hyödyntämään teknologisia ja muita apuvälineitä opiskelussaan. Oppilaita tuetaan rakentamaan perusopetuksen aikana hyvä tiedollinen ja taidollinen perusta sekä kestävä motivaatio jatko-opinnoille ja elinikäiselle oppimiselle.

Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu (L2)

Oppilaat kasvavat maailmaan, joka on kulttuurisesti, kielellisesti, uskonnollisesti ja katsomuksellisesti moninainen. Kulttuurisesti kestävä elämäntapa ja monimuotoisessa ympäristössä toimiminen edellyttävät ihmisoikeuksien kunnioittamiselle perustuvaa kulttuurista osaamista, arvostavan vuorovaikutuksen taitoja ja keinoja ilmaista itseään ja näkemyksiään.

Perusopetuksessa oppilaita ohjataan ympäristön kulttuuristen merkitysten tunnistamiseen ja arvostamiseen sekä oman kulttuuri-identiteetin ja myönteisen ympäristösuhteen rakentamiseen. Oppilaat oppivat tuntemaan ja arvostamaan elinympäristöään ja sen kulttuuriperintöä sekä omia sosiaalisia, kulttuurisia, uskonnollisia, katsomuksellisia ja kielellisiä juuriaan. Heitä kannustetaan pohtimaan oman taustansa merkitystä ja paikkaansa sukupolvien ketjussa. Oppilaita ohjataan näkemään kulttuurinen moninaisuus lähtökohtaisesti myönteisenä voimavarana. Samalla heitä ohjataan tunnistamaan, miten kulttuurit, uskonnot ja katsomukset vaikuttavat yhteiskunnassa ja arjessa, miten media muokkaa kulttuuria sekä pohtimaan myös, millaisia asioita ei voida ihmisoikeuksien vastaisena hyväksyä. Kouluyhteisössä ja koulun ulkopuolella tehtävässä yhteistyössä oppilaat oppivat havaitsemaan kulttuurisia erityispiirteitä ja toimimaan joustavasti eri ympäristöissä. Heitä kasvatetaan kohtaamaan arvostavasti muita ihmisiä sekä noudattamaan hyviä tapoja. Oppilaat saavat mahdollisuuksia kokea ja tulkita taidetta, kulttuuria ja kulttuuriperintöä. He oppivat myös välittämään, muokkaamaan ja luomaan kulttuuria ja perinteitä ja huomaamaan niiden merkityksen hyvinvoinnille.

Koulutyöhön sisällytetään runsaasti tilaisuuksia harjaantua esittämään mielipiteensä rakentavasti ja toimimaan eettisesti. Oppilaita ohjataan asettumaan toisen asemaan ja tarkastelemaan asioita ja tilanteita eri näkökulmista. Koulutyössä edistetään suunnitelmallisesti ihmisoikeuksien, erityisesti lapsen oikeuksien tuntemista ja arvostamista sekä niiden mukaista toimintaa. Kunnioitusta ja luottamusta muita ihmisryhmiä ja kansoja kohtaan vahvistetaan kaikessa toiminnassa, myös kansainvälistä yhteistyötä tehden.

Kouluyhteisössä oppilaat saavat kokemuksia vuorovaikutuksen merkityksestä myös omalle kehitykselle. He kehittävät sosiaalisia taitojaan, oppivat ilmaisemaan itseään eri tavoin ja esiintymään eri tilanteissa. Opetuksessa tuetaan oppilaiden kasvua monipuolisiksi ja taitaviksi kielenkäyttäjiksi sekä äidinkielellään että muilla kielillä. Oppilaita rohkaistaan vuorovaikutukseen ja itsensä ilmaisemiseen vähäiselläkin kielitaidolla. Yhtä tärkeätä on oppia käyttämään matemaattisia symboleita, kuvia ja muuta visuaalista ilmaisua, draamaa sekä musiikkia ja liikettä vuorovaikutuksen ja ilmaisun välineinä. Koulutyöhön sisältyy myös monipuolisia mahdollisuuksia käsillä tekemiseen. Oppilaita ohjataan arvostamaan ja hallitsemaan omaa kehoaan ja käyttämään sitä tunteiden ja näkemysten, ajatusten ja ideoiden ilmaisemiseen.

Koulutyössä rohkaistaan mielikuvituksen käyttöön ja kekseliäisyyteen. Oppilaita ohjataan edistämään toiminnallaan esteettisyyttä ja nauttimaan sen eri ilmenemismuodoista.

Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot (L3)

Elämässä ja arjessa selviäminen edellyttää yhä moninaisempia taitoja. Kyse on terveydestä, turvallisuudesta ja ihmissuhteista, liikkumisesta ja liikenteestä, teknologisoituneessa arjessa toimimisesta sekä oman talouden hallinnasta ja kuluttamisesta, jotka kaikki vaikuttavat kestäväan elämäntapaan. Perusopetuksessa tuetaan oppilaiden luottavaista suhtautumista tulevaisuuteen.

Koulu yhteisö ohjaa ymmärtämään, että jokainen vaikuttaa toiminnallaan niin omaan kuin toistenkin hyvinvointiin, terveyteen ja turvallisuuteen. Oppilaita kannustetaan huolehtimaan itsestä ja toisista, harjoittelemaan oman elämän ja arjen kannalta tärkeitä taitoja sekä lisäämään ympäristönsä hyvinvointia. Oppilaat oppivat perusopetuksen aikana tuntemaan ja ymmärtämään hyvinvointia ja terveyttä edistävien ja sitä haittaavien tekijöiden sekä turvallisuuden merkityksen ja hakemaan niihin liittyvää tietoa. He saavat mahdollisuuden kantaa vastuuta omasta ja yhteisestä työstä sekä kehittää tunnetaitojaan ja sosiaalisia taitojaan. Oppilaat kasvavat huomaamaan ihmissuhteiden ja keskinäisen huolenpidon tärkeyden. He oppivat myös ajanhallintaa, joka on tärkeä osa arjenhallintaa ja itsesääätelyä. Oppilaat saavat tilaisuuksia harjoitella toimimaan omasta ja muiden turvallisuudesta huolehtien eri tilanteissa, myös liikenteessä. Heitä ohjataan ennakoimaan vaaratilanteita ja toimimaan niissä tarkoituksenmukaisesti. Heitä opetetaan tunnistamaan keskeiset turvallisuuteen liittyvät symbolit sekä suojaamaan yksityisyyttään ja henkilökohtaisia rajojaan.

Oppilaat tarvitsevat perustietoa teknologiasta ja sen kehityksestä sekä vaikutuksista eri elämänalueilla ja ympäristössä. He tarvitsevat myös opastusta järkeviin teknologisiin valintoihin. Opetuksessa tarkastellaan teknologian monimuotoisuutta ja ohjataan ymmärtämään sen toimintaperiaatteita ja kustannusten muodostumista. Perusopetuksessa oppilaita ohjataan teknologian vastuulliseen käyttöön ja pohditaan siihen liittyviä eettisiä kysymyksiä.

Oppilaita opastetaan kehittämään kuluttajataitojaan sekä edellytyksiään omasta taloudesta huolehtimiseen ja talouden suunnitteluun. Oppilaat saavat ohjausta kuluttajana toimimiseen, mainonnan kriittiseen tarkasteluun sekä omien oikeuksien ja vastuiden tuntemiseen ja eettiseen käyttöön. Heitä kannustetaan kohtuullisuuteen, jakamiseen ja säästäväisyyteen. Perusopetuksen aikana oppilaat harjaantuvat kestäväan elämäntavan mukaisiin valintoihin ja toimintatapoihin.

Monilukutaito (L4)

Monilukutaidolla tarkoitetaan erilaisten tekstien tulkitsemisen, tuottamisen ja arvottamisen taitoja, jotka auttavat oppilaita ymmärtämään monimuotoisia kulttuurisia viestinnän muotoja sekä rakentamaan omaa identiteettiään. Monilukutaito perustuu laaja-alaiseen käsitykseen tekstistä. Teksteillä tarkoitetaan tässä sanallisten, kuvallisten, auditiivisten, numeeristen ja kinesteettisten symbolijärjestelmien sekä näiden yhdistelmien avulla ilmaistua tietoa. Tekstejä voidaan tulkita ja tuottaa esimerkiksi kirjoitetussa, puhutussa, painetussa, audiovisuaalisessa tai digitaalisessa muodossa.

Oppilaat tarvitsevat monilukutaitoa osatakseen tulkita maailmaa ympärillään ja hahmottaa sen kulttuurista monimuotoisuutta. Monilukutaito merkitsee taitoa hankkia, yhdistää, muokata, tuottaa, esittää ja arvioida tietoa eri muodoissa, eri ympäristöissä ja tilanteissa sekä erilaisten välineiden avulla. Monilukutaito tukee kriittisen ajattelun ja oppimisen taitojen kehittymistä. Sitä kehitettäessä tarkastellaan ja pohditaan myös eettisiä ja esteettisiä kysymyksiä. Monilukutaitoon sisältyy monia erilaisia lukutaitoja, joita kehitetään kaikessa opetuksessa. Oppilaiden tulee voida harjoittaa taitojaan sekä perinteisissä että monimediaisissa, teknologiaa eri tavoin hyödyntävissä oppimisympäristöissä.

Oppilaiden monilukutaitoa kehitetään kaikissa oppiaineissa arkikielestä kohti eri tiedonalojen kielen ja esitystapojen hallintaa. Osaamisen kehittyminen edellyttää rikasta tekstiympäristöä, sitä hyödyntävää pedagogiikkaa sekä oppiaineiden välistä ja muiden toimijoiden kanssa tehtävää yhteistyötä. Opetus tarjoaa mahdollisuuksia erilaisista teksteistä nauttimiseen. Oppimistilanteissa oppilaat käyttävät, tulkitsevat ja tuottavat erilaisia tekstejä sekä yksin että yhdessä muiden kanssa. Oppimateriaalina hyödynnetään ilmaisultaan monimuotoisia tekstejä ja mahdollistetaan niiden kulttuuristen yhteyksien ymmärtäminen. Opetuksessa tarkastellaan oppilaille merkityksellisiä, autenttisia tekstejä sekä niistä nousevia tulkintoja maailmasta. Näin oppilaat voivat hyödyntää opiskelussa vahvuuksiaan ja itseään kiinnostavia sisältöjä ja käyttää niitä myös osallistumisessa ja vaikuttamisessa.

Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen (L5)

Tieto- ja viestintäteknologinen (tvt) osaaminen on tärkeä kansalaistaito sekä itsessään että osana monilukutaitoa. Se on oppimisen kohde ja väline. Perusopetuksessa huolehditaan siitä, että kaikilla oppilailla on mahdollisuudet tieto- ja viestintäteknologisen osaamisen kehittämiseen. Tieto- ja viestintäteknologiaa hyödynnetään suunnitelmallisesti perusopetuksen kaikilla vuosiluokilla, eri oppiaineissa ja monialaisissa oppimiskokonaisuuksissa sekä muussa koulutyössä.

Tieto- ja viestintäteknologista osaamista kehitetään neljällä pääalueella 1) Oppilaita ohjataan ymmärtämään tieto- ja viestintäteknologian käyttö- ja toimintaperiaatteita ja keskeisiä käsitteitä sekä kehittämään käytännön tv-taitojaan omien tuotosten laadinnassa. 2) Oppilaita opastetaan käyttämään tieto- ja viestintäteknologiaa vastuullisesti, turvallisesti ja ergonomisesti. 3) Oppilaita opetetaan käyttämään tieto- ja viestintäteknologiaa tiedonhallinnassa sekä tutkivassa ja luovassa työskentelyssä. 4) Oppilaat saavat kokemuksia ja harjoittelevat tv:n käyttämistä vuorovaikutuksessa ja verkostoitumisessa. Kaikilla näillä alueilla tärkeätä on oppilaiden oma aktiivisuus ja mahdollisuus luovuuteen sekä itselle sopivien työskentelytapojen ja oppimispolkujen löytämiseen. Tärkeätä on myös yhdessä tekemisen ja oivaltamisen ilo, mikä vaikuttaa opiskelumotivaatioon. Tieto- ja viestintäteknologia tarjoaa välineitä tehdä omia ajatuksia ja ideoita näkyväksi monin eri tavoin ja siten se myös kehittää ajattelun ja oppimisen taitoja.

Oppilaita opastetaan tuntemaan tv:n erilaisia sovelluksia ja käyttötarkoituksia sekä huomaamaan niiden merkitys arjessa, ja ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa ja vaikuttamisen keinona. Yhdessä pohditaan, miksi tieto- ja viestintäteknologiaa tarvitaan opiskelussa, työssä ja yhteiskunnassa ja miten näistä taidoista on tullut osa yleisiä työelämätaitoja. Tieto- ja viestintäteknologian vaikutusta opitaan arvioimaan kestävän kehityksen näkökulmasta ja toimimaan vastuullisina kuluttajina. Oppilaat saavat

perusopetuksen aikana kokemuksia tv:n käytöstä myös kansainvälisessä vuorovaikutuksessa. He oppivat hahmottamaan sen merkitystä, mahdollisuuksia ja riskejä globaalissa maailmassa.

Työelämätaidot ja yrittäjyys (L6)

Työelämä, ammatit ja työn luonne muuttuvat mm. teknologisen kehityksen ja talouden globalisoitumisen seurauksena. Työn vaatimusten ennakointi on vaikeampaa kuin ennen. Oppilaiden tulee perusopetuksessa saada yleisiä valmiuksia, jotka edistävät kiinnostusta ja myönteistä asennetta työtä ja työelämää kohtaan. Oppilaiden on tärkeä saada kokemuksia, jotka auttavat oivaltamaan työn ja yritteliäisyyden merkityksen, yrittäjyyden mahdollisuudet sekä oman vastuun yhteisön ja yhteiskunnan jäsenenä. Koulutyö järjestetään niin, että oppilaat voivat kartuttaa työelämäntuntemustaan, oppia yrittäjämäistä toimintatapaa ja oivaltaa koulussa ja vapaa-ajalla hankitun osaamisen merkityksen oman työuran kannalta.

Oppilaita opetetaan tuntemaan lähialueen elinkeinoelämän erityispiirteitä ja keskeisiä toimialoja. Perusopetuksen aikana oppilaat tutustuvat työelämään ja saavat kokemuksia työnteosta sekä yhteistyöstä koulun ulkopuolisten toimijoiden kanssa. Tällöin harjoitellaan työelämässä tarvittavaa asianmukaista käyttäytymistä ja yhteistyötaitoja sekä huomataan kielitaidon ja vuorovaikutustaitojen merkitys. Itsensä työllistämisen taidot ja yrittäjyys sekä riskien arviointi ja hallittu ottaminen tulevat tutuiksi myös erilaisten projektien kautta. Koulutyössä opitaan ryhmätoimintaa, projektityöskentelyä ja verkostoitumista.

Koulussa harjaannutaan työskentelemään itsenäisesti ja yhdessä toisten kanssa sekä toimimaan järjestelmällisesti ja pitkäjänteisesti. Yhteisessä työssä jokainen oppilas voi hahmottaa oman tehtävänsä osana kokonaisuutta. Siinä opitaan myös vastavuoroisuutta ja ponnistelua yhteisen tavoitteen saavuttamiseksi. Toiminnallisissa opiskelutilanteissa oppilaat voivat oppia suunnittelemaan työprosesseja, asettamaan hypoteeseja, kokeilemaan erilaisia vaihtoehtoja ja tekemään johtopäätöksiä. He harjoittelevat työhön tarvittavan ajan arviointia ja muita työn edellytyksiä sekä uusia ratkaisujen löytämistä olosuhteiden muuttuessa. Samalla on tilaisuus oppia ennakoimaan työskentelyn mahdollisia vaikeuksia ja kohtaamaan myös epäonnistumisia ja pettymyksiä. Oppilaita kannustetaan sisukkuuteen työn loppuunsaattamisessa sekä työn ja sen tulosten arvostamiseen.

Oppilaita rohkaistaan suhtautumaan uusiin mahdollisuuksiin avoimesti ja toimimaan muutostilanteissa joustavasti ja luovasti. Heitä ohjataan tarttumaan asioihin aloitteellisesti ja etsimään erilaisia vaihtoehtoja. Oppilaita tuetaan tunnistamaan ammatillisia kiinnostuksen kohteita sekä tekemään jatko-opintovalintansa perustellusti ja omista lähtökohdistaan, perinteisten sukupuoliroolien ja muiden roolimallien vaikutukset tiedostaen.

Osallistuminen, vaikuttaminen ja kestävä tulevaisuuden rakentaminen (L7)

Yhteiskunnalliseen toimintaan osallistuminen on demokratian toimivuuden perusedellytys. Osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja sekä vastuullista suhtautumista tulevaisuuteen voi oppia vain harjoittelemalla. Kouluyhteisö tarjoaa tähän turvalliset puitteet. Samalla perusopetus luo

osaamisperustaa oppilaiden kasvulle demokraattisia oikeuksia ja vapauksia vastuullisesti käyttäviksi, aktiivisiksi kansalaisiksi. Koulun tehtävänä on vahvistaa jokaisen oppilaan osallisuutta.

Perusopetuksessa luodaan edellytykset oppilaiden kiinnostukselle kouluyhteisön ja yhteiskunnan asioita kohtaan. Koulussa kunnioitetaan heidän oikeuttaan osallistua päätöksentekoon ikänsä ja kehitystasonsa mukaisesti. Oppilaat osallistuvat oman opiskelunsa, yhteisen koulutyön ja oppimisympäristön suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin. He saavat tietoja ja kokemuksia kansalaisyhteiskunnan osallistumis- ja vaikuttamisjärjestelmistä ja keinoista sekä yhteisöllisestä työskentelystä koulun ulkopuolella. Ympäristön suojelemisen merkitys avautuu omakohtaisen luontosuhteen kautta. Oppilaat oppivat arvioimaan median vaikutuksia ja käyttämään sen mahdollisuuksia. Kokemusten kautta oppilaat oppivat vaikuttamista, päätöksentekoa ja vastuullisuutta. Samalla he oppivat hahmottamaan sääntöjen ja sopimusten sekä luottamuksen merkityksen. Osallistuessaan sekä koulussa että sen ulkopuolella oppilaat oppivat ilmaisemaan omia näkemyksiään rakentavasti. He oppivat työskentelemään yhdessä ja saavat tilaisuuksia harjoitella neuvottelemista, sovittelemista ja ristiriitojen ratkaisemista sekä asioiden kriittistä tarkastelua. Oppilaita kannustetaan pohtimaan ehdotuksiaan eri osapuolten yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon sekä oikeudenmukaisen kohtelun ja kestävän elämäntavan näkökulmista.

Perusopetuksen aikana oppilaat pohtivat menneisyyden, nykyisyyden ja tulevaisuuden välisiä yhteyksiä sekä erilaisia tulevaisuusvaihtoehtoja. Heitä ohjataan ymmärtämään omien valintojen, elämäntapojen ja tekojen merkitys paitsi itselle, myös lähiyhteisöille, yhteiskunnalle ja luonnolle.

Oppilaat saavat valmiuksia sekä omien että yhteisön ja yhteiskunnan toimintatapojen ja -rakenteiden arviointiin ja muuttamiseen kestävää tulevaisuutta rakentaviksi.

Paikallisena erityispiirteenä Turun perusopetuksessa painotetaan laaja-alaista osaamiskokonaisuutta osallistuminen, vaikuttaminen ja kestävän tulevaisuuden rakentaminen (L7).

Kestävän tulevaisuuden rakentamisessa keskeinen oppimistavoite on, että oppilas ymmärtää omien valintojensa vaikutukset paikallisen luonto- ja kulttuuriympäristön säilymiseen sekä ottaa ekososiaalista vastuuta Turun saariston tulevaisuudesta. Perusopetuksessa toteutetaan tähän teemaan liittyviä monialaisia oppimiskokonaisuuksia.

Jatkuvan arkiosallistumisen lisäksi oppilaat saavat käytännön kokemuksia osallistumisesta ja vaikuttamisesta oppilaskuntatoiminnassa ja ns. luokkatunneilla sekä luokka- että koulutasolla. Oppilaskunta- ja luokkatuntitoiminta kuvataan luvussa 4.2.

Elämyspolku on perusopetuksen aikana toteutettava suunnitelma, joka yhdistää opetussuunnitelmaan perustuvan koulun ulkopuolisen toiminnan eheäksi kokonaisuudeksi.

Elämyspolku tukee laaja-alaisen osaamisen tavoitteita, ilmiöpohjaista oppimista ja monialaisia oppimiskokonaisuuksia sekä eri oppiaineiden tavoitteita ja sisältöjä.

Elämyspolulla oppilas toimii oppimisympäristöissä, joissa hän saa kulttuuriin, ympäristöön, kestäväan kehitykseen, liikuntaan ja yrittäjyyteen liittyviä kokemuksia esimerkiksi retkillä ja vierailuilla. Elämyspolku on sisällytetty oppiaineiden vuosiluokkasiin tavoitteisiin ja sisältöihin.

Elämyspolulla tehdään usein yhteistyötä koulun ulkopuolisten tahojen kanssa. Tällaisia tahoja ovat Turun kaupungin vapaa-aikatoimiala ja ympäristötoimiala, alueella toimivat yritykset, yhdistykset, seurakunnat sekä muut mahdolliset yhteistyötahot. (Tukimateriaali) (www.elamyspolku.fi)

LUKU 4 YHTENÄISEN PERUSOPETUKSEN TOIMINTAKULTTUURI

4.1 Toimintakulttuurin merkitys ja kehittäminen

Perusopetusta kehitetään opetussuunnitelmallisesti ja pedagogisesti yhtenäisenä kokonaisuutena. Perusopetus jäsenyy valtionneuvoston asetuksen mukaisesti vuosiluokkien 1–2, 3–6 sekä 7–9 muodostamiin jaksoihin. Vuosiluokat muodostavat opetuksellisesti eheän ja kasvatuksellisesti johdonmukaisen jatkumon. Yhteistyö esiopetuksen kanssa vahvistaa työn pitkäjänteisyyttä. Opetuksen järjestäjä huolehtii yhteistyöstä ja opetuksen yhtenäisyydestä riippumatta siitä, toimivatko esiopetus ja perusopetus tai perusopetuksen eri luokka-asteet hallinnollisesti eri yksiköissä tai eri rakennuksissa. Yhteistyötä tehdään mahdollisuuksien mukaan myös seuraavan koulutusvaiheen oppilaitosten kanssa.

Toimintakulttuurilla on keskeinen merkitys perusopetuksen yhtenäisyyden toteuttamisessa. Se vaikuttaa aina oppilaan kohtaaman koulutyön laatuun²⁸. Yhteisön toimintakulttuuri on sen historiallisesti ja kulttuurisesti muotoutuva tapa toimia. Toimintakulttuuria voidaan kehittää ja muuttaa. Se on kokonaisuus, joka rakentuu

- työtä ohjaavien normien ja toiminnan tavoitteiden tulkinnasta
- johtamisesta sekä työn organisoinnista, suunnittelusta, toteuttamisesta ja arvioinnista
- yhteisön osaamisesta ja kehittämisestä
- pedagogiikasta ja ammatillisuudesta
- vuorovaikutuksesta, ilmapiiristä, arkikäytännöistä ja oppimisympäristöistä.

Toimintakulttuuria muovaavat sekä tiedostetut että tiedostamattomat tekijät. Toimintakulttuuri vaikuttaa sen piirissä oleviin riippumatta siitä, tunnustetaanko sen merkitys ja vaikutukset vai ei. Aikuisten tapa toimia välittyy oppilaille, jotka omaksuvat koulu yhteisön arvoja, asenteita ja tapoja. Esimerkiksi vuorovaikutuksen ja kielenkäytön mallit sekä sukupuoliroolit siirtyvät oppilaille. Toimintakulttuurin vaikutusten pohdinta ja sen ei-toivottujen piirteiden tunnistaminen ja korjaaminen ovat tärkeä osa toimintakulttuurin kehittämistä.

Toimintakulttuuri ilmenee selvimmin yhteisön käytännöissä. Perusopetuksessa kaikki käytännöt rakennetaan tukemaan opetus- ja kasvatustyölle asetettuja tavoitteita. Toimintakulttuurin tulee tukea tavoitteisiin sitoutumista ja edistää yhteisen arvoperustan ja oppimiskäsityksen toteutumista

²⁸ Perusopetuksen laatukriteerit, opetus- ja kulttuuriministeriö 2012

koulutyössä. Toimintakulttuuriin kehittämisen perusedellytys on toisia arvostava, avoin ja vuorovaikutteinen sekä kaikkia yhteisön jäseniä osallistava ja luottamusta rakentava keskustelu.

Turun perusopetuksen kouluissa korostetaan henkilöstön, huoltajien ja oppilaiden osallisuuden, yhteisöllisyyden, yhteissuunnittelun ja koulun käytänteiden yhtenäistämisen periaatteita. Monialaiset oppimiskokonaisuudet edellyttävät opettajien yhteistyötä ja yhteissuunnittelua.

Koulun opetussuunnitelmassa kuvataan yhdessä suunnittelemisen periaatteet. Jokainen kouluyhteisön jäsen sitoutuu yhteisesti sovittuihin toimintatapoihin.

Turun perusopetuksessa arvioidaan toimintakulttuurin kehittymistä joka toinen vuosi toteutettavilla perusopetuksen laadunarviointikyselyillä. Kyselyissä arvioidaan oppimisympäristöä, johtamista ja oppilaan arkea. Arviointiin osallistuvat oppilaat, huoltajat, sivistystoimialan luottamushenkilöt, johtavat viranhaltijat, rehtorit, opettajat, koulunkäynninohjaajat ja kouluyhteisön muu henkilöstö. Vuosittain järjestetään perusopetuksen arviointipäivä, jossa valitaan perusopetuksen yhteiset painopisteet hyödyntäen perusopetuksen laadunarviointikyselyn tuloksia. Koulu valitsee tarvittaessa omia painopisteitään yhteisten painopisteiden lisäksi.

Perusopetuksessa toteutetaan jaettua ja valtuuttavaa johtajuutta, jolla rakennetaan yhteisöllistä toimintakulttuuria. Tämä ulottuu ylimmältä tasolta oppilastasolle asti. Tällöin oppilas oppii taitoja ja toimintatapoja, joista hän parhaiten hyötyy monimuotoisessa ja muuttuvassa yhteiskunnassa.

Yhdessä tekeminen edellyttää avointa viestintää. Avoimuus perustuu jokaisen toimijan kykyyn nähdä oman toimintansa ja osaamisensa arvo muille samalla, kun itse antaa arvon muiden vahuuksille ja taidoille. Avointa tiedotusta ja keskinäistä vuoropuhelua tukevat yhteiset, tehokkaat ja helppokäyttöiset viestinnän kanavat. Viestinnässä hyödynnetään mm. sosiaalista mediaa ja digitaalisia yhteisöpalveluita.

Muutokset vaativat jatkuvaa uudistumista ja yhteisön hyvinvoinnista huolehtimista. Yhteinen jaettu tavoite tukee kehittämistä, uusien käytänteiden omaksumista ja yhä parempien toiminnallisten rakenteiden muodostamista.

TURKU Hepokullan koulu

Yhteissuunnittelun periaatteena on avoimuus ja lukuvuoden osalta se alkaa suunnittelupäivästä. Yhteissuunnittelu on viikoittaista luokka-asteittain ja/tai työparin kanssa toteutuvaa, lisäksi opetushenkilöstö kokoontuu kaksi kertaa kuukaudessa yhteiseen palaveriin, jotka ovat tarpeen mukaan joko informatiivisia tai keskustelupainotteisia. Näillä pyritään joustavaan kouluarkeen, tasapuoliseen tiedon- ja työnjakoon sekä mahdollisuuteen jokaiselle tulla kuulluksi. Johtoryhmä, KOR sekä oppilaskunta valmistelevat asioita em. yhteispalaveriin.

Lukuvuoden aikana yhteissuunnittelua tehdään opetushenkilöstön osalta luokka-asteittain ja työparin kanssa sekä aineryhmittäin. Yhteissuunnittelua käytetään tarpeen mukaan teemoihin ja ajankohtaisiin aiheisiin. Oppilaat osallistuvat suunnittelutyöhön ikätasolle sopivalla tavalla joko suoraan vanhempainyhdistyksen tai oppilaskunnan välityksellä. Vanhempainyhdistys osallistuu suunnittelutyöhön joko yhdysopettajan välityksellä tai suoraan koulun tapahtumiin liittyen.

Työjärjestyksellä pyritään mahdollistamaan lukuvuoden aikana tapahtuva yhteissuunnittelu.

4.2 Toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavat periaatteet

Perusopetuksen toimintakulttuurin periaatteiden tehtävänä on tukea opetuksen järjestäjiä ja kouluja toimintansa suuntaamisessa. Periaatteet on kuvattu ajatellen erityisesti koulun toimintaa. Opetuksen järjestäjän tehtävänä on luoda edellytykset periaatteiden toteutumiseksi kouluissa ja kehittää omaa toimintakulttuuriaan samassa suunnassa. Tavoitteena on luoda toimintakulttuuria, joka edistää oppimista, osallisuutta, hyvinvointia ja kestäväää elämäntapaa. Periaatteiden toteuttamiseksi tarvitaan paikallisten tarpeiden ja mahdollisuuksien huomioon ottamista, yhteistyötä huoltajien ja muiden yhteistyökumppaneiden kanssa sekä oppilaiden aitoa mukanaoloa yhteisön kehittämisessä.

Oppiva yhteisö toimintakulttuurin ytimenä

Koulu toimii oppivana yhteisönä ja kannustaa kaikkia jäseniään oppimiseen. Oppiva yhteisö kehittyy dialogin avulla. Yhdessä tekeminen ja osallisuuden kokemukset vahvistavat yhteisöä. Tavoitteiden pohdinta, oman työn säännöllinen arviointi ja kiireettömyys edistävät yhteisön oppimista. Sitä tukee kodeilta ja muilta yhteistyökumppaneilta saatu palaute. Oppimista edistää myös kehittämistyöstä, arvioinneista ja tutkimuksesta saadun tiedon hyödyntäminen. Pedagogisen ja jaetun johtamisen merkitys korostuu, ja johtaminen kohdistuu erityisesti oppimisen edellytyksistä huolehtimiseen.

Oppiva yhteisö luo edellytyksiä yhdessä ja toinen toisiltaan oppimiseen. Se luo edellytyksiä myös tutkimiseen ja kokeilemiseen sekä innostumisen ja onnistumisen kokemuksiin. Yhteisö rohkaisee jokaista jäsentään yrittämään ja oppimaan myös virheistä. Se antaa sopivia haasteita ja tukee vahvuuksien löytämistä ja hyödyntämistä. Yhteisön jäsenenä oppilaat voivat luoda myönteisen ja realistisen käsityksen itsestään ja kehittää luontaista kokeilun ja tutkimisen haluaan. Oppivassa yhteisössä ymmärretään fyysisen aktiivisuuden merkitys oppimiselle ja irrottaudutaan istuvasta

elämäntavasta. Siinä arvostetaan työhön syventymistä, oppimisessa tarvittavaa ponnistelua ja työn loppuunsaattamista.

Hyvinvointi ja turvallinen arki

Oppivan yhteisön rakenteet ja käytännöt edistävät hyvinvointia ja turvallisuutta ja luovat siten edellytyksiä oppimiselle. Nämä näkökulmat ulottuvat kaikkeen koulutyöhön ja ohjaavat jokaisen työskentelyä. Toiminnassa otetaan huomioon yhteisön jäsenten yksilöllisyys ja tasa-arvoisuus sekä yhteisön tarpeet. Koulun käytännöt ovat joustavia ja mahdollistavat monipuolisen toiminnan. Liikkuminen sekä mielen hyvinvointia edistävät yhteiset toiminnat ovat luonteva osa jokaista koulupäivää. Yhteisöllinen oppilashuolto on tärkeä osa toimintakulttuuria.

Oppilailla on yhdenvertainen mahdollisuus saada ohjausta sekä tukea kehitykseensä ja oppimiseensa sekä yksilönä että ryhmän jäsenenä. Yhteisössä arvostetaan hyväntahtoisuutta ja ystävällisyyttä. Kiusaamista, väkivaltaa, rasismia tai muuta syrjintää ei hyväksytä ja epäasialliseen käytökseen puututaan. Koulutyössä pyritään arjen ennakoitavuuteen ja kiireettömyyteen. Kuulluksi tuleminen ja oikeudenmukaisuuden kokemus rakentavat luottamusta. Rauhallinen ja hyväksyvä ilmapiiri, hyvät sosiaaliset suhteet sekä ympäristön viihtyisyys edistävät työrauhaa.

Vuorovaikutus ja monipuolinen työskentely

Vuorovaikutus, yhteistyö ja monipuolinen työskentely ovat yhteisön kaikkien jäsenten oppimista ja hyvinvointia edistäviä tekijöitä. Oppiva yhteisö tunnistaa oppimisen ja tiedon rakentumisen moninaisuuden ja toimii joustavasti. Se rohkaisee kokeilemiseen ja antaa tilaa eri ikäkausille ja oppijoille tunnusomaiselle toiminnallisuudelle, luovalle työskentelylle, liikkumiselle, leikille ja elämyksille.

Koulutyössä hyödynnetään suunnitelmallisesti eri työtapoja ja oppimisympäristöjä ja työskentelyä pyritään säännöllisesti viemään ulos luokkahuoneesta. Luodaan mahdollisuuksia projektimaiseen työskentelyyn ja kokonaisuuksien opiskeluun sekä yhteistyöhön koulun sisällä ja koulun ulkopuolisten toimijoiden kanssa. Koulun aikuisten keskinäinen yhteistyö sekä vuorovaikutus ympäröivän yhteiskunnan kanssa tukevat oppilaiden kasvua hyvään vuorovaikutukseen ja yhteistyöhön. Yhdessä tekeminen edistää oman erityislaadun tunnistamista ja taitoa työskennellä rakentavasti monenlaisten ihmisten kanssa. Tieto- ja viestintäteknologiaa käytetään edistämään vuorovaikutusta sekä työskentelyn moniaistisuutta ja monikanavaisuutta.

Kulttuurinen moninaisuus ja kielitietoisuus

Koulu oppivana yhteisönä on osa kulttuurisesti muuntuvaa ja monimuotoista yhteiskuntaa, jossa paikallinen ja globaali limittyvät. Erilaiset identiteetit, kielet, uskonnot ja katsomukset elävät rinnakkain ja ovat vuorovaikutuksessa keskenään. Oppivassa yhteisössä kotikansainvälisyys on tärkeä voimavara. Yhteisö arvostaa ja hyödyntää maan kulttuuriperintöä ja kansalliskieliä sekä omaa ja ympäristön kulttuurista, kielellistä, uskonnollista ja katsomuksellista monimuotoisuutta. Se tuo esiin saamelaiskulttuurin ja eri vähemmistöjen merkityksen Suomessa. Se kehittää yksilöiden ja ryhmien

välistä ymmärrystä ja kunnioitusta sekä vastuullista toimintaa. Yhteisössä tunnustetaan, että oikeus omaan kieleen ja kulttuuriin on perusoikeus. Kulttuuritraditioihin tutustutaan, erilaisista ajattelu- ja toimintatavoista keskustellaan rakentavasti ja luodaan uusia tapoja toimia yhdessä.

Yksi kulttuurisen moninaisuuden ilmentymä on monikielisyys. Jokainen yhteisö ja yhteisön jäsen on monikielinen. Eri kielten käyttö rinnakkain koulun arjessa nähdään luontevana ja kieliä arvostetaan. Kielitietoisessa yhteisössä keskustellaan kieliin ja kieliyhteisöihin kohdistuvista asenteista ja ymmärretään kielen keskeinen merkitys oppimisessa, vuorovaikutuksessa ja yhteistyössä sekä identiteettien rakentumisessa ja yhteiskuntaan sosiaalistumisessa. Jokaisella oppiaineella on oma kielensä, tekstikäytäntönsä ja käsitteistönsä. Eri tiedonalojen kielet ja symbolijärjestelmät avaavat samaan ilmiöön eri näkökulmia. Opetuksessa edetään arkikielestä käsitteellisen ajattelun kieleen. Kielitietoisessa koulussa jokainen aikuinen on kielellinen malli ja myös opettamansa oppiaineen kielen opettaja.

Osallisuus ja demokraattinen toiminta

Oppivan yhteisön toimintatavat rakennetaan yhdessä. Osallisuutta edistävä, ihmisoikeuksia toteuttava ja demokraattinen toimintakulttuuri luo perustan oppilaiden kasvulle aktiivisiksi kansalaisiksi.

Oppilaat osallistuvat oman kehitysvaiheensa mukaisesti toiminnan suunnitteluun, kehittämiseen ja arviointiin. He saavat kokemuksia kuulluiksi ja arvostetuiksi tulemisesta yhteisön jäsenenä. Yhteisö kannustaa demokraattiseen vuoropuheluun ja osallistumiseen sekä luo niille toimintatapoja ja rakenteita. Oppilaskuntatoiminta tarjoaa yhden tärkeän väylän oppilaiden osallistumiselle. Muut toimintamuodot kuten tukioppilas- ja kummitoiminta, vapaaehtoistyö tai erilaiset kestävä kehityksen toiminnat täydentävät sitä. Samalla ne vahvistavat yhteistyötä ja vuorovaikutusta koko kouluyhteisössä. Yhteistyö eri hallinnonalojen, seurakuntien, järjestöjen, yritysten ja muiden toimijoiden kanssa syventää käsityksiä yhteiskunnasta ja kansalaisyhteiskunnassa toimimisesta. Yhteydet eri maissa toimivien koulujen kanssa lisäävät globalisoituneessa maailmassa toimimisen taitoja.

Turun perusopetuksen koulujen kaikessa toiminnassa vahvistetaan jokaisen oppilaan kokemusta osallisuudesta, mikä merkitsee, että oppilas kuuluu kouluyhteisöön sen tasa-arvoisena jäsenenä, hänen toiminnallaan on merkitystä ja hän voi vaikuttaa ympäristöönsä ja yhteisönsä asioihin.

Oppilaan osallisuutta omaan opiskeluunsa ja koulunkäyntiinsä vahvistetaan pitämällä häntä keskeisenä henkilönä ja ohjaamalla häntä omien ja oman oppilasryhmänsä tavoitteiden asettamisessa sekä oppimisen suunnittelussa ja arvioinnissa.

Oppilasta ohjataan tekemään valintoja ja vaikuttamaan omaan oppimiseensa ja koulunkäyntiinsä sekä

löytämään parhaat tapansa oppia ja työskennellä. Häntä kannustetaan ottamaan vastuuta omista asioistaan ja toimimaan yhdessä toisten kanssa ympäristönsä hyväksi. Elämönhallinnan taitoja harjoitellaan monipuolisesti.

Oppilaan osallisuus toteutuu myös edustuksellisesti. Jokaiselta luokalta valitaan edustaja oppilaskunnan hallitukseen. Edustajan kautta tieto kulkee jokaisesta luokasta oppilaskunnan hallitukseen ja hallituksesta luokkaan. Oppilaskunnan hallituksen vaalissa oppilaat toteuttavat demokraattista päätöksentekoa.

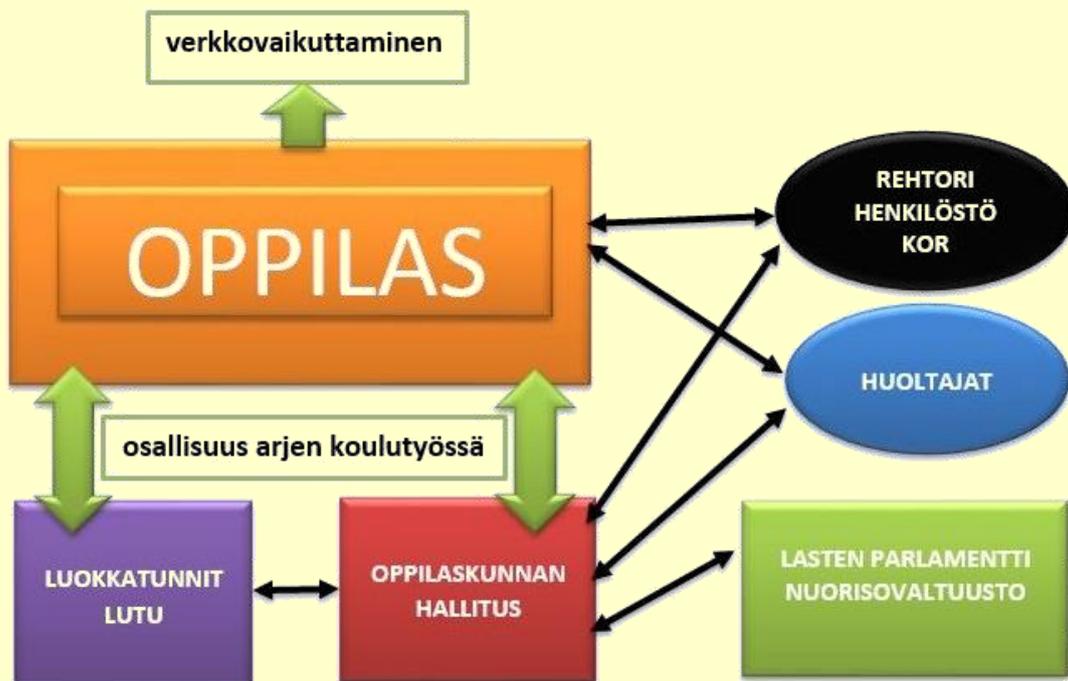
Oppilaskunnan hallitus toimii vuorovaikutuksessa rehtorin ja koulun muun henkilöstön kanssa. Oppilaskunnan hallitus kehittää ja arvioi toimintaansa vuosittaisen toimintasuunnitelman ja -kertomuksen avulla yhdessä muiden oppilaiden ja henkilöstön kanssa.

Oppilaskunnan hallitukselle valitaan ainakin puheenjohtaja, sihteeri ja tiedottaja. Oppilaskunnan edustajat osallistuvat koulun henkilöstökokouksiin ja koulukohtaisen oppilashuoltoryhmän (KOR) kokouksiin aina silloin, kun käsiteltävässä asiassa tarvitaan oppilaiden näkökulmaa.

Oppilaskunnan hallitus tekee yhteistyötä Lasten Parlamentin ja Nuorisovaltuuston kanssa. Yhteistyö on vuorovaikutteista, tieto välittyy oppilaskunnan hallituksen kautta kouluhin ja luokkiin.

Turun perusopetuksessa ns. luokkatunneilla (lutu) oppilaalla on mahdollisuus ottaa kantaa ja vaikuttaa heitä koskeviin asioihin. Jokainen oppilas tulee kuulluksi ja saa vaikuttamisen mahdollisuuden omassa perusopetusryhmässään. Luokkatunteja järjestetään pääsääntöisesti kuukausittain. Luokanopettaja ja luokanohjaaja vastaavat luokkatuntien järjestämisestä yhdessä oppilaiden kanssa.

Koulun opetussuunnitelmassa kuvataan luokkatuntien järjestämisen periaatteet.

Jokaisen oppilaan osallisuus rakentuu arjen koulutyön lisäksi luokkatuntien ja oppilaskuntatoiminnan ympärille.

Verkkovaikuttamisella tarkoitetaan jokaisen oppilaan mahdollisuutta vaikuttaa yhteisiin asioihin valtakunnallisten ja paikallisten verkkovaikuttamiskanavien kautta.

TURKU
Hepokullan koulu

Luokkatunnit järjestetään kerran kuussa, kaikilla luokilla saman viikon aikana. Aikatauluun vaikuttavat oppilaskunnan hallituksen asettamat tehtävät. Luokkatunneilla oppilaita kuullaan ja sovitaan yhdessä luokan toimintatavoista. Luokkatoimikunnat ottavat vastuuta luokkatuntien järjestämisestä.

Yhdenvertaisuus ja tasa-arvo

Oppiva yhteisö edistää yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa. Yhteisön jäsenet tulevat kohdatuiksi ja kohdelluiksi samanarvoisina riippumatta mistään henkilöön liittyvästä tekijästä²⁹. Samanarvoisuus ei merkitse samanlaisuutta. Yhdenvertainen kohtelu edellyttää sekä perusoikeuksien ja osallistumisen mahdollisuuksien turvaamista kaikille että yksilöllisten tarpeiden huomioon ottamista.

Peruskouluaikana oppilaiden käsitys omasta sukupuoli-identiteetistä ja seksuaalisuudesta kehittyy. Oppiva yhteisö edistää arvoillaan ja käytänteillään sukupuolten tasa-arvoa ja tukee oppilaita oman identiteetin rakentumisessa. Opetus on lähestymistavaltaan sukupuolitietoista. Yhteisö rohkaisee oppilaita tunnistamaan omat mahdollisuutensa sekä suhtautumaan eri oppiaineisiin, tekemään valintoja ja sitoutumaan opiskeluun ilman sukupuoleen sidottuja roolimalleja. Oppimisympäristöjä, työtapoja ja opetusmateriaaleja valitsemalla ja kehittämällä luodaan näkyvyyttä inhimillisen moninaisuuden arvostamiselle.

Vastuu ympäristöstä ja kestävään tulevaisuuteen suuntautuminen

Oppiva yhteisö ottaa kaikessa toiminnassaan huomioon kestävän elämäntavan välttämättömyyden. Arjen valinnoillaan ja toimillaan koulu ilmentää vastuullista suhtautumista ympäristöön. Raaka-aineita, energiaa ja luonnon monimuotoisuutta tuhlaavia materiaalivalintoja ja toimintatapoja muutetaan kestäviksi. Kestävän elämäntavan aineettomien tekijöiden merkitystä hyvinvoinnille korostetaan ja niille annetaan aikaa ja näkyvyyttä päivittäisessä koulutyössä. Oppilaat ovat mukana suunnittelemassa ja toteuttamassa kestävää arkea.

Oppiva yhteisö rakentaa toivoa hyvästä tulevaisuudesta luomalla osaamisperustaa ekososiaaliselle sivistykselle. Realistinen ja käytännöllinen asenne hyvän tulevaisuuden edellytysten muovaamiseen vahvistaa kasvamista vastuullisuuteen yhteisön jäsenenä, kuntalaisina ja kansalaisina. Se rohkaisee

²⁹ Yhdenvertaisuuslaki (21/2004)

oppilaita kohtaamaan avoimesti ja uteliaasti maailman moninaisuutta sekä toimimaan oikeudenmukaisemman ja kestävämmän tulevaisuuden puolesta.

4.3 Oppimisympäristöt ja työtavat

Oppimisympäristöt

Oppimisympäristöillä tarkoitetaan tiloja ja paikkoja sekä yhteisöjä ja toimintakäytäntöjä, joissa opiskelu ja oppiminen tapahtuvat. Oppimisympäristöön kuuluvat myös välineet, palvelut ja materiaalit, joita opiskelussa käytetään. Oppimisympäristöjen tulee tukea yksilön ja yhteisön kasvua, oppimista ja vuorovaikutusta³⁰. Kaikki yhteisön jäsenet vaikuttavat toiminnallaan oppimisympäristöihin. Hyvin toimivat oppimisympäristöt edistävät vuorovaikutusta, osallistumista ja yhteisöllistä tiedon rakentamista. Ne myös mahdollistavat aktiivisen yhteistyön koulun ulkopuolisten yhteisöjen tai asiantuntijoiden kanssa.

Oppimisympäristöjen kehittämisen tavoitteena on, että oppimisympäristöt muodostavat pedagogisesti monipuolisen ja joustavan kokonaisuuden. Kehittämisessä otetaan huomioon eri oppiaineiden erityistarpeet. Oppimisympäristöjen tulee tarjota mahdollisuuksia luoviin ratkaisuihin sekä asioiden tarkasteluun ja tutkimiseen eri näkökulmista. Lisäksi oppimisympäristöjen kehittämisessä ja valinnassa otetaan huomioon, että oppilaat oppivat uusia tietoja ja taitoja myös koulun ulkopuolella.

Perusopetuksen tilaratkaisujen kehittämisessä, suunnittelussa, toteutuksessa ja käytössä otetaan huomioon ergonomia, ekologisuus, esteettisyys, esteettömyys ja akustiset olosuhteet sekä tilojen valaistus, sisäilman laatu, viihtyisyys, järjestys ja siisteys. Koulun tilaratkaisuilla kalusteineen, varusteineen ja välineineen on mahdollista tukea opetuksen pedagogista kehittämistä ja oppilaiden aktiivista osallistumista. Tilat, välineet ja materiaalit sekä kirjastopalvelut pyritään saamaan oppilaan käyttöön niin, että ne antavat mahdollisuuden myös itsenäiseen opiskeluun. Koulun sisä- ja ulkotilojen lisäksi eri oppiaineiden opetuksessa hyödynnetään luontoa ja rakennettua ympäristöä. Kirjastot, liikunta-, taide- ja luontokeskukset, museot ja monet muut yhteistyötahot tarjoavat monimuotoisia oppimisympäristöjä.

Tieto- ja viestintäteknologia on olennainen osa monipuolisia oppimisympäristöjä. Sen avulla vahvistetaan oppilaiden osallisuutta ja yhteisöllisen työskentelyn taitoja sekä tuetaan oppilaiden henkilökohtaisia oppimispolkuja. Oppimisympäristöjen kehittämisessä otetaan huomioon monimuotoinen mediakulttuuri. Uusia tieto- ja viestintäteknologisia ratkaisuja otetaan käyttöön oppimisen edistämiseksi ja tukemiseksi. Oppilaiden omia tietoteknisiä laitteita voidaan käyttää oppimisen tukena huoltajien kanssa sovittavilla tavoilla. Samalla varmistetaan, että kaikilla oppilailla on mahdollisuus tieto- ja viestintäteknologian käyttöön.

Onnistumisen kokemukset ja elämykset erilaisissa ympäristöissä ja oppimistilanteissa innostavat oppilaita oman osaamisensa kehittämiseen. Oppilaat osallistuvat oppimisympäristöjen kehittämiseen. Oppimisympäristöjen suunnittelussa otetaan huomioon oppilaiden yksilölliset tarpeet³¹. Näin voidaan

³⁰ Valtioneuvoston asetus (422/2012) 4 §

³¹ Valtioneuvoston asetus (422/2012) 4 §

ehkäistä oppimisen ja koulunkäynnin tuen tarvetta. Tuen tarpeen mukaan räätälöidyt oppimisympäristöt voivat olla osa oppilaan suunnitelmallista tukea.

Oppimisympäristöjen kehittämisessä otetaan huomioon koulu yhteisön ja jokaisen oppilaan kokonaisvaltainen hyvinvointi. Ympäristöjen tulee olla turvallisia ja terveellisiä ja edistää oppilaiden ikäkauden ja edellytysten mukaista tervettä kasvua ja kehitystä³². Oppilaita ohjataan vastuulliseen ja turvalliseen toimintaan kaikissa oppimisympäristöissä. Hyvä työrauha sekä ystävällinen ja kiireetön ilmapiiri tukevat oppimista.

Turussa pidetään huolta siitä, että koulutilat ovat viihtyisiä ja turvallisia ja että niiden varustus ja kalustusratkaisut tukevat opetus suunnitelman mukaista oppimista, ovat helposti käyttäjien muokattavissa ja tukevat innovatiivisuutta, vuorovaikutusta ja yhteisöllistä tiedon rakentamista.

Koulutiloissa voi olla myös muiden järjestämää toimintaa, esim. vapaa-aikatoimialan tai kolmannen sektorin järjestämää kerho-, iltapäivä- ja kulttuuritoimintaa tai työväenopiston järjestämää vapaan sivistystyön toimintaa. Vastaavasti koulut voivat käyttää hyväkseen Turun muiden toimialojen tiloja ja

henkilöstön osaamista, esim. Seikkailupuistoa, Vimmaa ja muita nuorisotiloja, luontokeskusta, kirjastoja, liikuntatiloja ja taidelaitoksia.

Koulun yhteistyötahot ovat osa oppimisympäristöä. Yhteistyö perustuu avoimuuteen, luottamukseen, ennakkoluulottomuuteen ja voimavarojen yhdistämiseen yhteisen kohderyhmän hyväksi.

Koulun lukuvuosisuunnitelmassa kuvataan koulun yhteistyöverkostot.

Turku tarjoaa ainutlaatuiset mahdollisuudet oppimisympäristön laajentamiseen sekä kaupunkimaiseen, maaseutumaiseen että merelliseen ympäristöön. Oppimisympäristöt ulottuvat myös kulttuurin eri muotoihin, kansalaisyhteiskuntaan, yhteiskunnalliseen päätöksentekoon, yritys- ja talouselämään sekä työelämään. Oppiminen kytketään aitoihin ilmiöihin ja toimijoihin niin paikallisesti kuin globaalisti. Turun perusopetuksessa on käytössä oppimisympäristöjen laajentamista tukeva laaja-alaiseen osaamiseen perustuva suunnitelma, jota kutsutaan Elämyspoluksi. Tämä on kuvattu tarkemmin luvussa 3.3.

Oppimisympäristöjä laajennetaan tieto- ja viestintätekniikan avulla. Oppilas käyttää sitä monipuolisesti oppimisensa välineenä. Koulut toteuttavat Turun sivistystoimialan tieto- ja viestintätekniikan opetuskäytön suunnitelmaa 2016 - 2020. (Tukimateriaali)

³² Valtioneuvoston asetus (422/2012) 4 §

Työtavat

Työtapojen valinnan lähtökohtana ovat opetukselle ja oppimiselle asetetut tavoitteet sekä oppilaiden tarpeet, edellytykset ja kiinnostuksen kohteet. Työtapojen vaihtelu tukee ja ohjaa koko opetusryhmän ja jokaisen oppilaan oppimista. Opetuksessa käytetään eri ikäkausiin sekä erilaisiin oppimistilanteisiin soveltuvia työtapoja. Työtapojen ja arviointimenetelmien monipuolisuus antaa oppilaille mahdollisuuden osoittaa osaamistaan eri tavoin. Työtapojen valinnassa kiinnitetään huomiota myös sukupuolittuneiden asenteiden ja käytänteiden tunnistamiseen ja muuttamiseen.

Monipuoliset työtavat tuovat oppimiseen iloa ja onnistumisen kokemuksia sekä tukevat eri ikäkausille ominaisen luovaa toimintaa. Kokemukselliset ja toiminnalliset työtavat sekä eri aistien käyttö ja liikkuminen lisäävät oppimisen elämyksellisyyttä ja vahvistavat motivaatiota. Motivaatiota vahvistavat myös työtavat, jotka tukevat itseohjautuvuutta ja ryhmään kuulumisen tunnetta. Draamatoiminta sekä muut taiteelliset ilmaisukeinot edistävät oppilaiden kasvua itsensä tunteviksi, itsetunnon terveiksi ja luoviksi ihmisiksi. Tällöin oppilaat pystyvät ilmaisemaan itseään monipuolisesti ja toimimaan rakentavassa vuorovaikutuksessa erilaisten ihmisten ja ryhmien kanssa. Työtapojen valinnalla voidaan tukea myös yhteisöllistä oppimista, jossa osaamista ja ymmärrystä rakennetaan vuorovaikutuksessa toisten kanssa. Oppilaita ohjataan toimimaan erilaisissa rooleissa, jakamaan tehtäviä keskenään ja olemaan vastuussa sekä henkilökohtaisista että yhteisistä tavoitteista.

Työtapojen valinnassa otetaan huomioon eri oppiaineiden ominaispiirteet sekä laaja-alaisen osaamisen kehittäminen. Oppiaineille ominaisten työtapojen käyttö edistää sekä jäsentyneiden tietorakenteiden muodostumista että taitojen omaksumista. Oppimisen kannalta tärkeitä ovat tiedon hankkimisen, käsittelyn, analysoimisen, esittämisen, soveltamisen, yhdistelemisen, arvioinnin ja luomisen taidot. Tutkiva ja ongelmalähtöinen työskentely, leikki, mielikuvituksen käyttö ja taiteellinen toiminta edistävät käsitteellistä ja menetelmällistä osaamista, kriittistä ja luovaa ajattelua sekä taitoa soveltaa osaamista.

Opetuksen eriyttäminen ohjaa työtapojen valintaa. Eriyttäminen perustuu oppilaantuntemukseen ja on kaiken opetuksen pedagoginen lähtökohta. Se koskee opiskelun laajuutta ja syvyyttä, työskentelyn rytmia ja etenemistä sekä oppilaiden erilaisia tapoja oppia. Eriyttäminen perustuu oppilaan tarpeille ja mahdollisuuksille suunnitella itse opiskeluaan, valita erilaisia työtapoja ja edetä yksilöllisesti. Työtapojen valinnassa otetaan huomioon myös oppilaiden väliset yksilölliset ja kehitykselliset erot. Eriyttämällä tuetaan oppilaan itsetuntoa ja motivaatiota sekä turvataan oppimisen rauhaa. Eriyttämällä myös ehkäistään tuen tarpeen syntymistä.

Myös opetuksen eheyttäminen ohjaa työtapojen valintaa. Opetuksen eheyttämistä käsitellään seuraavassa alaluvussa 4.4.

Monipuolinen ja tarkoituksenmukainen tieto- ja viestintäteknologian käyttö lisää oppilaiden mahdollisuuksia kehittää työskentelyään ja verkostoitumistaitojaan. Siten valmiudet tiedon omatoimiseen, vuorovaikutteiseen ja kriittiseen hankintaan, käsittelyyn ja luovaan tuottamiseen karttavat. Työtapojen valinnassa hyödynnetään pelien ja pelillisyyden tarjoamat mahdollisuudet.

Opettaja valitsee työtavat vuorovaikutuksessa oppilaiden kanssa ja ohjaa oppilaita erityisesti uusien työtapojen käytössä itseohjautuvuutta vahvistaen. Oppimaan oppimisen taidot kehittyvät parhaiten

silloin, kun opettaja ohjaa oppilaita myös suunnittelemaan ja arvioimaan työskentelytapojaan. Tämä motivoi ja auttaa oppilaita ottamaan vastuuta oppimisesta ja työskentelystä kouluyhteisössä. Yhteinen tavoitteiden ja arviointiperusteiden pohdinta sitouttaa tavoitteiden mukaiseen työskentelyyn.

4.4 Opetuksen eheyttäminen ja monialaiset oppimiskokonaisuudet

Opetuksen eheyttäminen on tärkeä osa perusopetuksen yhtenäisyyttä tukevaa toimintakulttuuria. Eheyttämisen tavoitteena on tehdä mahdolliseksi opiskeltavien asioiden välisten suhteiden ja keskinäisten riippuvuuksien ymmärtäminen. Se auttaa oppilaita yhdistämään eri tiedonalojen tietoja ja taitoja sekä jäsentämään niitä mielekkäiksi kokonaisuuksiksi vuorovaikutuksessa toisten kanssa. Kokonaisuuksien tarkastelu ja tiedonaloja yhdistelevät, tutkivat työskentelyjaksot ohjaavat oppilaita soveltamaan tietojaan ja tuottavat kokemuksia osallistumisesta tiedon yhteisölliseen rakentamiseen. Oppilaat voivat näin hahmottaa koulussa opiskeltavien asioiden merkitystä oman elämän ja yhteisön sekä yhteiskunnan ja ihmiskunnan kannalta. Samalla he saavat aineksia maailmankuvansa laajentamiseen ja jäsentämiseen.

Opetuksen eheyttäminen edellyttää sekä opetuksen sisältöä että työtapoja koskevaa pedagogista lähestymistapaa, jossa kunkin oppiaineen opetuksessa ja erityisesti oppiainerajat ylittäen tarkastellaan todellisen maailman ilmiöitä tai teemoja kokonaisuuksina. Eheyttämisen tapa ja kesto voi vaihdella oppilaiden tarpeista ja opetuksen tavoitteista riippuen. Eheyttämistä voidaan toteuttaa mm:

- rinnastamalla eli opiskelemalla samaa teemaa kahdessa tai useammassa oppiaineessa samanaikaisesti
- jaksottamalla eli järjestämällä samaan teemaan liittyvät asiat peräkkäin opiskeltaviksi
- toteuttamalla toiminnallisia aktiviteetteja kuten teemapäiviä, erilaisia tapahtumia, kampanjoita, opintokäyntejä ja leirikouluja
- suunnittelemalla monialaisia, pitempikestoisia oppimiskokonaisuuksia, joiden toteuttamiseen osallistuu useampia oppiaineita ja joihin voi sisältyä edellä mainittuja eheyttämistapoja
- muodostamalla oppiaineista integroituja kokonaisuuksia
- kokonaisopetuksena, jossa kaikki opetus toteutetaan ehytettynä kuten esiopetuksessa.

Jotta voidaan turvata kaikkien oppilaiden mahdollisuus kokonaisuuksien tarkasteluun ja oppilaita kiinnostavaan tutkivaan työskentelyyn, opetuksen järjestäjä huolehtii siitä, että oppilaiden opintoihin sisältyy vähintään yksi monialainen oppimiskokonaisuus lukuvuodessa. Monialaisten oppimiskokonaisuuksien tavoitteet, sisällöt ja toteuttamistavat päätetään paikallisessa opetussuunnitelmassa ja ne täsmennetään koulujen lukuvuosisuunnitelmissa. Oppimiskokonaisuudet suunnitellaan riittävän pitkäkestoisiksi siten, että oppilailla on aikaa syventyä oppimiskokonaisuuden sisältöön ja työskennellä tavoitteellisesti, monipuolisesti ja pitkäjänteisesti. Paikallisessa opetussuunnitelmassa ja lukuvuosisuunnitelmassa voidaan päättää myös muista opetuksen eheyttämistavoista.

Monialaiset oppimiskokonaisuudet edistävät perusopetukselle asetettujen tavoitteiden saavuttamista ja erityisesti laaja-alaisen osaamisen kehittymistä. Oppimiskokonaisuuksien aiheet suunnitellaan paikallisesti ilmentämään luvussa 4.2 kuvattuja toimintakulttuurin periaatteita.

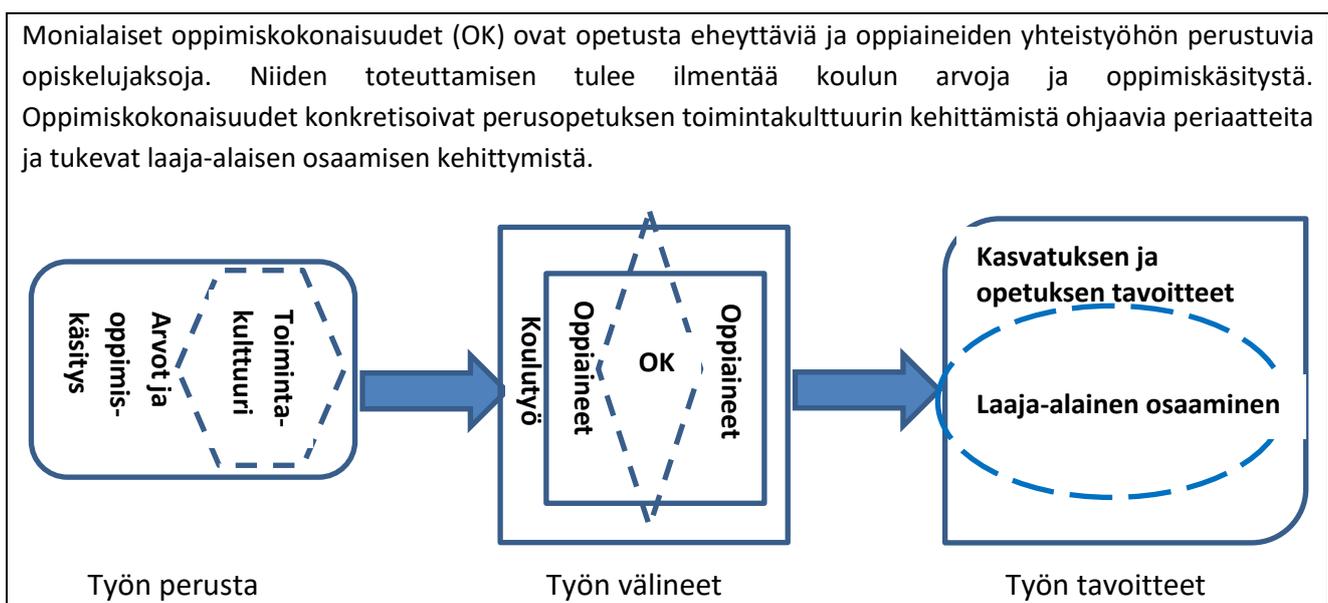
Monialaisten oppimiskokonaisuuksien suunnittelussa ja toteuttamisessa hyödynnetään paikallisia voimavaroja ja mahdollisuuksia. Oppimiskokonaisuudet tarjoavat hyvän tilaisuuden koulun ja muun

yhteiskunnan väliselle yhteistyölle. Käsiteltävien asioiden paikallisuus, ajankohtaisuus ja yhteiskunnallinen merkittävyys luovat lisämotivaatiota sekä opettajille että oppilaille. Oppilaiden osallistuminen suunnitteluun on välttämätöntä. Oppimiskokonaisuuksien tarkoituksena on käsitellä toiminnallisesti oppilaiden kokemusmaailmaan kuuluvia ja sitä avartavia asioita, jolloin tavoitteena on

- vahvistaa oppilaiden osallisuutta ja tarjota mahdollisuuksia olla mukana opiskelun tavoitteiden, sisältöjen ja työskentelytapojen suunnittelussa
- nostaa esiin oppilaiden merkityksellisiksi kokemia kysymyksiä sekä luoda tilaisuuksia niiden käsittelyyn ja edistämiseen
- lisätä mahdollisuuksia opiskella erilaisissa ja eri-ikäisten oppilaiden ryhmissä ja työskennellä useiden eri aikuisten kanssa
- tarjota mahdollisuuksia yhdistää koulun ulkopuolinen oppiminen koulutyöhön
- antaa tilaa älylliselle uteliaisuudelle, elämyksille ja luovuudelle sekä haastaa monenlaisiin vuorovaikutus- ja kielenkäyttötilanteisiin
- vahvistaa tietojen ja taitojen soveltamista käytäntöön sekä harjaannuttaa kestävän elämäntavan mukaista toimijuutta
- innostaa oppilaita toimimaan yhteisöä ja yhteiskuntaa rakentavalla tavalla.

Monialaisten oppimiskokonaisuuksien suunnittelu ja toteuttaminen edellyttävät yhteistyötä eri lähestymistapoja edustavien oppiaineiden kesken sekä koulun muun toiminnan hyödyntämistä. Kaikki oppiaineet ovat vuorollaan mukana oppimiskokonaisuuksien toteuttamisessa kulloisenkin kokonaisuuden edellyttämällä tavalla. Oppimiskokonaisuuksien sisällöiksi etsitään toimintakulttuurin periaatteiden mukaisia, oppilaita kiinnostavia sekä oppiaineiden ja opettajien väliseen yhteistyöhön soveltuvia teemoja. Niiden opiskelussa käytetään eri oppiaineille ominaisia tarkastelutapoja, käsitteitä ja menetelmiä.

Oppilaille annetaan palautetta työskentelystään oppimiskokonaisuuden aikana ja oppilaan osoittama osaaminen otetaan huomioon oppiaineissa annettavaa sanallista arviota tai arvosanaa muodostettaessa.

Eheyttämistä toteutetaan kokonaisopetuksena, teemoina ja siten, että tutustutaan opittavaan asiaan useamman oppiaineen sisällä niin, että oppiainerajat hämärtyvät.

Elämyspolku on yksi tapa toteuttaa monialaisia oppimiskokonaisuuksia. Se tukee osaltaan opetuksen eheyttämistä.

Koulun opetussuunnitelmassa kuvataan koulun toimintakulttuurin sekä oppimisympäristöjen ja työtapojen kehittämisen tavoitteet, yhteiset toimintaperiaatteet sekä yhteistyön ja muun käytännön toteutuksen.

Koulun lukuvuosisuunnitelmassa kuvataan vuosittain toteutettavat kaksi monialaista oppimiskokonaisuutta, niiden laajuudet ja mukana olevat oppiaineet sekä oppilaiden osallisuus. Lisäksi kuvataan monialaisten oppimiskokonaisuuksien tavoitteet, sisällöt ja arviointikäytännöt, toteutumisen seuranta, toteutumisen arviointi sekä kehittäminen. (Tukimateriaaliin esimerkkejä oppimiskokonaisuuksien teemoista.)

TURKU
Hepokullan koulu

Hepokullan koulun toimintakulttuuri

Hepokullan kouluyhteisössä sitoudutaan yhteiseen toimintakulttuuriin. **Koulun työtä ohjaavat valtakunnalliset lait, asetukset, säädökset, virkaehtosopimukset, OPS, Turun kaupungin ja sivistystoimen johtosäännöt sekä koulun järjestyssäännöt.**

Hepokullan koulun toimintaperiaatteina ovat kiireettömyys, joustavuus, hyvät tavat, keskustelu, monipuolisuus, arjenhallinta, itseluottamus, avoimuus, toisten arvostaminen, yhteisöllisyys, vastuullisuus, tavoitteellisuus ja turvallisuus. **Keskeisimpänä työtapana** on avoin, rehellinen ja toisia kunnioittava vuorovaikutus.

Hepokullan koulussa kasvatetaan lapsia, jotka ovat oma-aloitteisia, yhteistyökykyisiä, suvaitsevaisia, rohkeita, tasapainoisia, ympäristötietoisia, myönteisesti tulevaisuuteen suhtautuvia, luovia ja itsestään huolehtivia maailmankansalaisia.

Hepokullan koulun **toimintakulttuurin kehittämisen** tavoitteena on:

- kannustaa kaikkia yhteisön jäseniä oppimiseen, jota vahvistaa yhdessä tekeminen ja osallisuuden kokemukset
- edistää yhteisön ja yksilöiden hyvinvointia ja turvallisuutta
- parantaa koulussa viihtymistä
- rohkaista avoimeen ja toisia arvostavaan vuorovaikutukseen ja yhteistyöhön, jossa on tilaa kokeilemiseen ja virheistä oppimiseen

- lisätä yksilöiden ja ryhmien välistä ymmärrystä ja kunnioitusta sekä vastuullista toimintaa monikulttuurisessa ja monimuotoisessa yhteisössä
- kannustaa kaikkia yhteisön jäseniä demokraattiseen vuoropuheluun ja osallistumiseen
- edistää yhteisön yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa
- kestävään elämäntapaan kannustaminen

Hepokullan koulussa **oppimisympäristöjen kehittämisen** tavoitteena on:

- lisätä pedagogisten ja joustavien kokonaisuuksien suunnittelua, huomioida eri oppiaineiden erityistarpeet
- lisätä oppimistilanteita koulun ulkopuolella
- lisätä itsenäistä opiskelua
- lisätä tieto- ja viestintäteknologian monipuolista käyttöä
- lisätä huoltajien osallisuutta oppilaan oppimisessa
- turvallisen ja terveellisen kouluyhteisön luominen
- tehdä ekologisia ja esteettisiä materiaali- ja välinehankintoja suunnitteluun ja työskentelyyn
- tukea hyvää työrauhaa sekä ystävällistä ja kiireetöntä ilmapiiriä
- pyrkiä opetustilojen mahdollisimman tehokkaaseen käyttöön

Hepokullan koulussa **työtapojen kehittämisen** tavoitteena on:

- monipuolisten työtapojen lisääminen
- lisätä oppimisen vuorovaikutteisuutta
- huomioida oppiaineiden erityispiirteet ja laaja-alainen osaaminen
- lisätä monipuolisen ja tarkoituksenmukaisen tieto- ja viestintäteknologian käyttöä
- ohjata oppilaita suunnittelemaan ja arvioimaan työskentelytapojaan

Kouluyhteisössä kannustetaan kaikkia jäseniä uuden oppimiseen ja kouluttautumiseen sekä tiedon ja taidon jakamiseen. Hepokullan koulussa opettajilla on mahdollisuus järjestää Peda-iltapäiviä, joissa jaetaan kollegiaalisesti omia erityisosaamisen taitoja sekä koulutuksissa saatuja tietoja. Opettajat päivittävät säännöllisesti sijaiskansiota, jotta luokkaa koskevat tärkeät arkikäytännöt ovat helposti löydettävissä.

Vuorovaikutuksen tulee olla avointa, rehellistä ja kunnioittavaa kaikissa tilanteissa. Hepokullan koulussa aikuiset toimivat malleina oppilaille kielitietoisesta yhteisöstä. Kielitietoinen opetus ja kasvatus korostavat kielen merkitystä oppimisessa, vuorovaikutuksessa sekä yhdenvertaisuutta yhteiskunnassa. Kielitietoinen yhteisö tukee oman kulttuuritaustan arvostusta ja identiteetin rakentumista. Hepokullan koulun arjessa arvostetaan eri kieliä. Oppilaita ohjataan toimimaan erilaisissa rooleissa, jakamaan tehtäviä keskenään ja ottamaan vastuuta sekä henkilökohtaisissa että yhteisissä tavoitteissa.

Koulua johtaa rehtori apunaan johtoryhmä, joka koostuu vararehtorista ja neljästä opettajaedustajasta. Johtoryhmän jäsenet toimivat opettajatiimien vetäjinä. Joillakin opettajilla on sovittuja vastuualueita, esim. alkuopetus. Toiminnan kehittämistä ja suunnittelua delegoidaan eri menetelmillä kaikille koulussa toimiville henkilöryhmille. Johtoryhmän jäsenet kuuluvat KOR-kokoonpanoon. Sen tehtävänä on edistää kouluyhteisön hyvinvointia ja turvallisuutta tekemällä yhteistyötä koulun henkilöstön ja muiden eri toimijoiden kanssa. Hyvä yhteistyö on edellytys myös toimivalle oppilashuollolle.

Työtä organisoidaan annettujen resurssien pohjalta, ja perustettujen opetusryhmien erityistarpeita huomioiden. Työjärjestysten laadinta toteutetaan opettajia kuunnellen. Työjärjestyksellä pyritään lisäämään mahdollisuuksia yhteissuunnitteluun ja samanaikaisopetuksen toteuttamiseen. Yhteissuunnittelujan lisäämiseksi työjärjestykseen luodaan mm. päiviä, jolloin opettajien

työpäivä joko alkaa tai loppuu samaan aikaan. Rinnakkais- ja samanaikaisopettajuudella sekä tuen tarpeet havainnoimalla pyritään vastaamaan opetusryhmien erityistarpeisiin. Opetusta toteutetaan joustavissa ryhmissä. Koulussa järjestetään vähintään kaksi monialaista oppimiskokonaisuutta lukuvuoden aikana. Oppitunnit sijoittuvat pääasiassa arkipäiviin välille klo 8 – 15 ja ruokailut klo 10.10-12.00.

Oppimisympäristönä toimii pääasiassa koulurakennukset, luokkatilat ja pihapiiri. Oppimisympäristöksi etsitään mahdollisuuksien mukaan oppimista innostavia ja tukevia työskentely-ympäristöjä koulualueen ulkopuolelta. Hepokullan koulussa pyritään tekemään vastuullisia ja kauaskantoisia hankintoja työympäristöjä suunniteltaessa ja toteutettaessa. Koulussa työskennellään monipuolisesti erilaisissa oppimisympäristöissä tieto- ja viestintäteknologiaa hyödyntäen. Oppilaat osallistuvat opiskelu-ympäristöjen suunnitteluun ja toteutukseen. Koulun erilliset opiskelupisteet tukevat työrauhaa ja opetustilat ovat tehokkaassa käytössä.

Opetuksen eriyttäminen ja eheyttäminen antavat oppilaalle mahdollisuuden suunnitella itse opiskeluaan, valita erilaisia työtapoja ja edetä yksilöllisesti oman osaamisensa mukaisesti. Opettaja ohjaa oppilasta valitsemaan työtapoja, jotka vahvistavat lapsen itseohjautuvuutta sekä oppimaan oppimisen taitoja. Monipuoliset työtilat ja työskentelytavat rikastuttavat opetusta ja mahdollistavat paremmin oppilaan tukemista. Oppilas kykenee näin myös osoittamaan monipuolisemmin osaamistaan. Draamaa,

toiminnallisuutta ja eri oppimiskanavia (aistit) käyttäen, pyritään saavuttamaan oppimisen iloa ja tehdä tilaa luovuudelle.

Hepokullan koulussa oppilaat osallistuvat kouluyhteisön kehittämiseen luokkatoimikuntien ja oppilaskunnan hallituksen välityksellä. Oppilaskuntatyö edistää demokraattista vuoropuhelua ja osallistaa oppilaita toimimaan vastuullisesti kouluyhteisössä. Kummi- ja tukioppilastoiminta antavat kaikille oppilaille mahdollisuuden edistää kouluyhteisön hyvinvointia ja lisätä kouluviihtyvyyttä.

LUKU 5 OPPIMISTA JA HYVINVOINTIA EDISTÄVÄ KOULUTYÖN JÄRJESTÄMINEN

5.1 Yhteinen vastuu koulupäivästä

Arvoperusta, oppimiskäsitys ja toimintakulttuuri ilmenevät koulutyön käytännön järjestämisessä. Järjestämisen tulee edistää kasvatukselle ja opetukselle asetettujen tavoitteiden saavuttamista ja perusopetuksen tehtävän toteuttamista. Järjestämisellä luodaan edellytykset oppilaiden hyvinvoinnille, kehitykselle ja oppimiselle sekä huolehditaan kouluyhteisön sujuvasta toiminnasta ja yhteistyöstä. Koulutyön käytännöt edistävät myös kestävästä elämäntapaa.

Lähtökohtana on yhteinen vastuu ja huolenpito jokaisen hyvästä ja turvallisesta koulupäivästä. Kasvatustyö ja hyvinvoinnin edistäminen kuuluu koulun kaikille aikuisille tehtävästä riippumatta. Koulutyön järjestämisessä otetaan huomioon kaikkien oppilaiden tarpeet, edellytykset ja vahvuudet. Huoltajien ja muiden tahojen kanssa tehtävä yhteistyö tukee tässä onnistumista.

Opetussuunnitelman mukainen opetus, ohjaus, oppilashuolto ja tuki kaikkina koulupäivinä sekä turvallinen oppimisympäristö ovat jokaisen oppilaan oikeus³³. Opetuksen järjestäjä vastaa siitä, että oppilaan oikeudet toteutuvat ja huolehtii edellytysten luomisesta tätä edistävälle koulutyölle. Koulun

³³ Perusopetuslaki 30 § 1 mom. ja perusopetuslaki 29 § 1 mom. (1267/2013)

johdolla on käytännön vastuu opetuksen, ohjaukseen, oppilashuollon ja tuen järjestämiseen liittyvistä ratkaisuista kouluyhteisössä, kaikilla vuosiluokilla ja kaikissa oppiaineissa. Tähän sisältyy myös ongelmien ennaltaehkäisy sekä kasvun ja oppimisen esteiden tunnistaminen ja poistaminen koulun toimintatavoista. Jokaisella opettajalla on vastuu opetusryhmänsä toiminnasta, oppimisesta ja hyvinvoinnista. Opettajat vaikuttavat näihin pedagogisilla ratkaisuillaan ja ohjausotteellaan. Opettajan tehtävään kuuluu oppilaiden oppimisen, työskentelyn ja hyvinvoinnin seuraaminen ja edistäminen, jokaisen oppilaan arvostaminen ja oikeudenmukainen kohtelu, mahdollisten vaikeuksien varhainen tunnistaminen sekä oppilaiden ohjaaminen ja tukeminen. Opettaja huolehtii osaltaan siitä, että oppilaiden oikeus ohjaukseen sekä opetukselliseen ja oppilashuollollisen tukeen toteutuu. Tämä edellyttää vuorovaikutusta oppilaiden ja huoltajien kanssa, opettajien keskinäistä yhteistyötä ja erityisesti oppilashuollon henkilöstön kanssa tehtävää yhteistyötä.

Oppilailla on kouluyhteisön jäsenenä oma vastuunsa. Se ilmenee säännöllisenä osallistumisena koulutyöhön, reiluna ja arvostavana suhtautumisena koulutovereihin ja koulun aikuisiin sekä yhteisten sääntöjen noudattamisena. Toisten ihmisten loukkaamattomuuden sekä työn ja työrauhan kunnioittaminen ja sovitusta tehtävistä huolehtiminen on koulutyössä välttämätöntä. Laki velvoittaa oppilaan osallistumaan perusopetukseen ja suorittamaan tehtävänsä tunnollisesti ja käyttäytymään asiallisesti³⁴. Oppilaan on käyttäydyttävä muita kiusaamatta ja syrjimättä sekä toimittava siten, ettei hän vaaranna muiden oppilaiden, kouluyhteisön tai opiskeluympäristön turvallisuutta tai terveyttä. Vapautus opetukseen osallistumisesta voidaan myöntää oppilaalle vain tilapäisesti erityisestä syystä³⁵. Koti ja koulu yhdessä ohjaavat oppilaita toimimaan lain edellyttämällä tavalla ja tukevat oppilaita näiden ponnisteluissa. Koulun tehtävänä on puuttua poissaoloihin ja auttaa oppilaita onnistumaan koulutyössään.

Koulun henkilöstö edistää koulun turvallisuutta. Koulun turvallisuussuunnitelma päivitetään vuosittain turvallisuusvastaavan ja muun henkilöstön yhteistyönä. Henkilöstö perehtyy suunnitelmassa määriteltyihin asioihin sekä tietosuojaan ja salassapitoon liittyviin säädöksiin aina lukuvuoden alkaessa.

Koulun järjestyssäännöt laaditaan koulun henkilöstön, oppilaiden ja huoltajien yhteistyönä. Välitunneilla on riittävästi välituntivalvoja ja heidän näkyvyyttänsä tehostetaan huomioliiveillä.

Kouluyhteisö sitoutuu kiusaamisen ehkäisemiseen ja kiusaamiseen puuttumiseen. Koulut voivat hyödyntää esimerkiksi koulukiusaamista ehkäisevää Kiva koulu -ohjelmaa. Koulu kirjaa vakavat kiusaamistapaukset, väkivaltilanteet ja uhkailut erilliseen lomakkeeseen (**Tukimateriaali**).

Vastuu oppilaan terveellisestä ja turvallisesta koulupäivästä ja auttamisvelvollisuus ensiaputilanteessa on jokaisella kouluyhteisöön kuuluvalla aikuisella.

³⁴ Perusopetuslaki 35 § 2 mom.

³⁵ Perusopetuslaki 35 § 1 mom.

Pitkäaikaissairasta oppilasta tuetaan omahoidon toteuttamisessa koulupäivän aikana. Yhteistyössä oppilaan, huoltajien, koulun edustajien, kouluterveydenhuollon ja/tai erikoissairaanhoidon toimijoiden kesken sovitaan tapauskohtaisesti työnjako, vastuut ja toimintatavat. Ne kirjataan oppimissuunnitelmaan tai HOJKSiin. Pitkäaikaissairaana oppilaan koulupäivän aikana tapahtuvassa hoidossa käytetään apuna erillistä ohjetta (**Tukimateriaali**) tai esimerkiksi Sosiaali- ja terveysministeriön ohjetta diabeteksen koulupäivänaikaisesta hoidosta. Oppilaan terveyden, turvallisuuden ja opetuksen järjestämisen kannalta tarvittava tieto oppilaasta siirretään hänen kanssaan työskenteleville aikuisille.

5.2 Yhteistyö

Opetustoimi ja koulu tekevät monipuolista yhteistyötä perusopetuksen yhtenäisyyden, eheyden ja laadun varmistamiseksi, toiminnan avoimuuden lisäämiseksi sekä oppilaiden oppimisen ja kasvun tukemiseksi. Yhteistyötä tarvitaan myös oppimisympäristöjen monipuolisuuden ja turvallisuuden sekä koulu yhteisön hyvinvoinnin turvaamiseksi. Yhteistyö on suunnitelmallista ja sen toteutumista arvioidaan yhdessä yhteistyökumppaneiden kanssa.

Oppilaiden osallisuus

Koulutyö järjestetään siten, että sen perustana on oppilaiden osallisuus ja kuulluksi tuleminen. Huolehditaan siitä, että oppilaat saavat kokemuksia yhteistyöstä ja demokraattisesta toiminnasta omassa opetusryhmässä, koulussa ja sen lähiympäristössä sekä erilaisissa verkostoissa.

Oppilaiden osallistuminen oman koulutyönsä ja ryhmänsä toiminnan suunnitteluun on luonteva tapa vahvistaa osallisuutta. Monialaisten oppimiskokonaisuuksien suunnittelussa oppilaiden osuus on tärkeä. Lisäksi oppilaita rohkaistaan vaikuttamaan myös koulun yhteisen toiminnan ja oppimisympäristön suunnitteluun ja kehittämiseen. Oppilaille tulee järjestää mahdollisuus osallistua opetussuunnitelman ja siihen liittyvien suunnitelmien sekä koulun järjestysäännön valmisteluun³⁶. Oppilaat ovat myös mukana arvioimassa ja kehittämässä yhteistyötä.

Perusopetuslain mukaan koululla tulee olla sen oppilaista muodostuva oppilaskunta. Oppilaskunnan ja sen toimielinten tehtävänä on edistää oppilaiden yhteistoimintaa, vaikutusmahdollisuuksia ja osallistumista.³⁷ Se innostaa oppilaita esittämään näkemyksiään, toimimaan ja vaikuttamaan omiin ja yhteisiin asioihin. Oppilaskunta sekä koulun ja kunnan muut osallisuutta tukevat rakenteet ja toimintatavat tarjoavat tilaisuuksia harjoitella demokratiataitoja käytännössä.

³⁶ Perusopetuslaki 47 a § 1 mom. (1267/2013)

³⁷ Perusopetuslaki 47 a § 2 mom. (1267/2013)

Jokaisessa koulussa oppilaskuntaa edustaa oppilasjäsenistä muodostettu hallitus, jota ohjaa oppilaskunnan ohjaaja. Alakoulujen oppilaskunnat tekevät yhteistyötä Turun Lasten Parlamentin kanssa ja osallistuvat Turun Lasten Parlamentin suurkokouksiin. Yläkoulujen oppilaskunnat tekevät vastaavasti yhteistyötä Turun Nuorisovaltuuston kanssa.

Koulussa voidaan järjestää kummioppilas- ja tukioppilastoimintaa, joka tukee oppilaiden osallisuutta ja kouluviihtyvyyttä.

Kodin ja koulun yhteistyö

Perusopetuslain mukaan opetuksessa tulee olla yhteistyössä kotien kanssa³⁸. Yhteistyöllä tuetaan kasvatuksen ja opetuksen järjestämistä siten, että jokainen oppilas saa oman kehitystasonsa ja tarpeidensa mukaista opetusta, ohjausta ja tukea. Yhteistyö edistää oppilaiden tervettä kasvua ja kehitystä. Huoltajien osallisuus sekä mahdollisuus olla mukana koulutyössä ja sen kehittämässä on keskeinen osa koulun toimintakulttuuria. Kodin ja koulun kasvatusyhteistyö lisää oppilaan, luokan ja koko kouluyhteisön hyvinvointia ja turvallisuutta.

Huoltajalla on ensisijainen vastuu lapsensa kasvatuksesta. Hänen on myös huolehdittava siitä, että oppivelvollisuus tulee suoritettua. Perusopetuslain mukaan oppivelvollisuuden voi suorittaa joko siten, että oppilas osallistuu opetukseen tai saa muulla tavalla perusopetuksen oppimäärää vastaavat tiedot.³⁹ Koulu tukee kotien kasvatustehtävää ja vastaa oppilaan opetuksesta ja kasvatuksesta kouluyhteisön jäsenenä.

Vastuu kodin ja koulun yhteistyön edellytysten kehittämisestä on opetuksen järjestäjällä. Yhteistyön lähtökohdaksi on luottamuksen rakentaminen, tasavertaisuus ja keskinäinen kunnioitus. Yhteistyössä otetaan huomioon perheiden moninaisuus sekä tiedon ja tuen tarpeet. Yhteistyön onnistumiseksi tarvitaan koulun henkilöstön aloitteellisuutta ja henkilökohtaista vuorovaikutusta huoltajien kanssa sekä muutoin monipuolista viestintää. Kodin ja koulun yhteistyötä toteutetaan sekä yhteisö- että yksilötasolla.

Voidakseen huolehtia kasvatustehtävästään huoltajan tulee saada tietoa lapsensa oppimisen ja kasvun edistymisestä sekä mahdollisista poissaoloista⁴⁰. Lisäksi huoltajan kanssa keskustellaan opetuksen järjestämisen keskeisistä asioista, kuten opetussuunnitelmasta, oppimisen tavoitteista, oppimisympäristöistä ja työtavoista, oppimisen tuesta ja oppilashuollosta, arvioinnista ja todistuksista sekä opiskeluun liittyvistä valinnoista ja lukuvuoden erilaisista tapahtumista. Kannustavat ja oppilaan oppimista ja kehitystä myönteisesti kuvaavat viestit ovat tärkeitä. Säännöllisen palautteen avulla huoltaja voi osaltaan tukea lapsensa tavoitteellista oppimista ja koulunkäyntiä. Erityisen tärkeää yhteistyö on oppilaan koulupolun nivelvaiheissa sekä oppimisen ja koulunkäynnin tukea suunniteltaessa

³⁸ Perusopetuslaki 3 § 3 mom.

³⁹ Perusopetuslaki 26 § 1 mom. (477/2003)

⁴⁰ Perusopetuslaki 26 § 2 mom. (477/2003)

ja toteutettaessa. Henkilökohtaisten ja ryhmätapaamisten lisäksi yhteistyössä hyödynnetään tieto- ja viestintäteknologiaa.

Huoltajille tarjotaan mahdollisuuksia tutustua koulun arkeen ja osallistua koulun toiminnan ja kasvatustyön tavoitteiden suunnitteluun, arviointiin ja kehittämiseen yhdessä koulun henkilöstön ja oppilaiden kanssa. Yhteinen arvopohdinta luo perustaa yhteiselle kasvatustyölle. Kodin ja koulun yhteistyössä edistetään myös huoltajien keskinäistä vuorovaikutusta ja luodaan pohjaa vanhempainyhdistystoiminnalle. Vanhempain verkostoituminen ja yhteinen toiminta vahvistavat yhteisöllisyyttä ja antavat tukea opettajien ja koulun työlle.

Huoltajat ovat tärkeä yhteistyökumppani koulun toimintaa kehitettäessä. Kodin ja koulun yhteistyötä vahvistetaan esimerkiksi kehitys- ja arviointikeskusteluissa, vanhempaintapaamisissa, vanhempainilloissa ja vanhempainfoorumeissa, kodin ja koulun päivinä sekä koulun juhlissa ja tapahtumissa. Koulu antaa aktiivisesti tietoa lapsen koulunkäyntiin ja oppimiseen liittyvistä asioista. Huoltajan vastuulla on seurata lapsensa koulunkäyntiä säännöllisesti sekä toimia yhteistyössä koulun kanssa.

Koulun opetussuunnitelmassa kuvataan kodin ja koulun yhteistyön keskeiset tavoitteet ja järjestämiskäytännöt.

Koulun lukuvuosisuunnitelmassa tarkennetaan yhteistyön toteuttamistapoja.

TURKU
Hepokullan koulu

Hepokullan koulussa toimii aktiivinen vanhempainyhdistys, joka kokoontuu säännöllisesti. Jokaiseen kokoukseen osallistuu opettajaedustaja, joka vastaa tiedonkulusta. Huoltajat osallistuvat vuosittain koulun tapahtumien suunnitteluun ja toteutukseen. Vanhempainyhdistyksen mielipidettä kuullaan. Huoltajat voivat käyttää vaikuttamisen kanavana vanhempainyhdistystä. Koulun kotisivuilta löytyy myös vanhempainyhdistyksen oma välilehti.

Koulu järjestää lukuvuosittain vähintään kaksi yhteisöllistä tilaisuutta tai teemapäivää, joihin huoltajat kutsutaan. Tavoitteena on tarjota huoltajalle mahdollisuus tutustua koulun arkeen. Luokanopettaja kutsuu huoltajat vähintään kerran vuodessa huoltajatapaamiseen, arviointikeskustelun tai vanhempainillan merkeissä. Erytistilanteissa tapaamisen sijaan ollaan etäyhteydessä huoltajaan tietotekniikkaa hyödyntäen.

Koulun sisäinen yhteistyö ja yhteistyö muiden tahojen kanssa

Henkilöstön tiivis yhteistyö edesauttaa koulun kasvatus- ja opetustavoitteiden toteuttamista. Koulutyö järjestetään tarkoituksenmukaisesti ja joustavasti yhdessä toimien ja työtä jakaen. Aikuisten yhteistyö, kuten samanaikaisopettajuus, mallintaa koulun toimintaa oppivana yhteisönä myös oppilaille. Yhteistyötä tarvitaan erityisesti monialaisten oppimiskokonaisuuksien suunnittelussa ja toteuttamisessa, oppimisen arvioinnissa ja tuessa sekä oppilashuollon toteuttamisessa.

Koulut tekevät myös keskinäistä yhteistyötä. Tavoitteena on edistää opetuksen kehittämistä ja yhtenäisyyttä sekä vahvistaa henkilöstön osaamista. Yhteistyötä tarvitaan perusopetuksen nivelvaiheissa ja oppilaiden siirtyessä koulusta toiseen. Usein myös eri kieli- ja kulttuuriryhmien opetuksen, oppimisen tuen sekä oppilashuollon sujuva järjestäminen edellyttää hyvää koulujen välistä yhteistyötä. Toiminta paikallisissa, kansallisissa ja kansainvälisissä verkostoissa edistää pedagogiikan kehittämistä.

Eheän oppimispolun varmistamiseksi koulu toimii yhteistyössä varhaiskasvatuksen, esiopetuksen sekä lukiodien ja ammatillisten oppilaitosten kanssa. Hyvä yhteistyö kerho- sekä aamu- ja iltapäivätoiminnan kanssa edistää oppilaiden hyvinvointia. Yhteistyö nuoriso-, kirjasto-, liikunta- ja kulttuuritoimen, poliisin sekä seurakuntien, järjestöjen, yritysten ja muiden lähiympäristön toimijoiden kuten luontokoulujen, museoiden ja nuorisokeskusten kanssa lisää oppimisympäristöjen monipuolisuutta ja tukee koulun kasvatustehtävää.

Koulun sisäistä yhteistyötä kehitetään yhteisopettajuuden suuntaan. Tämä merkitsee, että kaksi tai useampi opettajaa suunnittelevat, toteuttavat ja arvioivat opetusta sekä tavoitteiden saavuttamista eli oppimista yhdessä. Myös koulunkäynninohjaaja voi toimia yhteistyötiimissä. Tiimissä sovitaan yhteisestä tavoitteesta, huolehditaan tasavertaisesta työnjaosta ja sovitaan käytettävistä työtavoista.

Aina opettajan vaihtuessa edellinen opettaja välittää opetuksen järjestämisen kannalta välttämättömät tiedot uudelle opettajalle, jotta oppilaan saama tuki siirtymävaiheessa jatkuu keskeytyksettä.

Koulun toiminnan rakenteita kehitettäessä korostetaan yhteistyön merkitystä oppivan yhteisön mallintajana oppilaille.

Siirtymävaiheen tuki esiopetuksesta perusopetukseen

Turun perusopetuksessa alakouluille on nimetty esiopetuksen yhteistyöyksiköt. Esiopetuksen oppilaat tutustuvat alkuopetuksen toimintaan yhteistyökoulunsa alkuopetuksen oppilaiden kanssa. Alkuopetuksen opettajilla on samalla mahdollisuus tutustua tuleviin oppilaisiinsa.

Esiopetuksen ja alkuopetuksen yhteistyöstä sovitaan lukuvuosittain syyskuun loppuun mennessä pidettävässä yhteistyön suunnittelukokouksessa. Koulujen nimeämät alkuopetuksen yhdysopettajat

kutsuvat koolle yhteistyöalueeseen kuuluvat esiopettajat ja koulun alkuopettajat. Kokouksessa suunnitellaan tulevan lukuvuoden yhteiset tapahtumat. Tapahtumat ovat toiminnallisia. Jokaiselle esiopetusryhmälle nimetään alkuopetuksen yhteistyöryhmä. Tapaamisia on vähintään yksi yhtä esiopetusryhmää kohden.

Koulun lukuvuosisuunnitelmassa kuvataan suunnitelma esi- ja alkuopetuksen yhteistoiminnasta yhteistyössä esi- ja alkuopettajien kesken.

Siirtymävaiheen tuki toiselta kolmannelle vuosiluokalle

Toisen vuosiluokan keväällä tarkistetaan erityisen tuen päätös, tiedotetaan oppilaille ja huoltajille uusista oppiaineista ja muista siirtymävaiheeseen liittyvistä asioista.

Siirtymävaiheen tuki kuudennelta seitsemännelle vuosiluokalle

Kuudennen vuosiluokan keväällä tarkistetaan erityisen tuen päätös.

Yläkouluun siirryttäessä koulujen rehtorit, erityisopettajat, oppilaanohjaaja sekä luokanopettajat ja luokanohjaajat tekevät yhteistyötä tavoitteenaan oppilaan eheän koulupolun varmistaminen. Yläkoulut esittelevät toimintaansa kuudesluokkalaisille ja heidän huoltajilleen vanhempainillassa keväällä ennen siirtymistä yläkouluun. Kun oppilasvalinnat on tehty, oppilaille järjestetään tutustumispäivä heidän tulevaan yläkouluunsa. Seitsemännen luokan alussa pidetään huolta uusien oppilaiden ryhmäytymisestä. Luokanohjaaja kutsuu syksyn aikana kunkin oppilaan ja hänen huoltajansa arviointi- ja kehityskeskusteluun.

Koulun opetussuunnitelmassa kuvataan siirtymävaiheen yhteistyö kuudennelta vuosiluokalta seitsemännelle vuosiluokalle. Kuvaus laaditaan siirtymävaiheeseen osallistuvien yhteistyönä.

Siirtymävaiheen tuki perusopetuksesta seuraavaan koulutusvaiheeseen

Jatko-opintoihin siirtymisessä oppilaanohjaaja ja toisen asteen opinto-ohjaaja tekevät keskinäistä ja tarvittaessa monialaista yhteistyötä.

Nuorille, joiden jatkokoulutusvalinta ei ole vielä selkiytynyt, on mahdollisuus koulukokeiluihin. Koulukokeilujen tavoitteena on antaa nuorille tietoa häntä kiinnostavasta alasta ja selkeyttää koulutusvalintaa ennen jatko-opintoihin hakeutumista tutustumalla koulutusalan opiskeluun.

Toiselle asteelle siirtymistä tukee myös nivelvaiheen uraohjaajan toiminta. Uraohjaaja toimii yhteistyössä oppilaanohjaajien kanssa ja tukee niitä oppilaita, jotka tarvitsevat poikkeuksellisen paljon tukea toiselle asteelle siirtymisessä.

Koulun ohjaussuunnitelmassa tai lukuvuosisuunnitelmassa voidaan tämentää kaikkien siirtymävaiheiden kuvausta.

TURKU Hepokullan koulu

Yhteistyö lähikoulun (Rieskalähde) kanssa

Joulu-tammikuussa kuudesluokkalaiset huoltajineen saavat viettää päivän yläkoulussa oppitunteja seuraten. Päivän aikana kerrotaan opiskelusta yläkoulussa.

Kuudensien luokkien huoltajille tulee sivistystoimelta kutsu avoimeen vanhempainiltaan, joka pidetään vuoden alussa. Maaliskuussa alakoulu saa tiedon yläkoulujen oppilasvalinnoista.

Maalis-huhtikuun vaihteessa järjestetään siirtymävaihepalaveri, jossa alakoulusta ovat mukana luokanopettaja ja tarvittaessa rehtori, erityisopettaja tai oppilashuollon edustaja. Yläkoulusta siirtymävaihepalaveriin osallistuvat oppilaanohjaaja ja laaja-alainen erityisopettaja sekä oppilashuollon edustaja. Siirtymävaihepalaverissa käsitellään opetuksen järjestämisen kannalta välttämättömät oppilasta koskevat tiedot.

Toukokuussa kaikki 6. -luokkalaiset menevät tutustumaan tulevaan luokanvalvojaansa, tukioppilaihinsa ja omaan luokkaansa yhdeksi iltapäiväksi.

Kuudesluokkalaisille laaditaan tarvittavat tuen asiakirjat kevään aikana.

5.3 Kasvatuskeskustelut ja kurinpidollisten keinojen käyttö

Opetukseen osallistuvalla on oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön, jossa työrauha ja opiskelun esteetön sujuminen on varmistettu. Työrauhaan voidaan vaikuttaa monilla koulun keinoilla, joista keskeisiä ovat opettajan antama ohjaus ja palaute, yhteistyö sekä yhteinen vastuunotto ja huolenpito. Pedagogisia ratkaisuja kehittämällä sekä luottamuksen ja välittämisen ilmapiiriä vahvistamalla luodaan edellytykset hyvän työrauhan rakentumiselle. Opetuksen järjestäjällä on oikeus käyttää työrauhan turvaamiseksi ja epäasialliseen käyttäytymiseen puuttumiseksi myös kasvatuskeskustelua ja erilaisia kurinpitokeinoja. Kasvatuskeskustelussa ja kurinpitoasioissa noudatettavasta menettelystä säädetään perusopetuslaissa.⁴¹

Kasvatuskeskustelu on ensisijainen tapa puuttua oppilaan epäasialliseen käyttäytymiseen. Keskustelun tarkoituksena on yhdessä oppilaan kanssa yksilöidä toimenpiteeseen johtanut teko tai laiminlyönti, kuulla oppilasta, selvittää laajemmin käyttäytymisen syyt ja seuraukset sekä pohtia keinot tilanteen korjaamiseksi. Menettelyn tavoitteena on löytää myönteisiä keinoja koulussa käyttäytymisen ja oppilaan hyvinvoinnin parantamiseksi. Opetuksen järjestäjä päättää, millaisissa tapauksissa kasvatuskeskustelua käytetään.

Kurinpidollisia keinoja ovat perusopetuslain mukaan jälki-istunto, kirjallinen varoitus ja määräaikainen erottaminen. Opetusta häiritsevä oppilas voidaan määrätä poistumaan luokahuoneesta tai muusta tilasta, jossa opetusta annetaan, taikka koulun tilaisuudesta. Lisäksi työrauhan turvaamiseksi oppilaan

⁴¹ Perusopetuslaki 35 a § (1267/2013) sekä 36 § (477/2003) ja 36 a § (1267/2013)

oikeus osallistua opetukseen voidaan evätä enintään jäljellä olevan työpäivän ajaksi, jos on olemassa vaara, että toisen oppilaan tai muun henkilön turvallisuus kärsii oppilaan väkivaltaisen tai uhkaavan käyttäytymisen vuoksi taikka opetus tai siihen liittyvä toiminta vaikeutuu kohtuuttomasti oppilaan häiritsevän käyttäytymisen vuoksi.⁴²

Perusopetuslaki velvoittaa opetuksen järjestäjän laatimaan ja ohjeistamaan opetussuunnitelman yhteydessä suunnitelman kasvatustieteellisten ja kurinpidollisten keinojen käyttämisestä ja niihin liittyvistä menettelytavoista⁴³. Suunnittelun tarkoituksena on varmistaa toimintatapojen laillisuus ja yhdenmukaisuus sekä oppilaiden yhdenvertainen kohtelu. Suunnittelu tukee myös koulun järjestyssääntöjen toteutumista.

Opetuksen järjestäjä huolehtii siitä, että jokaisella sen alaisella koululla on käytössään kasvatustieteellisten ja kurinpitomenettelyjen toteuttamista koskeva suunnitelma. Suunnitelma voidaan laatia osana opetussuunnitelmaa tai erillisenä. Se voidaan laatia kokonaisuudessaan koulujen yhteisenä tai siten, että suunnitelman rakenne ja keskeiset toimintatapalinjaukset ovat yhteisiä ja suunnitelma täsmennetään koulukohtaisesti.

Suunnitelman laadinnassa on otettava huomioon, että kurinpidossa ja työrauhan turvaamisessa voidaan käyttää vain laissa mainittuja keinoja ja että näitä keinoja käytettäessä noudatetaan hallinnon yleisiä oikeusturvaperiaatteita. Keinojen käytön tulee perustua asiallisiin, yleisesti hyväksyttäviin ja objektiivisiin syihin. Samanlaisista teoista tulee tekijästä riippumatta määrätä samanlainen seuraamus, kuitenkin siten, että tekojen toistuminen voidaan ottaa huomioon raskauttavana tekijänä. Kurinpitoseuraamusten tulee olla suhteessa tekoon. Myös oppilaan ikä ja kehitysvaihe otetaan huomioon. Kurinpidollisia keinoja ei saa käyttää oppilaita häpäisevällä tai loukkaavalla tavalla.

Oppilas, joka häiritsee opetusta tai muuten rikkoo koulun järjestystä taikka menettelee vilpillisesti, voidaan määrätä jälki-istuntoon enintään kahdeksi tunniksi tai hänelle voidaan antaa kirjallinen varoitus. Jos rikkomus on vakava ja jos oppilas jatkaa edellä tarkoitettua epäasiallista käyttäytymistä jälki-istunnon tai kirjallisen varoituksen saatuaan, oppilas voidaan erottaa enintään kolmeksi kuukaudeksi. Kirjallinen varoitus ja määräaikainen erottaminen ovat kurinpitotoimia.⁴²

Opetuksen järjestäjä päättää suunnitelman laatimisesta ja valmisteluun osallistuvista tahoista. Oppilaille tulee lain mukaan järjestää mahdollisuus osallistua suunnitelman valmisteluun⁴⁴. Yhteistyö huoltajien ja muun muassa sosiaali- ja terveydenhuollon edustajien kanssa tukee suunnitelman toteutumista. Henkilöstöä ja oppilaskuntaa tulee kuulla ennen suunnitelman hyväksymistä tai päivittämistä. Opetuksen järjestäjän on huolehdittava siitä, että oppilaalle, jolle on määrätty kurinpitotoimi ja jolta opetus on evätty jäljellä olevan työpäivän ajaksi ja enintään seuraavaksi työpäiväksi, järjestetään tarvittava oppilashuolto. Oppilasta ei saa jättää ilman valvontaa, kun hänet on poistettu luokahuoneesta, muusta tilasta tai koulun tilaisuudesta tai kun oppilaan opetukseen osallistuminen on evätty jäljellä olevan ja sitä seuraavan työpäivän ajaksi.⁴³

---

⁴² Perusopetuslaki 36 (477/2003) ja 36 a - 36 i § (1267/2013)

⁴³ Perusopetuslaki 29 § (1267/2013)

⁴⁴ Perusopetuslaki 47 a § (1267/2013)

Kasvatuskeskustelu on ensisijainen tapa puuttua oppilaan epäasialliseen käyttäytymiseen. Opettaja tai rehtori määrää oppilaan kasvatuskeskusteluun. Kasvatuskeskustelussa yksilöidään toimenpiteeseen johtanut teko tai laiminlyönti yhdessä oppilaan kanssa. Tarvittaessa selvitetään laajemmin käyttäytymisen syyt ja seuraukset sekä mietitään keinot käyttäytymisen ja oppilaan hyvinvoinnin parantamiseksi. Kasvatuskeskustelun pitää oppilaan siihen määrännyt opettaja tai rehtori. Hän kirjaa

kasvatuskeskustelun Wilma-järjestelmään. Kasvatuskeskustelusta on ilmoitettava huoltajalle ja hänelle tulee varata mahdollisuus osallistua kasvatuskeskusteluun tai osaan siitä, jos se teon luonne huomioon ottaen katsotaan tarpeelliseksi.

Koulun opetussuunnitelma sisältää suunnitelman kasvatuskeskustelusta ja kurinpidollisten keinojen käytöstä. Suunnitelmassa kuvataan, miten oppilaille, huoltajille ja muille yhteistyötahoille tiedotetaan suunnitelmasta, koulun järjestyssäännöistä sekä kurinpitoa käsittelevästä lainsäädännöstä ja miten oppilaat, huoltajat ja koulun henkilöstö arvioivat suunnitelman toteutumista.

Koulun lukuvuosisuunnitelmassa voidaan täsmentää yllä mainittua suunnitelmaa.

TURKU Hepokullan koulu

Kasvatuskeskustelu on ensisijainen tapa puuttua oppilaan sopimattomaan käyttäytymiseen. Opettaja tai rehtori määrää oppilaan kasvatuskeskusteluun. Kasvatuskeskustelun järjestää sen määrännyt opettaja tai rehtori. Tarvittaessa opettaja tai rehtori kutsuu keskusteluun muita osapuolia.

Kasvatuskeskustelussa selvitetään itse tapahtunut sekä siihen johtaneet syyt ja seuraukset. Keskustelussa pyritään löytämään keinoja oppilaan koulussa tapahtuvaan käyttäytymisen ja hyvinvoinnin tukemiseen.

Kasvatuskeskustelun määrännyt opettaja tai rehtori ilmoittaa keskustelun ajankohdan huoltajalle. Huoltajalla on mahdollisuus osallistua kasvatuskeskusteluun, mikäli tilanne sitä vaatii.

Kasvatuskeskustelun määrännyt opettaja tai rehtori kirjaa asiasta Wilma-merkinnän. Kasvatuskeskustelut käydään oppituntien ulkopuolella.

Mikäli oppilas määrätään useamman kerran samasta asiasta kasvatuskeskusteluun, on koulussa mahdollista ottaa käyttöön muita kurinpidollisia keinoja esim. jälki-istunto. Tämä koskee kaikkia koulussa tapahtuvia rikkeitä.

Oppilaita informoidaan koulun kasvatuskeskustelukäytänteistä, järjestyssäännöistä ja kurinpitoa koskevasta lainsäädännöstä lukukauden alussa järjestettävällä luokkatunnilla opettajan ohjauksessa. Huoltajia informoidaan koulun vanhempainilloissa ja tapaamisissa. Koulua koskevista käytänteistä voi lukea myös wilma-tiedotteista tai koulun kotisivuilta.

5.4 Opetuksen järjestämistapoja

Opetuksen järjestämisessä otetaan huomioon oppilaiden tarpeet ja olosuhteet sekä paikalliset mahdollisuudet. Näin pyritään löytämään oppimista ja hyvinvointia parhaiten edistäviä ratkaisuja.

Vuosiluokkiin sitomaton opiskelu

Vuosiluokkiin sitomaton opiskelu tekee mahdolliseksi joustavan opinnoissa etenemisen. Vuosiluokkiin sitomatonta järjestelyä voidaan käyttää koko koulun, joidenkin opetusryhmien tai yksittäisten oppilaiden opiskelun järjestämisessä. Sitä voidaan hyödyntää esimerkiksi lahjakkuutta tukevana tai opintojen keskeyttämistä ehkäisevänä toimintatapana. Vuosiluokkiin sitomattoman opiskelun käytöstä määrätään paikallisessa opetussuunnitelmassa. Mahdollisuudesta tulee mainita myös silloin, kun vuosiluokkiin sitomatonta opiskelua käytetään yksittäisen oppilaan kohdalla.

Koko koulun tai yksittäisten oppilasryhmien osalta vuosiluokkiin sitomattoman opiskelun toteuttaminen edellyttää, että oppiaineiden opetuksen tavoitteet ja niihin liittyvät sisällöt määritellään opetussuunnitelmassa opintokokonaisuuksittain. Opintokokonaisuudet muodostetaan kussakin oppiaineessa valtineuvoston asetuksen määrittelemän tuntijaon ja opetussuunnitelman perusteiden mukaisesti. Opintokokonaisuudet voidaan myös muodostaa yhdistämällä eri oppiaineiden tavoitteita ja sisältöjä. Opetussuunnitelmassa on määrättävä, mitkä opintokokonaisuudet ovat oppilaille pakollisia ja mitkä valinnaisia. Kaikille vuosiluokkiin sitomattomaan opetukseen osallistuville oppilaille tulee laatia opinto-ohjelma.

Mikäli vuosiluokkiin sitomatonta opetusta käytetään vain yksittäisen oppilaan kohdalla, laaditaan hänelle opetussuunnitelmaan perustuva opinto-ohjelma. Siinä kuvataan oppilaan opintojen tavoitteet, määritellään opintokokonaisuuden suorittamisjärjestys, aikataulu ja mahdolliset erityistavoitteet. Oppilaan opintojen etenemistä tulee seurata säännöllisesti.

Oppimisen arvioinnista vuosiluokkiin sitomattomassa opiskelussa määrätään luvussa 6.

Tarvittaessa voidaan edetä vuosiluokkiin sitomattomasti oman opinto-ohjelman mukaan. Rehtori tekee erillisen hallintopäätöksen vuosiluokkiin sitomattomasta opetuksesta yleisen ja tehostetun tuen oppilaille.

Yhdysluokkaopetus

Yhdysluokalla tarkoitetaan opetusryhmää, jossa opiskelee eri vuosiluokilla olevia tai vuosiluokkiin sitomattomasti edettäessä eri-ikäisiä oppilaita. Yhdysluokka voidaan perustaa joko oppilasmäärän

pienuuden vuoksi tai pedagogisista syistä. Opetus yhdysluokassa voidaan toteuttaa kokonaan oppilaiden vuosiluokkien mukaisesti tai osittain vuorokurssiperiaatetta noudattaen. Vuorokurssieittain opiskeltaessa tulee huolehtia opiskeltavien sisältöjen jatkuvuudesta ja johdonmukaisesta etenemisestä. Erityisesti on huolehdittava oppilaiden opiskelutaitojen kehittymisestä. Mikäli yhdysluokan eri vuosiluokilla on joissakin oppiaineissa erilaiset viikkotuntimäärät, oppiaineiden vuosiviikkotunnit voidaan myös jakaa osiin ja siten tasata oppiaineiden opetustunnit. Oppiaineiden opetustunteja tasattaessa tulee aina turvata oppilaan oikeus opetussuunnitelmassa määriteltyyn kokonaistuntimäärään. Mikäli oppilas siirtyy vuorokurssiperiaatteen mukaisesta opiskelusta vuosiluokittain etenevään opiskeluryhmään, oppilaan opetus järjestetään yksilöllisesti mahdollisen puuttuvan oppimäärän tai sen osan suorittamiseksi.

Opiskelu yhdysluokassa voidaan toteuttaa myös vuosiluokkiin sitomattomana perusopetusasetuksen mukaisesti⁴⁵. Tällöin oppimäärä määritellään opetussuunnitelmassa opintokokonaisuuksina jakamatta sitä vuosiluokkiin. Vuosiluokkiin sitomaton opiskelu voi koskea kaikkia koulun oppilaita, tiettyä yhdysluokkaa tai yksittäisiä oppilaita.

Yhdysluokkaopetuksessa on hyvät edellytykset edistää opetuksen eheyttämistä ja käyttää monialaisia oppimiskokonaisuuksia. Yhdysluokkaopetuksessa hyödynnetään erityisesti vertais- ja mallioppimisen mahdollisuuksia. Yhdysluokissa lähiopetusta voidaan tukea ja rikastaa myös etäyhteyksiä hyödyntäen.

Katsomusaineiden opetus voidaan järjestää oppilasmäärän pienuuden vuoksi yhdysluokkaopetuksena joko siten, että kukin oppilas opiskelee oman vuosiluokkansa tavoitteita ja sisältöjä tai vaihtoehtoisesti vuorokurssiperiaatetta noudattaen. Järjestelyillä turvataan, että kaikki opetussuunnitelman perusteissa määritellyt tavoitteet ja sisällöt ovat mukana opetuksessa.

Mikäli oppilas siirtyy vuorokurssiperiaatteen mukaisesta opiskelusta vuosiluokittain etenevään opiskeluryhmään, oppilaan opetus järjestetään yksilöllisesti mahdollisen puuttuvan oppimäärän tai sen osan suorittamiseksi.

Koulun opetussuunnitelmassa kuvataan, mitkä ovat yhdysluokkaopetuksen keskeiset toimintatavat, mikäli koulu järjestää opetusta pääsääntöisesti yhdysluokkaopetuksena.

Koulun lukuvuosisuunnitelmassa kuvataan, mitkä ovat yhdysluokkaopetuksen keskeiset toimintatavat, mikäli koulussa järjestetään yhdysluokkaopetusta satunnaisesti.

⁴⁵ Perusopetusasetus 11 § 3 mom.

TURKU Hepokullan koulu

Hepokullan koulussa elämäkatsomustietoa opiskellaan opetusryhmässä, jossa opiskelee oppilaita eri vuosiluokilta. Ryhmien muodostamiseen vaikuttavat oppilasmäärä, oppilaiden ikätaso sekä oppilaan viikkotuntimäärä.

Mikäli kiinteä yhdysluokka joudutaan perustamaan, pyritään oppilasmäärä pitämään kohtuullisena (20 oppilasta tai alle). Muutoin koulu noudattaa perusteiden ja kunnan opetussuunnitelman linjauksia ilman lisäyksiä.

Etäyhteyksiä hyödyntävä opetus

Perusopetuksessa voidaan hyödyntää etäyhteyden kautta tapahtuvaa opetusta ja näin täydentää opetusta sekä tarjota monipuolisia opiskelumahdollisuuksia eri oppiaineisiin. Etäyhteyden kautta annettavasta opetuksesta vastaa aina perusopetuksen järjestämisluvan saanut opetuksen järjestäjä. Opetustavan soveltuvuutta pohditaan erityisesti oppilaiden iän ja edellytysten näkökulmasta.

Etäyhteyksillä voidaan tukea erityisesti harvemmin opiskeltujen kielten ja uskontojen sekä valinnaisten aineiden opetusta. Etäyhteyksiä hyödyntävällä opetuksella edistetään oppilaiden yhdenvertaisia mahdollisuuksia monipuoliseen ja laadukkaaseen perusopetukseen koulun koosta ja sijainnista riippumatta. Etäyhteyksien käyttö lisää osaltaan koulun toiminnan ekologista kestävyyttä.

Etäyhteyksiä hyödyntämällä opetusta voidaan sekä eriyttää että eheyttää. Opetuksella voidaan vastata oppilaiden yksilöllisiin tarpeisiin - tarjota erityislahjakkuuden kehittymistä tukevaa opetusta, syventää koulun tarjoamaa oppimisen ja koulunkäynnin tukea tai huolehtia opetuksesta joissakin poikkeustilanteissa, esimerkiksi oppilaan pitkän sairausjakson aikana. Etäyhteyksien ja erilaisten opetusteknologioiden käyttö monipuolistavat oppimisympäristöjä. Tällöin voidaan käyttää eri opettajien osaamista sekä koulun yhteistyökumppaneiden ja mahdollisten kansainvälisten verkostojen asiantuntemusta oppilaiden tarpeiden ja opetuksen tavoitteiden mukaisesti.

Oppimisympäristön turvallisuudesta sekä oppilaiden valvonnasta ja ohjauksesta huolehditaan samojen periaatteiden mukaisesti kuin muissakin opetustilanteissa. Opetusryhmällä tulee olla turvallisuudesta ja hyvinvoinnista vastaava opettaja ja oppilaiden mahdollisuudet oppimista edistävään vuorovaikutukseen tulee turvata. Oppilaiden tarpeet huomioonottavalla ja opetusteknologian mahdollisuuksia hyödyntävällä pedagogisella suunnittelulla varmistetaan opetuksen laadukas toteuttaminen. Tekijänoikeuksia koskevan lainsäädännön toteutumiseen kiinnitetään erityistä huomiota.

TURKU

Etäyhteyksiä hyödyntävää opetusta eli etäopetusta voidaan järjestää, kun opetusta ei ole mahdollista järjestää omassa koulussa lähiopetuksena. Erityisesti kielten ja pienryhmäisten uskontojen opetuksen järjestämiseen etäopetus tuo lisää mahdollisuuksia.

Etäopetusta voidaan järjestää myös oppilaille, jotka joutuvat olemaan terveydellisistä syistä pitkiä aikoja pois koulusta. Rehtori tekee päätöksen erityisistä opetusjärjestelyistä (POL 18§) yleisen ja tehostetun tuen oppilaille. Opetus suunnitellaan yhteistyössä oman ja mahdollisesti sairaalakoulun, huoltajan ja oppilaan kesken. Järjestelyiden tavoitteena on, että oppilas etenee mahdollisuuksiensa mukaisesti oppiaineissa sekä kykenee säilyttämään sosiaaliset suhteensa luokkatovereihinsa ja kouluun.

Etäopetusta voidaan hyödyntää myös opetusta rikastuttavana menetelmänä, esimerkiksi koulun ulkopuolisten toimijoiden tarjoamana.

Koulun lukuvuosisuunnitelmassa kuvataan työnjako, vastuunjako ja käytännön toteutus, mikäli koulussa järjestetään etäopetusta.

Joustava perusopetus

Perusopetuslain mukaan kunta voi järjestää päättämässään laajuudessa perusopetuksen 7–9 vuosiluokkien yhteydessä annettavaa joustavan perusopetuksen toimintaa⁴⁶. Tässä käytetään joustavan perusopetuksen toiminnasta nimitystä joustava perusopetus. Opetus toteutetaan perusopetusta koskevien säädösten ja opetussuunnitelman perusteiden mukaisesti.

Joustavalla perusopetuksella pyritään vähentämään perusopetuksen keskeyttämistä ja ehkäisemään syrjäytymistä⁴⁷. Tavoitteena on vahvistaa oppilaiden opiskelumotivaatiota ja elämänhallintaa. Perusopetuksen oppimäärän suorittamisen lisäksi oppilaita tuetaan, kun he siirtyvät seuraavaan koulutusvaiheeseen ja edistetään heidän valmiuksiaan menestyä opiskelussa.

Joustava perusopetus on tarkoitettu niille 7–9-luokkien oppilaille, joilla on alisuoriutumista ja heikko opiskelumotivaatio sekä oppilaille, joiden arvioidaan olevan vaarassa syrjäytyä jatkokoulutuksesta ja työelämästä. Opetuksessa korostuu moniammatillinen sekä eri hallintokuntien ja organisaatioiden välinen yhteistyö. Yhteistyöhön voivat osallistua myös ammatilliset oppilaitokset ja lukiot, vapaan sivistystyön oppilaitokset sekä nuorten työpajat. Joustavaa perusopetusta suunnittelemaan ja organisoimaan voidaan muodostaa ohjausryhmä.

Koulun toimintatapoja ja opetusmenetelmiä kehitetään niin, että ne vastaavat joustavaan perusopetukseen valittujen oppilaiden yksilöllisiä tarpeita. Erityistä huomiota kiinnitetään työmuotoihin, joilla lisätään oppilaiden osallisuutta ja yhteenkuuluvuutta kouluyhteisössä sekä vahvistetaan huoltajien ja kaikkien joustavassa perusopetuksessa työskentelevien yhteistä kasvatustyötä. Opetuksessa painotetaan toiminnallisia ja työpainotteisia opiskelumenetelmiä.

Joustava perusopetus järjestetään pienryhmämuotoisesti koulussa, työpaikoilla ja muissa oppimisympäristöissä moniammatillista yhteistyötä sekä tuki- ja neuvontapalveluita käyttäen⁴⁸.

⁴⁶ Perusopetuslaki 5 § (1707/2009)

⁴⁷ Perusopetusasetus 9 a § 1 mom. (1768/2009)

⁴⁸ Perusopetusasetus 9 a § 2 mom. (1768/2009)

Opettajan lisäksi toimintaan osallistuu nuorten sosiaalisen kasvun tukemiseen, perheiden kanssa tehtävään yhteistyöhön sekä muuhun tuki- ja neuvontatyöhön perehtynyt, opetuksen järjestäjän nimeämä ammattilainen. Opetusta voidaan tarvittaessa antaa osittain myös muun opetusryhmän yhteydessä.

Opetus toteutetaan lähiopetuksena koulussa sekä ohjattuna opiskeluna työpaikoilla ja muissa oppimisympäristöissä. Opiskelu koulun ulkopuolella on oleellinen osa joustavaa perusopetusta. Näiden jaksojen aikana oppilailla on oikeus opettajan antamaan ohjaukseen ja opetukseen. Oppilaille annetaan opetussuunnitelman mukaisia oppimistehtäviä. Suoriutuminen oppimistehtävistä otetaan huomioon oppilaan arvioinnissa. Työpaikoilla ja muissa oppimisympäristöissä oppilaiden kanssa työskentelevä henkilöstö tulee perehdyttää työturvallisuuteen, tietosuojaan ja salassapitoon liittyviin sekä muihin tarvittaviin säädöksiin.

Oppilas valitaan joustavaan perusopetukseen oppilaan tai huoltajan hakemuksesta. Oppilaita valittaessa heihin on sovellettava yhdenvertaisia valintaperusteita. Opetuksen järjestäjä päättää oppilasvalinnan perusteista ja valintamenettelystä.⁴⁹ Oppilasvalinnasta tehdään hallintopäätös joka valmistellaan moniammatillisesti. Jos yksittäinen oppilas siirtyy pois joustavasta perusopetuksesta ennen perusopetuksen päättymistä, tehdään joustavan perusopetuksen päättymisestä hallintopäätös.

Joustavan perusopetuksen oppilaalla on oikeus säädösten mukaiseen oppimisen ja koulunkäynnin tukeen, ohjaukseen ja oppilashuoltoon. Oppilas voi tarvittaessa saada yleistä tai tehostettua tukea. Poikkeuksellisesti joustavaan perusopetukseen voidaan ottaa myös erityistä tukea saava oppilas, mikäli oppilas kykenee noudattamaan opetuksessa käytettävää opetussuunnitelmaa ja järjestelyä voidaan pitää oppilaan edun mukaisena.⁵⁰

Joustavan perusopetuksen oppilaalle laaditaan oppimissuunnitelma tai tarkistetaan hänelle jo aiemmin laadittua oppimissuunnitelmaa. Suunnitelma laaditaan yhteistyössä oppilaan ja huoltajan kanssa. Se sisältää soveltuvin osin samoja osa-alueita kuin tehostetun tuen aikana laadittava oppimissuunnitelma. Lisäksi oppimissuunnitelmassa kuvataan oppilaan joustavan perusopetukseen liittyvät erityispiirteet, kuten opetuksen järjestäminen koulun ulkopuolisissa oppimisympäristöissä. Mikäli oppilas saa erityistä tukea, joustava perusopetus kuvataan vastaavalla tavalla henkilökohtaisessa opetuksen järjestämistä koskevassa suunnitelmassa eli HOJKSissa.

Joustavaa perusopetusta (JOPO) voidaan järjestää niille 7. – 9. luokan oppilaille, joiden oppivelvollisuuden suorittaminen on vaarassa esimerkiksi heikon opiskelumotivaation tai runsaiden poissaolojen vuoksi. Oppilas ei kuitenkaan voi hakea JOPO-luokalle enää 9 luokan kevääksi.

Oppilaan omassa koulussa kerrotaan oppilaalle ja huoltajalle mahdollisuudesta JOPO-opetukseen sekä selvitetään sen toimintaperiaatteet. Tarvittaessa konsultoidaan JOPO-opetuksen asiantuntijoita. Oppilas ja huoltaja täyttävät hakemuksen JOPO-opetukseen ([linkki](#)). Koulu tekee pedagogisen arvion (tai

⁴⁹ Perusopetusasetus 9 b § 2 mom. (1768/2009)

⁵⁰ Perusopetusasetus 9 b § 1 mom. (1768/2009)

poikkeuksellisesti pedagogisen selvityksen), joka liitetään hakemukseen yhdessä kuraattorin tai tarvittaessa muun oppilashuollon asiantuntijan lausunnon kanssa.

Hakijat ja heidän huoltajansa haastatellaan. Haastattelussa selvitetään oppilaan kokonaistilanne ja mahdollisuus hyötyä JOPO-opetuksesta. Haastattelussa ja oppilasvalinnan valmistelussa ovat mukana erityispalvelupäällikkö, JOPO-opetusta antavan koulun rehtori ja kuraattori. Erityispalvelupäällikkö tekee päätöksen oppilaaksi ottamisesta hakemuksen ja haastattelun perusteella. Valinnassa painotetaan oppilaan mahdollisuutta hyötyä JOPO-opetuksesta, valmiutta sitoutua säännölliseen koulunkäyntiin ja

tavoitteelliseen koulutyöhön JOPO-opetuksessa, motivaatiota työ- ja toimintapainotteiseen opiskeluun sekä kykyä suoriutua työpaikkaopiskelujaksoista.

JOPO-opetuksessa työskentelee opettajan lisäksi ohjaaja. Ryhmässä on enintään kymmenen oppilasta. JOPO-opetuksessa korostetaan työ- ja toimintapainotteista oppimista. Sen toimintatavat tukevat oppilaan osallisuutta omaan oppimiseensa ja ryhmässä tapahtuvaa yksilöllisesti eriytettyä etenemistä. Työskentelylle on tunnusomaista henkilökohtainen oppilaanohjaus sekä paja-, projekti- ja urakkatyöskentely JOPO-verkostossa toimivien tahojen kanssa. Opetuksessa vahvistetaan oppilaan yhteenkuuluvuutta kouluyhteisöön sekä huoltajien ja henkilöstön yhteistä kasvatustyötä.

Oppilaalle laaditaan koulun tekemän pedagogisen arvion pohjalta joko yleisen tai tehostetun tuen oppimissuunnitelma (erityisen tuen oppilaalle HOJKS). Suunnitelmassa kuvataan tavallisten oppimissuunnitelmaan liittyvien seikkojen lisäksi joustavaan perusopetukseen liittyvät erityispiirteet, kuten opetuksen järjestäminen koulun ulkopuolisissa oppimisympäristöissä. Oppimissuunnitelmassa huoltaja sitoutuu yhteisesti sovittuihin kasvatuksellisiin tavoitteisiin ja oppilaan tukemiseen JOPO-opetuksen tavoitteiden saavuttamisessa.

Työharjoittelujakson käytännön yhteistyöstä sovitaan yhdessä JOPO-opettajan, JOPO-ohjaajan, oppilaan ja työssäoppimisen ohjaajan kanssa. Tällöin kirjataan suunnitelma jakson laaja-alaisen oppimisen tavoitteista, sisällöistä ja arvioinnista. Jakso arvioidaan lopuksi suunnitelman mukaisesti yhdessä oppilaan, työssäoppimisen ohjaajan, JOPO-opettajan ja/tai -ohjaajan kanssa. Työssäoppimispaikan ohjaaja vastaa työssä oppimisen käytännön ohjauksesta. Opettaja vastaa oppilaan oppimisen ja koulunkäynnin tuesta ja ohjaamisesta. JOPO-ohjaaja tukee oppilasta koulussa ja työssäoppimispaikassa. **(Tukimateriaali)**

Opetus erityisissä tilanteissa

Oppilaan opetuksen järjestäminen ja oppilaan tarvitsema tuki edellyttää erityistä pohdintaa esimerkiksi oppilaan sairastuessa vakavasti tai vaikeassa elämäntilanteessa. Perusopetusta voidaan tällöin järjestää muun muassa sairaalaopetuksena, koulukodissa, vastaanottokodissa tai -keskuksessa taikka vankilassa tai muussa rangaistuslaitoksessa annettavana opetuksena.

Sairaalan sijaintikunta on velvollinen järjestämään sairaalassa potilaana olevalle oppilaalle opetusta siinä määrin kuin se oppilaan terveys huomioon ottaen on mahdollista. Hoidosta vastaavan sairaalan sijaintikunta on velvollinen järjestämään myös muulle erikoissairaanhoidossa olevalle oppivelvolliselle oppilaalle opetusta ja tukea siinä määrin kuin se hänen terveytensä, pedagogiset erityistarpeensa ja erikoissairaanhoidon hoidolliset ja kuntoutukselliset toimenpiteet huomioon ottaen on perusteltua, jos opetuksen järjestäminen muutoin ei ole perusopetuslain tai muun lain mukaisista tukitoimista huolimatta oppilaan edun mukaista. Myös kunta, jossa on erikoissairaanhoidon muu toimintayksikkö,

voi järjestää opetusta erikoissairaanhoidossa olevalle oppilaalle. Erikoissairaanhoidossa olevan oppilaan opetuksessa yhdistyvät oppimista ja koulunkäyntiä ylläpitävä sekä oppilaan hoitotavoitteita tukeva kokonaiskuntoutuksellinen tavoite. Oppilaan opetuksen järjestäjä ja sairaalan sijaintikunta sopivat ja järjestävät moniammatillisessa yhteistyössä siirtymisen kannalta välttämättömän tuen sairaalaopetukseen tai sieltä takaisin omaan kouluun siirtyvälle oppilaalle.⁵¹ Sairaalaopetuksessa voidaan hyödyntää myös etäyhteyksien kautta tapahtuvaa opetusta. Oppilaan kotikunta on velvollinen maksamaan kotikuntakorvauksen sairaalakoulussa olevista oppilaista.

Kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten opetuksesta vastaa se kunta, johon lapsi on sijoitettu. Lastensuojelulaitokseen sijoitetun oppilaan opetuksesta vastaa laitoksessa toimiva koulu, jos laitoksella on opetuksen järjestämislupa. Lastensuojelulain perusteella sijoitettujen oppilaiden kotikunnalle on säädetty velvollisuus maksaa kotikuntakorvaus.⁵² Oppivelvollisuusikäisten vankilaopetuksesta vastaa se kunta, jossa vankila sijaitsee.

Kunta voi osoittaa oppilaan lähikouluksi sopimuksen mukaisesti oman kunnan koulun sijasta myös toisen kunnan koulun, sellaisen yksityisen yhteisön tai säätiön ylläpitämän koulun, jolla on opetuksen järjestämislupa, tai valtion koulun.

Sairaalakoulussa annetaan oppimista ja koulunkäyntiä ylläpitävää sekä oppilaan hoitotavoitteita tukevaa kokonaiskuntoutuksellista opetusta. Opetukseen ovat oikeutettuja Turun yliopistollisessa keskussairaalassa osastohoidossa olevat oppivelvolliset oppilaat sekä tarvittaessa myös muussa erikoissairaanhoidossa (avohoito) olevat oppivelvolliset oppilaat, joiden koulunkäynti on keskeytynyt tai on vaarassa keskeytyä ja joiden opetusta ei ole saatu muutoin järjestettyä oppilaan edun mukaisesti.

Avohoidossa olevan oppilaan opetuksen järjestämisestä sairaalakoulussa sovitaan yhdessä sairaalakoulun sijaintikunnan, oppilaan opetuksen järjestäjän sekä oppilaan kotikuntalain mukaisen kotikunnan kanssa. Järjestelyissä kuullaan oppilasta, tämän huoltajaa, oppilaan opetuksen järjestäjää sekä oppilashuoltohenkilöstöä. Sairaalakoulun avo-opetukseen ottamisesta päättää sairaalakoulun johtaja. Oppilaspaikka edellyttää hoitavan lääkärin puoltavaa lausuntoa, josta ilmenee oppilaan hoitosuunnitelma.

Sairaalakoulussa opiskellessaan oppilas pysyy oman koulunsa oppilaana. Oppilaat noudattavat ensisijaisesti oman koulunsa opetussuunnitelmaa. Opetuksen järjestämisessä otetaan huomioon oppilaan psyykkiset ja fyysiset voimavarat. Oppimista arvioidaan yhteistyössä oppilaan oman koulun kanssa. Sairaalakoulujakson aikana tehdään tiivistä yhteistyötä sairaalakoulun, huoltajien, oman koulun, hoidon sekä tarvittaessa sosiaalitoimen toimijoiden kesken. Moniammatillisen yhteistyön tavoitteena on mahdollistaa koulunkäynti poikkeavassa elämäntilanteessa sekä tukea oppilaan kuntoutumista ja toimintakyvyn paranemista. Tämä mahdollistaa oppilaan paluun omaan kouluun tai siirtymisen toisen asteen opintoihin. Sairaalakoulu tarjoaa tarvittaessa muille kouluille konsultaatiota ja koulutusta opetuksen järjestämisen tueksi erityisissä tilanteissa.

⁵¹ Perusopetuslaki 4 a § (1267/2013)

⁵² Laki kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta 41 § (1271/2013)

5.5 Opetuksen ja kasvatuksen tavoitteita tukeva muu toiminta

Perusopetuksen yhteydessä voidaan oppilaille järjestää kirjastotoimintaa, kerhotoimintaa ja muuta opetukseen läheisesti liittyvää toimintaa⁵³. Opetuksen järjestäjä päättää toiminnan järjestämisestä ja laajuudesta. Myös kouluruokailu, välituntitoiminta sekä koulun päivänavaukset, juhlat, retket, opintokäynnit ja leirikoulut sekä mahdollisuuksien mukaan koulumatkat järjestetään siten, että ne tukevat oppilaiden oppimiselle, monipuoliselle kehittymiselle ja hyvinvoinnille asetettuja tavoitteita. Ne myös osaltaan vahvistavat kokemusta hyvästä ja turvallisesta koulupäivästä ja tekevät mahdolliseksi oppilaiden näkökulmasta eheän, vireyttä vahvistavan ja vaihtelevan päivän. Paikallisessa opetussuunnitelmassa määritellään toimintaa ohjaavat tavoitteet ja järjestämisen periaatteet. Koulukohtaisesta järjestämisestä päätetään lukuvuosisuunnitelmassa.

Koulun kerhotoiminta

Kerhotoiminta on oppituntien ulkopuolista toimintaa, jonka lähtökohtana ovat koulun kasvatukselliset, opetukselliset ja ohjaukselliset tavoitteet. Se on osa maksutonta perusopetusta ja rakentaa omalta osaltaan toiminnan yhteisöllisyyttä ja rikastuttaa koulun toimintakulttuuria. Kerhotoiminnan tehtävä on tukea oppilaiden monipuolista kasvua ja kehitystä. Kerhot tarjoavat oppilaille mahdollisuuksia tutustua erilaisiin harrastuksiin. Tavoitteena on lisätä harrastuneisuutta sekä tuottaa yhdessä tekemisen, osaamisen, onnistumisen ja ilon kokemuksia. Kerhotoiminnassa oppilaat saavat tilaisuuksia koulussa opitun soveltamiseen, luovaan toimintaan ja monimuotoiseen vuorovaikutukseen aikuisten ja toisten oppilaiden kanssa. Kerhot voivat lisätä oppilaiden osallisuutta ja vaikutusmahdollisuuksia sekä arjen hallintaa ja turvallisuutta.

Joustavilla kerhotoiminnan ratkaisulla tuetaan oppilaan päivän kokonaisuutta. Kerhotoiminnan järjestämis- ja toteuttamistapoja kehitetään ja oppimisympäristöä muokataan harrastuneisuutta tukevaksi. Oppilaiden osuutta kerhotoiminnan suunnittelussa lisätään. Kerhotoiminnan järjestäminen tarjoaa mahdollisuuden vahvistaa myös kodin ja koulun kasvatusyhteistyötä sekä yhteistyötä ympäröivän yhteiskunnan kanssa. Koulut voivat hyödyntää kerhotoiminnan järjestämisessä eri hallintokuntien, yhteisöjen, yritysten ja järjestöjen sekä koulun muiden sidosryhmien osaamista.

Koulun kirjastotoiminta

Koulun kasvatus- ja opetustyön tukemiseksi voidaan järjestää koulukirjastotoimintaa ja toteuttaa sitä yhteistyössä lähikirjaston ja muiden kirjastojen kanssa. Kirjastotoiminnalla vahvistetaan oppilaiden yleissivistyksen ja maailmankuvan laajenemista ja avartumista. Monimuotoinen koulukirjastotoiminta tukee oppimiskäsityksen toteutumista aidoissa oppimistilanteissa ja luo oppilaille mahdollisuuksia monenlaisten vastuutehtävien hoitamiseen. Koulun kirjasto ja muut kirjastot tarjoavat aktiivisia ja virikkeisiä oppimisympäristöjä sekä monipuolisia työtapoja. Kirjastotoiminnan tehtävänä on kannustaa

---

⁵³ Perusopetuslaki 47 §

oppilaita omaehtoiseen lukemiseen ja omiin lukuvalintoihin, tyydyttää heidän tiedonhaluaan, kannustaa hakemaan tietoa eri lähteistä ja arvioimaan tietolähteitä. Toiminta lisää mahdollisuuksia opetuksen eriyttämiseen, oppilaiden yksilöllisten kiinnostusten mukaiseen työskentelyyn sekä yhteistyöhön kotien kanssa. Yhdessä koulu ja kirjasto ohjaavat elinikäiseen oppimiseen ja aktiiviseen kansalaisuuteen.

Kouluruokailu

Kouluruokailun tehtävänä on oppilaiden terveen kasvun ja kehityksen, opiskelukyvyyn sekä ruokaosaamisen tukeminen. Opetukseen osallistuvalla on annettava jokaisena työpäivänä täysipainoinen maksuton ateria. Ateria nautitaan tarkoituksenmukaisesti järjestettynä ja ohjattuna ruokailuna.⁵⁴ Kouluruokailun järjestämisessä otetaan huomioon ruokailun terveydellinen, sosiaalinen ja kulttuurinen merkitys. Ruokailuhetkillä on tärkeä virkistystehtävä ja niillä edistetään kestävää elämäntapaa, kulttuurista osaamista sekä ruoka- ja tapakasvatuksen tavoitteita. Oikea-aikainen ja kiireetön ruokailu ja mahdolliset välipalat varmistavat jaksamisen koulupäivän aikana. Viihtyisiä ruokailuhetki lisää hyvinvointia koko kouluyhteisössä.

Kouluruokailu on oppilaille tärkeä osa koulupäivää. Oppilaita kannustetaan osallistumaan kouluruokailun ja etenkin ruokailuhetkien suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin. Opettajat huolehtivat ruokailun yhteydessä annettavasta ohjauksesta ja kasvatuksesta yhdessä koulun muiden aikuisten kanssa. Kouluruokailun tavoitteista ja järjestämisestä keskustellaan kotien kanssa ja yhdessä tuetaan oppilaiden kehitystä. Kouluruokailuun osallistumista sekä ruoan ja ruokailutilanteen laatua seurataan ja arvioidaan säännöllisesti.

Opetushenkilöstö ja ruokailusta vastaava henkilöstö tekevät yhteistyötä kouluruokailun järjestämisessä ja toiminnan kehittämisessä. Mikäli oppilaalla on yksilöllisiä ravitsemukseen sekä terveyden tai sairauden hoitoon liittyviä tarpeita, tulee oppilaan, huoltajan, ruokailusta vastaavan henkilöstön ja kouluterveydenhuollon sopia yhdessä ruokailuun liittyvistä tukitoimista ja seurannasta.⁵⁵

Välitunnit, päivänavaukset ja muut koulun yhteiset tapahtumat

Perusopetusasetuksen mukaan opetukseen tulee käyttää tuntia kohti vähintään 45 minuuttia ja opetukseen käytettävä aika jaetaan tarkoituksenmukaisiksi opetusjaksoiksi. Osa työajasta voidaan käyttää työelämään tutustuttamiseen sekä lukuvuoden päättäjäisiin ja muihin yhteisiin tapahtumiin.⁵⁶ Säännös luo edellytykset koulupäivän monenlaiseen rytmittämiseen sekä välituntien järjestämiseen oppilaiden hyvinvointia edistävällä tavalla. Yhteisiä tapahtumia voivat olla muun muassa koulun juhlat, teemapäivät ja retket. Opintokäynnit ja leirikoulut voivat koskea koko kouluyhteisöä tai vain joitakin tai jotakin opetusryhmää. Myös niissä hyödynnetään perusopetusasetuksen mukaista koulutyön joustavan järjestämisen mahdollisuutta. Päivän työ aloitetaan lyhyellä päivänavauksella⁵⁷.

Koulun yhteisöllisyyden ja oppilaiden terveen kehityksen, sosiaalisten suhteiden sekä opiskelussa jaksamisen kannalta välitunnit, päivänavaukset ja monenlaiset yhteiset tapahtumat ovat tärkeitä. Niitä

⁵⁴ Perusopetuslaki 31 § 2 mom.

⁵⁵ Perusopetuslaki 3 § 2 mom. , 31 a § 1 mom. ja valtioneuvoston asetus neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta (338/2011) 13 §

⁵⁶ Perusopetusasetus 3 § 4 ja 5 mom.

⁵⁷ Perusopetusasetus 6 §

hyödynnetään myös osana monialaisia oppimiskokonaisuuksia. Ne vahvistavat oppilaiden laaja-alaista osaamista ja tekevät näkyväksi koulun kulttuurista ja kielellistä monimuotoisuutta. Opintokäynnit ja leirikoulut puolestaan tarjoavat mahdollisuuksia oppimisympäristön laajentamiseen ja oppimiseen autenttisissa tilanteissa sekä yhteistyöhön eri toimijoiden kanssa.

Opetuksen järjestäjällä on paljon harkintavaltaa sen suhteen, miten koulupäivä jaetaan opetusjaksoihin ja välitunteihin, mitä muuta toimintaa koulupäiviin sisältyy ja millaisia toimintamuotoja käytetään. Ratkaisut muokkaavat koulun toimintakulttuuria. Niitä tehtäessä otetaan huomioon perusopetuksen toimintakulttuurin kehittämisen periaatteet.

Koulumatkat ja koulukuljetukset

Oppilaita kannustetaan kulkemaan koulumatkat terveyttä ja kuntoa edistävällä tavalla. Heitä opastetaan sekä itsenäisesti että koulukuljetuksin liikuttaessa huolehtimaan omasta ja muiden turvallisuudesta ja käyttäytymään matkaa tehdessään hyvin.

Koulukuljetuksen odotusaikojen valvonnasta ja ohjatusta toiminnasta sekä matkojen aikaisesta turvallisuudesta huolehditaan sopimalla menettelytavoista ja vastuuhenkilöistä⁵⁸. Niistä sekä kuljetusjärjestelyistä tiedotetaan oppilaille ja huoltajille. Koulun tulee ilmoittaa tietoonsa tulleesta, koulumatkalla tapahtuneesta kiusaamisesta, väkivallasta tai häirinnästä tekoihin syyllistyneiden sekä niiden kohteina olleiden oppilaiden huoltajille ja tarvittaessa tukea huoltajia asian selvittämisessä⁵⁹.

Kouluruokailussa pyritään rauhalliseen ja miellyttävään sekä ruokaa arvostavaan ruokailuhetkeen huomioiden oppilaiden erityistarpeet. Opettajat yhteistyössä koulun muiden toimijoiden kanssa huolehtivat ruokailutilanteessa ruoka-, terveys- ja tapakasvatuksesta sekä korostavat kestävään elämäntapaan liittyviä tavoitteita. Kouluruokailun toimintakulttuuria arvioidaan ja kehitetään yhdessä oppilaiden, huoltajien ja ruokapalveluista vastaavan tahon kanssa.

Oppilaita kannustetaan toiminnallisuuteen ja liikkumiseen koulupäivän aikana. Oppilaat osallistuvat liikkumaan aktivoivien toimintamuotojen ja välituntialueiden kehittämiseen. Välituntien aikana tapahtuvaa omaehtoista liikkumista tuetaan eri tavoin. Koulussa voi mm. toimia välituntiliikuttajina oppilaita, jotka ovat saaneet välituntiliikunnan ohjaamiseen liittyvää koulutusta. Välituntiliikuttajat järjestävät muille oppilaille liikunnallista toimintaa välitunneilla.

Huoltajia kannustetaan edistämään lapsen koulumatkaliikuntaa.

Koulukuljetusohjeet löytyvät Turun kaupungin verkkosivustolta. [linkki](#)

Koulun lukuvuosisuunnitelmassa kuvataan kerhotoiminnan järjestäminen sekä yhteistyö aamu- ja iltapäivätoiminnan järjestäjien kanssa.

⁵⁸ Perusopetuslaki 32 §

⁵⁹ Perusopetuslaki 29 § 7 mom. (1267/2013)

LUKU 6 OPPIMISEN ARVIOINTI

6.1 Arvioinnin tehtävät ja oppimista tukeva arviointikulttuuri

Perusopetuslain mukaan oppilaan arvioinnin tehtävänä on ohjata ja kannustaa opiskelua sekä kehittää oppilaan edellytyksiä itsearviointiin. Oppilaan oppimista, työskentelyä ja käyttäytymistä tulee arvioida monipuolisesti.⁶⁰ Nämä tehtävät ovat perusopetuksen arviointikulttuurin kehittämisen lähtökohta. Painopiste on oppimista edistävässä arvioinnissa.

Koulu vaikuttaa merkittävästi siihen, minkälaisen käsityksen oppilaat muodostavat itsestään oppijana ja ihmisenä. Erityisen suuri merkitys on opettajien antamalla palautteella. Monipuolinen arviointi ja siihen perustuvan ohjaavan palautteen antaminen ovat opettajien keskeisiä pedagogisia keinoja oppilaiden koko kehityksen ja oppimisen tukemiseen. Kouluissa kehitetään arviointikulttuuria, jonka keskeisiä piirteitä ovat

- rohkaiseva ja yrittämään kannustava ilmapiiri
- oppilaiden osallisuutta edistävä, keskusteleva ja vuorovaikutteinen toimintatapa
- oppilaan tukeminen oman oppimisprosessinsa ymmärtämisessä sekä oppilaan edistymisen näkyväksi tekeminen koko oppimisprosessin ajan
- arvioinnin oikeudenmukaisuus ja eettisyys
- arvioinnin monipuolisuus
- arvioinnin avulla saadun tiedon hyödyntäminen opetuksen ja muun koulutyön suunnittelussa.

Suuri osa arvioinnista on opettajien ja oppilaiden välistä vuorovaikutusta. Opettajat huolehtivat siitä, että oppilaat saavat alusta lähtien oppimista ohjaavaa ja kannustavaa palautetta sekä tietoa edistymisestään ja osaamisestaan. Onnistumisen kokemukset kannustavat oppimaan lisää, mutta myös epäonnistumiset tai virheelliset ratkaisut ovat osa oppimisprosessia. Niitä hyödynnetään opetuksessa oppimista edistävällä ja oppilaita kunnioittavalla tavalla. Oppilaita ohjataan havainnoimaan omaa ja yhteistä työskentelyä ja antamaan rakentavaa palautetta toisilleen ja opettajille. Tämä luo edellytyksiä oppilaiden itsearvioinnin ja vertaisarvioinnin taitojen kehittymiselle perusopetuksen aikana.

Yhteistyö kotien kanssa on osa hyvää arviointikulttuuria. Huoltajien kanssa keskustellaan koulutyön tavoitteista ja koulun arviointikäytänteistä. Oppilaan opintojen edistymisestä sekä oppilaan työskentelystä ja käyttäytymisestä annetaan riittävän usein tietoa oppilaalle itselleen ja huoltajalle. Oppilaalla ja huoltajalla on oikeus saada tietoa arviointiperusteista ja niiden soveltamisesta oppilaan arviointiin.⁶¹ Opettajan, oppilaan ja huoltajan yhteiset keskustelut edistävät keskinäistä luottamusta ja välittävät tietoa oppilaan tilanteesta. Tukea tarvitsevien oppilaiden huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö on erityisen tärkeää.

Arviointi on myös opettajien itsearvioinnin ja oman työn reflektoinnin väline. Arvioinnilla saatu tieto auttaa opettajia suuntaamaan opetustaan oppilaiden tarpeiden mukaisesti. Se luo perustaa opetuksen

⁶⁰ Perusopetuslaki 22 §

⁶¹ Perusopetusasetus 10 § ja 13 §

eriyttämiselle ja auttaa oppilaiden mahdollisten tuen tarpeiden tunnistamisessa. Opetuksen järjestäjä seuraa oppimisen arvioinnin periaatteiden toteutumista kouluissa ja tukee arvioinnin kehittämistä.

6.2 Arvioinnin luonne ja yleiset periaatteet

Perusopetuksessa oppimisen arviointi jaetaan arviointiin opintojen aikana sekä päättöarviointiin. Sekä opintojen aikaisessa että päättöarvioinnissa noudatetaan arvioinnin yleisiä periaatteita.

Arvioinnin perustuminen tavoitteisiin ja kriteereihin

Oppimisen, työskentelyn ja käyttäytymisen arvioinnin sekä palautteen antamisen oppilaille tulee aina perustua opetussuunnitelman perusteissa asetettuihin ja paikallisessa opetussuunnitelmassa tarkennettuihin tavoitteisiin. Oppilaita ja heidän suorituksiaan ei verrata toisiinsa eikä arviointi kohdistu oppilaiden persoonaan, temperamenttiin tai muihin henkilökohtaisiin ominaisuuksiin. Opettajat huolehtivat, että tavoitteet ja arviointiperusteet ovat oppilaiden tiedossa. Tavoitteiden pohtiminen ja oman oppimisen edistymisen tarkastelu suhteessa tavoitteisiin on tärkeä osa myös oppilaan itsearviointitaitojen kehittämistä.

Todistusten antamiseen liittyvässä oppilaan osaamisen arvioinnissa käytetään opetussuunnitelman perusteissa määriteltyjä, tavoitteista johdettuja arviointikriteereitä. Arviointikriteerit on laadittu 6. ja 7. luokan nivelvaiheeseen sekä päättöarviointiin tukemaan opettajien työtä ja yhtenäistämään arviointia. Kriteerit eivät ole oppilaille asetettuja tavoitteita, vaan ne määrittelevät hyvää osaamista kuvaavaan sanalliseen arvioon tai arvosanaan 8 vaadittavan tason.

Jos erityisen tuen päätöksessä päätetään, että oppilas opiskelee oppiaineen yleisen oppimäärän mukaisesti, oppilaan suorituksia arvioidaan suhteessa yleisen oppimäärän tavoitteisiin edellä mainittuja arviointikriteerejä käyttäen. Yksilöllistetyn oppimäärän mukaan yhdessä tai useammassa oppiaineessa opiskelevien oppilaiden suorituksia arvioidaan näissä oppiaineissa suhteessa henkilökohtaisessa opetuksen järjestämisestä koskevassa suunnitelmassa määriteltyihin hänelle yksilöllisesti asetettuihin tavoitteisiin eikä osaamisen tason määrittelyssä käytetä edellä mainittuja arviointikriteerejä.

Oppilaiden ikäkauden ja edellytysten huomioon ottaminen sekä monipuoliset arviointikäytännöt

Arviointikäytännöt ja palautteen antaminen tulee suunnitella ja toteuttaa oppilaiden ikäkauden ja edellytysten mukaisesti. Palautetta annettaessa kiinnitetään huomiota oppilaiden onnistumisiin ja oppimisen edistymiseen suhteessa aiempaan osaamiseen.

Arvioinnissa käytetään monipuolisia menetelmiä. Opettaja kokoaa tietoa oppilaiden edistymisestä oppimisen eri osa-alueilla ja erilaisissa oppimistilanteissa. Tällöin on tärkeää ottaa huomioon oppilaiden erilaiset tavat oppia ja työskennellä sekä huolehtia siitä, ettei edistymisen ja osaamisen osoittamiselle ole esteitä. Erilaisissa arviointi- ja näyttötilanteissa varmistetaan, että kukin oppilas ymmärtää tehtäväksiannon ja saa riittävästi aikaa tehtävän suorittamiseen. Lisäksi huolehditaan mahdollisuuksista hyödyntää tarvittaessa tieto- ja viestintätekniikkaa ja antaa suullisia näyttöjä. Myös oppilaiden mahdollisesti tarvitsemien apuvälineiden saatavuudesta sekä tarvittavista avustajapalveluista huolehditaan. Lievätkin oppimisvaikeudet ja oppilaiden mahdollisesti puutteellinen opetuskielen/ suomen kielen/ruotsin kielen taito tulee ottaa huomioon arviointi- ja näyttötilanteita suunniteltaessa ja toteutettaessa. Samoin

otetaan huomioon oppilaiden opiskelua varten mahdollisesti määritellyt opetuksen erityiset painoalueet.

Maahanmuuttajataustaisten ja vieraskielisten oppilaiden arvioinnissa otetaan huomioon kunkin oppilaan kielitausta sekä kehittyvä suomen tai ruotsin kielen taito. Jotta oppilas voi osoittaa edistymistään ja osaamistaan mahdollisista suomen tai ruotsin kielen puutteista huolimatta, arvioinnissa kiinnitetään erityistä huomiota oppilaan tilanteeseen sovitettuihin, monipuolisiin ja joustaviin arviointitapoihin.

Itsearviointin edellytysten kehittäminen

Opetuksessa kehitetään oppilaiden edellytyksiä itsearviointiin antamalla tilaa oppimisen ja opintojen edistymisen pohdintaan ja kehittämällä itsearviointitaitoja. Oppilaita ohjataan niin yksilöinä kuin ryhmänä havainnoimaan oppimistaan ja sen edistymistä sekä niihin vaikuttavia tekijöitä. Tarkoitus on, että opettajat auttavat oppilaita ymmärtämään tavoitteet ja etsimään niiden saavuttamiseksi parhaita toimintatapoja.

Alemmilla vuosiluokilla itsearviointitaitoja kehitetään auttamalla oppilaita tunnistamaan onnistumisiaan ja vahvuuksiaan koulutyössä sekä tulemaan tietoisiksi työlle soveltavista tavoitteista. Opetusryhmän yhteistä arviointikeskustelua käytetään paljon, annetaan myönteistä palautetta ja osoitetaan, miten monenlaisin tavoin jokainen voi onnistua työssään. Ylemmillä luokilla huomion kiinnittäminen onnistumisiin ja vahvuuksiin on edelleen tärkeää, mutta oman oppimisen ja opintojen edistymisen tarkastelu voi olla analyttisempää. Se ohjaa oppilaita toimimaan yhä itseohjautuvammin. Myös tällöin opettajien on tärkeä kehittää oppilaiden keskinäistä arviointikeskustelua eli vertaisarviointia osana ryhmän työskentelyä. Näin oppilailla on mahdollisuus oppia antamaan ja saamaan rakentavaa palautetta. Itsearviointin ja vertaisarviointin avulla jokainen oppilas voi tulla tietoisiksi edistymisestään ja ymmärtää, miten itse voi vaikuttaa oppimiseensa ja koulutyössä onnistumiseen.

Arvioinnissa tulee huomioida oppilaan kehittyvä suomen kielen taito, kun oppilaan äidinkieli on muu kuin opetuskieli. Oppilaalla tulee olla mahdollisuus mm. täydentää kokeita suullisesti, käyttää apuna sanakirjaa ja vastata omalla äidinkielellä. Arvioinnissa voidaan käyttää tukena omakielisen opettajan arvioita oppilaan taidoista ja tiedoista.

Koulun opetussuunnitelmassa kuvataan, mitkä ovat koulun yhteiset opintojen aikaisen formatiivisen arvioinnin ja palautteen antamisen periaatteet

- mitä työtapoja koulussa käytetään monipuolisen arvioinnin toteuttamisessa
- miten oppilas osallistuu oman oppimisprosessinsa arviointiin
- miten oppilaan itsearviointia, vertaisarviointia ja opetusryhmän yhteistä arviointikeskustelua kehitetään ja toteutetaan.

TURKU **Hepokullan koulu**

Hepokullan koulussa formatiivinen arviointi perustuu oppilaan ja opettajan luonnollisessa vuorovaikutuksessa tapahtuvaan ohjaukseen ja havainnointiin. Arvioinnin apuna käytetään säännöllisesti käytäviä oppilaan ja opettaja välisiä arviointikeskusteluja, kirjallisten ja suullisten tuotosten avulla tietojen ja taitojen arviointia, toiminnallisia arviointitapoja sekä työskentelytaitojen arviointia ryhmässä.

Oppilas osallistuu itse opetettavan jakson tavoitteiden asettamiseen ja niiden arviointiin koko oppimisprosessin ajan. Itsearviointiin apuna käytetään oman työskentelyn ja asian osaamisen arviointiin kohdistuvia itsearviointilomakkeita.

Oppilas osallistuu suunnitellusti arviointikeskusteluihin yhdessä huoltajiensa ja opettajan/opettajien kanssa sekä lisäksi ilman huoltajaa. Arviointikeskustelut kirjataan Wilmaan.

6.3 Arvioinnin kohteet

Arviointi kohdistuu oppilaan oppimiseen, työskentelyyn ja käyttäytymiseen. Luotettava arviointi edellyttää näiden osa-alueiden monipuolista havainnointia ja dokumentointia.

Oppiminen arvioinnin kohteena

Oppimisen arviointi sisältää opinnoissa edistymisen ja osaamisen tason arviointia sekä palautteen antamista niistä. Edistymistä tarkastellaan suhteessa aiempaan osaamiseen ja asetettuihin tavoitteisiin. Oppimisen edistymisen huolellinen seuranta on tarpeen koko perusopetuksen ajan, jotta opetuksen, ohjauksen ja tuen keinoin voidaan huolehtia siitä, että oppilaalla on edellytykset opinnoissa etenemiseen.

Osaamisen tasolla tarkoitetaan oppilaan eri tavoin osoittamaa osaamista suhteessa asetettuihin tavoitteisiin ja arvioituna oppilaan suoritusten perusteella. Osaamisen tason arvioimiseksi oppilaan työn tuloksia tai suorituksia tarkastellaan mahdollisimman monipuolisesti. Tiedollisen ja taidollisen osaamisen tason arvioinnissa hyödynnetään valtakunnallisesti määriteltyjä arviointikriteerejä. Osaamisen kehittyminen nähdään koko perusopetuksen ajan vahvistuvana, kumuloituvana prosessina.

Oppilaita ohjataan sekä itsenäisesti että ryhmänä tarkastelemaan edistymistään ja työnsä tuloksia suhteessa tavoitteisiin ja niihin onnistumisen kriteereihin, joista on yhdessä keskustellen sovittu työtä aloitettaessa.

Työskentely arvioinnin kohteena

Oppilaiden työskentelytaitojen kehittäminen on yksi perusopetuksen keskeisistä tavoitteista. Opetuksessa tuetaan oppilaiden itsenäisen ja yhdessä työskentelyn taitoja. Työskentelytaitoihin

sisältyvät myös taito suunnitella, säädellä ja arvioida omaa työtään, taito toimia vastuullisesti ja parhaansa yrittäen sekä taito toimia rakentavassa vuorovaikutuksessa.

Työskentelytaitoja harjoitellaan eri oppiaineissa, monialaisissa oppimiskokonaisuuksissa ja koulun muussa toiminnassa. Opettajat ohjaavat oppilaita sekä yksilöinä että ryhmänä suunnittelemaan työtään ja käyttämään oppimista edistäviä työskentelytapoja. Oppilaita ohjataan myös tarkastelemaan suunnitelmien toteutumista sekä arvioimaan työskentelyn onnistumista ja siihen vaikuttaneita tekijöitä.

Työskentelyn arviointi on osa oppiaineissa tehtävää arviointia ja arvosanan muodostamista. Arviointi perustuu oppiaineiden ja monialaisten oppimiskokonaisuuksien tavoitteiden sisältämiin työskentelyn tavoitteisiin. Työskentelyä koskeva monipuolinen palaute kaikissa opiskelutilanteissa edistää oppilaiden mahdollisuuksia tarkastella omaa työskentelyään ja kehittyä työskentelytaidoissa.

Käyttäytyminen arvioinnin kohteena

Käyttäytymisen ohjaus sekä käyttäytymiseen liittyvien tietojen ja taitojen opettaminen ovat osa koulun kasvatustehtävää. Oppilaita ohjataan ottamaan huomioon muut ihmiset ja ympäristö sekä noudattamaan yhteisesti sovittuja toimintatapoja ja sääntöjä. Heille opetetaan koulun erilaisissa vuorovaikutustilanteissa asiallista, tilannetietoista käyttäytymistä ja hyviä tapoja.

Käyttäytymistä arvioidaan ja oppilaille annetaan käyttäytymisestä ohjaavaa palautetta suhteessa paikallisessa opetussuunnitelmassa käyttäytymiselle asetettuihin tavoitteisiin. Käyttäytymisen tavoitteet perustuvat koulun kasvatustavoitteisiin, yhteisön toimintakulttuuria määrittäviin linjauksiin ja järjestyssääntöihin. Oppilailla ja huoltajilla tulee olla mahdollisuus osallistua koulun kasvatustavoitteita ja käyttäytymiselle asetettavia tavoitteita koskevaan keskusteluun ja tavoitteiden määrittelyyn.

Käyttäytymisen arvioinnissa erityisen tärkeä on huolehtia, että arviointi ei kohdistu oppilaan persoonaan, temperamenttiin eikä muihin henkilökohtaisiin ominaisuuksiin. Käyttäytyminen arvioidaan todistuksissa omana kokonaisuutena, eikä se vaikuta oppiaineesta saatavaan arvosanaan tai sanalliseen arvioon. Päätö- ja erotodistukseen käyttäytymisen arviota ei merkitä.

Käyttäytymisen arviointi

Turussa hyvän käyttäytymisen (arvosana 8) kriteereinä ovat, että

- oppilas käyttäytyy pääsääntöisesti asiallisesti ja vastuuntuntoisesti sekä toimii rehellisesti ja luotettavasti.
- oppilas toimii pääsääntöisesti myönteisesti kouluyhteisössä, ottaa huomioon muut ihmiset ja ymmärtää vastuunsa ympäristöstä.
- oppilas ymmärtää pääsääntöisesti sääntöjen ja ohjeiden merkityksen sekä noudattaa niitä ja käy säännöllisesti koulua.

Koulun opetussuunnitelmassa kuvataan ylläolevaa jaottelua käyttäen, mitkä ovat koulun kasvatustavoitteisiin, toimintakulttuurin linjauksiin ja järjestyssääntöihin perustuvat käyttäytymisen tarkennetut arviointikuvaukset eri arvosanoille.

TURKU Hepokullan koulu

10 Erinomainen

- * **Oppilas käyttäytyy** asiallisesti ja vastuuntuntoisesti sekä toimii rehellisesti ja luotettavasti.
- * **Oppilas toimii** kouluyhteisössä myönteisesti ja aktiivisesti, ottaa huomioon muut ihmiset ja kantaa vastuuta yhteisistä asioista sekä ymmärtää vastuunsa ympäristöstä.
- * **Oppilas ymmärtää** sääntöjen ja ohjeiden merkityksen sekä toimii omalla esimerkillään mallina muille. Oppilas osallistuu aktiivisesti koulun toimintakulttuurin kehittämiseen.

9 Kiitettävä

- * **Oppilas käyttäytyy** asiallisesti ja vastuuntuntoisesti sekä toimii rehellisesti ja luotettavasti.
- * **Oppilas toimii** myönteisesti kouluyhteisössä, ottaa huomioon muut ihmiset ja ymmärtää vastuunsa ympäristöstä.
- * **Oppilas ymmärtää** sääntöjen ja ohjeiden merkityksen sekä noudattaa niitä ja käy säännöllisesti koulua.

8 Hyvä

- * **Oppilas käyttäytyy** pääsääntöisesti asiallisesti ja vastuuntuntoisesti sekä toimii rehellisesti ja luotettavasti.
- * **Oppilas toimii** pääsääntöisesti myönteisesti kouluyhteisössä, ottaa huomioon muut ihmiset ja ymmärtää vastuunsa ympäristöstä
- * **Oppilas ymmärtää** pääsääntöisesti sääntöjen ja ohjeiden merkityksen sekä noudattaa niitä ja käy säännöllisesti koulua.

7 Tyydyttävä

- * **Oppilas käyttäytyy** useimmiten asiallisesti ja vastuuntuntoisesti sekä toimii useimmiten rehellisesti ja luotettavasti.
- * **Oppilas toimii** useimmiten myönteisesti kouluyhteisössä, ottaa useimmiten huomioon muut ihmiset ja ymmärtää useimmiten vastuunsa ympäristöstä
- * **Oppilas ymmärtää** yleensä sääntöjen ja ohjeiden merkityksen sekä yleensä noudattaa niitä ja käy säännöllisesti koulua.

6 Kohtalainen

- * **Oppilaan käyttäytyminen** on vaihtelevaa ja toisinaan epäasiallista. Lisäksi sääntöjen noudattaminen on haastavaa.
- * **Oppilas toimii** passiivisesti ja/tai häiritsevästi kouluyhteisössä, eikä osaa ottaa huomioon muita ihmisiä eikä ymmärrä vastuutaan ympäristöstä.
- * **Oppilas ymmärtää** puutteellisesti sääntöjen ja ohjeiden merkityksen sekä noudattaa niitä vaihtelevasti, ja mahdollisesti käy epäsäännöllisesti koulua.

5 Välttävä

* **Oppilas käyttäytyy** useimmiten epäasiallisesti eikä kannu vastuutaan koulutyöstä, toimii epärehellisesti ja epäluotettavasti. Lisäksi häiritsee usein muiden työrauhaa.

* **Oppilas toimii** useimmiten negatiivisesti kouluyhteisössä, ei ota huomioon muita ihmisiä eikä ymmärrä vastuutaan ympäristöstä.

* **Oppilas ei ymmärrä** sääntöjen ja ohjeiden merkitystä eikä yleensä noudata niitä, ja mahdollisesti käy epäsäännöllisesti koulua.

4 Heikko

* **Oppilas käyttäytyy** pääsääntöisesti epäasiallisesti ja häiritsee jatkuvasti työrauhaa sekä toimii epärehellisesti ja epäluotettavasti.

* **Oppilas toimii** pääsääntöisesti negatiivisesti kouluyhteisössä, ei ota huomioon muita ihmisiä eikä ymmärrä vastuutaan ympäristöstä.

* **Oppilas ei ymmärrä** sääntöjen ja ohjeiden merkitystä eikä noudata niitä, lisäksi oppilas käy epäsäännöllisesti koulua.

6.4 Opintojen aikainen arviointi

Opintojen aikaisella arvioinnilla tarkoitetaan ennen päättöarviointia toteutettavaa arvioinnin ja palautteen antamisen kokonaisuutta. Opintojen aikainen arviointi on kaikilla vuosiluokilla pääosin oppimisen ohjaamista palautteen avulla. Sen keskeisenä tehtävänä on ohjata ja kannustaa opiskelua ja tukea oppimista sekä edistää itse- ja vertaisarvioinnin taitoja. Siihen sisältyy myös oppilaiden edistymisen ja osaamisen tason kuvaamista keskusteluin, arviointitiedottein ja todistuksin tiettyinä ajankohtina. Oppilaalle ja huoltajalle tulee antaa tietoa opintojen edistymisestä, työskentelystä ja käyttäytymisestä riittävän usein.⁶²

6.4.1 Arviointi lukuvuoden aikana

Pääosa opintojen aikaisesta arvioinnista on luonteeltaan formatiivista. Tällöin arviointi ja siihen perustuva palautteen antaminen toteutetaan lukuvuoden aikana osana päivittäistä opetusta ja työskentelyä. Se edellyttää opettajilta oppimisprosessiin liittyvää havainnointia ja vuorovaikutusta oppilaiden kanssa. Opintojen aikaisessa arvioinnissa tärkeitä on myös oppilaiden toimijuutta kehittävä vertaisarviointi ja itsearviointi. Opettajan tehtävänä on luoda tilanteita, joissa yhdessä pohtien annetaan ja saadaan oppimista edistävää ja motivoivaa palautetta.

Oppimista edistävä palaute on luonteeltaan laadullista ja kuvailevaa, oppimisen solmukohtia analysoivaa ja ratkovaa vuorovaikutusta. Se ottaa huomioon oppilaiden erilaiset tavat oppia ja työskennellä. Oppilaita ohjataan palautteen avulla tiedostamaan edistymisensä ja jäsentämään oman oppimisensa eri vaiheita sekä löytämään erilaisia keinoja tavoitteisiin pääsemiseksi. Palaute auttaa oppilaita vähitellen ohjaamaan omaa oppimistaan, asettamaan itselleen tavoitteita ja käyttämään onnistumista parantavia oppimisstrategioita.

⁶² Perusopetusasetus 10 § 1 mom.

Opettajan antaman, oppimisprosessia näkyväksi tekevän ja oppimista edistävän palautteen tulee auttaa oppilaita hahmottamaan ja ymmärtämään

- mitä heidän on tarkoitus oppia
- mitä he ovat jo oppineet
- miten he voivat edistää omaa oppimistaan ja parantaa suoriutumistaan.

Tällainen formatiivinen arviointi ja ohjaava palaute edistävät opiskeltavien asioiden jäsentymistä tietojen ja taitokokonaisuuksiksi sekä kehittävät oppilaiden metakognitiivisia taitoja ja työskentelytaitoja.

Kouluissa, joissa on jaksojärjestelmä, annetaan lukuvuoden aikana korkeintaan yksi välitodistus, jossa on numeroarviointi.

6. luokan välitodistus on numeerinen.

Koulun opetussuunnitelmassa kuvataan

- lukuvuoden aikana mahdollisesti annettavien väliarviointien ajankohdat ja muodot (esimerkiksi välitodistus tai dokumentoitu arviointikeskustelu).
- mahdollinen täydentävä sanallinen arviointi numeerisissa väli- ja lukuvuositolodistuksissa vuosiluokilla 5-8.

Koulun lukuvuosisuunnitelmassa kuvataan muun mahdollisen arviointipalautteen ajankohdat ja muodot, tiedottaminen oppilaille ja huoltajille sekä yhteistyö huoltajien kanssa.

TURKU
Hepokullan koulu

Hepokullan koulussa annetaan väliarviointi (julkaistaan Wilmassa) ja lukuvuositolodistus (paperinen).

Luokka-asteilla 1-3 annetaan sanallinen arviointi ja luokka-asteilla 4-6 annetaan numeerinen arviointi.

Siirtymävaiheissa luokka-asteilla 2 ja 6 arviointi- ja ohjauskeskustelut käydään kevätlukukauden aikana.

Mahdollinen täydentävä sanallinen arviointi suoritetaan avaamalla arviointi huoltajalle keskustelun muodossa.

6.4.2 Arviointi lukuvuoden päättyessä

Opintojen aikainen arviointi sisältää myös oppimisprosessin jälkeen tehtävää, oppilaiden osaamisen summatiivista arviointia, jonka tulokset välitetään oppilaille todistuksissa tai arviointitiedotteissa. Perusopetusasetus velvoittaa antamaan kunkin lukuvuoden päättyessä oppilaalle lukuvuositoludistuksen, joka sisältää sanallisesti tai numeroin ilmaistut arviot siitä, miten oppilas on kyseisenä lukuvuonna saavuttanut tavoitteet opinto-ohjelmaansa kuuluvissa oppiaineissa tai opintokokonaisuuksissa. Lukuvuositoludistukseen sisältyy myös käyttäytymisen arviointi.⁶³ Lukuvuoden päätteeksi tehtävä arviointi on kokonaisarvio oppilaan koko lukuvuoden edistymisestä ja suoriutumisesta. Lukuvuositoludistus on myös päätös oppilaan siirtymisestä seuraavalle luokalle tai hänen jättämisestään luokalle.

Vuosiluokilla 1-7 arviointi on sanallista tai numeroarviointia tai niiden yhdistelmää opetuksen järjestäjän päätöksen mukaisesti. Vuosiluokkien 8-9 todistuksissa käytetään numeroarviointia. Toiminta-alueittain annettavassa opetuksessa käytetään sanallista arviointia. Yksilöllistettyjen oppimäärien arvioinnissa sanallista tai numeroarviointia käytetään opetuksen järjestäjän päättämällä tavalla. Sanallista arviointia voidaan käyttää päättöarviointia lukuun ottamatta myös niiden oppilaiden arvioinnissa, joiden äidinkieli on muu kuin opetuksessa käytettävä kieli.

Numeroarvosana kuvaa keskimääräisenä summatiivisena arviona oppilaan osaamisen tasoa suhteessa tavoitteisiin kussakin oppiaineessa tai opintokokonaisuudessa. Sanallista arviointia käyttämällä voidaan antaa monipuolista palautetta oppilaan oppimisesta ja suoriutumisesta. Sanallisen arvioinnin avulla voidaan kuvata paitsi oppilaan osaamisen tasoa myös hänen edistymistään, vahvuuksiaan ja kehittämisen kohteitaan. Sanallisella arvioinnilla voidaan myös antaa numeroarvosanaa yksityiskohtaisempaa palautetta osaamisesta ja oppimisen edistymisestä oppiaineen eri osa-alueilla.

Taide- ja taitoaineiden oppimäärät muodostuvat oppiaineen vähimmäistuntimäärästä ja mahdollisista taide- ja taitoaineiden valinnaisista tunneista. Taide- ja taitoaineiden valinnaiset tunnit arvioidaan osana yhteisinä oppiaineina opettettävien taide- ja taitoaineiden oppimääriä, eikä niistä anneta erillisiä arvioita lukuvuositoludistuksiin.

Valinnaiset aineet arvioidaan vuosiluokilla 1-6 opetuksen järjestäjän päätöksen mukaisesti joko sanallisesti tai numeroarvosanalla. Vuosiluokilla 7-9 vähintään 2 vuosiviikkotunnin laajuisista valinnaisista aineista annetaan numeroarvosana.

Lukuvuoden päätteeksi annettavassa lukuvuositoludistuksessa arvioidaan oppilaan saavuttamat tavoitteet hänen opinto-ohjelmaansa kuuluvissa oppiaineissa tai opintokokonaisuuksissa sanallisesti vuosiluokilla 1-4 ja numeerisesti vuosiluokilla 5-8.

⁶³ Perusopetusasetus 10 § 2 mom.

Oppilaalle, jonka äidinkieli on muu kuin opetuksessa käytettävä kieli, voidaan antaa lukuvuositodistuksessa sanallinen arviointi vielä vuosiluokilla 5-8. Poikkeuksena ovat päättyvät oppiaineet, jotka arvioidaan numeerisesti. Yksilöllistettyjen oppimäärien mukaisesti opiskelluissa oppiaineissa voidaan käyttää numeroarvioinnin sijasta sanallista arviointia koko perusopetuksen ajan päättöarviointi mukaan lukien.

Lukuvuositodistuksissa käytetään yhtenäistä todistusohjaa.

Vuosiluokalla 9 annettava välitodistus ja päättötodistus ovat samanmuotoisia ja ne molemmat annetaan periaatteilla, jotka on kuvattu päättötodistuksen antamisesta valtakunnallisissa opetussuunnitelman perusteissa.

6.4.3 *Opinnoissa eteneminen perusopetuksen aikana*

Opetus ja arviointikäytännöt suunnitellaan ja toteutetaan siten, että oppilaalla on riittävästi monipuolisia mahdollisuuksia osoittaa osaamistaan. Oppilaan kokonaistilannetta tulee tarkastella riittävän ajoissa. Oppilaalla on oikeus saada tarvitsemaansa tukiopetusta, osa-aikaista erityisopetusta, ohjausta ja muuta tukea tilanteessa, jossa hän sairauden, oppimisvaikeuksien, vaikeasta elämäntilanteesta johtuvien poissaolojen tai muun syyn vuoksi on jäänyt tai on vaarassa jäädä jälkeen opinnoissaan. Mikäli oppilaan koko vuosiluokan suoritus jossakin oppiaineessa on vaarassa tulla hylätyksi, tulee asiasta keskustella hyvissä ajoin lukuvuoden aikana huoltajan ja oppilaan kanssa sekä sopia toimenpiteistä oppimisen tukemiseksi.

Opinnoissa eteneminen vuosiluokittain

Oppilas, joka on saanut vuosiluokan oppimäärään sisältyvissä oppiaineissa vähintään välttäviä tietoja ja taitoja osoittavan numeron tai vastaavan sanallisen arvion, siirtyy seuraavalle vuosiluokalle.

Oppilas voi myös siirtyä seuraavalle vuosiluokalle, vaikka hänen vuosiluokan suorituksensa jossakin oppiaineessa olisi hylätty, jos arvioidaan, että hän kykenee selviytymään seuraavan vuosiluokan opinnoista hyväksytysti. Oppilas voidaan jättää vuosiluokalle, jos hänen lukuvuotta koskeva suorituksensa yhdessä tai useammassa vuosiluokan oppimäärään kuuluvassa oppiaineessa on hylätty. Ennen luokalle jättämistä oppilaalle tulee varata mahdollisuus opetukseen osallistumatta erillisessä kokeessa osoittaa saavuttaneensa hyväksyttävät tiedot ja taidot. Mahdollisuuksia voidaan antaa paikallisessa opetussuunnitelmassa päätettävällä tavalla yksi tai useampia lukuvuoden aikana tai lukuvuoden koulutyön päätyttyä. Erillinen koe voi sisältää monipuolisesti erilaisia suullisia, kirjallisia ja muita näyttömahdollisuuksia, joilla oppilas parhaiten kykenee osoittamaan osaamisensa.

Jos suoritushenkilö annetaan lukuvuoden koulutyön päätyttyä, luokalle jättämisestä voidaan koulutyön päättyessä tehdä lukuvuositodistuksessa ehdollinen päätös. Päätöksessä mainitaan ne vuosiluokan oppimäärän osa-alueet, joiden hyväksyty suorittaminen erillisessä kokeessa on vuosiluokalta siirtymisen edellytys.

Oppilas voidaan myös jättää luokalle, vaikka hänellä ei ole hylättyjä suorituksia, jos sitä on pidettävä hänen yleisen koulumenestyksensä vuoksi tarkoituksenmukaisena. Oppilaan huoltajalle tulee tällöin varata mahdollisuus tulla kuulluksi ennen päätöksen tekemistä.

Vuosiluokalle jäävän oppilaan suoritukset asianomaiselta luokalta raukeavat.⁶⁴

Koulun opetussuunnitelmassa kuvataan toimintatavat silloin, kun ennakoidaan, että oppilas ei saa suoritettua vuosiluokan oppimäärää hyväksytysti.

- riittävän aikainen yhteistyö oppilaan ja huoltajan kanssa
- oppilaan monipuoliset mahdollisuudet osoittaa osaamistaan

TURKU
Hepokullan koulu

Mikäli näyttää siltä, että oppilaalla on vaikeuksia suorittaa vuosiluokan oppimäärää hyväksytysti, tulee huoltajia informoida oppilaan tilanteesta hyvissä ajoin. Oppilaalle suunnitellaan sopiva menettelytapa: tuen tason tarkastaminen, yksilöllisten tavoitteiden laatiminen (erityiset painoalueet), mahdollisuus osaamisen näyttämiseen monipuolisin keinoin. Tarvittaessa harkitaan oman opinto-ohjelman mukaisesti etenemistä vuosiluokkiin sitomattomasti tai vuosiluokan kertaamista.

Eteneminen oman opinto-ohjelman mukaan vuosiluokkiin sitomattomasti

Perusopetuksen opinnoissa voidaan edetä vuosiluokkiin jaetun oppimäärän sijaan oman opinto-ohjelman mukaisesti vuosiluokkiin sitomattomasti⁶⁵. Vuosiluokkiin sitomatonta järjestelyä voidaan käyttää koko koulun, joidenkin opetusryhmien tai yksittäisten oppilaiden opiskelun järjestämisessä. Koko koulun tai yksittäisen opetusryhmän kohdalla vuosiluokkiin sitomatonta opiskelua käytettäessä tuntijako sekä oppiaineiden opetuksen tavoitteet ja niihin liittyvät sisällöt määritellään opetussuunnitelmassa opintokokonaisuuksittain.

Oman opinto-ohjelman mukaan vuosiluokkiin sitomattomasti opiskeleva oppilas saa lukuvuoden päätteeksi lukuvuosittodistuksen kyseisenä lukuvuonna hyväksytysti suorittamistaan opinnoista ja siirtyy

⁶⁴ Perusopetusasetus 11 §

⁶⁵ Perusopetusasetus 11 § 3 mom.

lukuvuoden koulutyön päätyttyä seuraavalle vuosiluokalle. Oman opinto-ohjelman mukaisella etenemisellä voidaan tarvittaessa välttää luokalle jättäminen, jonka myötä oppilaan kaikki opinnot kyseiseltä luokalta raukeaisivat. Yhdeksännellä vuosiluokalla oleva oppilas luetaan tämän vuosiluokan oppilaaksi, kunnes hän suorittaa perusopetuksen koko oppimäärän ja saa päättötodistuksen tai hän eroaa koulusta.

6.4.4 Arviointi nivelvaiheissa

Valtioneuvoston asetuksessa säädetty tuntijako määrittää nivelkohdat, joiden mukaisesti perusopetus jakautuu vuosiluokkien 1-2, 3-6 sekä 7-9 muodostamiin kokonaisuuksiin.

Toisen vuosiluokan päätteeksi tehtävä arviointi

Toisen vuosiluokan lopulla oppimisen arvioinnin pääpaino on oppimisen edistymisen arvioinnissa. Oppilaalle annetaan lukuvuositodistuksen lisäksi myös muuta ohjaavaa palautetta opetuksen järjestäjän päättämällä tavalla. Tavoitteena on tuoda esille oppilaan vahvuuksia oppijana ja vahvistaa itsetuntoa ja oppimismotivaatiota. Usein on tarpeen arvioida ja suunnitella yhdessä myös oppilaan tarvitsemaa ohjausta ja tukea. Nivelvaihetta lähestyttäessä korostuu opettajan, oppilaan ja huoltajan välinen vuorovaikutus. On tärkeää, että oppilaan omat arviot ja toiveet sekä huoltajan näkemykset tulevat kuulluiksi.

Oppilaan oppimisprosessin kannalta keskeisiä, laaja-alaisen osaamisen tavoitteisiin perustuvia näkökulmia, joihin opettaja kiinnittää huomiota arvioidessaan oppilaan edistymistä ja antaessaan siitä palautetta oppilaalle ja huoltajalle ovat:

- edistyminen kielellisissä valmiuksissa, erityisesti
  - kysymisen ja kuuntelemisen taidot
  - vuorovaikutustaidot ja taito ilmaista itseään eri keinoin
- edistyminen työskentelytaidoissa, erityisesti
  - taito työskennellä itsenäisesti ja ryhmässä
- edistyminen taidossa huolehtia omista ja yhteisesti sovituista tehtävistä

Lisäksi annetaan palautetta oppilaan opiskelun etenemisestä eri oppiaineissa. Lukuvuositodistuksessa ilmaistaan, onko oppilas saavuttanut kunkin oppiaineen tavoitteet hyväksyttävästi.

Kuudennen vuosiluokan päätteeksi tehtävä arviointi

Kuudennen vuosiluokan lopulla oppilaalle annetaan lukuvuositodistuksen lisäksi myös muuta ohjaavaa palautetta opetuksen järjestäjän päättämällä tavalla. Palautteessa kiinnitetään huomiota erityisesti työskentelytaitojen ja oppimisen taitojen kehittymiseen. Oppilas tarvitsee tietoa myös edistymisestään oppiaineissa ja laaja-alaisessa osaamisessa. Arviointikäytänteet ja palautteen antaminen suunnitellaan niin, että oppilas ja huoltaja saavat monipuoliseen tietoon perustuvan käsityksen oppilaan oppimisen edistymisestä. Erityistä huomiota kiinnitetään opiskelumotivaation tukemiseen.

Kuudennen vuosiluokan lukuvuositodistuksessa annettavaa arviointia varten kaikkiin yhteisiin oppiaineisiin on määritelty tavoitteista johdetut arviointikriteerit hyvää osaamista kuvaavalle sanalliselle arviolle tai numeroarvosanalle kahdeksan (8). Kriteerien avulla on kuvattu, millaista osaamista

edellytetään kyseisen arvion tai arvosanan saavuttamiseksi. Kriteerit eivät ole oppilaille asetettuja tavoitteita, vaan opettajan arvioinnin apuvälineitä. Sanallista arviota tai arvosanaa antaessaan opettaja pohtii oppilaan edistymistä suhteessa opetussuunnitelmassa määriteltyihin tavoitteisiin ja osaamisen tasoa suhteessa valtakunnallisesti määriteltyihin arviointikriteereihin. Opettajan tulee käyttää näitä kriteerejä antaessaan oppilaalle sanallisen arvion tai numeroarvosanan kuudennen vuosiluokan lukuvuositodistukseen. Oppilas saa hyvää osaamista kuvaavan sanallisen arvion tai arvosanan kahdeksan (8), mikäli hän osoittaa keskimäärin oppiaineen eri kriteerien kuvaamaa osaamista. Tason ylittäminen joidenkin tavoitteiden osalta voi kompensoida tasoa heikomman suoriutumisen joidenkin muiden tavoitteiden osalta.

Oppilaan 2. luokan opettaja käy kevään aikana arviointi- ja kehityskeskustelun yhdessä oppilaan ja huoltajan kanssa.

Oppilaan siirtyessä 7. luokalle oppilaan 6. luokan opettaja käy 6. luokan aikana arviointi- ja kehityskeskustelun yhdessä oppilaan ja huoltajan kanssa.

Arviointi- ja kehityskeskustelusta oppilaan ja huoltajan kanssa tehdään merkintä oppilaan Wilman tukilehdelle. Mikäli oppilaalla on voimassa oleva oppimissuunnitelma tai HOJKS, kirjataan opetuksen järjestämisen kannalta olennainen tieto asiakirjan seurantaosioon.

6.5 Perusopetuksen päättöarviointi

Päättöarviointi ajoittuu oppiaineesta ja paikallisesta opetussuunnitelmaratkaisusta riippuen vuosiluokille 7, 8 tai 9. Päättöarviointiin johtavien arviointikäytäntöjen tulee olla oppilaiden ikäkauden ja edellytysten mukaisia.

Päättöarvioinnin tehtävänä on määritellä, miten oppilas on opiskelun päättyessä saavuttanut oppiaineen oppimäärän tavoitteet. Arvioinnin tuloksena annettava numeroarvosana tai sanallinen arvio kuvaa oppilaan suoriutumisen tasoa suhteessa kunkin oppiaineen oppimäärän tavoitteisiin ja päättöarvioinnin kriteereihin.

Päättöarvioinnin lähestyessä opettajien tehtävänä on lukuvuoden vielä ollessa käynnissä antaa oppilaille paitsi tietoa suoriutumisen nykytilasta ja -tasosta myös oppimista eteenpäin ohjaavaa arviointipalautetta. Samoin tulee huolehtia siitä, että oppilaat ja huoltajat ovat tietoisia tavoitteista, arviointiperusteista ja päättöarvioinnin kriteereistä. Palautteen ja ohjauksen tulee olla riittävän yksityiskohtaista ja yksilöllistä. Mikäli ennakoidaan, että 9. luokan oppilas ei tukitoimista huolimatta suoriudu opinnoistaan ja on vaarassa jäädä luokalle, voidaan oman opinto-ohjelman mukaiseen

etenemiseen siirtymisellä ehkäistä oppilaan kaikkien suoritusten raukeaminen. Oman opinto-ohjelman mukaan etenevää, vuosiluokkiin sitomatonta opiskelua käsitellään tarkemmin luvussa 5.

6.5.1 Päätösarvosanan muodostaminen

Perusopetuksen päätösarvosanojen tulee olla annettu yhdenvertaisin perustein. Päätösarvosanan muodostamista varten on näissä opetussuunnitelman perusteissa määritelty kaikkiin yhteisiin oppiaineisiin sekä vapaaehtoisen kielen A-oppimäärään valtakunnalliset päätösarvioinnin kriteerit sekä päätösarvosanan muodostamisen periaatteet.

Perusopetuksessa oppilaan päätösarvosanaa ei muodosteta suoraan oppilaan aiempien kurssi-, jaksotai lukuvuovuositodistusten arvosanoista lasketun keskiarvon perusteella. Koska osaamisen kehittyminen on aina kumuloituvaa, päätösarvosanan muodostamisen tulee perustua oppilaan opintojen päättyessä osoittamaan osaamisen tasoon suhteessa oppimäärän tavoitteisiin ja päätösarvioinnin kriteereihin.

Päätösarvioinnin kriteerit määrittelevät numeroarvosanaan kahdeksan (8) vaadittavan tieto- ja taitotason kussakin oppiaineessa. Oppilas saa arvosanan kahdeksan (8), mikäli hän osoittaa keskimäärin oppiaineen eri kriteerien kuvaamaa osaamista. Arvosanan kahdeksan tason ylittäminen joidenkin tavoitteiden osalta voi kompensoida tasoa heikomman suoriutumisen joidenkin muiden tavoitteiden osalta. Oppilas on saavuttanut perusopetuksen yleisen oppimäärän mukaiset tavoitteet oppiaineessa välttävästi (5) mikäli hän osoittaa jossakin määrin oppiaineelle asetettujen tavoitteiden mukaista osaamista. Tällöin oppilas on suorittanut yleisen oppimäärän ko. oppiaineessa hyväksytysti. Arvosanan muodostaminen perustuu myös tässä tapauksessa oppilaan osoittamaan keskimääräiseen osaamiseen, eli välttävän tason ylittäminen joidenkin tavoitteiden osalta voi kompensoida hylätyn (4) suoriutumisen joidenkin muiden tavoitteiden osalta.

Perusopetuksen päätösarvioinnissa numeroin arvioitavat yhteiset oppiaineet ovat äidinkieli ja kirjallisuus, toinen kotimainen kieli, vieraat kielet, matematiikka, fysiikka, kemia, biologia, maantieto, terveystieto, uskonto tai elämäkatsomustieto, historia, yhteiskuntaoppi, musiikki, kuvataide, käsityö, liikunta sekä kotitalous. Äidinkielessä ja kirjallisuudessa oppilas on voinut opiskella kahta tähän oppiaineeseen näissä opetussuunnitelman perusteissa määriteltyä oppimäärää. Tällöin arvioidaan molemmat oppilaan suorittamat äidinkieli ja kirjallisuus- oppiaineen oppimäärät.

Mikäli oppilas on perusopetuslain 18 §:ssä tarkoitettulla päätöksellä vapautettu kokonaan jonkin perusopetuksen oppimäärään kuuluvan oppiaineen opiskelusta, ei tätä oppiainetta arvioida⁶⁶. Jos oppilas on vaihtanut äidinkielen ja kirjallisuuden, toisen kotimaisen tai vieraiden kielten oppimäärää, arvioidaan päätösarvioinnissa se oppimäärä, jota hän on viimeksi opiskellut. Samoin menetellään, jos oppilas on vaihtanut katsomusaineesta tai sen oppimäärästä toiseen.

Taide- ja taitoaineiden oppimäärät muodostuvat oppiaineen vähimmäistuntimäärästä ja mahdollisista taide- ja taitoaineiden valinnaisista tunneista. Taide- ja taitoaineiden valinnaiset tunnit arvioidaan osana yhteisinä oppiaineina opetettavien taide- ja taitoaineiden oppimääriä, eikä niistä anneta erillistä päätösarvosanaa. Päätösarviointi kussakin taide- ja taitoaineessa tehdään siinä vaiheessa, kun

⁶⁶ Perusopetuslaki 18 §, 2 ja 3 mom.

oppiaineen koko oppimäärä on opiskeltu. Taide- ja taitoaineiden päättöarvosanoja muodostettaessa käytetään näihin oppiaineisiin määriteltyjä valtakunnallisia päättöarvioinnin kriteereitä.

Ne valinnaiset aineet, jotka muodostavat yhtenäisen, vähintään kahden vuosiviikkotunnin oppimäärän, arvioidaan numeroin. Oppimäärältään alle kaksi vuosiviikkotuntia käsittävät valinnaiset aineet ja tällaisista oppimääristä koostuvat kokonaisuudet arvioidaan sanallisesti. Mikäli sanallisesti arvioitu valinnainen aine katsotaan jonkin yhteisen aineen syventäväksi opinnoiksi, sen suoritus voi korottaa kyseisen oppiaineen arvosanaa.

Koulun opetussuunnitelmassa kuvataan, miten koulussa opiskeltavien valinnaisaineiden arviointi toteutetaan päättöarvioinnissa ja mitkä valinnaisaineet ovat sellaisia sanallisesti arvioitavia syventäviä opintoja, joilla voidaan korottaa yhteisen oppiaineen arvosanaa.

Jos erityistä tukea saava oppilas opiskelee oppiaineen yleisen oppimäärän mukaisesti, oppilaan suoriutumista arvioidaan suhteessa yleisen oppimäärän tavoitteisiin ja arvioinnissa käytetään päättöarvioinnin kriteerejä. Jos erityisen tuen päätöksessä päätetään, että oppilas opiskelee yksilöllistetyn oppimäärän mukaan yhdessä tai useammassa oppiaineessa, arvioidaan oppilaan suoriutumista näissä oppiaineissa henkilökohtaisessa opetuksen järjestämistä koskevassa suunnitelmassa (HOJKS) hänelle määriteltyihin, yksilöllisesti asetettuihin tavoitteisiin ja sisältöihin perustuen. Silloin arviointia ei tehdä suhteessa opetussuunnitelman perusteissa määriteltyihin päättöarvioinnin kriteereihin.

Yksilöllistettyjen oppimäärien mukaisesti opiskelluissa oppiaineissa voidaan käyttää numeroarvioinnin sijasta sanallista arviota myös päättöarvioinnissa.

Pidennetyt oppivelvollisuuden piirissä olevan oppilaan päättöarviointi perustuu perusopetuksen yleisiin oppimääriin tai yksilöllistettyihin oppimääriin, sen mukaan mitä oppilaan erityistä tukea koskevassa päätöksessä on päätetty. Jos pidennetyt oppivelvollisuuden piirissä oleva oppilas opiskelee opintokokonaisuuksia, annetaan arviointi todistuksessa kuitenkin oppiaineittain.

Jos oppilaan opiskelu on järjestetty toiminta-alueittain, päättöarviointi perustuu oppilaan henkilökohtaisessa opetuksen järjestämistä koskevassa suunnitelmassa asetettuihin tavoitteisiin ja arviointi annetaan sanallisena.

6.5.2 Johonkin oppiaineeseen tai erityiseen tehtävään painottuva opetus ja päättöarviointi

Mikäli koulu painottaa opetussuunnitelmassaan jotakin oppiainetta tai oppiainekokonaisuutta tai toteuttaa kaksikielistä opetusta, ovat opetuksen koulukohtaiset tavoitteet tässä oppiaineessa tai

kielessä yleensä korkeammat kuin valtakunnallisissa opetussuunnitelman perusteissa asetetut tavoitteet. Oppilaiden yhdenvertaisuuden vuoksi myös painotetussa opetuksessa tai kaksikielisessä opetuksessa tulee oppilaiden suoriutumista kuitenkin arvioida perusopetuksen päättyessä suhteessa valtakunnallisiin tavoitteisiin ja käyttää osaamisen tason määrittämisessä päättöarvioinnin kriteerejä. Jos painotettu opetus toteutetaan käyttäen valinnaisten aineiden vuosiviikkotunteja, suoritetaan arviointi näiden tuntien osalta noudattaen, mitä näissä perusteissa valinnaisten aineiden arvioinnista määrätään.

Päättöarvioinnin kriteerejä tulee käyttää yhteisten oppiaineiden arvioinnissa myös silloin, kun oppilas on suorittanut opintonsa erityisen koulutustehtävän mukaisesti järjestetyssä opetuksessa.

Painotetusta opetuksesta ja oppilaan suoriutumisesta siinä voidaan tarvittaessa antaa lisätietoja erillisellä todistuksen liitteellä.

6.6 Perusopetuksessa käytettävät todistukset ja todistusmerkinnät

Perusopetuksessa käytettävät todistukset ovat:

1. Lukuvuositodistus
2. Välitodistus
3. Erotodistus
4. Päättötodistus

Opetuksen järjestäjä päättää todistusten ulkoasusta.

Lukuvuositodistus

Oppilaalle tulee antaa lukuvuositodistus lukuvuoden päättyessä. Todistukseen merkitään oppilaan opinto-ohjelma ja oppiaineittain sanallinen arvio tai numeroarvosana siitä, miten oppilas on saavuttanut asetetut tavoitteet lukuvuoden aikana. Sanallista arviota voidaan käyttää todistuksissa vuosiluokilla 1-7. Sanallisistakin arvioista tulee käydä ilmi, onko oppilas suoriutunut hyväksytysti lukuvuoden opinnoista kussakin opinto-ohjelmaansa kuuluvassa oppiaineessa. Merkittäessä arvio todistukseen numerona, todistukseen merkitään myös perusopetusasetuksen 10 §:n mukainen arviointiasteikko. Muissa todistuksissa kuin päättötodistuksessa voidaan numeroarvosanaa aina täydentää sanallisilla arvioilla ja näin antaa palautetta sekä osaamisen tasosta että edistymisestä. Taide- ja taitoaineiden oppimäärät muodostuvat oppiaineen vähimmäistuntimäärästä ja mahdollisista taide- ja taitoaineiden valinnaisista tunneista. Taide- ja taitoaineiden tunnit arvioidaan osana yhteisinä oppiaineina opettavien taide- ja taitoaineiden oppimääriä, eikä niistä anneta erillisiä arvioita lukuvuositodistuksiin.

Lukuvuositodistuksissa ja mahdollisissa välitodistuksissa käyttäytymisen numeroarvosana merkitään todistukseen. Silloin kun käyttäytymisestä kirjoitetaan sanallinen arvio, arvio annetaan aina todistuksen liitteellä.

Uskonnon ja elämänkatsomustiedon arvio tai arvosana merkitään lukuvuositodistukseen ja mahdollisiin välitodistuksiin muodossa ”uskonto/elämänkatsomustieto” erittelemättä sitä, kumpaa oppiainetta oppilas on opiskellut. Oppilaan opiskelemaa uskonnon oppimäärää ei merkitä todistuksiin. Jos oppilas saa oman uskonnon opetusta, hänen saamansa arvio merkitään todistukseen, mikäli kyseinen opetus

on perusopetuksen järjestäjän antamaa. Uskonnollisen yhdyskunnan antamasta opetuksesta mahdollisesti saatua arvosanaa ei merkitä todistukseen.

Jos oppilaan oppitunneista lukuvuoden aikana vähintään 25 % on opetettu muulla kuin koulun opetuskielillä, tulee todistuksessa mainita opetuksessa käytetty kieli.

Perusopetuksen tuntijaon mukaiset valinnaiset aineet arvioidaan vuosiluokilla 1-6 opetuksen järjestäjän päätöksen mukaisesti joko sanallisesti tai numeroin. Vuosiluokilla 7-9 vähintään 2 vuosiviikkotunnin laajuisista valinnaisista aineista annetaan numeroarvosana.

Yksilöllistettyjen oppimäärien mukaisesti opiskelluissa oppiaineissa voidaan todistuksessa käyttää numeroarvioinnin sijasta sanallista arviota kaikilla vuosiluokilla. Toiminta-alueittain opiskeltaessa käytetään sanallista arviointia kaikilla vuosiluokilla. Sanallisesta arviosta on käytävä ilmi, onko oppilaan suoritus hyväksytty vai hylätty. Jos erityisen tuen päätöksessä on päätetty, että oppilas opiskelee yhdessä tai useammassa oppiaineessa yksilöllistetyn oppimäärän mukaan, varustetaan kyseisen oppiaineen numeroarvosana sekä sanallinen arvio tähdellä (*). Todistuksen lisätietoja -kohtaan tulee maininta siitä, että oppilas on opiskellut tähdellä (*) merkityt oppiaineet yksilöllistetyn oppimäärän mukaan.

Lukuvuositodistukseen merkitään:

- todistuksen nimi
- opetuksen järjestäjän ja koulun nimi
- oppilaan nimi ja syntymäaika
- todistuksen antamispäivä
- opetusryhmästä vastaavan opettajan tai rehtorin allekirjoitus
- oppilaan opinto-ohjelma ja sanalliset arviot tai numeroarvosanat siitä, miten oppilas on saavuttanut tavoitteet
- arvio oppilaan käyttäytymisestä
- oppiaineista, joissa on useampia oppimääriä (äidinkieli ja kirjallisuus, toinen kotimainen kieli ja vieraat kielet) merkitään oppilaan opiskelema oppimäärä tai oppimäärät
- luokalta siirtyminen tai mahdollinen luokalle jättäminen
- merkintä, että todistus on Opetushallituksen 22.12.2014 hyväksymien opetussuunnitelman perusteiden mukainen.

Välitodistus

Lukuvuoden aikana voidaan antaa välitodistuksia paikallisessa opetussuunnitelmassa päätettävällä tavalla. Välitodistus annetaan samoin periaattein kuin lukuvuositodistus koskien sanallisen tai numeroarvosanan käyttöä, käyttäytymisen arviointimerkintää, uskonnon ja elämäkatsomustiedon arviointimerkintää, opetuskieltä sekä yksilöllisten oppimäärien mukaista opiskelua.

Erillinen välitodistus tulee tarvittaessa antaa yhdeksännen luokan oppilaalle jatko-opintoihin pyrkimistä varten. Yhdeksännen luokan oppilaalle annettavaa välitodistusta varten oppilaan osaaminen arvioidaan samoin perustein kuin päättöarvioinnissa. Arviota oppilaan käyttäytymisestä ei merkitä 9. vuosiluokalla annettavaan välitodistukseen.

Välitodistukseen merkitään:

- todistuksen nimi
- opetuksen järjestäjän ja koulun nimi
- oppilaan nimi ja syntymäaika
- todistuksen antamispäivä
- opetusryhmästä vastaavan opettajan tai rehtorin allekirjoitus
- oppilaan opinto-ohjelma ja sanalliset arviot tai numeroarvosanat siitä, miten oppilas on saavuttanut tavoitteet
- oppiaineista, joissa on useampia oppimääriä (äidinkieli ja kirjallisuus, toinen kotimainen kieli ja vieraat kielet) merkitään oppilaan opiskelema oppimäärä tai oppimäärät
- arvio oppilaan käyttäytymisestä (lukuun ottamatta 9. luokalla annettavaa välitodistusta)
- merkintä, että todistus on Opetushallituksen 22.12.2014 hyväksymien opetussuunnitelman perusteiden mukainen.

Erotodistus

Erotodistus annetaan oppilaalle, joka vaihtaa toiseen kouluun tai eroaa perusopetuksesta tai ei ole saanut oppivelvollisuutta suoritetuksi oppivelvollisuutensa aikana. Erotodistuksen liitteenä tulee olla koulussa noudatettu tuntijako sekä selvitys opetuksen mahdollisista painotuksista. Erillistä erotodistusta ei tarvitse antaa, jos oppilas siirtyy saman opetuksen järjestäjän ylläpitämään toiseen kouluun.

Erotodistus annetaan samoin periaattein kuin lukuvuositodistus koskien sanallisen tai numeroarvosanan käyttöä, uskonnon ja elämänskatsomustiedon arviointimerkintää, opetuskieltä sekä yksilöllisten oppimäärien mukaista opiskelua. Erotodistukseen ei merkitä käyttäytymisen arvioita.

Erotodistukseen merkitään:

- todistuksen nimi
- opetuksen järjestäjän ja koulun nimi
- oppilaan nimi ja syntymäaika
- todistuksen antamispäivä
- rehtorin allekirjoitus
- oppilaan opinto-ohjelma ja sanalliset arviot tai numeroarvosanat siitä, miten oppilas on saavuttanut tavoitteet
- oppiaineista, joissa on useampia oppimääriä (äidinkieli ja kirjallisuus, toinen kotimainen kieli ja vieraat kielet) merkitään oppilaan opiskelema oppimäärä tai oppimäärät
- merkintä, että todistus on Opetushallituksen 22.12.2014 hyväksymien opetussuunnitelman perusteiden mukainen.

Perusopetuksen päättötodistus

Perusopetuksen päättötodistus annetaan oppilaalle, jonka suoriutuminen suhteessa oppiaineiden oppimäärien tavoitteisiin on hyväksytty kaikissa hänen opinto-ohjelmaansa kuuluvissa oppiaineissa. Numeroarvosanoja käytettäessä tämä merkitsee vähintään todistusarvosanaa viisi (5) ja sanallisesti arvioitavissa oppiaineissa arviota ”hyväksytty”.

Taide- ja taitoaineiden oppimäärät muodostuvat oppiaineen vähimmäistuntimäärästä ja mahdollisista taide- ja taitoaineiden valinnaisista tunneista. Taide- ja taitoaineiden valinnaiset tunnit arvioidaan osana

yhteisinä oppiaineina opetettavien taide- ja taitoaineiden oppimääriä, eikä niistä anneta erillisiä päättöarvosanoja.

Päättötodistukseen merkitään samat tiedot kuin muihin perusopetuksen aikana käytettäviin todistuksiin seuraavin täsmennyksin:

- oppilaan koko nimi ja henkilötunnus
- rehtorin allekirjoitus
- yhteisten oppiaineiden ja numeroin arvioitavien valinnaisten aineiden arviointi numeroin (5-10) ja sanoin (välttävä – erinomainen)
- oppiaineista, joissa on useampia oppimääriä (äidinkieli ja kirjallisuus, toinen kotimainen kieli ja vieraat kielet) merkitään suoritettu oppimäärä tai oppimäärät
- maininta siitä, että oppilaan opinto-ohjelmaan on kuulunut oppilaanohjausta ja työelämään tutustumista.
- maininta siitä, että perusopetuksen oppimäärä sijoittuu tasolle kaksi kansallisessa tutkintojen ja muiden osaamiskokonaisuuksien viitekehyksessä ja eurooppalaisessa tutkintojen viitekehyksessä.

Arviota oppilaan käyttäytymisestä ei merkitä päättötodistukseen.

Jos oppilaan oppitunneista lukuvuoden aikana vähintään 25% on opetettu muulla kuin koulun opetuskielellä, tulee todistuksessa mainita käytetty kieli.

Niistä valinnaisista aineista, jotka muodostavat yhtenäisen, vähintään kahden vuosiviikkotunnin oppimäärän, merkitään todistukseen numeroarvosana. Numeroin arvioitavista valinnaisista aineista merkitään todistukseen nimi, vuosiviikkotuntimäärä ja annettu arvosana. Kaikki yhteisiin oppiaineisiin liittyvät oppilaan suorittamat valinnaiset aineet merkitään päättötodistukseen välittömästi kyseisen oppiaineen alle.

Oppimäärältään alle kaksi vuosiviikkotuntia käsittävistä valinnaisista aineista ja tällaisista oppimääristä koostuvista kokonaisuuksista merkitään todistuksiin sanallinen arvio. Sanallisesti arvioitavan valinnaisen aineen nimen kohdalle tulee merkintä ”valinnaiset opinnot”, sen jälkeen kaikkien yhteen yhteiseen aineeseen liittyvien sanallisesti arvioitavien aineiden yhteenlaskettu vuosiviikkotuntimäärä sekä merkintä ”hyväksytty”.

Ne valinnaisena opiskeltavat vieraat kielet ja muut valinnaiset aineet, jotka eivät liity mihinkään yhteiseen oppiaineeseen merkitään päättötodistukseen otsikon ”muut valinnaiset aineet” alle. Aineesta mainitaan nimi, vuosiviikkotuntimäärä, mahdollinen oppimäärä sekä arvio joko numeroin tai merkinnällä ”hyväksytty”.

Mikäli oppilas vaihtaa valinnaisen aineen toiseen joko omassa koulussaan tai koulun vaihdon yhteydessä, päättötodistukseen merkitään molempien valinnaisaineiden nimet. Kesken jäänyt valinnaisaine arvioidaan numeroin, mikäli oppilas on ehtinyt suorittaa kyseisestä aineesta vähintään kahden vuosiviikkotunnin laajuisen osuuden. Mikäli osuus on alle kaksi vuosiviikkotuntia, kesken jääneen valinnaisaineen kohdalle tulee merkintä ”osallistunut”. Kesken jääneestä valinnaisesta aineesta merkitään todistukseen myös oppilaan suorittama tuntimäärä. Uudesta valinnaisesta aineesta tulee todistukseen joko numeroarvosana tai sanallinen arvio ”hyväksytty” riippuen siitä, minkä laajuiseksi kyseinen valinnainen aine on koulun opetussuunnitelmassa määritelty sekä merkintä opetussuunnitelman mukaisesta tuntimäärästä.

Mikäli oppilaan huoltaja pyytää kirjallisesti, ettei oppilaan päättötodistukseen merkitä numeroarvosanaa valinnaisena aineena opiskeltavasta kielestä, arvosana jätetään pois ja todistukseen tulee merkintä ”hyväksytty”. Toista kotimaista kieltä opetetaan kuitenkin yhteisenä oppiaineena ja se arvioidaan numeroin.

Uskonnon ja elämäkatsomustiedon arvosana merkitään päättötodistukseen muodossa ”uskonto/elämäkatsomustieto” erittelemättä sitä, kumpaa oppiainetta oppilas on opiskellut. Oppilaan opiskelemaa uskonnon oppimäärää ei merkitä päättötodistukseen. Jos oppilas saa oman uskonnon opetusta, hänen saamansa arvio merkitään päättötodistukseen, mikäli kyseinen opetus on perusopetuksen järjestäjän antamaa. Uskonnollisen yhdyskunnan antamasta opetuksesta mahdollisesti saatua arvosanaa ei merkitä päättötodistukseen.

Jos oppilas opiskelee yhdessä tai useammassa oppiaineessa yksilöllistetyn oppimäärän mukaan, myös päättöarviointi voi näissä aineissa olla sanallinen. Päättötodistuksessa voidaan käyttää näissä oppiaineissa myös numeroarvostelua. Sekä numeroarvosana että sanallinen arvio varustetaan tähdellä (*). Todistuksen lisätietoja -kohtaan tulee merkintä siitä, että oppilas on opiskellut tähdellä (*) merkityt oppiaineet yksilöllistetyn oppimäärän mukaan. Oppilaan, jonka opetus on järjestetty toiminta-alueittain, päättöarviointi on sanallinen.

Päättötodistukseen voi kuulua liitteitä, esimerkiksi arvio oppilaan käyttäytymisestä ja työskentelystä sekä sanallinen liite alle kaksi vuosiviikkotuntia käsittävistä valinnaisista aineista. Jokaisesta liitteestä tulee ilmetä oppilaan tunnistetiedot. Päättötodistuksen liitteistä ei tule mainintaa päättötodistukseen.

6.7 Erityinen tutkinto ja siitä annettavat todistukset

Perusopetuksen oppimäärä tai sen osa voidaan suorittaa perusopetuslaissa ja -asetuksessa tarkoitetussa erityisessä tutkinnossa⁶⁷. Erityisen tutkinnon voi järjestää se, jolla on lupa järjestää perusopetusta. Erityiseen tutkintoon osallistuvan tulee osoittaa, että hänen tietonsa ja taitonsa vastaavat perusopetuksen eri oppiaineiden yleisen oppimäärän mukaisia tietoja ja taitoja.

Erityisessä tutkinnossa käytettävät todistukset ovat:

1. Todistus perusopetuksen oppiaineen oppimäärän suorittamisesta
2. Todistus osittain suoritetusta perusopetuksen oppimäärästä
3. Todistus perusopetuksen koko oppimäärän suorittamisesta

Jos oppilas tai muu henkilö suorittaa perusopetuksen jonkin oppiaineen oppimäärän erityisessä tutkinnossa, hänelle annetaan todistus perusopetuksen oppiaineen oppimäärän suorittamisesta. Todistuksesta tulee käydä ilmi suoritettu oppiaine ja oppimäärä. Samaan todistukseen voidaan merkitä

⁶⁷ Perusopetuslaki 38 §, perusopetusasetus 23 §

useamman oppiaineen suoritukset. Vain osan perusopetuksen oppimäärästä, kuten vuosiluokan oppimäärän, suorittaneelle annetaan todistus osittain suoritetusta perusopetuksen oppimäärästä.

Jos perusopetuksen koko oppimäärä on suoritettu erityisessä tutkinnossa, annetaan todistus perusopetuksen koko oppimäärän suorittamisesta.

Todistuksiin merkitään samat yleistiedot kuin päättötodistukseen. Suoritetuista oppiaineista merkitään oppiaineen nimi, oppimäärä sekä arvosana. Yhteisten oppiaineiden laajuutta vuosiviikkotunteina ei merkitä.

Oppivelvollisen on suoritettava hyväksytysti kaikki perusopetuksen oppimäärään kuuluvat yhteiset oppiaineet saadakseen todistuksen perusopetuksen koko oppimäärän suorittamisesta.

LUKU 7 OPPIMISEN JA KOULUNKÄYNNIN TUKI

Oppimisen ja koulunkäynnin tuki ja oppilashuolto muodostavat kokonaisuuden. Tässä luvussa määrätään perusopetuslain mukaisesta oppimisen ja koulunkäynnin tuesta. Oppilashuolto sisältyy lukuun 8⁶⁸.

7.1 Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet

Oppimisen ja koulunkäynnin tuen kolme tasoa ovat yleinen, tehostettu ja erityinen tuki. Näistä oppilas voi saada kerrallaan vain yhden tasoista tukea. Perusopetuslaissa säädettyjä tukimuotoja ovat esimerkiksi tukiopetus, osa-aikainen erityisopetus, tulkitsemis- ja avustajapalvelut sekä erityiset apuvälineet. Näitä tukimuotoja voi käyttää kaikilla kolmella tuen tasolla sekä yksittäin että samanaikaisesti toisiaan täydentävinä. Oppilaan saaman tuen tulee olla joustavaa, pitkäjänteisesti suunniteltua ja tuen tarpeen mukaan muuttuvaa. Tukea annetaan niin kauan sekä sen tasoisena ja muotoisena kuin se on tarpeellista.

Opetuksen ja tuen järjestämisen lähtökohtana ovat sekä kunkin oppilaan että opetusryhmän vahvuudet ja oppimis- ja kehitystarpeet. Huomiota tulee kiinnittää oppimisen esteettömyyteen sekä oppimisvaikeuksien ennaltaehkäisyyn ja varhaiseen tunnistamiseen. Oppimisen ja koulunkäynnin tukeminen merkitsee yhteisöllisiä ja oppimisympäristöön liittyviä ratkaisuja sekä oppilaiden yksilöllisiin tarpeisiin vastaamista. Opetusta ja tukea suunniteltaessa on otettava huomioon, että tuen tarve voi vaihdella tilapäisestä jatkuvaan, vähäisestä vahvempaan tai yhden tukimuodon tarpeesta useamman tukimuodon tarpeeseen.

Tuen tehtävänä on ehkäistä ongelmien monimuotoistumista ja syvenemistä sekä pitkäaikaisvaikutuksia. On huolehdittava oppilaan mahdollisuuksista saada onnistumisen kokemuksia oppimisessa ja ryhmän jäsenenä toimimisessa sekä tuettava oppilaan myönteistä käsitystä itsestään ja koulutyöstä. Pedagoginen asiantuntemus ja opettajien sekä muiden tuen ammattihenkilöiden monialainen yhteistyö

⁶⁸ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 6 § (1287/2013)

tuen tarpeen havaitsemisessa, arvioinnissa sekä tuen suunnittelussa ja toteuttamisessa on tärkeää. Yhteistyöhön kulloinkin osallistuvat ammattihenkilöt harkitaan tapauskohtaisesti.

Perusopetuslain mukaan opetukseen osallistuvalla on oikeus saada riittävää oppimisen ja koulunkäynnin tukea heti tuen tarpeen ilmetessä⁶⁹. Tuen tarpeen varhaiseksi havaitsemiseksi oppilaiden oppimisen edistymistä ja koulunkäynnin tilannetta tulee arvioida jatkuvasti. Ensimmäiseksi tarkastellaan koulussa käytössä olevia toimintatapoja, opetusjärjestelyjä ja oppimisympäristöjä sekä niiden soveltuvuutta oppilaalle. Tarkastelun pohjalta arvioidaan, voidaanko näitä muuttamalla toteuttaa oppilaalle aikaisempaa paremmin sopivia pedagogisia ratkaisuja. Arvioinnissa ja tuen suunnittelussa hyödynnetään mahdollisten muiden arviointien tuloksia ja otetaan huomioon oppilaalle aiemmin annettu tuki.

Tuki annetaan oppilaalle ensisijaisesti omassa opetusryhmässä ja koulussa erilaisin joustavin järjestelyin, ellei oppilaan etu tuen antamiseksi välttämättä edellytä oppilaan siirtämistä toiseen opetusryhmään tai kouluun. Erityisesti huolehditaan tuen jatkumisesta lapsen siirtyessä esiopetuksesta perusopetukseen, perusopetuksen sisällä sekä oppilaan siirtyessä perusopetuksesta toiselle asteelle.

Koulukohtaisessa oppilashuoltoryhmässä (KOR) arvioidaan kouluyhteisön hyvinvointia sekä oppimisympäristöjen ja koulussa käytössä olevien toimintatapojen soveltuvuutta oppilaille. Ryhmässä käsitellään laadunarviointikyselyn ja kouluterveyskyselyn sekä mahdollisten muiden koulussa tehtyjen kyselyjen (esim. kiusaamiskyselyt) tulokset, kartoitetaan niiden avulla opetusryhmien vahvuuksia sekä oppimis- ja kehitystarpeita sekä hyödynnetään niitä suunniteltaessa oppilaiden oppimista ja hyvinvointia edistäviä toimenpiteitä. Oppilaat, muut työyhteisön jäsenet sekä oppilaiden huoltajat osallistuvat kutsuttuina kyseisiin kokouksiin, jolloin heillä on mahdollisuus tuoda esiin omia näkemyksiään ja kehitysehdotuksiaan.

Oppimisen ja koulunkäynnin vaikeuksia ehkäistään käyttämällä yleisen tuen keinoja monipuolisesti ([Liite 1: Oppimisen tuki](#)). Oppimisen tuen tarpeiden seulontaan on laadittu ohjeistus Osaamisen kartoitukset Turun ala- ja yläkouluissa ([Tukimateriaali](#)). Se sisältää kartoitukset, jotka kullakin luokka-asteella on vähintään toteutettava. Kartoituksissa ilmenneisiin tuen tarpeisiin reagoidaan viipymättä järjestämällä oppilaalle tai oppilasryhmälle tarvittava tuki luokanopettajan ja/tai aineenopettajan, erityisopettajan ja koulunkäynninohjaajan yhteistyönä.

Kukin oppilasta opettava opettaja arvioi jatkuvasti oppilaan koulunkäynnin tilannetta ja opinnoissa edistymistä, mutta luokanopettajalla tai luokanohjaajalla on erityinen vastuu oppilaan kokonaistilanteesta. Oppilas ja hänen huoltajansa osallistuvat tarvittaessa ennaltaehkäisevän tuen suunnitteluun. Tätä tarkoitusta varten voidaan laatia yleisen tuen oppimissuunnitelma.

⁶⁹ Perusopetuslaki 30 § 1 mom. (642/2010)

Koulunkäynnin vaikeuksien ehkäisemiseksi oppilaan poissaoloja seurataan. Selvittämättömiin tai runsaisiin poissaoloihin puututaan. Se voidaan tehdä esimerkiksi paikallisen toimintamallin mukaisesti (Tukimateriaali).

Koulun opetussuunnitelmassa kuvataan, miten koulu tiedottaa huoltajia oppilaiden poissaoloihin liittyvistä käytänteistä.

Oppilashuoltohenkilöstön lähiesimiehet vastaavat siitä, että oppilashuollon palveluita on saatavilla kaikissa kouluissa oppilas- ja opiskelijahuoltolain mukaisesti. Oppilaan tarvitsemien oppilashuollon palvelujen saatavuuden ei tule olla kytköksissä opetuksen järjestämispaikkaan. Oppilashuollon

ammattihenkilöt osallistuvat oppilaan tilanteen arvioimiseen siirryttäessä tuen tasolta toiselle sekä osallistuvat tarvittaessa tuen suunnitteluun ja toteuttamiseen. Muita asiantuntijalausuntoja voidaan käyttää täydentämään näkemystä oppilaan kokonaistilanteesta.

Oppilaan tuki järjestetään muun opetuksen yhteydessä aina, kun se on mahdollista. Erityisen tuen aikana oppilas voi opiskella myös alueellisella pienluokalla tai keskitetyssä pienluokassa. Koulujen opettajat ja koulunkäynninohjaajat voivat tarjota erityisosaamiseensa liittyvää pedagogista konsultointia ja varjostusta laaditun ohjeistuksen mukaisesti (Tukimateriaali).

[Liite 2: Tuen tasot](#)

Oppimisen ja koulunkäynnin tukeen liittyvät toimivaltuudet eri hallintopäätöksissä

Rehtori tekee yleisen ja tehostetun tuen oppilaille päätöksen erityisistä opetusjärjestelyistä, vuosiluokkiin sitomattomasta opetuksesta, poikkeavasta oppiaineen vuosiviikkotuntimäärästä ja oppiaineen opiskelusta vapauttamisesta.

Erityis palvelupäällikkö tekee oppilaalle erityisen tuen päätöksen aina, kun erityinen tuki alkaa, muuttuu sisällöltään tai päättyy sekä lisäksi laissa määrättyinä tarkistamisajankohtina, jolloin tuki voi myös jatkua ennallaan. Päätöksessä määrätään:

- tuen alkaminen, jatkuminen, muuttuminen tai päättyminen
- pääsääntöinen opetusryhmä
- mahdolliset tulkitsemis-, avustaja- ja muut palvelut.
- mahdolliset yksilöllistettävät oppiaineet, niiden lisääminen tai vähentäminen.
- oppilaan oppivelvollisuuden pituus (yleinen/pidennetty)
- mahdollinen toiminta-alueittain opiskelu
- mahdolliset erityiset opetusjärjestelyt
- mahdollinen vuosiluokkiin sitomaton opetus

- mahdollinen poikkeava oppiaineen vuosiviikkotuntimäärä
- mahdollinen vapauttaminen oppiaineen opiskelusta

Perusopetuksen palvelualuejohtaja tekee päätökset koulukohtaisesta koulunkäyntiohjaajaresurssista.

TURKU **Hepokullan koulu**

Hepokullan koulussa noudatetaan Turun kaupungin poissaolomallia. Koulun käytänteet käydään läpi vanhempainilloissa.

7.1.1 Ohjaus tuen aikana

Jokaisen opettajan tehtävänä on ohjata tukea tarvitsevaa oppilasta koulunkäynnissä ja eri oppiaineiden opiskelussa. Ohjaus liittyy kaikkiin opetustilanteisiin, oppiaineisiin ja oppilaalle annettavaan arviointipalautteeseen. Ohjauksen tavoitteena on, että tukea tarvitsevan oppilaan itseluottamus, itsearviointi- ja oppimaan oppimisen taidot sekä kyky suunnitella tulevaisuuttaan vahvistuvat. Huomiota kiinnitetään oppilaan arjenhallinnassa, opintojen suunnittelu- ja opiskelutaidoissa tai yhteistyötilanteissa mahdollisesti ilmeneviin tuen tarpeisiin. Näitä taitoja vahvistetaan tarkoituksenmukaisilla ohjauksellisilla toimintatavoilla. Ohjauksella pyritään siihen, että oppilas oppii asettamaan tavoitteita oppimiselleen ja ottamaan vastuuta opiskelustaan.

Ohjauksen näkökulma otetaan huomioon arvioitaessa oppilaan tarvetta sekä tehostettuun että erityiseen tukeen. Osana pedagogista arviota tai pedagogista selvitystä arvioidaan oppilaan aikaisemmin saaman ohjauksen riittävyys ja vaikutus sekä oppilaan tarpeet ohjaukseen jatkossa. Oppimissuunnitelmaan tai HOJKSiin kirjataan myös oppilaan ohjaukseen liittyvät tavoitteet ja toimenpiteet. Ohjauksellista tukea suunniteltaessa tehdään tiivistä yhteistyötä oppilaan ja huoltajan kanssa sekä hyödynnetään myös oppilashuollon ja oppilasta mahdollisesti avustavan henkilöstön asiantuntemusta.

Päätövaiheen ohjauksessa etsitään yhdessä oppilaalle soveltuvia jatko-opintomahdollisuuksia ja selvitetään oppilaan tarvitseman tuen jatkuminen toisella asteella. Perusopetuksen päätövaiheessa tukea tarvitsevalle oppilaalle ja hänen huoltajalleen tulee antaa tietoa ja mahdollisuus keskustella oppilaanohjaajan ja oppilashuollon eri asiantuntijoiden kanssa oppilaan jatkokoulutukseen liittyvistä erityisistä kysymyksistä.

TURKU

Toiminta ja yhteistyö siirtymävaiheissa

Esiopetuksesta kouluun

Alkuopetuksen oppilaan ennaltaehkäisevän tuen suunnittelun lähtökohtana on esiopetuksesta saatu tieto oppilaan oppimisen ja koulunkäynnin valmiuksista sekä mahdollisista tuen tarpeista.

Esiopetuksessa jokaiselle oppilaalle laadittu oppimissuunnitelma (sisältäen kasvun- ja oppimisen seurantatiedot) sekä pidennetyn oppivelvollisuuden oppilaan HOJKS toimitetaan siihen kouluun, jossa oppilas aloittaa perusopetuksen ensimmäisen vuosiluokan. Jos esiopetusvuoden keväällä on laadittu

pedagoginen arvio tai selvitys ensimmäisellä vuosiluokalla järjestettävää tukea varten, myös tämä asiakirja toimitetaan tulevaan kouluun. Mikäli esiopetuksessa on käytössä Wilma, asiakirjat siirtyvät sähköisesti. Näin perusopetuksen järjestäjä sekä tulevat opettajat saavat jo keväällä opetuksen ja oppimisen tuen järjestämiseksi välttämättömät tiedot tukitoimien suunnittelua ja resursointia varten (**Tukimateriaali: Kaavio siirtymävaiheen ohjautumisprosessista**).

Oppilaan esiopetuksen opettaja antaa opetuksen järjestämisen kannalta välttämättömät tiedot oppilaan tulevalle perusopetuksen opettajalle, jotta tämä voi suunnitella oppilaan tarvitsemia tukitoimia niiden perusteella.

Kuudennelta vuosiluokalta seitsemännelle vuosiluokalle

Tuen jatkumon turvaamiseksi Wilmaan kuudennella luokalla kirjatut tukimerkinnot ja pedagogiset asiakirjat näkyvät oppilaan rekisterissä seitsemännellä luokalla. Oppilaan opetuksen ja oppimisen tuen järjestämisen kannalta välttämättömiä tietoja voidaan välittää siirtymävaiheen pedagogisissa tapaamisissa. Tarvitavat tiedot välitetään oppilaan uusille opettajille. Vastaanottavassa koulussa muodostetaan opetusryhmät ja suunnitellaan opetuksen järjestäminen siten, että kullakin oppilaalla on mahdollisuus saada tarvitsemaansa tukea, esimerkiksi tukiopestusta ja osa-aikaista erityisopetusta.

Perusopetuksen päättyessä

Kun yhdeksännen vuosiluokan keväällä arvioidaan oppimissuunnitelman tai HOJKSin tavoitteiden toteutumista, otetaan huomioon jatko-opintojen edellyttämät valmiudet sekä oppimiseen ja opiskeluun tarvittava tuki. Oppilaanohjaaja ja muut oppilasta opettavat opettajat tarkastelevat oppilaan tilannetta oppilaan ja hänen huoltajansa kanssa. Oppimissuunnitelman tai HOJKSin seurantaan kirjataan tiedot, jotka ovat välttämättömiä tarvittavan tuen suunnittelemiseksi jatko-opinnoissa. Asiakirja siirtyy sähköisesti tulevaan opiskelupaikkaan Turun sivistystoimialalla.

Muut siirtymävaiheet

Jos oppilas siirtyy perusopetuksen aikana tai sen jälkeen muun opetuksen järjestäjän järjestämään opetukseen, uuteen kouluun tai oppilaitokseen lähetetään sinne viimeisin voimassaoleva pedagoginen asiakirja. **Koulun opetussuunnitelmassa** määritellään tiedonsiirroista vastaava henkilö.

Kun oppilas siirtyy valmistavasta opetuksesta perusopetukseen, hänen oma opinto-ohjelmansa välitetään tulevaan kouluun. Valmistavassa opetuksessa oppilaalle laaditaan siirtymävaiheen pedagoginen arvio tai selvitys perusopetuksessa tarvittavan tuen tason ja tuen muotojen selvittämiseksi.

Kaikissa siirtymävaiheissa oppilaan oppilashuollollisen tuen järjestämistä varten kootaan tarvittaessa oppilaan ja/tai huoltajan kirjallisella suostumuksella oppilashuollon monialainen asiantuntijaryhmä.

TURKU
Hepokullan koulu

Siirtymävaiheissa ja oppilaan siirtyessä uuteen kouluun tiedonsiirrosta vastaa ensisijaisesti luokanopettaja tai erityisluokanopettaja, yhteistyössä rehtorin, erityisopettajan ja tarvittaessa muiden toimijoiden kanssa.

7.1.2 Kodin ja koulun yhteistyö tuen aikana

Opetus ja kasvatus tulee järjestää yhteistyössä huoltajien kanssa siten, että jokainen oppilas saa oman kehitystasonsa ja tarpeidensa mukaista opetusta, ohjausta ja tukea⁷⁰. Kun oppilaalla on tuen tarvetta, kodin ja koulun yhteistyön merkitys korostuu. Yhteistyötapoja ja toimintamalleja kehitetään koko perusopetuksen ajalle ja koulunkäynnin nivelvaiheisiin. Koulun henkilöstön tulee tuntee säädökset ja määräykset, jotka liittyvät huoltajan kanssa tehtävään yhteistyöhön oppilaan tukeen liittyvissä asioissa. Huoltajalle annetaan tietoa niiden soveltamisesta koulun arjessa, esimerkiksi oppilasta koskevien asioiden käsittelystä, tietojensaannista ja niiden luovuttamisesta sekä salassapidosta. Koulun henkilöstön on tärkeää olla yhteydessä kotiin heti, kun oppilaalla ilmenee oppimisen tai koulunkäynnin ongelmia tai hänen hyvinvointinsa on vaarantumassa.

Oppilaille ja huoltajille annetaan tietoa tuen saannin mahdollisuuksista, tuen kolmiportaisuudesta sekä käytettävissä olevista tukimuodoista. Huoltajia kannustetaan tukemaan osaltaan lapsensa tavoitteellista oppimista ja koulunkäyntiä. Oppilaan edistymisen ja tuen tarpeen arviointi sekä tuen suunnittelu on osa kodin ja koulun säännöllistä yhteistyötä. Tavoitteena on toimia yhteisymmärryksessä oppilaan ja huoltajan kanssa. Oppilas tai huoltaja ei voi kuitenkaan kieltäytyä perusopetuslaissa säädetyn tuen vastaanottamisesta. Oppilas voi tarvita myös yksilökohtaisen oppilashuollon tukea. Yksilökohtaisen oppilashuollon tuki perustuu vapaaehtoisuuteen ja edellyttää oppilaan tai tarvittaessa huoltajan suostumusta (katso luku 8 Oppilashuolto).

TURKU

Oppilaan osallisuutta omista asioistaan tuetaan siten, että hän osallistuu ikä- ja kehitystasonsa mukaisella tavalla jokaiseen palaveriin, jossa hänen oppimisensa ja koulunkäyntinsä tukemista

⁷⁰ Valtioneuvoston asetus (422/2012)

suunnitellaan. Kun oppilas ja hänen huoltajansa kutsutaan keskustelemaan oppimisen ja koulunkäynnin tukeen liittyvistä asioista, heille tulee (esim. tapaamiskutsun yhteydessä) tarjota mahdollisuus miettiä etukäteen pedagogisiin asiakirjoihin kirjattavia näkemyksiään (mm. koskien oppilaan vahvuuksia, tavoitteita, tuen tarpeita, edistymistä ja kotona tarjottavaa tukea). (Tukimateriaali)

Käsittävät asiat tulee avata niin, että oppilas ja hänen huoltajansa ymmärtävät niiden merkityksen oppilaan opiskelulle nyt ja tulevaisuudessa. Tarvittaessa käytetään tulkkia, jotta kaikki osapuolet tulevat

ymmärretyiksi. Huoltajilla, joiden lasten äidinkieli on muu kuin opetuskieli, on oikeus saada tarvittaessa tulkkausapua ja osallistua tasavertaisesti koulu- ja luokkakohtaisiin vanhempainiltoihin. Huoltajien puutteellinen suomen kielen taito tulee ottaa huomioon myös kirjallisessa viestinnässä kodin ja koulun kesken. Omakielisillä opettajilla on keskeinen rooli äidinkielenään muuta kuin suomea puhuvan oppilaan huoltajayhteistyössä ja tukitoimien järjestämisessä.

Koulun opetussuunnitelmassa kuvataan, miten huoltajille annetaan tietoa koulussa annettavan tuen muodoista yleisesti. Lisäksi suunnitelmassa kuvataan oppilaan tukeen liittyvän kotien kanssa tehtävän yhteistyön muodot ja periaatteet.

TURKU
Hepokullan koulu

Koulussa järjestetään ensimmäisen luokan huoltajille lukuvuoden aluksi vanhempainilta, jossa käydään läpi tuen tasot ja tuen muotoihin liittyvät asiakirjat. Pedagogiset asiakirjat luodaan ja päivitetään yhteistyössä huoltajien kanssa. Pedagogisia asiakirjoja päivitetään säännöllisesti. Koulun vaihdon/siirtymävaiheen tiedonsiirron hoitaa luokanopettaja tai erityisluokanopettaja. Rehtori ja erityisopettaja tukevat opettajaa pedagogisissa ratkaisuissa.

7.2 Yleinen tuki

Laadukas perusopetus on perusta oppilaan oppimiselle ja hyvinvoinnille. Oppimisen ja koulunkäynnin vaikeuksia ehkäistään ennakolta esimerkiksi opetusta eriyttämällä, opettajien keskinäisellä sekä muun henkilöstön yhteistyöllä, ohjauksella sekä opetusryhmiä joustavasti muuntelemalla. Opetuksessa otetaan huomioon sekä ryhmän että yksittäisen oppilaan tarpeet.

Yleinen tuki on ensimmäinen keino vastata oppilaan tuen tarpeeseen. Tämä tarkoittaa yleensä yksittäisiä pedagogisia ratkaisuja sekä ohjaus- ja tukitoimia, joilla tilanteeseen vaikutetaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa osana koulun arkea. Yleistä tukea annetaan heti tuen tarpeen ilmetessä, eikä tuen aloittaminen edellytä erityisiä tutkimuksia tai päätöksiä.

Tuen tarpeiden arviointi ja tarvittavan tuen antaminen kuuluvat kaikkiin kasvatus- ja opetustilanteisiin. Tuki järjestetään opettajien ja muun henkilöstön yhteistyönä. Oppilaan ja huoltajan kanssa tehdään

tiivistä yhteistyötä. Yleisen tuen aikana voidaan käyttää kaikkia perusopetuksen tukimuotoja lukuun ottamatta erityisen tuen päätöksen perusteella annettavaa erityisopetusta ja oppiaineiden oppimäärien yksilöllistämistä. Oppilaan tuen tarpeisiin vastataan esimerkiksi tukiopetuksella, osa-aikaisella erityisopetuksella tai ohjauksen keinoin.

Oppimissuunnitelmaa voidaan tarvittaessa käyttää osana yleistä tukea. Tällöin oppimissuunnitelma sisältää soveltuvin osin samoja osa-alueita kuin tehostettua tukea varten laadittava oppimissuunnitelma. Pidemmälle edistyneen oppilaan opiskelua voidaan syventää ja laajentaa oppimissuunnitelman avulla.

Yleinen tuki on etupäässä luokanopettajan tai aineenopettajan antamaa koko opetusryhmää hyödyttävää ja ennaltaehkäisevää tukea taikka väliaikaista ohimenevään tuentarpeeseen suunnattua oppilaskohtaista tukea. Oppilaan opettaja antaa yleistä tukea yhteistyössä koulunkäynninohjaajan, erityisopettajan ja oppilashuoltohenkilöiden kanssa. Oppilaiden toisilleen antamaa vertaistukea hyödynnetään monipuolisesti. Pääpaino on eriyttämisessä, joustavissa ryhmittelyissä sekä fyysisen ja sosiaalisen oppimisympäristön muokkaamisessa sellaiseksi, että se kannustaa yrittämään ja vahvistaa oppilaan luottamusta omiin mahdollisuuksiinsa oppijana.

Tukiopetuksesta ja osa-aikaisen erityisopetuksen aloittamisesta ilmoitetaan huoltajille. Huoltajille tarjotaan mahdollisuus tulla keskustelemaan opettajan kanssa oppimisen tai käyttäytymisen tuen tarpeista ja suunnittelemaan yhdessä tuen järjestämistä. Oppilas on aina ikä- ja kehitystasonsa mukaisella tavalla läsnä tapaamisissa ja osallistuu tukitoimien suunnitteluun ja tavoitteiden asetteluun. Tavoitteiden tulee olla niin konkreettisia, että niiden saavuttamista voidaan arvioida. Toteutetut tukitoimet kirjataan Wilmaan. Kouluissa voidaan käyttää Oppimisen tuki -kuvausta ([Liite 1](#)) arvioitaessa, onko yleisen tuen keinoja käytetty riittävän monipuolisesti ennen tehostetun tuen aloittamista.

7.3 Tehostettu tuki

Oppilaalle, joka tarvitsee oppimisessaan tai koulunkäynnissään säännöllistä tukea tai samanaikaisesti useita tukimuotoja, on pedagogiseen arvioon perustuen annettava tehostettua tukea hänelle tehdyn oppimissuunnitelman mukaisesti ⁷¹. Tehostettu tuki tulee järjestää laadultaan ja määrältään oppilaan yksilöllisten tarpeiden mukaisesti. Tehostettua tukea annetaan silloin, kun yleinen tuki ei riitä, ja niin kauan kun oppilas sitä tarvitsee. Oppilaan tehostettu tuki suunnitellaan kokonaisuutena. Se on luonteeltaan vahvempaa ja pitkäjänteisempää kuin yleinen tuki. Oppilas tarvitsee yleensä myös

⁷¹ Perusopetuslaki 16 a § 1 mom. (642/2010)

useampia tukimuotoja. Tehostettu tuki annetaan muun opetuksen yhteydessä joustavin opetusjärjestelyin.

Tehostetun tuen aikana voidaan käyttää kaikkia perusopetuksen tukimuotoja, lukuun ottamatta erityisen tuen päätöksen perusteella annettavaa erityisopetusta ja oppiaineiden oppimäärien yksilöllistämistä. Esimerkiksi osa-aikaisen erityisopetuksen, opintojen yksilöllisen ohjauksen ja kodin kanssa tehtävän yhteistyön merkitys korostuu tehostetun tuen aikana. Myös oppilashuollon osuutta oppilaan hyvinvoinnin edistäjänä ja ylläpitäjänä vahvistetaan.

Tuki järjestetään opettajien ja muun henkilöstön yhteistyönä. Tehostetun tuen aikana annettava tuki kirjataan oppimissuunnitelmaan. Oppilaan ja huoltajan kanssa tehtävän yhteistyön merkitys korostuu. Oppilaan oppimista ja koulunkäyntiä tulee seurata ja arvioida säännöllisesti tehostetun tuen aikana. Mikäli arvioinnin perusteella todetaan tuen tarpeen muuttuneen tai annettu tuki ei hyödytä oppilasta, päivitetään oppimissuunnitelma vastaamaan uutta tilannetta.

Kaikki tehostetun tuen oppilasta opettavat opettajat osallistuvat oppilaan tilanteen kokonaisvaltaiseen tarkasteluun ja tuen suunnitteluun sekä ottavat tuentarpeet huomioon opetuksessaan. Oppilaan vahvuuksia kartoitetaan, jotta niitä voidaan käyttää hyväksi tukitoimien suunnittelussa. Toteutetut tukitoimet kirjataan ajantasaisesti Wilmaan. Tehostetun tuen tarvetta arvioidaan säännöllisesti ja seurantatietoja kirjataan oppimissuunnitelmaan vähintään puolen vuoden välein.

Siirtymävaiheissa tehostetun tuen oppilaan tilanteesta tulee välittää opetuksen järjestämisen kannalta välttämättömät tiedot uudelle opettajalle tai koululle viivyttämättä ja monipuolisesti siten, että tuki voidaan aloittaa uudessa koulussa nopeasti ja tuen jatkumo säilyy.

7.3.1 Pedagoginen arvio

Tehostetun tuen aloittaminen perustuu pedagogiseen arvioon. Kirjallisessa pedagogisessa arvioissa kuvataan

- oppilaan oppimisen ja koulunkäynnin kokonaistilanne koulun, oppilaan sekä huoltajan näkökulmista
- oppilaan saama yleinen tuki ja arvio eri tukimuotojen vaikutuksista
- oppilaan vahvuudet ja kiinnostuksen kohteet, oppimisvalmiudet sekä oppimiseen ja koulunkäyntiin liittyvät erityistarpeet
- arvio siitä, millaisilla pedagogisilla, oppimisympäristöön liittyvillä, ohjauksellisilla, oppilashuollollisilla tai muilla tukijärjestelyillä oppilasta voidaan tukea
- arvio tehostetun tuen tarpeesta.

Yhteistyö oppilaan ja huoltajan kanssa on tärkeää sekä tarpeiden selvittämisen että tuen suunnittelun ja onnistuneen toteuttamisen kannalta. Oppilaan opettaja tai opettajat yhdessä laativat kirjallisen pedagogisen arvion. Tarvittaessa arvion laatimisessa käytetään myös muita asiantuntijoita. Pedagogisen arvion laatimisessa hyödynnetään oppilaalle jo mahdollisesti osana yleistä tukea laadittua oppimissuunnitelmaa. Mikäli oppilaalla on kuntoutussuunnitelma tai muita suunnitelmia, hyödynnetään niitä huoltajan luvalla.

Tehostetun tuen aloittaminen, järjestäminen ja tarvittaessa palaaminen takaisin yleisen tuen piiriin käsitellään pedagogiseen arvioon perustuen moniammatillisesti yhteistyössä oppilashuollon ammattihenkilöiden kanssa⁷². Käsittelyä koskevat tiedot kirjataan opetuksen järjestäjän päättämällä tavalla, esimerkiksi kirjallisesti laadittuun pedagogiseen arvioon.

Pedagoginen arvio, oppimissuunnitelma, pedagoginen selvitys sekä HOJKS laaditaan Turun perusopetuksen lomakepohjiin (lomakkeet Wilmassa).

Luokanopettaja tai luokanohjaaja aloittaa oppilaan pedagogisen arvion laatimisen Wilmassa. Muut oppilasta opettavat opettajat lisäävät asiakirjaan omat havaintonsa oppilaan vahvuuksista ja tuen tarpeista. Näin muodostuu monipuolinen näkemys oppilaan kokonaistilanteesta.

Oppilaalle annettu tuki, oppilaan kokonaistilanne ja tehostetun tuen aloittaminen käsitellään yhdessä vähintään yhden oppilashuollon ammattihenkilön kanssa. Ensisijaisesti konsultoidaan sitä oppilashuollon ammattihenkilöä, joka parhaiten tuntee kyseessä olevan oppilaan. Mahdollisuuksien mukaan oppimiseen

kuuluvia asioita käsitellään psykologin kanssa, koulunkäyntiin liittyviä asioita kuraattorin kanssa ja terveydentilaan liittyviä asioita terveydenhoitajan kanssa. Henkilökohtaisen oppilaskontaktin puuttuessa oppilashuollon ammattihenkilö muodostaa näkemyksensä yleisellä tasolla asiantuntemukseensa perustuen, kun hänelle on selostettu oppilaan kokonaistilanne, annettu tuki sekä opettajien näkemys tuen tarpeista jatkossa.

Oppilaalta ja hänen huoltajiltaan pyydetään näkemys oppilaan kokonaistilanteesta, vahvuuksista ja kiinnostuksen kohteista sekä opettajien esittämästä tarvittavasta tuen tasosta ja muodoista. Huoltajan tai oppilaan eriävä näkemys ei estä tuen tason muuttamista tai tuen antamista, mutta aina pyritään rakentamaan yhteistyöhön oppilaan ja hänen huoltajiensa kanssa.

Pedagogisen arvion lukitsee rehtori tai apulaisrehtori.

⁷² Laki perusopetuslain muuttamisesta 16 a § (1288/2013)

7.3.2 Oppimissuunnitelma tehostetun tuen aikana

Tehostetun tuen aikana oppilaalle järjestettävä tuki kirjataan oppimissuunnitelmaan⁷³. Oppimissuunnitelma on opetussuunnitelmaan perustuva kirjallinen suunnitelma oppilaan oppimisen ja koulunkäynnin tavoitteista, tarvittavista opetusjärjestelyistä sekä oppilaan tarvitsemasta tuesta ja ohjauksesta.

Tavoitteena on turvata oppilaalle edellytykset edetä opinnoissaan ja edistää hänen hyvinvointiaan. Oppimissuunnitelma tukee kunkin opettajan oman työn suunnittelua ja opettajien keskinäistä sekä kodin kanssa tehtävää yhteistyötä. Oppimissuunnitelmasta huoltaja saa itselleen tietoa ja voi siten paremmin tukea lastaan. Suunnitelma antaa pohjan oppilaan edistymisen arvioinnille.

Tehostettua tukea varten tehtävä oppimissuunnitelma perustuu pedagogisessa arviossa tuotettuun tietoon. Oppimissuunnitelma on laadittava, ellei siihen ole ilmeistä estettä, yhteistyössä oppilaan ja huoltajan kanssa⁷⁴. Laatumiseen osallistuvat tarvittaessa myös muut asiantuntijat. Oppilaan osuus suunnittelussa kasvaa siirryttäessä perusopetuksen ylemmille luokille. Mikäli oppilaalla on kuntoutussuunnitelma tai muita suunnitelmia, niitä voidaan hyödyntää huoltajan luvalla. Oppimissuunnitelman laatimisen yhteydessä sovitaan tavoitteiden toteutumisen seurannasta ja suunnitelman tarkistamisen aikataulusta. Lisäksi oppimissuunnitelma tarkistetaan vastaamaan tuen tarvetta aina oppilaan tilanteen muuttuessa.

Tehostettua tukea varten laadittavan oppimissuunnitelman tulee sisältää seuraavat tiedot sen mukaan kuin oppilaan opetuksen ja tuen järjestäminen edellyttää:

Oppilaskohtaiset tavoitteet

- oppilaan näkemys tavoitteistaan ja kiinnostuksen kohteistaan
- oppilaan oppimiseen ja koulunkäyntiin liittyvät vahvuudet, oppimisvalmiudet sekä erityistarpeet
- oppilaan oppimiseen, työskentely- ja vuorovaikutustaitoihin sekä koulunkäyntiin liittyvät tavoitteet

Pedagogiset ratkaisut

- oppimisympäristöihin liittyvät ratkaisut
- oppilaan tukeen liittyvät ratkaisut, kuten joustavat ryhmittelyt, samanaikaisopetus, opetusmenetelmät, opiskelustrategiat, työskentelytavat ja kommunikointitavat
- oppilaalle annettava tukiopeus ja osa-aikainen erityisopetus
- opiskelun erityiset painoalueet eri oppiaineissa
- oppilaan ohjaukseen liittyvät tavoitteet ja toimenpiteet

Tuen edellyttämä yhteistyö ja palvelut

- oppilashuollon ja muiden asiantuntijoiden antama tuki ja eri toimijoiden vastuunjako

⁷³ Perusopetuslaki 16 a § 3 mom. (642/2010)

⁷⁴ Perusopetuslaki 16 a § 1 mom. (642/2010)

- opetukseen osallistumisen edellyttämien perusopetuslain mukaisten tulkitsemis- ja avustajapalveluiden, muiden opetuspalveluiden, apuvälineiden ja kuntoutuspalveluiden järjestäminen sekä eri toimijoiden vastuunjako
- yhteistyön toteuttaminen oppilaan ja huoltajan kanssa, huoltajan tarjoama tuki

Tuen seuranta ja arviointi

- oppimissuunnitelman tavoitteiden toteutumisen seuranta, toimenpiteiden vaikuttavuuden arviointi sekä arviointiajankohdat
- oppilaan ja huoltajan kanssa tehtävä arviointi oppilaan oppimisen ja koulunkäynnin kokonaistilanteesta sekä oppilaan itsearviointi
- arvioinnissa käytettävät menetelmät joiden avulla oppilas voi osoittaa osaamistaan hänelle sopivin tavoin
- oppimissuunnitelman tarkistaminen ja sen ajankohta
- suunnitelman laatimiseen osallistuneet henkilöt

Oppimissuunnitelmassa ei kuvata oppilaan henkilökohtaisia ominaisuuksia.

Oppimissuunnitelma muissa tilanteissa

Oppimissuunnitelmaa käytetään vaikka oppilas ei saisi tehostettua tukea, mikäli

- oppilas etenee eri oppiaineiden opinnoissa vuosiluokkiin jaetun oppimäärän sijasta oman opinto-ohjelman mukaisesti
- opetus järjestetään erityisin opetusjärjestelyin
- perusopetuksen 7-9 vuosiluokkien oppilas on otettu joustavan perusopetuksen toimintaan.

Näissä tilanteissa laadittava oppimissuunnitelma sisältää soveltuvien osien lisäksi osa-alueita kuin tehostettua tukea varten laadittava oppimissuunnitelma.

Oppilaan luokanopettaja tai luokanohjaaja aloittaa oppimissuunnitelman laatimisen Wilmaan viivyttämättä, kun päätös tehostetun tuen aloittamisesta on tehty. Hänen vastuullaan on huolehtia siitä, että tehostetun tuen oppilaalla on voimassa oleva oppimissuunnitelma, sekä siitä, että oppimissuunnitelmaa laadittaessa se täytetään tarvittavilta osin ja riittävän monipuolisesti. Hän vastaa suunnitelman sisältämien tavoitteiden seurannasta. Tavoitteiden tulee olla niin konkreettisia, että niiden saavuttamista voidaan arvioida.

Oppimissuunnitelma laaditaan yhteistyössä oppilaan, kaikkien oppilasta opettavien opettajien, koulunkäynninohjaajan, huoltajien sekä mahdollisten oppilashuoltohenkilöiden kanssa. Erityisopettaja osallistuu suunnitelman laatimiseen konsultoiden omalla erityisosaamisellaan sekä erityisesti niiltä osin kuin itse osallistuu tuen toteuttamiseen. Oppilas osallistuu ikätasonsa ja edellytystensä mukaisesti oppimissuunnitelman laatimiseen. Hänelle kerrotaan, mistä oppimissuunnitelmassa on kysymys ja mitä se sisältää. Oppimissuunnitelmaan kirjataan oppilaan oma näkemys hänen oppimisensa ja työskentelynsä nykytilasta ja tavoitteista. Sovitaan vastuualueita, joista oppilaan tulee itse huolehtia. Näin lisätään oppilaan omaa vastuunottoa koulunkäyntiinsä liittyvissä asioissa. Suunnitelmaan kirjataan myös, miten koti sitoutuu tukemaan oppilasta.

Koulun opetussuunnitelmassa linjataan, lukitsee oppimissuunnitelman luokanopettaja, luokanohjaaja, rehtori vai apulaisrehtori. Ennen lukitsemista käsitellään asiakirjassa kuvattu oppilaan tuki niiden henkilöiden kanssa, joiden työtehtäviin tuen järjestäminen vaikuttaa. Valmis oppimissuunnitelma lukitaan, tulostetaan, allekirjoitetaan, ja alkuperäinen asiakirja arkistoidaan.

Toteutetut tehostetun tuen tukitoimet kirjataan Wilmaan. Oppimissuunnitelman tavoitteiden toteutumista seurataan suunnitellusti oppilaan ja hänen huoltajiensa kanssa vähintään puolen vuoden välein. Seurantaan osallistuvat kaikki ne oppilaan opettajat, joiden opettamia oppiainesisältöjä suunnitelma koskee taikka joiden oppitunneilla tuen tarve muulla tavalla ilmenee. Seurantatiedot kirjataan oppimissuunnitelmaan sen päivittämistä valmistellen. Luokanopettaja tai luokanohjaaja välittää muille oppilaan opettajille tiedon mahdollisista seurannassa päätetyistä muutoksista. Jos seurannassa ilmenee, että tuki tulee järjestää jotenkin oleellisesti toisin, oppimissuunnitelma tulee päivittää.

Oppimissuunnitelma on päivitettävä aina tuen tarpeen tai järjestämisen muuttuessa oleellisesti. Se on kuitenkin päivitettävä vähintään vuosittain. Päivittäminen merkitsee käytännössä uuden Wilma-asiakirjan laatimista.

Oppimissuunnitelma tehdään sekä yleisen että tehostetun tuen oppilaille, jotka saavat maahanmuuttajien tuettua opetusta sekä niille, joille on tehty päätös erityisistä opetusjärjestelyistä tai opintojen etenemisestä vuosiluokkiin jaetun oppimäärän sijasta oppilaan oman opinto-ohjelman mukaisesti.

TURKU
Hepokullan koulu

Oppimissuunnitelman lukitsee ensisijaisesti luokanopettaja.

7.4 Erityinen tuki

Erityistä tukea annetaan niille oppilaille, joiden kasvun, kehityksen tai oppimisen tavoitteiden saavuttaminen ei toteudu riittävästi muuten. Erityisen tuen tehtävänä on antaa oppilaalle kokonaisvaltaista ja suunnitelmallista tukea niin, että oppilas voi suorittaa oppivelvollisuutensa ja saa pohjan opintojen jatkamiselle peruskoulun jälkeen. Oppilaan itsetuntoa, opiskelumotivaatiota ja mahdollisuutta kokea onnistumisen ja oppimisen iloa vahvistetaan. Samoin tuetaan oppilaan osallisuutta ja vastuunottoa opiskelusta.

Erityinen tuki muodostuu erityisopetuksesta ja muusta oppilaan tarvitsemasta, perusopetuslain mukaan annettavasta tuesta⁷⁵. Erityisopetus ja oppilaan saama muu tuki muodostavat järjestelmällisen kokonaisuuden. Käytettävissä ovat kaikki perusopetuslain mukaiset tukimuodot. Erityinen tuki järjestetään joko yleisen tai pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä. Erityistä tukea saava oppilas opiskelee joko oppiaineittain tai toiminta-alueittain. Mikäli oppilas opiskelee oppiaineittain, hän opiskelee eri oppiaineissa joko yleisen tai yksilöllistetyn oppimäärän mukaisesti.

Sellaiselle oppilaalle, jolle on tehty erityisen tuen päätös, annetaan erityisopetusta hänelle laaditun henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevan suunnitelman mukaisesti. Erityisopetukseen sisältyvillä pedagogisilla ratkaisuilla pyritään ensisijaisesti turvaamaan oppilaan oppiminen. Pedagogiset ratkaisut voivat liittyä esimerkiksi opetukseen ja työtapoihin tai valittaviin materiaaleihin ja välineisiin. Nämä vaihtelevat oppimisen tavoitteiden ja sisältöjen sekä oppilaan henkilökohtaisten tarpeiden mukaisesti. Oppilaalla on perusopetuslain mukaan oikeus saada oppimisensa tueksi tukiovetusta ja osa-aikaista erityisopetusta myös osana erityisopetusta.

Oppimista tukevien erityisopetuksen pedagogisten ratkaisujen lisäksi erityistä tukea saavalla oppilaalla on oikeus myös muuhun tukeen. Tällaista muuta tukea ovat esimerkiksi ohjaus, yksilökohtainen oppilashuolto, tulkittamis- ja avustajapalvelut sekä erityiset apuvälineet.

Erityistä tukea annetaan oppilaalle ensisijaisesti muun opetuksen yhteydessä monipuolisin tukitoimin. Opetus voidaan järjestää oppilaan etu ja tarpeet huomioon ottaen myös osa-aikaisen erityisopetuksen pienryhmissä joustavasti ryhmitellen tai jaksoittain. Kun opetus järjestetään alueellisessa tai keskitetyssä pienluokassa, tehdään yhteistyötä muun opetuksen kanssa erilaisin integraatio- ja yhteistyöjärjestelyin. Järjestelyt toteutetaan joustavasti ja ne voivat olla molemman suuntaisia. Oppilaan tarvitsema erityinen

⁷⁵ Perusopetuslaki 17 § 1 mom. (642/2010)

tuki tulee suunnitella kokonaisuutena, jossa oppimiseen ja koulunkäyntiin tarvittavat tukipalvelut pyritään järjestämään osana oppilaan luontaista oppimisympäristöä.

Turun perusopetuksessa pienryhmä on oppimisen tukemista varten muodostettu väliaikainen ryhmä, jonka kokoonpano vaihtuu oppilaiden tuen tarpeiden mukaan joustavasti. Oppilaat voivat olla millä tahansa tuen tasolla. Perusopetuksen pienluokka on korkeintaan kymmenen pääsääntöisesti erityisen tuen oppilaan kiinteä opetusryhmä.

Erytisen tuen päätöksen tekee erityispalvelupäällikkö pedagogisen selvityksen ja mahdollisten täydentävien asiantuntijalausuntojen pohjalta. Päätöksessä päätetään erityisestä tuesta ja osoitetaan koulupaikka lähikoulusta, alueellisesta pienluokasta tai keskitetystä pienluokasta. Pienluokat toimivat kiinteässä yhteistyössä muiden luokkien kanssa. Keskitettyjen pienluokkien oppilasalueena on koko kaupunki. Joihinkin kouluihin oppilaita tulee myös kuntien kesken tehtyjen sopimusten perusteella.

Pienluokan oppilaalle nimetään yleisopetuksen yhteistyöluokka siitä koulusta, johon yhteistyö luontevimmin suuntautuu.

Koulun opetussuunnitelmassa kuvataan yleisopetuksen yhteistyöluokan määräytyminen sekä yhteistyön yleiset periaatteet.

TURKU **Hepokullan koulu**

Hepokullan koulussa pienluokan oppilaat toimivat yhteistyössä yleisopetuksen luokkien kanssa erilaisin integraatio- ja yhteistyöjärjestelyin. Yhteistyöluokka määräytyy ensisijaisesti oppilaan ikätason mukaan, kuitenkin huomioiden oppilaan erityiset eriyttämisen tarpeet. Rehtori määrittelee pienluokan oppilaille yhteistyöluokan yleisopetuksen perusopetusryhmästä.

Yhteistyömuodot ovat moninaisia, kuten koulun yhteiset tapahtumat, teemapäivät ja retket. Pienluokkaoppilas voi osallistua eri oppiaineiden tunneille hänelle määrätyn yleisopetuksen

oppilasryhmän kanssa. Pienluokka ja yleisopetuksen oppilasryhmät voivat muodostaa joustavia oppilasryhmiä eri oppiaineissa.

Yhteistyömuotoja arvioidaan ja kehitetään oppilaan itsearvioinnin, oppilasryhmän vertaisarvioinnin ja opettaja - oppilas arviointikeskustelujen avulla. Integraation muotoja kehitetään osana koko koulun kehittämistoimintaa. Erityisluokanopettaja on vastuussa pienluokan oppilaan kokonaistilanteen seuraamisesta. Seuranta tapahtuu yhteistyössä yleisopetuksen yhteistyöluokan opettajan kanssa. Integraatio- ja yhteistyöjärjestelyt kirjataan oppilaan HOJKSiin. Kirjauksesta huolehtii pienluokan erityisluokanopettaja. Oppilas osallistuu ikätasonsa mukaisesti oman työnsä suunnitteluun ja arviointitapaamisiin.

7.4.1 Pedagoginen selvitys

Ennen erityistä tukea koskevan päätöksen tekemistä opetuksen järjestäjän on tehtävä oppilaasta pedagoginen selvitys⁷⁶. Yhteistyö oppilaan ja huoltajan kanssa on tärkeää sekä tuen tarpeiden selvittämisen että tuen suunnittelun ja onnistuneen toteuttamisen kannalta. Opetuksen järjestäjän päättämä toimielin, viranhaltija tai työntekijä hankkii

- oppilaan opetuksesta vastaavilta opettajilta kirjallisen selvityksen oppilaan oppimisen etenemisestä
- oppilashuollon ammattihenkilöiden kanssa moniammatillisena yhteistyönä tehdyn kirjallisen selvityksen oppilaan saamasta tehostetusta tai erityisestä tuesta ja oppilaan kokonaistilanteesta.

Näiden kahden selvityksen perusteella opetuksen järjestäjä tekee kirjallisen arvion oppilaan erityisen tuen tarpeesta. Selvitysten ja niiden pohjalta laaditun arvion muodostamaa kokonaisuutta kutsutaan pedagogiseksi selvitykseksi.⁷⁷

Kirjallisessa pedagogisessa selvityksessä kuvataan

- oppilaan oppimisen eteneminen
- oppilaan oppimisen ja koulunkäynnin kokonaistilanne koulun, oppilaan sekä huoltajan näkökulmista
- oppilaan saama tehostettu tai erityinen tuki ja arvio eri tukimuotojen vaikutuksista
- oppilaan vahvuudet ja kiinnostuksen kohteet, oppimisvalmiudet sekä oppimiseen ja koulunkäyntiin liittyvät erityistarpeet
- arvio siitä, millaisilla pedagogisilla, oppimisympäristöön liittyvillä, ohjauksellisilla, oppilashuollollisilla tai muilla tukijärjestelyillä oppilasta voidaan tukea
- arvio erityisen tuen tarpeesta
- arvio ja perustelut sille, tarvitseeko oppilas yhdessä tai useammassa oppiaineessa yksilöllistetyin oppimäärän.

Pedagogisen selvityksen laatimisessa hyödynnetään oppilaasta aiemmin laadittua pedagogista arviota ja oppilaan oppimissuunnitelmaa. Jos oppilas on jo saanut erityistä tukea, hyödynnetään aiemmin laadittua pedagogista selvitystä ja HOJKSia. Pedagogisen selvityksen lisäksi erityisen tuen päätöksen valmistelemiseksi tulee tarvittaessa hankkia muita lausuntoja, kuten psykologinen tai lääketieteellinen lausunto tai vastaava sosiaalinen selvitys. Mikäli oppilaalla on kuntoutussuunnitelma tai muita suunnitelmia, myös niitä voidaan hyödyntää huoltajan luvalla.

Luokanopettaja, erityisluokanopettaja tai luokanohjaaja aloittaa pedagogisen selvityksen laatimisen Wilmassa. Hän laatii yhdessä erityisopettajan ja muiden oppilasta opettavien opettajien kanssa kirjallisen selvityksen oppilaan kokonaistilanteesta ja oppimisen etenemisestä. Oppilaalle annettu tuki ja oppilaan kokonaistilanne käsitellään yhdessä vähintään yhden oppilashuoltohenkilön kanssa. Ensisijaisesti konsultoidaan sitä oppilashuollon ammattihenkilöä, joka parhaiten tuntee kyseessä olevan oppilaan. Mahdollisuuksien mukaan oppimiseen kuuluvia asioita käsitellään psykologin kanssa, koulunkäyntiin

⁷⁶ Perusopetuslaki 17 § 3 mom. (642/2010) ja hallintolaki (434/2003) 34 - 36 §

⁷⁷ Perusopetuslaki 17 § 3 mom. (642/2010)

liittyviä asioita kuraattorin kanssa ja terveydentilaan liittyviä asioita terveydenhoitajan kanssa. Henkilökohtaisen oppilaskontaktin puuttuessa oppilashuollon ammattihenkilö muodostaa näkemyksensä yleisellä tasolla asiantuntemukseensa perustuen, kun hänelle on selostettu oppilaan kokonaistilanne, annettu tuki sekä opettajien näkemys tuen tarpeista jatkossa. Nämä selvitykset kirjataan pedagogiseen selvitykseen ja niiden pohjalta muodostetaan näkemys oppilaan tarvitsemasta tuen tasosta.

Mikäli oppilashuoltohenkilöt ovat työskennelleet oppilaan kanssa, he kirjaavat pedagogiseen selvitykseen havaintoihinsa perustuvan arvion oppilaan oppimiseen ja koulunkäyntiin liittyvistä valmiuksista ja tuen tarpeista. Pedagogiseen selvitykseen voi tarvittaessa liittää muita

asiantuntijalausuntoja. Lausuntojen tehtävänä on antaa lisätietoa oppilaan oppimisen ja koulunkäynnin vaikeuksista ja kuntoutuksellisista menetelmistä.

Oppilaan ja hänen huoltajiensa näkemykset oppilaan kokonaistilanteesta, vahvuuksista ja kiinnostuksen kohteista sekä tuen tarpeista kirjataan pedagogiseen selvitykseen.

Oppilaalle ja huoltajille annetaan kaksi viikkoa aikaa perehtyä asiakirjaan, minkä jälkeen heitä kuullaan. Pedagogiseen selvitykseen kirjataan sekä perehtymiseen varattu ajanjakso, lopullisen kuulemisen ajankohta, kuulemiseen osallistuneet henkilöt että oppilaan ja huoltajien kommentit liittyen opettajien esittämään tarvittavaan tuen tasoon ja muotoihin. Rehtori tai apulaisrehtori lukitsee selvityksen.

Opetuksen ja tuen järjestämisen paikka määritellään sivistystoimialalla erityisen tuen päätöksessä, jonka tekee erityispalvelupäällikkö. Pedagogisesta selvityksestä on käytävä ilmi perustelut niihin asioihin, joista erityisen tuen päätöksessä päätetään.

7.4.2 Erityisen tuen päätös

Erityisen tuen antamiseksi opetuksen järjestäjän tulee tehdä kirjallinen päätös. Ennen erityistä tukea koskevan päätöksen tekemistä opetuksen järjestäjän on kuultava oppilasta ja tämän huoltajaa tai laillista edustajaa. Päätös erityisestä tuesta tehdään hallintolain mukaisesti⁷⁸. Erityisen tuen päätöksessä tulee päättää oppilaan pääsääntöinen opetusryhmä, mahdolliset tulkitsemis- ja avustajapalvelut sekä muut tarvittavat palvelut sekä tarvittaessa oppilaan opetuksen poikkeava järjestäminen⁷⁹. Päätökseen on liitettävä valitusosoitus, sillä huoltajat voivat hakea siihen muutosta valittamalla⁸⁰. Päätös on aina perusteltava⁸¹. Päätöksen perustelut sisältyvät pedagogiseen selvitykseen ja mahdollisiin lausuntoihin.

Yleensä erityisen tuen päätös tehdään, jos todetaan, ettei oppilaan saama tehostettu tuki ole riittänyt. Erityisen tuen päätös voidaan tehdä myös ennen esi- tai perusopetuksen alkamista tai esi- tai perusopetuksen aikana ilman sitä edeltävää pedagogista selvitystä ja oppimisen tehostetun tuen

⁷⁸ Hallintolaki (434/2003)

⁷⁹ Perusopetuslaki 17 § 2 mom. (642/2010)

⁸⁰ Hallintolainkäyttölaki (586/1996) 14 § ja perusopetuslaki 42 § 2 mom. (642/2010)

⁸¹ Hallintolaki 45 § 1 mom.

antamista, jos psykologisen tai lääketieteellisen arvion perusteella ilmenee, että oppilaan opetusta ei vammaan, sairauden, kehityksessä viivästymisen tai tunne-elämän häiriön taikka muun vastaavan erityisen syyn vuoksi voida antaa muuten⁸². Jos erityisen tuen päätös tehdään perusopetuksen aikana ilman tehostetun tuen antamista, tulee sen perustua oppilaan tilanteen uudelleen arviointiin esimerkiksi onnettomuuden tai vakavan sairauden seurauksena.

Erytyisen tuen tarpeellisuus tulee tarkistaa toisen vuosiluokan jälkeen sekä ennen seitsemännelle vuosiluokalle siirtymistä⁸³. Päätös tulee tarkistaa myös aina oppilaan tuen tarpeen muuttuessa sellaisissa asioissa, joista päätetään erityisen tuen päätöksessä. Tarkistamista varten oppilaasta tehdään uusi pedagoginen selvitys. Mikäli tarpeen todetaan jatkuvan, erityisestä tuesta tehdään uusi päätös. Mikäli katsotaan, että oppilas ei enää tarvitse erityistä tukea, tulee tuen lopettamisesta tehdä päätös. Tällöin oppilaalle ryhdytään antamaan tehostettua tukea.

Erytyispalvelupäällikkö tekee hallinnollisen erityisen tuen päätöksen, joka koskee erityisen tuen aloittamista, jatkamista, muuttamista, lakkaamista tai muita päätökseen kytettyjä asioita. Jos päätöksen edellytykset eivät pedagogisen selvityksen perusteella täyty, tehdään kielteinen päätös, johon kirjataan esityksen raukeamisen syyt. Jos selvitys on puutteellisesti laadittu, sitä pyydetään täydentämään.

Erytyisen tuen päätös tarkistetaan 2. ja 6. vuosiluokan kevätlukukaudella. Erytyispalvelupäällikkö tiedottaa kouluille aikataulusta, jonka mukaan laaditaan pedagogiset selvitykset vuosiluokan perusteella tehtäviä erityisen tuen päätöksen tarkistuksia varten.

Jos keskitetyn pienluokan oppilas siirtyy opiskelemaan muun opetuksen yhteydessä, erityistä tukea on useimmiten hyvä jatkaa niin kauan kunnes on saatu riittävästi näyttöä siitä, minkä tasoista ja mitä tukea oppilas uudessa opiskeluympäristössään tarvitsee.

7.4.3 Henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma

Erytyistä tukea koskevan päätöksen toimeenpanemiseksi oppilaalle on laadittava henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS). Suunnitelmasta tulee ilmetä oppilaan erityistä tukea koskevan päätöksen mukaisen opetuksen ja muun tuen antaminen.⁸⁴ Kaikki erityistä tukea saavan oppilaan tuki kirjataan HOJKSiin. Se on kirjallinen suunnitelma oppilaan oppimisen ja koulunkäynnin

⁸² Perusopetuslaki 17 § 4 mom. (642/2010)

⁸³ Perusopetuslaki 17 § 2 mom. (642/2010)

⁸⁴ Perusopetuslaki 17 a § (642/2010)

tavoitteista, sisällöistä, käytettävistä opetusjärjestelyistä, pedagogisista menetelmistä ja oppilaan tarvitsemasta tuesta ja ohjauksesta.

Erityistä tukea varten tehtävä HOJKS perustuu pedagogisessa selvityksessä tuotettuun tietoon ja erityisen tuen päätöksen sisältöön. HOJKSin laatimisessa voidaan hyödyntää oppilaalle osana tehostettua tukea tehtyä oppimissuunnitelmaa. Jos oppilas on jo saanut erityistä tukea, hyödynnetään aiemmin laadittua pedagogista selvitystä ja HOJKSia. Mikäli oppilaalla on kuntoutussuunnitelma tai muita suunnitelmia, niitä voidaan hyödyntää huoltajan luvalla. Oppilaan opettajat laativat suunnitelman yhteistyössä oppilaan ja huoltajan kanssa, ellei siihen ole ilmeistä estettä⁸⁵. Laatimiseen osallistuvat tarvittaessa myös muut asiantuntijat.

Erityistä tukea varten laadittavan HOJKSin tulee sisältää seuraavat tiedot sen mukaan kuin oppilaan opetuksen ja tuen järjestäminen edellyttää:

Oppilaskohtaiset tavoitteet

- oppilaan näkemys tavoitteistaan ja kiinnostuksen kohteistaan
- oppilaan oppimiseen ja koulunkäyntiin liittyvät vahvuudet, oppimisvalmiudet sekä erityistarpeet
- oppilaan oppimiseen, työskentelytaitoihin sekä koulunkäyntiin liittyvät tavoitteet
- oppilaan kehitykseen, kuten sosioemotionaalisiin tai motorisiin taitoihin liittyvät tavoitteet
- oppiaineet ja aineryhmät sekä valinnaiset opinnot, joita oppilas opiskelee sekä oppiaineiden vuosiviikkotuntimäärät

Pedagogiset ratkaisut

- oppimisympäristöihin liittyvät ratkaisut
- oppilaan tukeen liittyvät ratkaisut, kuten joustavat ryhmittelyt, samanaikaisopetus, opetusmenetelmät, opiskelustrategiat, työskentelytavat ja kommunikointitavat
- oppilaalle annettava tukiopeus ja osa-aikainen erityisopetus
- opiskelun erityiset painoalueet eri oppiaineissa
- oppilaan ohjaukseen liittyvät tavoitteet ja toimenpiteet

Opetuksen järjestäminen

- oppilaan opetuksen järjestäminen muun opetuksen yhteydessä ja/tai erityisluokalla
- muun opetuksen yhteydessä opiskelevalle oppilaalle samanaikaisopetuksena, pienryhmässä tai yksilöopetuksena annettava erityisopetus
- erityisluokalla opiskelevalle oppilaalle nimetty yleisopetuksen yhteistyöluokka ja suunnitelma oppilaan opiskelusta tässä luokassa
- oppilaan koulukuljetusten järjestelyt ja vastuut sekä suunnitelma kuljetusta odottavan oppilaan ohjatusta toiminnasta ja valvonnasta

Tuen edellyttämä yhteistyö ja palvelut

- oppilashuollon ja muiden asiantuntijoiden antama tuki ja eri toimijoiden vastuunjako

⁸⁵ Perusopetuslaki 17 a § (642/2010)

- erityistä tukea koskevan päätöksen mukaisten tulkitsemis- ja avustajapalveluiden, muiden opetuspalveluiden, apuvälineiden ja kuntoutuspalveluiden järjestäminen sekä eri toimijoiden vastuunjako
- yhteistyön toteuttaminen oppilaan ja huoltajan kanssa, huoltajan tarjoama tuki
- oppilaan mahdollinen osallistuminen aamu- ja iltapäivätoimintaan ja kuvaus yhteistyöstä toiminnan järjestäjän kanssa

Tuen seuranta ja arviointi

- HOJKSin tavoitteiden toteutumisen seuranta, toimenpiteiden vaikuttavuuden arviointi sekä arviointiajankohdat
- oppilaan ja huoltajan kanssa tehtävä arviointi oppilaan oppimisen ja koulunkäynnin kokonaistilanteesta sekä oppilaan itsearviointi
- oppimisen arvioinnissa käytettävät menetelmät joiden avulla oppilas voi osoittaa osaamistaan hänelle sopivin tavoin
- HOJKSin tarkistaminen ja sen ajankohta
- suunnitelman laatimiseen osallistuneet henkilöt

Mikäli oppilas opiskelee yhdessä tai useammassa oppiaineessa yksilöllistetyn oppimäärän mukaan, HOJKSiin kirjataan edellä mainittujen yleisten kohtien lisäksi

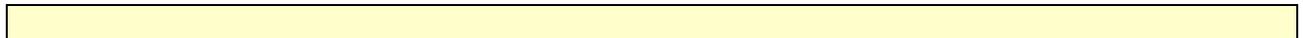
- luettelo niistä oppiaineista, joissa oppilaalla on yksilöllistetty oppimäärä
- yksilöllistettyjen oppiaineiden tavoitteet ja keskeiset sisällöt
- yksilöllistettyjen oppimäärien mukaisesti opiskeltavien oppiaineiden arviointi suhteessa HOJKSissa määriteltyihin tavoitteisiin ja sisältöihin

Mikäli oppilas opiskelee toiminta-alueittain, HOJKSiin kirjataan edellä mainittujen yleisten kohtien lisäksi

- toiminta-alueittain opiskelevan oppilaan yksilölliset tavoitteet ja keskeiset sisällöt toiminta-alueittain
- oppilaan edistymisen arviointi suhteessa HOJKSissa hänelle määriteltyihin tavoitteisiin ja sisältöihin toiminta-alueittain

Henkilökohtaisessa opetuksen järjestämistä koskevassa suunnitelmassa ei kuvata oppilaan henkilökohtaisia ominaisuuksia. HOJKSiin voidaan liittää huoltajan antamat yksilöidyt tiedonsiirtoluvat.

HOJKS tulee tarkistaa tarvittaessa, kuitenkin vähintään kerran lukuvuodessa, oppilaan tarpeiden mukaiseksi⁸⁶. Sitä muutetaan aina oppilaan tuen tarpeen tai opetuksen tavoitteiden muuttuessa. Jos erityisen tuen antaminen päätetään lopettaa, oppilaalle laaditaan oppimissuunnitelma tehostetun tuen antamiseksi.

⁸⁶ Perusopetuslaki 17 a § (642/2010)

HOJKS-asiakirjan laatimisen aloittaa luokanopettaja, erityisluokanopettaja tai luokanohjaaja viivyttämättä, kun erityisen tuen aloittamisesta on päätetty. Hänen vastuullaan on huolehtia siitä, että erityisen tuen oppilaalla on voimassa oleva HOJKS, ja että HOJKS laaditaan tarvittavilta osin ja monipuolisesti sekä siitä, että tavoitteiden saavuttamista seurataan ja asiakirjaa päivitetään suunnitellusti.

HOJKS laaditaan yhteistyössä kaikkien oppilasta opettavien opettajien, oppilaan ja hänen huoltajiensa sekä mahdollisen koulunkäynninohjaajan ja tarvittaessa oppilashuoltohenkilöiden kanssa. Erityisopettajalla on keskeinen rooli suunnitelman laatimisessa. HOJKSin laatiminen edellyttää tapaamista oppilaan ja huoltajien kanssa. Huoltajien luvalla suunnitelman laatimiseen voivat osallistua muut yhteistyötahot kuten oppilaan kanssa työskentelevät muut ammattilaiset (esim. terapeutti tai tukihenkilö) tai harrastustahot. Oppilas osallistuu ikätasonsa ja edellytystensä mukaisesti HOJKSin laatimiseen. Hänelle kerrotaan, mistä suunnitelmassa on kysymys ja mitä se sisältää. HOJKSiin kirjataan oppilaan oma näkemys hänen oppimisensa ja työskentelynsä nykytilasta ja tavoitteista. Sovitaan vastualueita, joista oppilaan tulee itse huolehtia. Näin lisätään oppilaan omaa vastuunottoa koulunkäyntiinsä liittyvissä asioissa. Tavoitteiden tulee olla niin konkreettisia, että niiden saavuttamista voidaan arvioida. Suunnitelmaan kirjataan myös, miten koti sitoutuu tukemaan oppilasta.

Koulun opetussuunnitelmassa linjataan, lukitseeko HOJKSin luokanopettaja, erityisluokanopettaja, luokanohjaaja, rehtori vai apulaisrehtori. Ennen lukitsemista käsitellään asiakirjassa kuvattu oppilaan tuki niiden henkilöiden kanssa, joiden työtehtäviin tuen järjestäminen vaikuttaa. Valmis HOJKS lukitaan, tulostetaan, allekirjoitetaan, ja alkuperäinen asiakirja arkistoidaan.

Toteutetut erityisen tuen tukitoimet kirjataan Wilmaan. HOJKSiin kirjatun annettavan tuen vaikutusta ja tavoitteiden toteutumista seurataan suunnitellusti oppilaan ja huoltajien kanssa vähintään puolen vuoden välein. Seurantaan osallistuvat kaikki ne oppilaan opettajat, joiden opettamia oppiainesisältöjä suunnitelma koskee taikka joiden oppitunneilla tuen tarve muulla tavalla ilmenee. Seurantatiedot kirjataan HOJKSiin sen päivittämistä silmällä pitäen. Jos seurannassa ilmenee, että tuki tulee järjestää jotenkin oleellisesti toisin, HOJKS tulee päivittää.

HOJKS on päivitettävä aina tuen tarpeen tai järjestämisen muuttuessa oleellisesti. Se on kuitenkin päivitettävä vähintään vuosittain. Päivittäminen merkitsee käytännössä uuden Wilma-asiakirjan laatimista.

TURKU
Hepokullan koulu

HOJKSin lukitsee ensisijaisesti luokanopettaja tai erityisluokanopettaja.

7.4.4 Oppiaineen oppimäärän yksilöllistäminen ja opetuksesta vapauttaminen

Opetus järjestetään ottaen huomioon oppilaiden edellytykset ja se voi perustua erilaajuisiin oppimääriin⁸⁷. Ensisijaisena tavoitteena on tukea oppilaan opiskelua siten, että yleisen oppimäärän mukaiset tavoitteet on mahdollista saavuttaa kaikissa oppiaineissa.

Eri oppiaineissa ilmeneviä vaikeuksia voidaan ennaltaehkäistä ja oppimista tukea erilaisilla eriyttämisen keinoilla ja perusopetuslaissa säädetyillä tukimuodoilla. Jos oppilaalle määritellään opiskelun erityiset painoalueet jossakin oppiaineessa, hän voi keskittyä opiskelussa tämän oppiaineen keskeisiin sisältöihin. Tällöin oppilas opiskelee oppiainetta vielä yleisten tavoitteiden mukaisesti ja hänen suorituksensa arvioidaan suhteessa yleiseen oppimäärään. Mikäli edes oppiaineen keskeisiin sisältöihin liittyvien tavoitteiden saavuttaminen hyväksytysti ei tuesta huolimatta ole oppilaalle mahdollista, oppiaineen oppimäärä voidaan yksilöllistää. Esimerkiksi kieli- ja kulttuuritausta, poissaolot, motivaation puute, puutteellinen opiskelutekniikka tai käyttäytymisen haasteet eivät sellaisenaan voi olla syynä oppimäärän yksilöllistämiseen, vaan oppilasta tulee tukea näissä asioissa.

Oppiaineen oppimäärän yksilöllistäminen merkitsee oppilaan oppimiselle asetettavan tavoitetason määrittelemistä hänen edellytystensä mukaiseksi. Tavoitteiden tulee kuitenkin olla oppilaalle riittävän haasteellisia. Oppimäärän yksilöllistämistä määrätään erityisen tuen päätöksessä. Pedagoginen selvitys sisältää erilliset perustelut yksilöllistämiseksi kussakin oppiaineessa. Jokaisen oppiaineen kohdalla arvioidaan erikseen, voiko oppilas opiskella oppiainetta yleisen oppimäärän mukaan vai tuleeko oppiaineen oppimäärä yksilöllistää. Jos yksilöllistettyjen oppiaineiden määrää on tarpeen myöhemmin lisätä tai vähentää, tehdään uusi pedagoginen selvitys ja sen pohjalta uusi erityisen tuen päätös.

Yksilöllistetyn oppimäärän tavoitteet ja sisällöt johdetaan oppiaineen luokka-asteen yleisistä tavoitteista ja sisällöistä, myös alempien luokkien tavoitteita ja sisältöjä voidaan soveltaa. Ne kuvataan riittävän selkeästi ja yksityiskohtaisesti oppilaan HOJKSissa. Tämä on tärkeää, koska oppilaan opetus ja arviointi toteutetaan HOJKSiin kirjatun perusteella kyseisessä oppiaineessa. Oppilaan suorituksia arvioidaan suhteessa HOJKSissa määriteltyihin, hänelle yksilöllisesti asetettuihin tavoitteisiin. Oppilaan opiskelua tuetaan lisäksi erilaisilla pedagogisilla järjestelyillä ja tarvittaessa eri tukimuodoilla. Kunkin oppiaineen opetuksesta vastaava opettaja, tai jos opettajia on useita, opettajat yhdessä, laativat edellä mainitut HOJKSin sisällöt.

Jos oppilas opiskelee yksilöllistetyn oppimäärän mukaan, varustetaan kyseisen oppiaineen numeroarvosana ja sanallinen arvio tähdellä (*) sekä opintojen aikaisessa että päättöarvioinnissa. Todistuksen lisätietoja -kohtaan tulee maininta siitä, että oppilas on opiskellut tähdellä merkityt oppiaineet yksilöllistetyn oppimäärän mukaan. Sanallista arviointia voidaan käyttää numeroarvioinnin sijasta kaikilla vuosiluokilla ja myös päättötodistuksessa.

Oppimäärän yksilöllistäminen on ensisijainen vaihtoehto ennen oppilaan vapauttamista oppimäärän suorittamisesta. Vapauttamiseen oppimäärän opiskelusta tulee olla erityisen painavat syyt ja se perustuu jokaisen oppilaan kohdalla yksilölliseen harkintaan. Vapauttamisesta oppiaineen opiskelusta tehdään hallintopäätös perusopetuslain 18§:n perusteella. Jos oppilaalla on erityisen tuen päätös,

⁸⁷ Perusopetuslaki 3 § 2 mom. (477/2003) ja 11 § 1 mom. (453/2001)

vapauttamisesta päätetään erityisen tuen päätöksessä. Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevien oppilaiden oppiaineiden opiskelusta vapauttamisesta on säädetty erityissäännöksissä⁸⁸. Oppilaille, joka on muutoin kuin tilapäisesti vapautettu jonkin aineen opiskelusta, tulee järjestää vastaavasti muuta opetusta tai ohjattua toimintaa⁸⁹.

Oppiaineen oppimäärien yksilöllistäminen ja oppiaineesta vapauttaminen tehdään yhteistyössä oppilaan ja huoltajan kanssa. Heille tulee selvittää näiden toimenpiteiden vaikutukset jatko-opintoihin.

Mikäli oppilaalla on oppimisessaan suuria vaikeuksia, hänen oppimissuunnitelmassaan tai HOJKSissaan määritellään haasteellisen oppiaineen tai useamman oppiaineen erityiset painoalueet eli ydinsisällöt, joita opiskelemalla oppilas voi vielä suorittaa oppimäärän hyväksytysti yleisen oppimäärän mukaan.

Jos oppilas ei näillä ja muilla tukitoimenpiteillä saavuta tai tule saavuttamaan yleisen oppimäärän vähimmäistavoitteita hyväksyttävästi (vähintään arvosana viisi), oppiaineen oppimäärä voidaan yksilöllistää. Oppilaan ja hänen huoltajiensa kanssa keskustellaan yksilöllistämisestä ja kerrotaan sen vaikutuksista opintoihin tulevaisuudessa. Jos oppiaineen oppimäärä yksilöllistetään, laaditaan sitä varten pedagoginen selvitys ja tehdään erityisen tuen päätös. Yksilöllistäminen perusopetuksen viimeisenä lukuvuotena ei ole suositeltavaa.

Oppilas voi opiskella yhden tai useamman oppiaineen yksilöllistettyä oppimäärää muun opetuksen yhteydessä, pienemmissä, joustavissa ryhmissä tai pienluokassa. Opetusta eriytetään, ja erityisopettaja ja koulunkäynninohjaaja tukevat opiskelussa tarpeen mukaan. Yksilöllistetyn oppimäärän sanallinen arviointi on suositeltavaa. On huomattava, että oppilaan arviointi myös perusopetuksen päättöarvioinnissa voi yksilöllistettyjen oppimäärien osalta olla sanallinen.

7.4.5 Pidennetty oppivelvollisuus

Jos perusopetukselle säädettyjä tavoitteita ei lapsen vammaisuuden tai sairauden vuoksi ilmeisesti ole mahdollista saavuttaa yhdeksässä vuodessa, alkaa oppivelvollisuus vuotta perusopetuslaissa säädettyä aikaisemmin⁹⁰. Oppivelvollisuus päättyy, kun perusopetuksen oppimäärä on suoritettu tai kun pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevan oppilaan oppivelvollisuuden alkamisesta on kulunut 11 vuotta⁹¹. Esiopetus voi pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä oleville oppilaille annettavassa

⁸⁸ Valtioneuvoston asetus (422/2012) 9 § 2 mom.

⁸⁹ Perusopetusasetus 5 § 1 mom.

⁹⁰ Perusopetuslaki 25 § 2 mom.

⁹¹ Perusopetuslaki 25 § 1 mom.

erityisopetuksessa kestää yhden tai kaksi vuotta⁹². Tarkoitus on vahvistaa oppilaan valmiuksia niin, että hän selviytyisi opiskelustaan perusopetuksessa mahdollisimman hyvin.

Pidennetyn oppivelvollisuuden piiriin kuuluvat vaikeasti vammaiset lapset. Myös vaikea sairaus voi olla syynä pidennettyyn oppivelvollisuuteen.⁹³ Päätös pidennetystä oppivelvollisuudesta tehdään pääsääntöisesti ennen oppivelvollisuuden alkamista. Lapselle tehdään tällöin myös päätös erityisestä tuesta. Lapselle laaditaan HOJKS esiopetuksen alkaessa. Lapsella on oppivelvollisuuden alkamista edeltävänä vuonna oikeus saada esiopetusta⁹⁴. Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevalla lapsella tämä oikeus alkaa sen vuoden syyslukukauden alussa, jolloin lapsi täyttää viisi vuotta. Päätös oppivelvollisuuden pidentämisestä tarvitaan ennen esiopetuksen alkua, jotta oikeus siihen voi toteutua.

Lapsen ohjautuminen riittävän varhain tuen piiriin edellyttää yhteistyötä eri hallintokuntien välillä. Lapsen huoltajalle tulee antaa ajoissa tietoa pidennetyn oppivelvollisuuden eri vaihtoehdoista ja valinnan vaikutuksista. Huoltaja päättää, osallistuuko lapsi oppivelvollisuutta edeltävään esiopetukseen. Esiopetuksen kesto ja perusopetuksen aloittaminen tulee suunnitella lapsen edistymisen, tuen tarpeen ja kokonaistilanteen perusteella.

Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevien oppilaiden opetus voidaan järjestää vaihtoehtoisesti kolmella eri tavalla:

- Lapsi aloittaa oppivelvollisuutta edeltävässä esiopetuksessa sinä vuonna, kun hän täyttää viisi vuotta, jatkaa toisen vuoden oppivelvollisuuden suorittamiseen kuuluvassa esiopetuksessa ja aloittaa tämän jälkeen perusopetuksen.
- Lapsi aloittaa pidennettyyn oppivelvollisuuteen kuuluvan esiopetuksen sinä vuonna, kun hän täyttää kuusi vuotta ja opiskelee esiopetuksessa yhden vuoden, minkä jälkeen hän aloittaa perusopetuksen.
- Lapsi aloittaa pidennettyyn oppivelvollisuuteen kuuluvan esiopetuksen sinä vuonna, kun hän täyttää kuusi vuotta ja opiskelee esiopetuksessa kaksi vuotta. Tällöin lapsi aloittaa perusopetuksen vuotta säädettyä myöhemmin eli sinä vuonna, kun hän täyttää kahdeksan vuotta. Perusopetuksen myöhemmästä aloittamisesta on tehtävä erillinen hallintopäätös.⁹⁵

Oppilaan tarve pidennettyyn oppivelvollisuuteen arvioidaan erityisen tuen päätöksen tarkistamisen yhteydessä. Jos todetaan, ettei oppilas enää kuulu pidennetyn oppivelvollisuuden piiriin, tehdään päätös pidennetyn oppivelvollisuuden päättämisestä, jonka jälkeen oppilas kuuluu yleisen oppivelvollisuuden piiriin. Tarvittaessa oppilaille voidaan edelleen antaa erityistä tukea.

---

⁹² Perusopetuslaki 9 § 2 mom.

⁹³ Hallituksen esitys Eduskunnalle koulutusta koskevaksi lainsäädännöksi (HE 86/1997)

⁹⁴ Perusopetuslaki 26 a § 1 mom. (1288/1999)

⁹⁵ Perusopetuslaki 27 §

Erityispalvelupäällikkö tekee erityisen tuen päätöksen, johon sisältyy päätös pidennetystä oppivelvollisuudesta. Päätöksessä otetaan huomioon psykologisen tai lääketieteellisen lausunnon sisältämä tieto. Päätös tehdään pääsääntöisesti ennen oppivelvollisuuden alkamista sinä vuonna, jona lapsi täyttää viisi vuotta. Näin lapsen oikeus vapaaehtoiseen esiopetusvuoteen voi toteutua. Pedagogista selvitystä ei tarvita, mutta jos lapsi on varhaiskasvatuksen piirissä, varhaiskasvatustyöryhmän erityisopettaja (VEO) voi antaa lausunnon päätöksen tueksi. Tiettyyn vammaan kuuluminen (esim. KELA:n määritelmässä) tai tietyssä koulussa opiskeleminen ei johda automaattisesti opiskeluun pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä. Päätös perustuu aina lapsen kognitiivisiin ja toiminnallisiin valmiuksiin ja kykyihin. Uuden tekniikan tuomat mahdollisuudet lapsen tukemisessa otetaan huomioon. Tiivis huoltajien kanssa ja moniammatillisesti tehtävä yhteistyö, jossa hyödynnetään sekä varhaiskasvatuksen, esiopetuksen että perusopetuksen asiantuntijoiden näkemyksiä, on välttämätöntä lapsen oppimisen ja koulunkäynnin valmiuksien arvioimiseksi sekä tarvittavien tukitoimien suunnittelemiseksi.

Turun kaupungin perusopetuksessa pidennetty oppivelvollisuus voidaan toteuttaa millä tahansa valtakunnallisissa opetussuunnitelman perusteissa määrätyllä tavalla. Pidennettyä oppivelvollisuutta opiskeleva oppilas voi opiskella valmiuksiensa mukaisesti missä tahansa esiopetusryhmässä tai koulussa, jossa hänen tarvitsemansa tuki voidaan järjestää. Pidennetyn oppivelvollisuuden oppilaan HOJKS laaditaan alkuopetuksessa esiopetuksen HOJKSin ja kuntoutussuunnitelman pohjalta.

Koulun opetussuunnitelmassa kuvataan tarvittaessa tarkemmin pidennetyn oppivelvollisuuden toteuttaminen, yhteistyö ja käytännöt esimerkiksi esiopetuksen ja koulun välillä.

TURKU
Hepokullan koulu

Opetus suunnitellaan yhteistyössä tarvittavien tahojen (kuten opetus- ja terveyshuolto) ja oppilaan huoltajien kanssa. Pidennetty oppivelvollisuus järjestetään oppilaan lähtökohdat huomioiden moniammatillisessa yhteistyössä.

7.4.6 Toiminta-alueittain järjestettävä opetus

Vaikeimmin kehitysvammaisten oppilaiden opetus voidaan järjestää oppiainejaon sijasta toiminta-alueittain⁹⁶. Myös muulla tavoin vammaisen tai vakavasti sairaan oppilaan opetus voi olla oppilaan terveydentilaan liittyvistä syistä perusteltua järjestää toiminta-alueittain⁹⁷. Opetuksen järjestämisestä oppiainejaon sijasta toiminta-alueittain päätetään erityisen tuen päätöksessä⁹⁸. Opetus järjestetään

⁹⁶ Valtioneuvoston asetus (422/2012) 9 § 3 mom.

⁹⁷ Perusopetuslaki 18 § 1 mom.

⁹⁸ Perusopetuslaki 17 § 2 mom. (642/2010)

toiminta-alueittain vain kun todetaan, ettei oppilas kykene opiskelemaan edes oppiaineiden yksilöllistettyjä oppimääriä. Toiminta-alueet ovat motoriset taidot, kieli ja kommunikaatio, sosiaaliset taidot, päivittäisten toimintojen taidot ja kognitiiviset taidot.

Toiminta-alueittain järjestävän opetuksen tavoitteena on antaa oppilaalle tietoja ja taitoja, joiden avulla hän suoriutuu mahdollisimman itsenäisesti elämässään. Opetuksen suunnittelun lähtökohtana ovat oppilaan vahvuudet. Koulupäivän eri tilanteita hyödynnetään oppimisessa, ja oppimisympäristöä kehitetään toimivaksi ja oppilasta motivoivaksi. Oppilaan yksilölliset tavoitteet ja keskeiset sisällöt sekä oppilaan edistymisen arviointi kuvataan HOJKSissa kullekin toiminta-alueelle. Tavoitteet asetetaan siten, että ne ovat saavutettavissa olevia ja oppilaalle mielekkäitä.

Toiminta-alueet voivat sisältää jonkin yksittäisen oppiaineen tavoitteita ja sisältöjä, jos oppilaalla on vahvuuksia tässä oppiaineessa. Opetuksen toteuttamisessa eri toiminta-alueiden sisältöjä voidaan yhdistää. Toiminta-alueittain järjestetyssä opetuksessa tuetaan oppilaan kokonaiskehitystä sekä edistetään ja ylläpidetään oppilaan toimintakykyä. Opetus suunnitellaan ja toteutetaan yhteistyössä oppilaan ja huoltajan kanssa. Lisäksi tehdään opettajien keskinäistä sekä muun henkilöstön ja eri asiantuntijoiden välistä yhteistyötä.

Motoristen taitojen oppimisen tavoitteena on vahvistaa oppilaan kehon hahmotusta, edistää kokonais- ja hienomotoristen taitojen kehittymistä sekä antaa mahdollisuuksia monipuolisesti harjoitella taitoja arjen eri tilanteissa. Motoristen taitojen opetuksen tulee sisältää motoristen toimintojen suunnittelun ja ohjauksen, tasapainon, koordinaation, rytmin, kestävyuden ja lihasvoiman kehittämiseen liittyviä osa-alueita.

Kommunikaatiotaitojen oppimisen lähtökohtana on vuorovaikutuksen muodostuminen ja sen pohjalle rakentuva kommunikoinnin ymmärtämisen ja tuottamisen harjoittelu. Tavoitteena on, että oppilas on vuorovaikutuksessa ympäristönsä kanssa, tulee ymmärretyksi ja ymmärtää itsekin muita ryhmän oppilaita ja aikuisia. Oppilaalle turvataan mahdollisuus käyttää itselleen tarkoituksenmukaisia tapoja kommunikoida. Oppilaalla tulee olla tarvittaessa käytettävissään vaihtoehtoisia kommunikaatiokeinoja. Kielen ja kommunikaation opetus sisältää kielellistä tietoisuutta, ilmaisua, käsite- ja sanavarastoa, viittomien, merkkien, symbolien, kirjainten ja sanojen tunnistamista ja käyttöä sekä ajattelua kehittäviä osa-alueita. Kommunikaatiotaitoja harjoitellaan eri tilanteissa koulupäivän aikana.

Sosiaalisten taitojen oppimisen tavoitteena on oppilaan ryhmässä toimimisen taitojen ja osallisuuden kehittyminen. Opetuksen tulee sisältää erilaisissa ympäristöissä toimimista sekä vuorovaikutus- ja tunnetaitojen harjoittelua tukevia osa-alueita. Oppilaan itsetuntemusta ja oppimismotivaatiota tuetaan luomalla edellytykset onnistumisen kokemuksiin ja vahvistamalla myönteistä sosiaalisen oppimisen ilmapiiriä.

Kognitiivisten taitojen oppimisen tavoitteena on, että oppilas aktivoituu ja oppii käyttämään aistejaan ympäröivän todellisuuden hahmottamiseen. Opetuksen tulee tukea oppimiseen, muistamiseen ja ajattelemiseen liittyvien prosessien kehittymistä. Kognitiivisten taitojen oppimisen tulee sisältää aistien stimulointia ja harjoittamista, valinnan, luokittelun, ongelmanratkaisun ja päätöksenteon sekä syy-seuraussuhteen oppimista edistäviä osa-alueita. Oppimisen tavoitteena on kehittää lukemisen,

kirjoittamisen ja matemaattisten taitojen perusvalmiuksia. Oppiaineiden sisällöistä voidaan saada aineistoa kognitiivisten taitojen oppimiseen.

Päivittäisten taitojen oppimisen tavoitteena on lisätä oppilaan aktiivista osallistumista ympäristönsä toimintaan sekä edistää omatoimisuutta ja itsenäistymistä. Opetuksen tulee sisältää terveyttä ja turvallisuutta, arjen taitoja, asumista ja ympäristössä liikkumista sekä vapaa-ajan viettoa käsitteleviä osa-alueita. Päivittäisten taitojen harjoittelu luo mahdollisuuksia motoristen taitojen, kielen ja kommunikaation, tieto- ja viestintäteknologisten taitojen, sosiaalisten sekä kognitiivisten taitojen kehittymiselle ja harjoittelulle. Ne puolestaan vahvistavat päivittäisten taitojen hallintaa.

Toiminta-alueittain järjestetyssä opetuksessa arviointi tapahtuu toiminta-alueittain. Arviointi annetaan aina sanallisena. Mikäli jokin toiminta-alue sisältää yksittäisen oppiaineen tavoitteita ja sisältöjä, tämä voidaan kuvata osana sanallista arviointia tai todistuksen liitteessä.

Vaikeimmin kehitysvammaisten oppilaiden opetus järjestetään toiminta-alueittain. Oppimisen tavoitteet, sisällöt, menetelmät ja arviointitavat suunnitellaan aina yksilöllisesti ja kirjataan oppilaan HOJKSiin. Yksilöllisen suunnitelman laatimisen pohjana käytetään tämän opetussuunnitelman sisältämiä toiminta-alueiden yleiskuvauksia. Laaja-alainen oppiminen toteutuu eri toiminta-alueiden tavoitteiden nivoutuessa yhteen. Opetuksessa pyritään eheyttämään taitoja arkielämämläheisiksi kokonaisuuksiksi.

Opetus perustuu oppilaan vahvuuksien, taitojen ja kehityksen arviointiin. Opetuksen suunnittelu tehdään yhteistyössä oppilaan ja hänen huoltajiensa kanssa. Lisäksi suunnitteluun osallistuvat oppilaan kanssa työskentelevä koulun muu henkilöstö sekä tarvittaessa eri alojen asiantuntijat.

MOTORISET TAIDOT

Motoristen taitojen oppimisen tavoitteena on vahvistaa oppilaan tietoisuutta omasta kehosta sekä edistää mahdollisuuksia itsenäiseen liikkumiseen. Oppilasta aktivoidaan osallistumaan oman ympäristönsä toimintaan mahdollisista fyysisistä rajoitteistaan huolimatta apuvälineiden avulla. Oppilasta kannustetaan huolehtimaan fyysisestä hyvinvoinnistaan ja monipuolisesta liikkumisestaan sekä kohottamaan kuntoaan. Motoristen taitojen opetuksen osa-alueita ovat mm. kehon hahmotus ja hallinta, kokonaismotoriikka, hienomotoriikka, koordinaatio, motorinen jäljittely, itsenäinen liikkuminen ja kuntoilu. Motoristen taitojen opetusmenetelmiä ovat mm. motorinen rata, kuntopiiri, liikuntaleikit sekä aistitoimintoja ja motorisia taitoja yhdistävät toiminnot.

KIELI JA KOMMUNIKAATIO

Kielen ja kommunikaatiotaitojen opetuksen perustana on herättää oppilaan kiinnostus vuorovaikutukseen ympäristönsä kanssa. Oppimisen tavoitteena on löytää oppilaalle ilmaisukeino, jonka avulla hän voi ilmaista itseään ja ymmärtää erilaisia ilmaisuja. Kommunikaatiotaitojen oppiminen sisältää myös ei-kielellisen ilmaisun kuten ilmeet, eleet, kehon viestit ja ääntelyn. Kommunikaatiotaitojen opetuksen osa-alueita ovat mm. ajattelu, tunteiden tunnistaminen, kielellinen jäljittely, itsensä ilmaiseminen ja ilmaisujen ymmärtäminen puhuen, viittoen tai vaihtoehtoisin kommunikointikeinoin,

kielellinen tietoisuus, käsite- ja sanavarasto sekä kirjainten ja sanojen tunnistaminen. Kielen ja kommunikaatiotaitojen opetusmenetelmiä ovat mm. vuorovaikutteiset leikit, kuvakommunikointi ja tukiviittomat.

SOSIAALISET TAIDOT

Sosiaalisten taitojen oppimisen tavoitteena on oppilaan vuorovaikutustaitojen ja ryhmässä toimimisen taitojen kehittyminen. Kannustus, positiivinen ja realistinen palaute, onnistumisen kokemukset sekä myönteinen ilmapiiri lisäävät oppilaan oppimismotivaatiota. Osallisuuden kokemisen kautta oppilaan minäkuva ja itsetuntemus vahvistuvat. Sosiaalisten taitojen opetuksen osa-alueita ovat mm. fyysinen kontakti, katsekontakti, hymyileminen, vuorovaikutus oppilaan ja aikuisen välillä, vuorovaikutus oppilaiden välillä, tunnetaidot, leikki ja yhteistoiminta sekä hyvät tavat. Sosiaalisten taitojen opetusmenetelmiä ovat mm. vuorovaikutusleikit, pelit, sosiaaliset tarinat ja ryhmätoiminta.

KOGNITIIVISET TAIDOT

Kognitiivisten taitojen oppimisen tavoitteena on, että oppilas jäsentää aisti-informaatiota ja sen kautta saatua tietoa, hahmottaa ympäröivää todellisuutta sekä yhdistää asioita ja tapahtumia mielekkäällä tavalla. Kognitiivisten taitojen harjaannuttamiseen sisältyvät mm. aistien stimulointi, syy- ja seuraussuhteiden tutkiminen, luokittelu sekä muistitoimintojen ja ongelmanratkaisutaitojen harjoittelu. Eri oppiaineiden sisältöjä voidaan käyttää kognitiivisten taitojen harjoitteluun.

PÄIVITTÄISET TAIDOT

Päivittäisten taitojen oppimisen tavoitteena on, että oppilas kehitty mahdollisimman omatoimiseksi. Hänen itsenäistymistään tuetaan. Oppilasta ohjataan osallistumaan kodin ja koulun askareisiin, hahmottamaan lähiympäristöään ja tutustumaan sen palveluihin sekä tutustumaan kestäväan kehitykseen. Päivittäisten taitojen opetus on luonnollisena osana jokaista koulupäivää. Taitoja harjoitellaan eri ympäristöissä, jotta opittu taito yleistyisi. Päivittäisiin taitoihin sisältyvät oman henkilökohtaisen hygienian, hyvinvoinnin ja terveyden hoito. Opetuksen tulee sisältää myös turvallisuutta, asumista, liikkumista sekä vapaa-ajan viettoa käsitteleviä osa-alueita. Päivittäisten taitojen opetustilanteita ovat mm. ruokailu-, pukeutumis-, liikkumis- ja siisteyskasvatustilanteet sekä liikenteessä ja luonnossa liikkuminen.

7.5 Perusopetuslaissa säädetyt tukimuodot

7.5.1 Tukiopetus

Oppilaalla, joka on tilapäisesti jäänyt jälkeen opinnoissaan tai muutoin tarvitsee oppimisessaan lyhytaikaista tukea, on oikeus saada tukiopetusta⁹⁹. Tukiopetus tulee aloittaa heti, kun oppimiseen tai koulunkäyntiin liittyvät vaikeudet on havaittu, jotta oppilas ei jäisi pysyvästi jälkeen opinnoissaan. Tukiopetuksella voidaan ehkäistä vaikeuksia ennakolta. Tukiopetusta tulee järjestää suunnitelmallisesti sekä niin usein kuin on tarpeen.

Tukiopetukselle on ominaista yksilöllisesti suunnitellut tehtävät, ajankäyttö ja ohjaus. Tukiopetuksen järjestämisessä tulee käyttää monipuolisia menetelmiä ja materiaaleja, joiden avulla voidaan löytää uusia tapoja lähestyä opittavaa asiaa. Ennakoivassa tukiopetuksessa uusiin opittaviin asioihin perehdytään jo etukäteen. Tukiopetuksella voidaan vastata myös poissaoloista johtuviin tuen tarpeisiin.

⁹⁹ Perusopetuslaki 16 § 1 mom. (642/2010)

Koulutyö tulee suunnitella siten, että jokaisella oppilaalla on tarvittaessa mahdollisuus osallistua tukiopetukseen. Tukiopetusta annetaan joko oppilaan työjärjestyksen mukaisten, sellaisten oppituntien aikana, joihin tuen tarve liittyy, tai oppituntien ulkopuolella. Erilaisia joustavia ryhmittelyjä voidaan käyttää tukiopetuksen toteuttamisessa.

Aloitteen tukiopetuksen antamisesta oppilaalle tekee ensisijaisesti opettaja, sen voi tehdä myös oppilas tai huoltaja. Jokaisen opettajan tehtävänä on seurata oppilaan oppimista ja kasvua sekä mahdollista tuen tarpeen ilmenemistä. Tukiopetusta pyritään järjestämään yhteisymmärryksessä oppilaan ja huoltajan kanssa. Heille annetaan tietoa tukiopetuksen toteuttamistavoista ja merkityksestä oppimiselle ja koulunkäynnille, sekä oppilaan velvollisuudesta osallistua hänelle järjestettyyn tukiopetukseen.

Tukiopetusta voidaan antaa tuen kaikilla tasoilla. Osana pedagogista arviota ja selvitystä arvioidaan oppilaan aikaisemmin saaman tukiopetuksen riittävyys ja vaikutus sekä oppilaan tarpeet tukiopetukseen jatkossa. Oppimissuunnitelmaan ja HOJKSiin kirjataan myös tukiopetuksen tavoitteet ja antaminen.

Koulujen resurssit kohdennetaan ja työjärjestykset suunnitellaan siten, että jokaisella oppilaalla on mahdollisuus saada tukiopetusta sitä tarvitessaan. Tukiopetusta voi antaa kuka tahansa koulun opettaja.

Omakielinen opetus (OMO) on oppilaalle hänen äidinkielellään annettavaa tukea eri oppiaineissa. Omakielisen opetuksen tavoitteena on tukea perusopetuksessa opettavien käsitteiden omaksumista ja ilmiöiden ymmärtämistä sekä oppilaan oppimistaitoja ja koulunkäyntiä. Omakielinen opetus suunnitellaan osana oppilaan opetuksen järjestämisen laajempaa kokonaisuutta. OMO-opetus voidaan järjestää samanaikais-, pienryhmä- tai yksilöopetuksena. Sitä annetaan joko oppilaan työjärjestysten mukaisten oppituntien aikana tai niiden ulkopuolella.

Maahanmuuttajien tuettu opetus (MATU) on suomen kielen ja eri oppiaineiden opetusta suomeksi oppilaille, joiden kehittyvää opiskelukieltä, muita opiskelunvalmiuksia ja/tai koulunkäyntivalmiuksia tarvitsee tukea. MATU-opetusta järjestetään pääsääntöisesti oppilaan omassa koulussa. Sitä voidaan järjestää samanaikaisopetuksena, pienryhmäopetuksena tai yksilöllisenä erikseen annettavana tukiopetuksena.

Koulun opetussuunnitelmassa kuvataan tukiopetuksen, omakielisen opetuksen ja maahanmuuttajien tuetun opetuksen toimintamallit, työnjako ja yhteistyö.

TURKU
Hepokullan koulu

Hepokullan koulussa tukiopetusta voivat antaa oman opettajan lisäksi muut opettajat. Tukiopetusta järjestetään pääsääntöisesti oppilaan omien oppituntien ulkopuolella. Sitä voidaan myös pitää oppituntia

lyhyemmissä osissa. Tukiopetus voi olla luokkatason kohdistuvaa tai luokkarajat ylittävää aihesidonnaista opetusta.

Omakielistä opetusta antavien opettajien (OMO-opettajat) kanssa tehdään säännöllisesti yhteistyötä. Luokanopettaja ja OMO-opettaja suunnittelevat yhdessä oppilaalle annettavan tuen. Opetus voi olla samanaikais-, pienryhmä- tai yksilöopetusta.

Monikielisen oppilaan opetus järjestetään oppilaan oppituntien puitteissa opetushenkilöstön toimesta. Opetus voi olla yksilö-, ryhmä-, tai luokkaopetusta.

Tukiopetuksesta, omakielisestä opetuksesta ja monikielisen oppilaan tuetusta opetuksesta sovitaan yhteistyössä huoltajien ja opetusta antavien opettajien kanssa. Pidetyt tukiopestunnit kirjataan Wilmaan opetusta antavan opettajan toimesta.

7.5.2 Osa-aikainen erityisopetus

Oppilaalla, jolla on vaikeuksia oppimisessaan tai koulunkäynnissään, on oikeus saada osa-aikaista erityisopetusta muun opetuksen ohessa¹⁰⁰. Osa-aikaista erityisopetusta annetaan oppilaille, joilla on esimerkiksi kielellisiä tai matemaattisiin taitoihin liittyviä vaikeuksia, oppimisvaikeuksia yksittäisissä oppiaineissa, vaikeuksia opiskelutaidoissa, vuorovaikutustaidoissa tai koulunkäynnissä. Osa-aikaisen erityisopetuksen tavoitteena on vahvistaa oppilaan oppimisedellytyksiä ja ehkäistä oppimisen ja koulunkäynnin vaikeuksia.

Osa-aikaista erityisopetusta annetaan joustavin järjestelyin samanaikaisopetuksena, pienryhmässä tai yksilöopetuksena. Osa-aikaisen erityisopetuksen tavoitteet ja sisällöt nivelletään oppilaan saamaan muuhun opetukseen. Osa-aikaisen erityisopetuksen toteuttamista suunnitellaan, sen tarvetta ja vaikutuksia arvioidaan opettajien keskinäisenä yhteistyönä sekä yhdessä oppilaan ja huoltajan kanssa.

Osa-aikaisen erityisopetuksen toteuttamistavoista tiedotetaan oppilaille ja huoltajille. Osa-aikaista erityisopetusta pyritään järjestämään yhteisymmärryksessä oppilaan ja huoltajan kanssa. Heille annetaan tietoa sen merkityksestä oppimiselle ja koulunkäynnille, sekä oppilaan velvollisuudesta osallistua siihen.

Osa-aikaista erityisopetusta annetaan kaikilla tuen tasoilla. Tehostetun tuen aikana osa-aikaisen erityisopetuksen merkitys tukimuotona yleensä vahvistuu. Oppilas voi saada osa-aikaista erityisopetusta myös erityisen tuen aikana ja opiskellessaan erityisluokassa. Osana pedagogista arviota ja selvitystä arvioidaan oppilaan aikaisemmin saaman osa-aikaisen erityisopetuksen riittävyys ja vaikutus sekä oppilaan tarpeet osa-aikaiseen erityisopetukseen jatkossa. Oppimissuunnitelmaan ja HOJKSiin kirjataan myös osa-aikaisen erityisopetuksen tavoitteet ja antaminen.

¹⁰⁰ Perusopetuslaki 16 § 2 mom. (642/2010)

Osa-aikaisen erityisopetuksen toimintatapoina kehitetään erityisesti yhteisopettajuutta ja joustavia ryhmittelyjä. Opetus voidaan järjestää myös jaksoittain.

Huoltajille tiedotetaan oppimisen ja koulunkäynnin tuen järjestämisestä yleisesti. Yksittäisen oppilaan tuen järjestämisestä sen eri vaiheissa tiedotetaan ja tarvittaessa keskustellaan tarkemmin huoltajakohteisesti.

Koulun opetussuunnitelmassa kuvataan osa-aikaisen erityisopetuksen toimintamallit, työnjako ja yhteistyö.

TURKU
Hepokullan koulu

Hepokullan koulussa annetaan osa-aikaista erityisopetusta samanaikaisopetuksena, pienryhmäopetuksena sekä henkilökohtaisena intensiiviopetuksena. Osa-aikaista erityisopetusta annetaan kaikilla tuen tasoilla.

Osa-aikainen erityisopetus voi olla jaksottaista, tarpeita kartoittavaa tai ohjaavaa. Se voi olla myös pitkäkestoista ja säännöllistä, jolloin tästä on merkintä oppilaan pedagogisessa asiakirjassa. Oppilaan osallistuessa osa-aikaiseen erityisopetukseen erityisopettaja merkitsee Wilmaan tukimerkinnän joko yksilökäynnistä tai pidempiaikaisesta jaksosta.

Opetusta ja sen tukimuotoja suunnitellaan ja arvioidaan ensisijaisesti yhteistyössä luokanopettajan, erityisopettajan, oppilaan ja huoltajien kanssa. Tarvittaessa myös oppilashuoltohenkilöstö sekä muut huoltajien hyväksymät yhteistyötahot voivat osallistua.

7.5.3 Opetukseen osallistumisen edellyttämät palvelut ja apuvälineet

Oppilaalla on oikeus saada maksutta opetukseen osallistumisen edellyttämät tulkitsemis- ja avustajapalvelut, muut opetuspalvelut sekä erityiset apuvälineet kaikilla tuen tasoilla¹⁰¹. Tarkoituksena on turvata oppilaalle oppimisen ja koulunkäynnin perusedellytykset, esteettömyys ja mahdollisuus vuorovaikutukseen kaikkina koulupäivinä.

Oppilaalle järjestetään tarvittaessa tulkitsemista esimerkiksi kuulovamman tai kielellisen erityisvaikeuden takia. Hän voi tarvita myös puhetta tukevia ja korvaavia kommunikaatiokeinoja, kuten erilaisia symbolijärjestelmiä. Viittomakieltä käyttävien oppilaiden kommunikaation tukena voidaan tarvittaessa käyttää viittomakielen tulkkiä tai viittomakielentaitoista avustajaa. Eriasteisesti kuulovammaisten oppilaiden kohdalla tulkkauksen menetelmä saattaa olla myös jokin muu kuin

¹⁰¹ Perusopetuslaki 31 § 1 mom. (477/2003)

viittomakielen tulkkaus. Oppilaan kielellisen erityisvaikeuden takia käytetään puhevammaisten tulkkia tai puhetta tukevia ja korvaavia menetelmiä hallitsevaa avustajaa. Myös opettaja voi tukea oppilaita kommunikoinnissa viittomien tai muiden symbolien avulla.

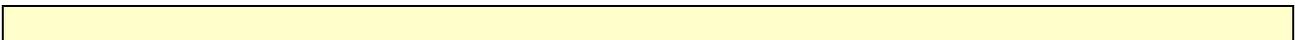
Opettajan tehtävänä on suunnitella, opettaa, antaa tukea sekä arvioida oppilaan ja koko ryhmän oppimista ja työskentelyä. Avustaja ohjaa ja tukee oppilasta päivittäisissä tilanteissa oppimiseen ja koulunkäyntiin liittyvien tehtävien suorittamisessa opettajan tai muiden tuen ammattihenkilöiden ohjeiden mukaisesti. Opettajat ja avustajat suunnittelevat ja arvioivat työtään yhdessä sekä tarvittaessa muun henkilöstön kanssa. On tärkeää, että työn- ja vastuunjako on selkeä.

Avustajan antama tuki edistää oppilaan itsenäistä selviytymistä ja omatoimisuutta sekä myönteisen itsetunnon kehittymistä. Avustajapalvelun tavoitteena on tukea yksittäistä oppilasta siten, että hän kykenee ottamaan yhä enemmän itse vastuuta oppimisestaan ja koulunkäynnistään. Avustajan antama tuki voidaan suunnata yksittäiselle oppilaalle tai koko opetusryhmälle.

Eryitysten apuvälineiden tarve voi liittyä näkemiseen, kuulemiseen, liikkumiseen tai muuhun fyysiseen tarpeeseen. Se voi liittyä myös oppimisen erityistarpeisiin. Tällöin käytetään esimerkiksi erilaisia tietoteknisiä sovelluksia, äänikirjoja, matematiikan havainnollistamisen välineitä tai keskittymistä tukevia apuvälineitä. Oppilaan kanssa työskentelevät perehtyvät riittävästi opetukseen osallistumisen edellyttämien apuvälineiden käyttöön sekä ohjaavat oppilasta ja huoltajaa näiden käytössä yhteistyössä tuen muiden ammattihenkilöiden kanssa. Apuvälineitä käytetään suunnitelmallisesti ja niiden käyttöä ja tarvetta arvioidaan säännöllisesti.

Oppilaan kanssa työskentelevät suunnittelevat yhdessä opetukseen osallistumisen edellyttämien palvelujen ja apuvälineiden käytön eri oppimistilanteissa hyödyntäen tarvittaessa muita asiantuntijoita. Oppilaan tukeminen voi edellyttää erityisosaamista, jota oman koulun henkilöstöllä ei ole riittävästi. Tällöin hyödynnetään esimerkiksi oppimis- ja ohjauskeskusten oppilaille tarjoamia palveluja ja henkilöstölle suunnattua koulutusta ja konsultaatiota.

Opetuksen järjestäjä päättää tulkitsemis- ja avustajapalveluista sekä muista opetuspalveluista ja erityisistä apuvälineistä. Palveluiden ja apuvälineiden tarve ja määrä arvioidaan moniammatillisena yhteistyönä hyödyntäen oppilaan ja huoltajan antamia tietoja ja mahdollisten koulun ulkopuolisten asiantuntijoiden lausuntoja. Tehostettua tukea saavan oppilaan palveluiden ja apuvälineiden tarve arvioidaan pedagogisessa arvioissa. Eryitystä tukea saavan oppilaan palveluiden ja erityisten apuvälineiden tarve arvioidaan pedagogisessa selvityksessä ja niistä päätetään erityisen tuen päätöksessä. Yleistä ja tehostettua tukea saavalle oppilaalle mahdollisista palveluista ja erityisistä apuvälineistä tehdään hallintopäätös. Palveluiden ja apuvälineiden käyttö kuvataan oppimissuunnitelmassa tai HOJKSissa.

Turun perusopetuksessa avustajasta käytetään nimitystä koulunkäynninohjaaja.

Koulunkäynninohjaajan työtehtävien kohdentuminen koulun sisällä määräytyy ensisijaisesti sen mukaan, mihin tarkoitukseen koulunkäynninohjaaja on palkattu (esim. omakielinen, valmistavan opetuksen, vammaisen oppilaan tukena työskentelevä koulunkäynninohjaaja). Koulunkäynninohjaajan työpanoksen kohdentamisesta päättää esimiesasemansa perusteella rehtori tai apulaisrehtori. Koulunkäynninohjaajalla on selkeä viikko-ohjelma.

Kun koulunkäynninohjaaja ei ole lähtökohtaisesti osoitettu mihinkään määrättyyn tehtävään, suunnitellaan työpanoksen suuntaaminen oppilaiden tuen tarpeen perusteella. Tuen tarvetta voi arvioida rehtorin apuna tiimi, jossa on esim. erityisopettaja, oppilaanohjaaja ja mahdollisesti oppilashuoltohenkilöstön edustus. Opettajien ja koulunkäynninohjaajien näkemystä kuullaan. Koulunkäynninohjaajan päivittäiset työtehtävät luokkatason oppilastyössä sovitaan opettajan ja koulunkäynninohjaajan kesken yhdessä toimintaa suunnitellen.

Kouluissa, joissa on keskitettyjä pienluokkia, toimivat koulunkäynninohjaajat usein opettajien ja koulunkäynninohjaajien muodostamissa työtiimeissä. Päivittäiset työtehtävät sovitaan opettajien ja koulunkäynninohjaajien kesken työtiimissä yhdessä toimintaa suunnitellen.

Työssään koulunkäynninohjaaja toimii yhteistyöhakuisesti, aloitteellisesti sekä joustavasti kulloisenkin tilanteen vaatimaa tuen tarvetta arvioiden.

Omakieliset koulunkäynninohjaajat tukevat oppilaita, joiden äidinkieli on muu kuin opetuskieli. Joissakin kouluissa koulunkäynninohjaajat työskentelevät myös aamu- ja iltapäivätoiminnassa.

Koulunkäynninohjaajien sijoittuminen eri kouluihin ja luokkiin määräytyy kulloisenkin tarpeen mukaan. Perusopetuksen palvelualuejohtaja tekee päätöksen koulunkäynninohjaajien sijoittumisesta lukuvuoden loppupuolella toteutettavan tarvekartoitusten perustella. Tuettavien oppilaiden avustustarpeen tasot on kuvattu **tukimateriaalissa**. Koulu voi tehdä akuutin tarpeen johdosta palvelualuejohtajalle esityksen koulunkäynninohjaajan saamiseksi myös muuna ajankohtana.

Erityispalvelupäällikkö päättää kuulovammaisen tai vaikeasti kielihäiriöisen oppilaan tulkitsemispalveluista erityisen tuen päätöksessä. Tulkin työnkuvasta sovitaan rehtorin ja opettajan kanssa oppilaan tarpeet huomioon ottaen. Oppilaan oppimissuunnitelmassa tai HOJKSissa kuvataan tulkitsemispalveluiden oppilaskohtaiset tavoitteet ja periaatteet.

LUKU 8 OPPILASHUOLTO

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa käytetään oppilas- ja opiskelijahuoltolain käsitteistön sijasta perusopetuksen opiskeluhuollosta nimitystä oppilashuolto, opiskelijasta käsitettä oppilas ja oppilaitoksesta nimitystä koulu. Koulutuksen järjestäjään viitataan käsitteellä opetuksen järjestäjä¹⁰².

Lasten ja nuorten kehitysympäristön ja koulun toimintaympäristön muuttuessa oppilashuollosta on tullut yhä tärkeämpi osa koulun perustoimintaa. Oppilashuolto liittyy läheisesti koulun kasvatus- ja opetustehtävään. Oppilashuoltotyössä otetaan huomioon lapsen edun ensisijaisuus¹⁰³.

Oppilaalla on oikeus saada maksutta sellainen oppilashuolto, jota opetukseen osallistuminen edellyttää¹⁰⁴. Oppilashuollolla tarkoitetaan oppilaan hyvän oppimisen, hyvän psyykkisen ja fyysisen terveyden sekä sosiaalisen hyvinvoinnin edistämistä ja ylläpitämistä sekä niiden edellytyksiä lisäävää toimintaa kouluyhteisössä. Oppilashuoltoa toteutetaan ensisijaisesti ennaltaehkäisevänä ja koko kouluyhteisöä tukevana yhteisöllisenä oppilashuoltona. Tämän lisäksi oppilailla on lakisääteinen oikeus yksilökohtaiseen oppilashuoltoon¹⁰⁵. Monialainen yhteistyö on oppilashuollossa keskeistä. Oppilashuoltotyötä ohjaavat luottamuksellisuus, kunnioittava suhtautuminen oppilaaseen ja huoltajaan sekä heidän osallisuutensa tukeminen.

Perusopetuksen oppilashuollosta ja siihen liittyvistä suunnitelmista säädetään oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa. Tässä luvussa määrätään oppilashuollon keskeisistä periaatteista, opetustoimeen kuuluvan oppilashuollon tavoitteista sekä paikallisen opetussuunnitelman ja koulukohtaisen oppilashuoltosuunnitelman laatimisesta. Opetuksen toteuttamiseen kuuluvasta oppimisen ja koulunkäynnin tuesta määrätään perusteiden luvussa 7¹⁰⁶.

8.1 Monialainen oppilashuollon yhteistyö

Oppilashuolto järjestetään monialaisessa yhteistyössä opetustoimen ja sosiaali- ja terveystoimen kanssa siten, että siitä muodostuu toimiva ja yhtenäinen kokonaisuus¹⁰⁷. Oppilashuoltoa toteutetaan yhteistyössä oppilaan ja hänen huoltajiensa kanssa ottaen huomioon oppilaan ikä ja edellytykset. Tarvittaessa yhteistyötä tehdään myös muiden toimijoiden kanssa¹⁰⁸. Kouluyhteisön tai oppilaiden hyvinvoinnissa havaittuihin huolenaiheisiin etsitään ratkaisuja yhdessä oppilaiden ja huoltajien kanssa.

Koulussa oppilashuolto on kaikkien kouluyhteisössä työskentelevien ja oppilashuoltopalveluista vastaavien työntekijöiden tehtävä. Ensisijainen vastuu kouluyhteisön hyvinvoinnista on koulun henkilökunnalla¹⁰⁹. Oppilashuollon palveluja ovat psykologi- ja kuraattoripalvelut sekä kouluterveydenhuollon palvelut¹¹⁰. Näiden asiantuntijoiden tehtävät liittyvät niin yksilöön, yhteisöön

¹⁰² Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 1 § 3 mom.

¹⁰³ YK:n Yleissopimus lasten oikeuksista 1989

¹⁰⁴ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 9 § 4 mom.

¹⁰⁵ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 3 § 1 ja 2 mom.

¹⁰⁶ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 6 §

¹⁰⁷ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 9 § 1 mom.

¹⁰⁸ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 3 § 4 mom. ja 18 § 1 mom.

¹⁰⁹ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 4 § 1 ja 2 mom.

¹¹⁰ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 3 § 3 mom.

kuin yhteistyöhön. Palveluja tarjotaan oppilaille ja huoltajille siten, että ne ovat helposti saatavilla¹¹¹. Palvelut järjestetään lain edellyttämässä määräajassa¹¹².

Oppilaille ja heidän huoltajilleen annetaan tieto käytettävissä olevasta oppilashuollosta ja heitä ohjataan hakemaan tarvitsemiaan oppilashuollon palveluja¹¹³. Oppilaan ja huoltajan osallisuus oppilashuollossa, suunnitelmallinen yhteistyö ja oppilashuollosta tiedottaminen lisää oppilashuollon tuntemusta ja edesauttaa palveluihin hakeutumista. Eri ammattiryhmiin kuuluvien työntekijöiden keskinäinen konsultaatio on tärkeä työmenetelmä oppilashuollossa.

Oppilashuollon tavoitteet, tehtävät ja toteuttamisen periaatteet muodostavat esiopetuksesta toisen asteen koulutukseen ulottuvan jatkumon. Eri koulutusasteiden vuorovaikutus on tärkeää pohdittaessa oppilashuollon toimintaa kokonaisuutena. Yhtenäiset käytännöt tukevat eri kehitysvaiheissa oppilaan terveyttä, hyvinvointia ja oppimista. Oppilashuollon monialaisen yhteistyön rakenteita, muotoja ja toimintatapoja kehitetään kouluyhteisössä ja eri yhteistyötahojen kanssa. Kehittämistyö edellyttää oppilashuollon suunnitelmallista arviointia¹¹⁴.

Oppilashuoltoryhmät¹¹⁵

Opetuksen järjestäjä asettaa oppilashuollon ohjausryhmän ja koulukohtaiset oppilashuoltoryhmät. Yksittäistä oppilasta koskevat asiat käsitellään tapauskohtaisesti koottavassa asiantuntijaryhmässä. Jokaisella kolmella ryhmällä on omat tehtävät ja niiden perusteella määräytyvä kokoonpano. Kaikki oppilashuoltoryhmät ovat monialaisia, mikä tarkoittaa että ryhmässä on opetushenkilöstön lisäksi kouluterveydenhuoltoa sekä psykologi- ja kuraattoripalveluja edustavia jäseniä sen mukaan kun käsiteltävä asia edellyttää.

Oppilashuollon ohjausryhmä vastaa opetuksen järjestäjäkohtaisen oppilashuollon yleisestä suunnittelusta, kehittämisestä, ohjauksesta ja arvioinnista. Sille asetetut tehtävät voi hoitaa myös muu tehtävään soveltuva ryhmä. Ohjausryhmä voi olla kahden tai useamman koulutusmuodon yhteinen, jolloin ryhmästä on perusteltua käyttää nimitystä opiskeluhuollon ohjausryhmä.

Koulukohtainen oppilashuoltoryhmä vastaa koulun oppilashuollon suunnittelusta, kehittämisestä, toteuttamisesta ja arvioinnista. Sitä johtaa opetuksen järjestäjän nimeämä edustaja. Opetuksen järjestäjä ja oppilashuollon palveluja tuottavat tahot päättävät yhdessä ryhmän kokoonpanosta, tehtävistä ja toimintatavoista. Oppilashuoltoryhmä voi tarvittaessa kuulla asiantuntijoita. Ryhmän keskeinen tehtävä on yhteisön hyvinvoinnin ja turvallisuuden edistäminen sekä muun yhteisöllisen oppilashuollon toteuttaminen ja kehittäminen. Koulukohtaisen oppilashuoltoryhmän sijasta edellä kuvattuja tehtäviä voi hoitaa opetuksen järjestäjän nimeämä muu tehtävään soveltuva monialainen koulukokohtainen ryhmä^{115a}.

Asiantuntijaryhmä kootaan yksittäisen oppilaan tai oppilasryhmän tuen tarpeen selvittämiseksi ja oppilashuollon palvelujen järjestämiseksi. Ryhmän kokooa se opetushenkilöstön tai oppilashuollon

¹¹¹ Eduskunnan sivistysvaliokunnan mietintö 14/2013 vp.

¹¹² Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 15 § ja 17 §

¹¹³ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 11 § 1 ja 2 mom.

¹¹⁴ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 25 §

¹¹⁵ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 14 § 1-4 mom.; 115a: laki oppilas- ja opiskelijalain muuttamisesta 1501/2016

palveluiden edustaja, jolla asia työtehtävien perusteella kuuluu¹¹⁶. Ryhmän monialainen kokoonpano perustuu tapauskohtaiseen harkintaan ja käsiteltävään asiaan. Ryhmä nimeää keskuudestaan vastuuhenkilön. Asiantuntijoiden nimeäminen ryhmän jäseniksi ja muiden yhteistyötahojen tai oppilaiden läheisten osallistuminen ryhmän työskentelyyn edellyttää oppilaan tai huoltajan suostumusta.

8.2. Yhteisöllinen oppilashuolto

Oppilashuolto on tärkeä osa perusopetuksen toimintakulttuuria. Yhteisöllisessä oppilashuoltotyössä seurataan, arvioidaan ja kehitetään koulu yhteisön ja oppilasryhmien hyvinvointia. Lisäksi huolehditaan koulu ympäristön terveellisyydestä, turvallisuudesta ja esteettömyydestä¹¹⁷. Yhteisöllisten toimintatapojen kehittämisessä tehdään yhteistyötä oppilaiden, huoltajien sekä muiden lasten ja nuorten hyvinvointia edistävien viranomaisten ja toimijoiden kanssa.

Oppilaiden ja huoltajien osallisuus ja kuulluksi tuleminen on yhteisöllisessä oppilashuollossa tärkeää ja hyvinvointia vahvistavaa. Oppilaiden osallisuuden edistäminen on opetuksen järjestäjän tehtävä¹¹⁸. Oppilashuolto luo koulu yhteisössä edellytyksiä yhteenkuuluvuudelle, huolenpidolle ja avoimelle vuorovaikutukselle. Osallisuutta lisäävät toimintatavat edesauttavat myös ongelmien ennalta ehkäisyä, niiden varhaista tunnistamista ja tarvittavan tuen järjestämistä.

Oppilaalla on oikeus turvalliseen opiskelu ympäristöön¹¹⁹. Siihen kuuluu fyysinen, psyykinen ja sosiaalinen turvallisuus. Opetuksen järjestämisen lähtökohtana on oppilaiden ja henkilökunnan turvallisuuden varmistaminen kaikissa tilanteissa. Rauhallinen ilmapiiri edistää työrauhaa. Koulun järjestyssäännöt lisäävät koulu yhteisön turvallisuutta, viihtyisyyttä ja sisäistä järjestystä¹²⁰. Opetuksen järjestäjä laatii suunnitelman oppilaiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä osana koulukohtaista oppilashuoltosuunnitelmaa. Koulun opettajan tai rehtorin tulee ilmoittaa tietoonsa tulleesta oppimisympäristössä tai koulumatkalla tapahtuneesta häirinnästä, kiusaamisesta, syrjinnästä tai väkivallasta niistä epäilyn ja niiden kohteena olevan oppilaan huoltajalle tai muulle lailliselle edustajalle.¹²⁷

Koulurakennuksesta sekä opetustiloista ja -välineistä huolehtiminen ylläpitää ympäristön terveellisyyttä ja turvallisuutta. Koulu yhteisöllä on yhtenäiset toimintatavat eri oppimisympäristöissä tapahtuvaa opetusta ja välitunteja varten. Eri oppiaineiden opetukseen laadittuja turvallisuusohjeita noudatetaan. Opetuksen järjestäjä varmistaa, että oppilaan oppimisympäristö työelämään tutustumisen aikana on turvallinen. Koulu ympäristön terveellisyyttä ja turvallisuutta sekä koulu yhteisön hyvinvointia edistetään ja seurataan jatkuvasti. Niitä arvioidaan kolmen vuoden välein toteutettavissa tarkastuksissa¹²¹. Turvallisuuden edistämiseen kuuluvat myös koulukuljetuksia, tapaturmien ennaltaehkäisyä ja tietoturvallisuutta koskevat toimintatavat.

¹¹⁶ Hallituksen esitys eduskunnalle oppilas- ja opiskelijahuoltolaiksi 67/2013

¹¹⁷ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 4 § 1 mom.

¹¹⁸ Perusopetuslaki 47a § 1 mom. (1267/2013)

¹¹⁹ Perusopetuslaki 29 § 1 mom. (1267/2013)

¹²⁰ Perusopetuslaki 29 § 4 ja 5 mom. (1267/2013)

¹²¹ Terveystieteiden tutkimuskeskuksen tutkimusraportti (1326/2010) 16 § 2 mom. ja valtioneuvoston asetus neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta (338/2011) 12 §

8.3. Yksilökohtainen oppilashuolto

Yksilökohtaisella oppilashuollolla tarkoitetaan oppilaalle annettavia kouluterveydenhuollon palveluja, oppilashuollon psykologi- ja kuraattoripalveluja sekä yksittäistä oppilasta koskevaa monialaista oppilashuoltoa¹²². Kouluterveydenhuollossa toteutettavat laajat terveystarkastukset sekä muut määräaikaistarkastukset ovat osa yksilökohtaista oppilashuoltoa ja niistä tehtävät yhteenvedot tuottavat tietoa myös yhteisöllisen oppilashuollon toteuttamiseen.

Yksilökohtaisen oppilashuollon tavoitteena on seurata ja edistää oppilaan kokonaisvaltaista kehitystä, terveyttä, hyvinvointia ja oppimista. Tärkeätä on myös varhaisen tuen turvaaminen ja ongelmien ehkäisy. Oppilaiden yksilölliset edellytykset, voimavarat ja tarpeet otetaan huomioon sekä oppilashuollon tuen rakentamisessa että koulun arjessa.

Yksilökohtainen oppilashuolto perustuu aina oppilaan sekä tarpeen niin vaatiessa huoltajan suostumukseen¹²³. Oppilaan osallisuus, omat toivomukset ja mielipiteet otetaan huomioon häntä koskevissa toimenpiteissä ja ratkaisuissa hänen ikänsä, kehitystasonsa ja muiden henkilökohtaisten edellytystensä mukaisesti¹²⁴. Vuorovaikutus on avointa, kunnioittavaa ja luottamuksellista. Työ järjestetään niin, että oppilas voi kokea tilanteen kiireettömänä ja hän tulee kuulluksi. Oppilashuoltotyössä noudatetaan tietojen luovuttamista ja salassapitoa koskevia säännöksiä.

Asian käsittely myös yksittäisen oppilaan tueksi koottavassa asiantuntijaryhmässä ja ryhmän kokoonpano perustuu oppilaan tai tarvittaessa huoltajan suostumukseen. Oppilaan tai huoltajan yksilöidyllä kirjallisella suostumuksella asian käsittelyyn voi osallistua tarvittavia oppilashuollon yhteistyötahoja tai oppilaan läheisiä¹²⁵. Ryhmän jäsenillä on lisäksi oikeus pyytää neuvoa oppilaan asiassa tarpeellisiksi katsomiltaan asiantuntijoilta¹²⁶.

Yksittäistä oppilasta koskevan asian käsittelystä asiantuntijaryhmässä laaditaan oppilashuoltokertomus. Ryhmän vastuuhenkilö kirjaa yksilökohtaisen oppilashuollon järjestämiseksi ja toteuttamiseksi välttämättömät tiedot oppilashuoltokertomukseen. Kirjauksia voivat tehdä myös muut asiantuntijaryhmän jäsenet. Kertomus laaditaan jatkuvaan muotoon, joka etenee aikajärjestyksessä. Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki edellyttää, että kertomukseen kirjataan seuraavat asiat¹²⁷:

- yksittäisen oppilaan nimi, henkilötunnus, kotikunta ja yhteystiedot sekä alaikäisen oppilaan huoltajan tai muun laillisen edustajan nimi ja yhteystiedot,
- kirjauksen päivämäärä sekä kirjauksen tekijä ja hänen ammatti- tai virka-asemansa,
- kokoukseen osallistuneet henkilöt ja heidän asemansa,
- asian aihe ja vireille panija,
- oppilaan tilanteen selvittämisen aikana toteutetut toimenpiteet kuten arviot, tuktimukset ja selvitykset,
- toteutetut toimenpiteet kuten yhteistyö eri tahojen kanssa sekä aiemmat ja nykyiset tukitoimet,

¹²² Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 5 § 1 mom.

¹²³ Eduskunnan sivistysvaliokunnan mietintö 14/2013 vp.

¹²⁴ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 18 § 1 mom.

¹²⁵ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 19 § 1 ja 2 mom.

¹²⁶ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 19 § 3 mom. ja laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta (621/1999) 26 § 3 mom.

¹²⁷ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 5 § 2 mom. ja 20 § 1,3 ja 4 mom.

- tiedot asian käsittelystä ryhmän kokouksessa, tehdyt päätökset ja niiden toteuttamissuunnitelma sekä
- toteuttamisesta ja seurannasta vastaavat tahot.

Jos sivulliselle annetaan oppilashuoltokertomukseen sisältyviä tietoja, asiakirjaan on lisäksi merkittävä mitä tietoja, kenelle sivulliselle ja millä perusteella tietoja on luovutettu¹²⁸.

Oppilashuoltokertomukset sekä muut oppilashuollon tehtävissä laaditut tai saadut yksittäistä oppilasta koskevat asiakirjat tallennetaan oppilashuoltorekisteriin. Opetuksen järjestäjä vastaa henkilötietojen käsittelystä ja ylläpitää edellä mainittua rekisteriä. Oppilashuoltorekisteriin tallennetut tiedot, jotka koskevat yksittäistä oppilasta taikka muuta yksityistä henkilöä, ovat salassa pidettäviä¹²⁹.

Kouluterveydenhuollon henkilöstö ja psykologit kirjaavat yksilökohtaisen oppilashuoltotyön säädetysti potilaskertomukseen ja muihin potilasasiakirjoihin. Vastaavasti oppilashuollon kuraattorit kirjaavat asiakastiedot kuraattorin asiakaskertomukseen¹³⁰.

Oppilaan yksilökohtaisen oppilashuollon järjestämiseen ja toteuttamiseen osallistuvilla on salassapitovelvollisuuden estämättä oikeus saada toisiltaan ja luovuttaa toisilleen sekä oppilashuollosta vastaavalle viranomaiselle sellaiset tiedot, jotka ovat välttämättömiä yksilökohtaisen oppilashuollon järjestämiseksi ja toteuttamiseksi¹³¹. Lisäksi heillä on oikeus saada ja luovuttaa toisilleen sekä oppilaan opettajalle, rehtorille ja opetuksen järjestäjälle oppilaan opetuksen asianmukaisen järjestämisen edellyttämät välttämättömät tiedot¹³². Tiedon luovuttaja joutuu harkitsemaan esimerkiksi sitä, onko kysymys sellaisesta teidosta, joka on välttämätön oppilaan tai muiden oppilaiden turvallisuuden varmistamiseksi. Luovutettava tieto voi koskea muun muassa sellaista oppilaan sairautta, joka tulee ottaa opetustilanteissa huomioon. Vaikka tiedon luovuttamiselle olisikin edellä todettu lain tarkoittama peruste, yhteistyön ja luottamuksen turvaamiseksi pyritään aina ensisijaisesti hankkimaan oppilaan tai huoltajan suostumus salassa pidettävän tiedon luovuttamiseen.

Jos oppilas siirtyy toisen opetuksen tai koulutuksen järjestäjän opetukseen tai koulutukseen, aikaisemman opetuksen järjestäjän on pyydettävä oppilaan tai tarvittaessa hänen huoltajansa suostumus siihen, että uudelle opetuksen järjestäjälle voidaan siirtää oppilashuollon asiakasrekisteristä sellaiset salassa pidettävät tiedot, jotka ovat tarpeellisia oppilashuollon jatkuvuuden kannalta¹³³. Sen sijaan opetuksen järjestämisen kannalta välttämättömät tiedot toimitetaan salassapidon estämättä viipymättä toiselle opetuksen järjestäjälle tai lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen järjestäjälle. Vastaavat tiedot voidaan antaa myös uuden opetuksen tai koulutuksen järjestäjän pyynnöstä¹³⁴.

¹²⁸ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 20 § 5 mom.

¹²⁹ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 21 § 1 mom. ja 22 § 1 mom.

¹³⁰ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 20 § 2 mom., laki potilaan asemasta ja oikeuksista (785/1992) 12 § ja laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (812/2000)

¹³¹ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 23 § 2 mom.

¹³² Perusopetuslaki 40 § 2 mom. (1288/2013)

¹³³ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 23 § 3 mom.

¹³⁴ Perusopetuslaki 40 § 4 mom. (1288/2013)

8.4. Oppilashuoltosuunnitelmat

Opetussuunnitelma tulee oppilashuollon osalta laatia yhteistyössä kunnan sosiaali- ja terveydenhuollon tehtävien viranomaisten kanssa¹³⁵. Oppilaille järjestetään mahdollisuus osallistua opetussuunnitelman ja siihen liittyvien suunnitelmien sekä koulun järjestyssäännön valmisteluun. Koulun oppilaskuntaa kuullaan ennen näiden suunnitelmien ja määräysten vahvistamista¹³⁶. Valmistelutyössä tehdään yhteistyötä huoltajien ja tarvittaessa myös muiden viranomaisten ja yhteistyökumppaneiden kanssa.

Paikallisella tasolla oppilashuollon suunnitelmien kokonaisuus muodostuu kolmesta suunnitelmasta, jotka yhdessä ohjaavat oppilashuollon suunnittelua ja toteutusta. Suunnitelmat valmistellaan monialaisessa yhteistyössä. Suunnitelmat ovat:

- lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma, johon kirjataan oppilashuoltoa koskeva osuus¹³⁷,
- paikalliseen opetussuunnitelmaan sisältyvä kuvaus oppilashuollosta¹³⁸ sekä
- koulukohtainen oppilashuoltosuunnitelma¹³⁹.

Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma sekä muut kunnan lasten ja nuorten hyvinvointia ja turvallisuutta koskevat linjaukset otetaan huomioon valmisteltaessa paikallisen opetussuunnitelman oppilashuoltoa koskevaa osuutta sekä koulukohtaisia oppilashuoltosuunnitelmia.

Oppilashuollon toteuttamisen tavoitteet ja toimintatavat

- edistää oppilaiden ja opiskelijoiden oppimista, terveyttä ja hyvinvointia
- siirtää painopistettä nykyistä enemmän yksilökeskeisestä työstä yhteisölliseen työhön
- siirtää painopistettä korjaavasta työstä ehkäisevään työhön
- vahvistaa oppilas- ja opiskelijahuollon suunnitelmallisuutta ja toteuttamista toiminnallisena kokonaisuutena ja monialaisena yhteistyönä

Oppilashuollon palveluita ovat psykologi- ja kuraattoripalvelut sekä kouluterveydenhuollon palvelut. Oppilashuoltoa toteutetaan sivistystoimialan ja hyvinvointitoimialan monialaisena suunnitelmallisena yhteistyönä oppilaiden ja heidän huoltajiensa sekä tarvittaessa muiden yhteistyötahojen kanssa. Ensisijainen vastuu kouluyhteisön hyvinvoinnista on koulun henkilöstöllä, ja se on kaikkien yhteisössä työskentelevien tehtävä.

Oppilashuollosta muodostetaan toimiva ja yhtenäinen kokonaisuus. Oppilashuolto järjestetään yhteisöllisenä oppilashuoltona ja yksilökohtaisena oppilashuoltona.

¹³⁵ Perusopetuslaki 15 § 2 mom. (477/2003)

¹³⁶ Perusopetuslaki 47a § 1 ja 3 mom. (1267/2013)

¹³⁷ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 12 § ja lastensuojelulaki (417/2007) 12 § 1 mom.; laki oppilas- ja opiskelijahuoltolain muuttamisesta 1501/2016

¹³⁸ Perusopetuslaki 14 § 2 mom. (477/2003)

¹³⁹ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 13 §; laki oppilas- ja opiskelijahuoltolain muuttamisesta 1501/2016

Yhteys hyvinvointisuunnitelmaan

Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma on yksi Turun kaupungin strategisista asiakirjoista. Suunnitelman sisällöstä on määrätty lastensuojelulain 12 §:ssä ja oppilas- ja opiskelijahuoltolain 12 §:ssä. Kaupunginvaltuusto hyväksyy suunnitelman ja se on huomioitava kaupungin talousarviota ja -suunnitelmaa laadittaessa. Suunnitelma tarkistetaan vähintään kerran neljässä vuodessa. Päävastuu ohjelman valmistelusta on ollut asukkaiden hyvinvoinnin edistäminen ohjausryhmän alaisella lasten ja nuorten alatyöryhmällä. Työryhmässä ovat edustettuina keskushallinto, hyvinvointi-, vapaa-aika- ja sivistystoimiala sekä seurakunta, poliisi, puolustusvoimat, lastensuojelujärjestöt sekä ELY-keskus.

Lastensuojelulaki 12 §:

- lasten ja nuorten kasvuolot sekä hyvinvoinnin tila
- ehkäisevät toimet ja palvelut
- lastensuojelun tarve ja resurssit
- lastensuojelun palvelujärjestelmä
- yhteistyö
- suunnitelma ohjelman toteuttamisesta ja seurannasta

Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 12 §:

- opiskelijahuollon tavoitteet ja paikallisen toteuttamistavan keskeiset periaatteet
- arvio opiskeluhuollon kokonaistarpeesta, käytettävissä olevista opiskeluhoitopalveluista ja avustajapalveluista sekä tuki- ja erityisopetuksesta
- toimet, joilla vahvistetaan yhteisöllistä oppilashuoltoa ja oppilaiden varhaista tukea
- tiedot suunnitelman toteuttamisesta, seurannasta sekä opiskeluhuollon laadunarvioinnista

Kunta/koulukohtainen oppilashuoltosuunnitelma

Suunnitelmassa kuvataan menettelytavat, joilla koulun henkilöstö, oppilaat ja huoltajat selä tarvittavilta osin yhteistyötahot perehdytetään suunnitelmaan. Samalla sovitaan suunnitelmasta tiedottamisesta edellä mainituille.

OPPILASHUOLTO

OPPILAS-/OPISKELIJAHUOLTOPALVELUIDEN STRATEGINEN SUUNNITTELU, KEHITTÄMINEN JA ARVIOINTI

Turun opiskeluhuollon ohjausryhmä

Turun lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma

KOULUYHTEISÖN HYVINVOINNIN JA TURVALLISUUDEN EDISTÄMINEN

koulukohtainen (yhteisöllinen) oppilashuoltoryhmä (KOR)

koulukohtainen oppilashuoltosuunnitelma

YKSITTÄISEN OPPILAAN ASIOIDEN KÄSITTELY

monialainen konsultaatio on tärkeä menetelmä oppilashuollossa (vrt. ops)

monialainen asiantuntijaryhmä (MAR)
oppilaan/huoltajan suostumus ja osallisuus, käsittely kirjataan oppilashuoltokertomukseen ja asiakasrekisteriin

OPETUSJÄRJESTELYT

oppilaan ja huoltajan kanssa sekä yhteistyössä oppilashuoltohenkilökunnan kanssa kirjataan pedagogiseen asiakirjaan, ei tarvita oppilaan/huoltajan lupaa, ei ole oppilashuoltoa POL 16 a § 2 mom., POL 17 § 3 mom.

Kuviossa kuvataan Turun perusopetuksen oppilashuollon rakennetta ja toimintatapoja sekä oppilashuollon yhteyttä opetusjärjestelyjä koskevaan toimintaan kouluissa.

1. Oppilashuoltopalveluiden kokonaisuus

1.1 Kokonaistarve

Oppilashuoltohenkilöstön esimiehet tekevät keväällä arvion koulujen oppilashuollon kokonaistarpeesta ja käytettävissä olevista oppilashuoltopalveluista seuraavaa lukuvuotta varten. Arviossa huomioidaan koulun oppilasmäärän lisäksi mm. tehostetun ja erityisen tuen oppilaat sekä asuinalueen erityispiirteet.

1.2 Käytettävissä olevat oppilashuoltopalvelut

Turun kaupunki järjestää koulunterveydenhoitaja- ja lääkäripalvelut sekä koulukuraattori- ja koulupsykologipalvelut.

1.3 Palveluiden järjestäminen sekä työn- ja vastuunjako

Oppilashuoltohenkilöstön esimiehet päättävät koulunterveydenhoitaja- ja koululääkäripalveluiden sekä koulukuraattori- ja koulupsykologipalveluiden sijoittelusta lukuvuosittain.

1.4 Toteuttamisessa tarvittava yhteistyö

Turun opiskelijahuollon ohjausryhmä tekee oppilashuoltopalveluiden kehittämis- ja arviointityötä. Yhteistyötä tehdään kaikilla oppilashuoltotyön toteuttamisen tasoilla.

1.5 Palveluiden kohdentaminen yksittäisiin oppilaisiin, koulu yhteisöön ja yhteistyöhön liittyviin tehtäviin sekä oppilashuollon kehittämiseen ja seurantaan

Koulun terveydenhoitajat, -lääkärit, -kuraattorit ja -psykologit kohdentavat työpanostaan yllä mainittuihin osa-alueisiin joustavasti ja tarpeen mukaan priorisoiden.

2. Yhteisöllinen oppilashuolto

2.1 Yhteisöllisen oppilashuollon toimintatavat ja käytännöt

Turun perusopetus on jaettu eteläiseen, itäiseen ja pohjoiseen yhteistyöalueeseen. Yksi alueen erityisopettajista toimii oman työnsä ohella konsultoivana erityisopettajana (KERO). Hänen tehtävänsä on suunnitella ja tukea kouluja oppimisen ja koulunkäynnin tuen järjestämiseen liittyvissä kysymyksissä.

Keskeinen koulun toimintakulttuuria kehittävä ryhmä on koulukohtainen yhteisöllinen oppilashuoltoryhmä (KOR).

Koulukohtainen yhteisöllinen oppilashuoltoryhmä (KOR)

- tehtävät
  - suunnittelee, toteuttaa, arvioi ja kehittää kouluyhteisön hyvinvoinnin, turvallisuuden, viihtyvyyden ja osallisuuden edistämistä
  - suunnittelee, miten oppilaiden ja yhteisön hyvinvointiin liittyvien kyselyiden ja laadunarviointien tuloksia sekä laajojen terveystarkastusten yhteenvetoja käsitellään koulussa
  - suunnittelee, miten vanhempien kasvatustyötä tuetaan sekä kodin ja koulun yhteistyötä vahvistetaan
  - käsittelee lukuvuosittain nivelvaiheyhteistyökumppaneiden kanssa yhteistyöhön liittyviä ajankohtaisia kysymyksiä
- kokoonpano
  - ryhmää johtaa rehtori
  - ryhmään kuuluu opettajaedustajan lisäksi ainakin oppilashuoltohenkilöstö, osa-aikaisen erityisopetuksen edustaja ja vuosiluokilla 7–9 oppilaanohjaaja
  - ryhmään kutsutaan säännöllisesti oppilaskunnan ja huoltajien edustajia ryhmään voidaan tarvittaessa kutsua koulun henkilöstön muita edustajia ja lasten ja nuorten hyvinvointia edistäviä viranomaisia ja toimijoita

Koulukohtaisesti kuvataan koulukohtaisen yhteisöllisen oppilashuoltoryhmän (KOR) kokoonpano, säännöllinen kokoontumisaika (vähintään kerran kuukaudessa), oppilaiden ja huoltajien osallisuus ja kuulluksi tuleminen, yhteistyökumppanit sekä toiminnan arviointi ja kehittäminen.

2.2 Kouluympäristön terveellisyden ja turvallisuuden sekä kouluyhteisön hyvinvoinnin tarkastukset

- tarkastus tehdään kolmen vuoden välein (Terveystarkastuslaki 16 §)
- Ympäristöterveydenhuollon edustaja organisoii tarkastuksen, jossa ovat mukana ympäristöterveydenhuollon edustaja, rehtori, koulun terveydenhoitaja- ja/tai lääkäri, työterveyshuollon edustaja, työsuojelun edustaja ja kiinteistöhoitaja.

- Kouluterveyskyselyiden (THL) tuloksia kouluympäristön osalta tulee hyödyntää tarkastuksessa. Tarkastuksen tulokset kirjataan, ja rehtori yhteistyössä tarkastusryhmän kanssa seuraa sovittujen korjaus- ja muutostoimenpiteiden toteutumista.

2.3 Yhteistyö terveysneuvonnan ja terveystiedon opetuksen välillä

- Terveyden edistämisen yksikkö voi tarjota erityisasiantuntemusta päihteistä, seksuaaliterveydestä, ravitsemustieteistä, liikunnasta.
- Koulut käyttävät esimerkiksi Kouluterveyskyselyn (THL) tarjoamaa tietoa koulu yhteisön hyvinvoinnin edistämiseksi, vanhempainilloissa keskustelun pohjana, oppilashuoltotyössä sekä terveystiedon opetuksessa.

2.4 Järjestyssäännöt

Järjestyssääntöjen tarkoituksena on

- varmistaa opetukseen osallistuvan oikeus turvalliseen opiskelu ympäristöön (POL 29 § 1 mom.)
- huolehtia siitä, että oppilas suorittaa tehtävänsä tunnollisesti ja käyttäytyy asiallisesti (POL 35 § 2 mom.)

Järjestyssäännöillä edistetään

- koulun sisäistä järjestystä
- opiskelun esteetöntä sujumista sekä
- koulu yhteisön turvallisuutta ja viihtyisyyttä (POL 29 § 4 mom.)

Järjestyssäännöillä voidaan antaa koulu yhteisön turvallisuuden ja viihtyisyyden kannalta tarpeellisia määräyksiä

- käytännön järjestelyistä
- asianmukaisesta käyttäytymisestä
- tarkempia määräyksiä esineistä tai aineista sekä niiden käytöstä ja säilytyksestä
- koulun omaisuuden käsittelystä
- koulun tilojen siisteydestä huolehtimisesta sekä
- oleskelusta ja liikkumisesta koulurakennuksissa ja koulun alueella (POL 29 § 5 mom.)

Järjestyssäännöt ovat voimassa ajan, jolloin oppilas osallistuu

- opetussuunnitelman mukaiseen toimintaan tai
- perusopetuslain tai siihen liittyvien säädösten nojalla laaditun suunnitelman mukaiseen toimintaan (esim. koulun ulkopuolinen toiminta kuten retket, leirikoulut ja kerhot) (POL 29 § 6 mom.)

Järjestyssäännöt valmistellaan yhteistyössä koulun henkilökunnan, vanhempien ja oppilaiden kanssa. Koulun oppilaskuntaa tulee kuulla. (POL 3 § 3 mom, 47 a § 1 ja 3 mom.)

Koulukohtaiset järjestyssäännöt, jotka ovat osa opetussuunnitelman koulukohtaista oppilashuoltosuunnitelmaa, hyväksyy rehtori.

Järjestyssäännöt eivät saa olla perusopetuslain tai minkään muun säädöksen (laki, asetus tms.) vastaisia, eikä niillä voida kaventaa oppilaan perusoikeuksia.

Koulun järjestyssääntöjen tulee sisältää koulu yhteisön turvallisuuden ja viihtyisyyden kannalta tarpeelliset määräykset:

- käytännön järjestelyistä
- asianmukaisesta käyttäytymisestä

- tarkempia määräyksiä esineistä tai aineista sekä niiden käytöstä ja säilytyksestä
*Kouluun ei saa tuoda eikä työpäivän aikana pitää hallussa sellaista esinettä tai ainetta, jonka hallussapito on muussa laissa kielletty tai jolla voidaan vaarantaa omaa tai toisen turvallisuutta taikka joka erityisesti soveltuu omaisuuden vahingoittamiseen ja jonka hallussapidolle ei ole hyväksyttävää syytä.
Päihteistä (tupakka, alkoholi, muut) kannattaa lisätä erikseen maininnat.*
- koulun omaisuuden käsittelystä
- oppilaan velvollisuudesta korvata aiheuttamansa vahinko. Tästä säädetään [vahigonkorvauslaissa](#). Vahingoista tulee ilmoittaa oppilaan huoltajalle tai tämän muulle lailliselle edustajalle.
- koulun tilojen siisteydestä huolehtimisesta
- oleskelusta ja liikkumisesta koulurakennuksissa ja koulun alueella
- lisäksi yhteistyössä oppilaiden ja huoltajien kanssa voidaan sopia koulukohtaisista suosituksista

2.5 Poissaolojen seuraaminen, niistä ilmoittaminen ja niihin puuttuminen

Perusopetuslain mukaan oppilaan tulee osallistua perusopetukseen, jollei hänelle ole erityisestä syystä myönnetty vapautusta. (POL 26§)

Koulujen tulee tiedottaa huoltajille, miten oppilaan poissaoloista ilmoitetaan koululle. Tavoitteena on, että luvattomiin poissaoloihin voidaan puuttua mahdollisimman nopeasti. Opetusryhmästä vastuussa oleva luokanopettaja tai luokanvalvoja seuraa säännöllisesti oppilaiden poissaoloja.

Koulukohtaisesti täsmennetään poissaolojen seuraaminen, niistä ilmoittaminen ja niihin puuttuminen.

2.6 Tapaturmien ehkäiseminen sekä ensiavun järjestäminen ja hoitoonohjaus

Koulun oppilaat ja henkilökunta perehdytetään lukuvuosittain turvallisuutta edistäviin toimintatapoihin.

Koulutapaturma on perusopetuksen oppilaille koulussa tai koulumatkalla sattunut äkillinen, ulkoisen ruumiinvamman aiheuttava odottamaton tapahtuma. Koulutapaturmina korvataan myös sellaiset vammat, jotka ovat syntyneet opintokäynnillä, opintoretellä, leirikoulussa, kerhossa tai välittömällä matkalla niihin, mikäli ne sisältyvät koulun toimintasuunnitelmaan.

Tarkat toimintaohjeet tapaturman sattuessa löytyvät koulun turvallisuuskansiosta ja kaupungin nettisivuilta. <http://www.turku.fi/Public/default.aspx?nodeid=4722>
Tapaturmasta ilmoitetaan viipymättä oppilaan huoltajalle.

2.7 Tupakkatuotteiden, alkoholin ja muiden päihteiden käytön ehkäiseminen ja käyttöön puuttuminen

Tupakointi on kielletty kaikkien perusopetusta antavien koulujen sisä- ja ulkotiloissa. (Tupakkalaki 12 §)

Kouluun ei saa tuoda eikä työpäivän aikana pitää hallussa sellaista esinettä tai ainetta, jonka hallussapito on muussa laissa kielletty tai jolla voidaan vaarantaa omaa tai toisen turvallisuutta taikka joka erityisesti soveltuu omaisuuden vahingoittamiseen ja jonka hallussapidolle ei ole hyväksyttävää syytä. (POL 29 § 2 mom.)

Rehtorilla tai koulun opettajalla on yhdessä tai erikseen oikeus työpäivän aikana ottaa haltuunsa oppilaalta 29 §:n 2 momentissa tarkoitettu kielletty esine tai aine tai sellainen esine tai aine, jolla oppilas häiritsee opetusta tai oppimista.

(POL 36 d § 1, katso myös 2 – 4 mom.)

Koulun opettajalla ja rehtorilla on työpäivän aikana oikeus tarkastaa oppilaan mukana olevat tavarat, oppilaan hallinnassa olevat koulun säilytystilat ja päällisin puolin hänen vaatteensa, sellaisen 29 §:n 2 momentissa tarkoitettujen kiellettyjen esineiden tai aineiden haltuun ottamiseksi, jolla voidaan vaarantaa omaa tai toisen turvallisuutta, jos tällaisen esineiden tai aineiden hallussa pito on ilmeistä ja oppilas pyynnöstä huolimatta kieltäytyy niitä luovuttamasta tai ei luotettavasti osoita, ettei hänen hallussaan niitä ole.

(POL 36 e § 1, katso myös 2 – 5 mom.)

Edellä 36 d ja 36 e §:ssä tarkoitettujen toimenpiteiden toteuttaminen mahdollisimman turvallisesti. Toimenpiteillä ei saa puuttua oppilaan henkilökohtaiseen koskemattomuuteen ja yksityisyyteen enempää kuin on välttämätöntä opiskelurauhan ja turvallisuuden varmistamiseksi. Esineiden ja aineiden haltuun ottamisessa ja oppilaan tarkastuksessa on noudatettava olosuhteiden edellyttämää hienotunteisuutta.

Toimenpiteiden käyttö tulee kouluissa suunnitella ja ohjeistaa.

(POL 36 f § 1, katso myös 2 mom.)

Edellä 29 §:n 2 momentissa tarkoitettujen kiellettyjen esineiden ja aineiden luovutetaan oppilaan huoltajalle tai muulle lailliselle edustajalle.

Esineet ja aineet tulee kuitenkin luovuttaa poliisille tai muulle laissa säädetylle viranomaiselle, jos oppilaalla, tämän huoltajalla tai muulla laillisella edustajalla ei lain mukaan ole oikeutta pitää niitä hallussaan.

(POL 36 g § 2, katso myös 1, 3 – 4 mom.).

Koulukohtaisesti täsmennetään tupakkatuotteiden, alkoholin ja muiden päihteiden käytön ehkäiseminen ja käyttöön puuttuminen.

2.8 Koulukuljetusten odotusaikoja ja turvallisuutta koskevat ohjeet

Kuljetusta odottavalle oppilaalle on järjestettävä mahdollisuus ohjattuun toimintaan. (POL 32 § 4 mom.) Ohjattu toiminta voi olla osallistumista tukiopetukseen, kerhotoimintaan tai muuhun ohjattuun toimintaan. Em. koskee oppilaita, joilla on ns. kuljetusetuus.

Koulun turvallisuussuunnitelmassa kuvataan koulukuljetusta odottavien oppilaiden valvonnan järjestäminen, odotuspaikat/koulualueen liikennejärjestelyt sekä muuta turvallisuuteen liittyvää.

2.9 Suunnitelma oppilaiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä

Opetuksen järjestäjän tulee laatia opetussuunnitelman yhteydessä

- suunnitelma oppilaiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä sekä
- toimeenpanna suunnitelma ja valvoa sen noudattamista ja toteutumista.

(POL 29 3 mom.)

Suunnitelmassa kuvataan:

1. kiusaamisen, väkivallan ja häirinnän ehkäiseminen ja siihen puuttuminen
2. edellä mainittujen asioiden käsittely yhteisö-, ryhmä- ja yksilötasolla

3. yksilöllinen tuki, tarvittava hoito, muut toimenpiteet ja jälkiseuranta sekä teon tekijän että sen kohteena olevan osalta
4. yhteistyö huoltajien kanssa
5. yhteistyö tarvittavien viranomaisten kanssa
6. suunnitelmaan perehdyttäminen ja siitä tiedottaminen henkilöstölle, oppilaille, huoltajille ja yhteistyötahoille sekä
7. suunnitelman päivittäminen, seuranta ja arviointi

Koulun oppilashuoltosuunnitelmassa kuvataan:

1. kiusaamisen, väkivallan ja häirinnän ehkäiseminen ja siihen puuttuminen
  - käsittely yhteisötasolla
  - käsittely ryhmätasolla
  - käsittely yksilötasolla
2. yksilöllinen tuki, tarvittava hoito, muut toimenpiteet ja jälkiseuranta sekä teon tekijän että sen kohteena olevan osalta
3. yhteistyö huoltajien kanssa
4. yhteistyö tarvittavien viranomaisten kanssa
5. suunnitelmaan perehdyttäminen ja siitä tiedottaminen henkilöstölle, oppilaille, huoltajille ja yhteistyötahoille
6. suunnitelman päivittäminen, seuranta ja arviointi

2.10 Toiminta äkillisissä kriiseissä ja uhka- ja vaaratilanteissa

Opetussuunnitelman yhteydessä määritellään toiminta äkillisissä kriiseissä, uhka- ja vaaratilanteissa. Tätä osuutta voidaan kutsua kriisisuunnitelmaksi. Kriisisuunnitelmaa laadittaessa tehdään yhteistyötä tarvittavien viranomaisten kanssa ja otetaan huomioon muut uhka- ja vaaratilanteita sekä kriisitilanteita koskevat suunnitelmat ja ohjeistukset.

Koulun kriisisuunnitelmassa kuvataan:

1. kriisitilanteiden ehkäisy ja niihin varautuminen
2. kriisiryhmän kokoonpano: rehtori, turvallisuusvastaava, määritelty oppilashuolto- sekä muu henkilöstö. Kokoonpano määritellään tarkemmin vuosisuunnitelmassa.
3. yhteistyö ja keskinäinen työn- ja vastuunjako kriisitilanteisiin varauduttaessa sekä kriisitilanteissa
4. pelastussuunnitelman, koulun järjestyssääntöjen ja muiden turvallisuusohjeiden yhteensovittaminen
5. toimintaohjeet erilaisissa äkillisissä kriisitilanteissa
6. johtamisen, sisäisen ja ulkoisen tiedottamisen sekä koulujen ja opetuksen järjestäjän välisen tiedottamisen ja viestinnän periaatteet äkillisissä kriiseissä
7. psykososiaalisen tuen ja jälkihoidon järjestäminen
8. kriisisuunnitelmasta tiedottaminen, siihen perehdyttäminen ja toimintavalmiuksien harjoittelu
9. kriisisuunnitelman päivitys ja arviointi.
(POL 29 § 2 mom.)

3. Yksilökohtaisen oppilashuollon järjestäminen

3.1 Asiantuntijaryhmän (MAR) kokoaminen ja toimintatavat

- ryhmään voivat kuulua terveydenhoitaja, kuraattori, psykologi, lääkäri, oppilaanohjaaja, opettaja, erityisopettaja tai muu siinä tilanteessa keskeinen henkilö.

- se henkilö, jolle asian selvittäminen työtehtävien perusteella kuuluu, kutsuu ryhmän kokoon, toimii puheenjohtajana ja hankkii oppilaan ja/tai huoltajan suostumuksen/kirjallisen luvan. Usein ryhmän kokooa kuraattori, psykologi, terveydenhoitaja tai lääkäri. Myös muut edellä mainituista voivat koota ryhmän.
- ryhmän vastuhenkilö vastaa, että asian käsittely kirjataan oppilaan yksilölliseen oppilashuoltokertomukseen ja että se säilytetään lain vaatimalla tavalla oppilashuoltorekisterissä.

3.2 Yhteistyö kouluterveydenhuollon laajoissa terveystarkastuksissa

- laaja terveystarkastus tehdään 1.lk:lla, 5.lk:lla ja yhdistetysti 7.-8. lk:lla. Tarkastuksen tekevät terveydenhoitaja ja koululääkäri ja siihen kutsutaan oppilaan lisäksi myös hänen huoltajansa.
- huoltajan kirjallisella suostumuksella laajaan terveystarkastukseen sisällytetään opettajan arvio oppilaan selviämisestä ja hyvinvoinnista koulussa. Arviossa ovat terveyden- ja sairaanhoidon tai tuen tarpeen arvioimiseksi sekä niiden järjestämiseksi ja toteuttamiseksi tarpeelliset tiedot. Tieto siirtyy Opetushallituksen ja THL:n yhteistyönä tehdyllä lomakkeella. Terveystarkastuksen jälkeen opettaja saa tarvittaessa huoltajan tai oppilaan suostumuksella palautteen terveystarkastuksessa esiin nousseista asioista.
- laajoista terveystarkastuksista tehtyä yhteenvetoa käytetään arvioitaessa luokka- ja kouluyhteisön tilaa ja mahdollisten lisätoimenpiteiden tarvetta. Yhteenveto ei saa sisältää henkilötietoja.

3.3 Oppilaan sairauden vaatiman hoidon, erityisruokavalion tai lääkityksen järjestäminen

Oppilaan tarvitseman lääkityksen sekä hoidon tukeminen koulussa sovitaan monialaisesti ja tapauskohtaisesti yhdessä huoltajien, oppilaan, kouluterveydenhuollon, koulun henkilöstön ja hoitavan tahon kanssa suullisesti ja kirjallisesti.

Kouluterveydenhuollolla on kokonaisvastuu oppilaan terveydenhuollosta, jolloin kouluterveydenhuollon tulee olla aina tietoinen oppilaan yhteyksistä erikoissairaanhoidon, hänen saamasta hoidosta sekä tehdyistä tutkimuksista.

Erytisruokavaliot:

Terveydenhoitaja:

- ylläpitää listaa terveydellisistä syistä erityisruokavaliota tarvitsevista oppilaista
- arvioi ja varmistaa erityisruokavalioiden jatkamisen tarpeellisuuden kunkin lukuvuoden alussa huoltajalta/oppilaalta ja arvioi lääkärintodistuksen tarpeellisuuden
- kansallisen allergiaohjelman mukaisesti lievään allergiaan riittää itsehoito ja seuranta, mutta erityisruokavaliota koulussa ei tarvita.
- toimittaa tiedon erityisruokavaliosta ruokapalvelun tarjoajalle, ruokahuollosta vastaavalle henkilökunnalle sekä luokanopettajalle/luokanvalvojalle mahdollisimman pian lukuvuoden alettua

Koululääkäri:

- kartoittaa erityisruokavalion oikeellisuuden laajoissa terveystarkastuksissa ja aina tarvittaessa

Luokanopettaja/luokanvalvoja:

- tiedottaa ruokapalvelun henkilökuntaa oppilaan eettisistä syistä johtuvista erityisruokavalioista

3.4 Yhteistyö tehostetun ja erityisen tuen yhteydessä

Tehostetun ja erityisen tuen yhteydessä monialainen asiantuntijaryhmä (MAR) voi tehdä yhteistyötä oppilaan, huoltajien ja oppilaan hyvinvoinnista huolehtivien muiden yhteistyötahojen kanssa. Yhteistyö koulun ulkopuolisten tahojen kanssa edellyttää aina oppilaan ja/tai huoltajan kirjallista suostumusta.

Oppilashuoltotyöhön osallistuvilla on oikeus luovuttaa ilman suostumusta opetuksen asianmukaisen järjestämisen kannalta välttämättömiä salassa pidettäviä tietoja opettajille ja rehtorille. (POL 40§, LL 32§)

3.5 Yhteistyö sairaalaopetuksen yhteydessä

Sairaalakoulun oppilaat pysyvät aina oman koulun oppilaina. Sairaalakoulujakso on määräaikainen. Tiivis pedagoginen ja oppilashuollollinen yhteistyö oppilaan oman koulun kanssa on edellytyksenä oppilaan onnistuneelle paluulle takaisin omaan kouluun osastojakson tai avohoidollisen nivel- tai tukijakson jälkeen. Oppilashuollollista yhteistyötä tehdään oppilaan ja/tai hänen huoltajansa suostumuksella.

Osastohoidossa olevien oppilaiden yksilökohtainen oppilashuolto

Kouluterveydenhuollon sekä koulupsykologi- ja kuraattoripalveluiden osalta yksilökohtainen oppilashuolto toteutuu osastojakson aikana tarvittaessa oppilaan omassa koulussa. Erikoissairaanhoidon järjestämät näihin verrattavat palvelut eivät ole oppilashuollon palveluja.

Oppilaan oma koulu ja sairaalakoulu järjestävät yhteistyössä yksittäistä oppilasta koskevan monialaisen oppilashuollon. Oma koulu kutsuu kokoon tämän oppilashuollollisen asiantuntijaverkoston. Sairaalakoulun opettaja tai sen oppilashuoltohenkilöstöön kuuluva työntekijä osallistuu pyydettyä oppilaan ja/tai hänen huoltajansa suostumuksella tähän verkostoon. Sairaalakoulu järjestää oppilaiden osastojaksojen aikana tarvittaessa kouluverkostoja. Nämä kouluverkostot eivät ole oppilashuollon asiantuntijaverkostoja.

Osastojakson aikana oppilaan oman koulun opetushenkilöstö ja mahdollisesti oppilashuollon edustaja /edustajat voivat osallistua erikoissairaanhoidon kokoon kutsumiin hoitoneuvotteluihin. Nämä hoitoneuvottelut eivät ole oppilashuollollisia asiantuntijatyöryhmiä, mutta ne antavat tukea omassa koulussa toteutettavalle yksilökohtaiselle oppilashuoltotyölle.

Sairaalakoulussa opiskelevien avohoidossa olevien oppilaiden yksilökohtainen oppilashuolto

Sairaalakoulujakson aikana oppilaan kouluterveydenhuollon palvelut sekä koulupsykologi- ja kuraattoripalvelut toteutuvat sairaalakoulussa. Sairaalakoulun oppilashuoltohenkilöstö toimii yhteistyössä oppilaan oman koulun oppilashuoltohenkilöstön tai oppilaan asioissa kootun monialaisen asiantuntijaryhmän edustajien kanssa.

Sairaalakoulujakson aikana oppilaan asioista vastaava asiantuntijaverkosto kokoontuu sairaalakoulun kokoon kutsumana verkostotapaamisissa, joihin myös oppilaan oman koulun edustaja/edustajat osallistuvat. Tarvittaessa tämä ryhmä voi toimia yksilökohtaisen oppilashuollon

asiantuntijaryhmänä (MAR). Tällöin verkostossa mukana ollut oman koulun edustaja kirjaa edellä mainituista verkostoista oppilashuoltolain edellyttämän oppilashuoltokertomuksen oman koulun rekistereihin.

3.6 Yhteistyö joustavan perusopetuksen yhteydessä

Opettaja, kouluterveydenhuolto sekä koulupsykologi ja kuraattori tekevät yksilökohtaista oppilashuoltoa oppilaan ja/tai huoltajien suostumuksella yhteistyössä sosiaalityöntekijöiden, poliisin, nuorisotyöntekijöiden, seurakunnan työntekijöiden ja muiden tarvittavien asiantuntijoiden kanssa.

3.7 Oppilashuollon tuki kurinpitörangaistuksen tai opetukseen osallistumisen epäämisen yhteydessä

Oppilaalle, joka on erotettu määräajaksi tai jolta on evätty opetus jäljellä olevan oppitunnin tai työpäivä ajaksi, tulee opetuksen järjestäjän järjestää tarvittava oppilashuolto.
(POL 36 §)

Mikäli rehtori epää oppilaalta oikeuden osallistua opetukseen loppupäivän ajaksi, hän ilmoittaa asiasta huoltajalle ja sopii käytännön järjestelyistä. Oppilaalle ja huoltajalle tiedotetaan mahdollisimman pian mahdollisuudesta oppilashuoltopalveluihin.

3.8 Yhteistyö koulun ulkopuolisten palveluiden ja yhteistyökumppaneiden kanssa

Asiantuntijaryhmä voi tarvittaessa oppilaan ja/tai huoltajan luvalla konsultoida tai pyytää asian käsittelyyn mukaan Kasvatus- ja perheneuvolan, nuorisopalveluiden, aamu- ja iltapäivätoiminnan tai muiden oppilaan kanssa toimivien tahojen edustajia.

Koulukohtaisesti täsmennetään yksilökohtaisen oppilashuollon järjestäminen.

4. Oppilashuollon yhteistyön järjestäminen oppilaiden ja heidän huoltajiensa kanssa

Oppilashuoltoa toteutetaan yhteistyössä oppilaiden, huoltajien ja muiden kumppaneiden kanssa. Opetuksen järjestäjä ja koulut tiedottavat kotisivuillaan yhteisöllisen ja yksilökohtaisen oppilashuollon periaatteista ja menettelytavoista.

Koulukohtaisessa suunnitelmassa kuvataan oppilashuollon yhteistyön järjestäminen oppilaiden ja heidän huoltajiensa kanssa:

1. miten oppilaan osallisuus toteutuu a) yhteisöllisen ja b) yksilökohtaisen oppilashuollon suunnittelussa, toteuttamisessa ja arvioinnissa
2. miten huoltajan osallisuus toteutuu a) yhteisöllisen ja b) yksilökohtaisen oppilashuollon suunnittelussa, toteuttamisessa ja arvioinnissa
3. miten yhteistyö toteutetaan muiden kumppaneiden kanssa
4. miten yhteistyö toteutetaan opiskelun siirtymävaiheissa

5. Oppilashuoltosuunnitelman toteutumisen arviointi

Koulun vuosisuunnitelmassa on kuvaus oppilashuoltosuunnitelman arvioinnista. Rehtori vastaa koulukohtaisen oppilashuoltosuunnitelman toteutumisen arvioinnista.

Oppilashuolto on yksi perusopetuksen laadunarvioinnin osa-alueista.

Koulun opetusuunnitelmassa kuvataan seurannan aikataulu, seurattavat asiat, seurantaan käytettävät menetelmät ja seurantatietojen hyödyntäminen

TURKU Hepokullan koulu

1. Koulukohtainen yhteisöllinen oppilashuoltoryhmä (KOR)

- Kokoonpanoon kuuluvat: rehtori, erityisopettaja, oppilaskunnan ohjaava opettaja, opettajaedustaja, koulun turvallisuusvastaava, terveydenhoitaja, koulukuraattori ja koulupsykologi sekä muita asiantuntijoita ja viranomaistahoja tarvittaessa.
- Kokoontuminen säännöllisesti.
- Oppilaat tulevat kuulluiksi oppilaskuntatoiminnan välityksellä ja huoltajat vanhempainyhdistyksen tai huoltajille suunnattujen kyselyjen kautta. Vanhempainyhdistykseltä ja oppilaskunnan hallitukselta voidaan pyytää lausuntoja ja ehdotuksia.
- Yhteistyökumppanit: alueen päiväkodit, seurakunta, iltapäiväkerho (TPS), Rieskalähteen koulu, terveydenhuolto, keskitetyn palvelun koulut ja alueelliset pienluokat.
- Toimintaa arvioidaan huhti - toukokuun kokouksessa, johon voivat osallistua kaikki opettajat ja koulunkäynninohjaajat. Kokoukseen kutsutaan KOR-ryhmän toimesta vanhempainyhdistyksen ja oppilaskunnan edustaja.
- Arviointi ja kehittäminen tapahtuvat myös huoltajille, oppilaille ja henkilökunnalle suunnattujen kyselyiden pohjalta.

2. Järjestyssäännöt

Koulun järjestyssääntöjen avulla pyritään luomaan kaikille turvallinen ja viihtyisä oppimisympäristö. Sääntöjen avulla oppilas oppii ottamaan vastuuta itsestään, muista kouluyhteisön jäsenistä sekä ympäristöstään.

- Käytännön järjestelyt:
  - Huoltaja ilmoittaa poissaolosta opettajan ohjeistuksen mukaisesti.
  - Opettajat tai rehtori määrittelevät sääntöjen rikkomisesta aiheutuvat seuraamukset.
- Asianmukainen käyttäytyminen
  - Huolehdi kotitehtävistäni ja koulutarvikkeistani.
  - Olen ajoissa oppitunnilla ja valmistaudun alkavaan tuntiin opettajan ohjeiden mukaisesti.
  - Huolehdi omalta osaltani luokan työrauhasta.
  - Puhuttelen aikuisia ja lapsia asiallisesti ja kohteliaasti.
  - En hyväksy väkivaltaista käytöstä tai minkäänlaista kiusaamista omalta enkä muiden taholta.
  - Noudatan opettajan tai koulun muun henkilökunnan antamia ohjeita.
- Tarkempia määräyksiä esineistä tai aineista sekä niiden käytöstä ja säilytyksestä
  - Opettajalla on oikeus takavarikoida opetusta häiritsevät tai vaaralliset esineet.
  - Päihteiden käyttö ja kouluun tuominen on kiellettyä ja rangaistavaa.
  - Pidän kännykän äänettömänä, en käytä kännykkää koulupäivän aikana.

- Koulun omaisuuden käsittely
  - Palautan käyttämäni koulun tarvikkeet omille paikoilleen käytön jälkeen.
  - Ilmoitan opettajalle, jos olen aiheuttanut vahinkoa.
- Oppilaan velvollisuus korvata aiheuttamansa vahinko
  - Olen korvaus- tai siivousvelvollinen, jos tahallani, huolimattomuuttani tai järjestyssääntöjen vastaisesti toimimalla rikon, vahingoitan tai sotken koulun tai toisen omaisuutta.
  - Vahingoista tulee ilmoittaa oppilaan huoltajalle tai tämän muulle lailliselle edustajalle.
- Koulun tilojen siisteydestä huolehtimisesta
  - Huolehdin pulpettini siisteydestä.
  - Säilytän tavaroita niille osoitetuilla paikoilla.
  - Jätän yhteiset tilat siistiksi.
  - Huolehdin pihan siisteydestä ja varon vahingoittamasta pihan istutuksia.
- Oleskelu ja liikkuminen koulurakennuksissa ja koulun alueella
  - Koulun saapuessani tulen koulun piha-alueelle asti.
  - Käytän koulutiloissa liikkuessani opettajan määräämiä kulkureittejä.
  - En poistu koulualueelta koulupäivän aikana ilman lupaa.
  - En käytä kulkuvälineitä koulun piha-alueella ja säilytän niitä asianmukaisilla paikoilla.
- Yhteistyössä oppilaiden ja huoltajien kanssa on sovittu:
  - Käytän pyöräilykypärää koulumatkoilla oman turvallisuuteni vuoksi.

Opettajankokous on hyväksynyt järjestyssäännöt 26.9.2023 pidetyssä kokouksessa. Järjestyssäännöt on käyty läpi oppilaskunnan kokouksessa.

3. Poissaolojen seuraaminen, niistä ilmoittaminen ja niihin puuttuminen

- Huoltajan tulee ilmoittaa oppilaan poissaolosta ensimmäisen poissaolopäivän aamuna opettajalle Wilmaan tai puhelimitse. Mikäli poissaolo jatkuu pidempään, lisäselvitykset Wilman kautta.
- Poissaoloja seurataan Turun kaupungin poissaolomallin mukaisesti.

4. Tupakkatuotteiden, alkoholin ja muiden päihteiden käytön ehkäiseminen ja käyttöön puuttuminen

- Koulu pyrkii tupakka- ja päihdevalistuksen järjestämiseen (mahd. koulun ulkopuolinen taho).
- Tupakan ja päihteiden käyttö, hallussapito ja kouluun tuominen on kielletty koulun järjestyssäännöissä. Mikäli opettaja huomaa oppilaalla olevan koulussa tupakkaa tai päihteitä, hän pyytää oppilasta luovuttamaan ne pois.
- Tupakan ja päihteiden käytöstä tehdään aina ilmoitus oppilaan huoltajille ja lastensuojeluilmoitus sosiaaliviranomaisille. Tarvittaessa oppilaalle järjestetään koulukuraattorin tai koulupsykologin antamaa tukea sekä seurantakeskusteluja tilanteen sitä vaatiessa.
- Mahdollisiin epäilyihin puututaan myös ottamalla yhteyttä kotiin ja tarvittaessa tehdään lastensuojeluilmoitus. Mahdolliset rangaistukset annetaan koulun järjestyssääntöjen mukaisesti.
- Mikäli oppilas yrittää välttää terveystä ja turvallisuutta vaarantavan aineen poisottamisen, opetushenkilöstöllä on oikeus tarkastaa oppilaan tavarat ja taskut. Tarkastuksen ja takavarikoinnin yhteydessä tulee huolehtia oppilaan perusoikeuksien toteutumisesta.

- Tarkastus- ja takavarikointioikeus koskee vain koulun työaikaa, jolloin oppilas osallistuu opetussuunnitelman mukaiseen toimintaan. Oppilaalle on ennen tarkastusta kerrottava tarkastuksen syy.
- Mikäli opettaja joutuu turvautumaan voimakeinoin, tulee hänen antaa kirjallinen selvitys opetuksen järjestäjälle ja aineiden haltuunotto tulee kirjata. Asiasta ilmoitetaan huoltajalle mahdollisimman pian.
- Takavarikoitu tupakka ja alkoholi luovutetaan huoltajalle. Huumausaineet luovutetaan poliisille.

5. Koulukuljetusten odotusaikoja ja turvallisuutta koskevat ohjeet

- Kuljetusta odottavat oppilaat ohjeistetaan opettajan toimesta.
- Kuljetusta oppilaat odottavat koulun alueella.
- Mahdollista odotusaikaa valvoo opettaja tai ohjaaja.

6. Suunnitelma oppilaiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä

6.1. Järjestyssääntöjen valvonnan systemaattisuus:

- Valvonta on turvattu koko koulupäivän ajan: välitunnit, ruokailu, käytävät, pukuhuoneet.
- Järjestyssäännöistä keskustellaan ja muistutetaan säännöllisesti. Vuosittain järjestetään teemaviikkoja, joiden avulla oppilasta herätetään huomaamaan/tarkkailemaan omaa käytöstään.
- Kolme-neljä ulkovalvojaa valvoo jokaisella välitunnilla. Valvojat erottuvat keltaisilla liiveillä.
- Luokanopettaja pyrkii ensisijaisesti selvittämään kiusaamistapaukset. Tarvittaessa koulukuraattori ja rehtori ovat selvittämistyössä mukana.
- Opetushenkilökunta puuttuu kaikkiin havaitsemiinsa tilanteisiin.
- Järjestetään keskusteluja yksittäisten oppilaiden kanssa ja kuullaan tarvittaessa muita osapuolia.
- Tehdään tarvittaessa yhteistyötä huoltajien kanssa.
- Tarvittaessa tehdään yhteistyötä oppilashuoltohenkilöstön kanssa.
- Seurataan tilanteen kehittymistä.
- Vakavasta väkivallasta otetaan yhteyttä huoltajiin ja yhteydenotto tarvittaviin viranomaisiin.

6.2. Yhteistyö huoltajien kanssa:

- Puhelinkeskustelut
- Wilma- viestit
- Vanhempainvartit
- Vanhempainillat
- Huoltajatapaamiset
- Yhteydenotot kodin ja koulun välillä matalalla kynnyksellä avoimesti, luottamuksella toista osapuolta kunnioittaen.
- Tiedotteet

6.3. Yhteistyö tarvittavien viranomaisten kanssa:

- Ensisijaisesti ilmoitetaan tapahtumasta huoltajille
- MAR-ryhmässä asian käsittely ja oppilaskertomuksen kirjaaminen
- Lastensuojeluilmoitus
- Yhteistyötahoja: terveystoimi, sosiaalitoimi, poliisitoimi, pelastustoimi

- 6.4. Suunnitelmaan perehdyttäminen ja siitä tiedottaminen henkilöstölle, oppilaille, huoltajille ja yhteistyötahoille:
- Suunnitelmat ovat nähtävillä henkilökunnalle koulun turvakansiossa. Muita tahoja tiedotetaan vanhempainilloissa ja tiedotteilla.
- 6.5. Suunnitelman päivittäminen, seuranta ja arviointi:
- Päivittäminen lukuvuoden alussa.
  - Seuranta opettajakokouksissa, huoltajapalaverissa, kyselyt, oppitunnit ja keskustelut.
  - Arviointi lukuvuoden päättyessä.

7. Toiminta äkillisissä kriiseissä ja uhka- ja vaaratilanteissa

Koulun kriisityön tarkoituksena on tukea kriisissä olevan henkilön selviytymistä. Kriisityötä tehdään yhteistyössä vanhempien ja koulun yhteistyötahojen kanssa.

- 7.1. Kriisitilanteita ehkäistään ja niihin varaudutaan ennalta sovituin toimintamallein. Hepokullan koulu käyttää Turun Kaupungin hankkimaa 4Ks-palvelujärjestelmää, johon kirjataan koulun turvallisuuteen liittyvät keskeiset asiat. Kriisitilanteisiin varautumiseksi koulussa suoritetaan poistumis- tai sisääntuloharjoitus vähintään kaksi kertaa vuodessa.
- 7.2. Kriisiryhmän kokoonpano: Kriisisuunnitelmasta vastaa rehtori yhteistyössä turvallisuusvastaavan ja vuosittain nimetyn työryhmän kanssa. Ryhmää johtaa rehtori.
- 7.3. Yhteistyö ja keskinäinen työn- ja vastuunjako kriisitilanteisiin varauduttaessa sekä kriisitilanteissa:

Kriisiryhmän tehtävät:

- Ennaltaehkäisevät toimenpiteet (yleensä oppilashuollollisia tehtäviä)
    - Toimintamallien suunnittelu kriisien varalta
    - Kriisivalmiuden ylläpito tiedottamalla henkilökuntaa toimintamalleista
    - Kiusaamistapauksiin puuttuminen
    - Seuranta ja jälkipuinti
    - Oppilaiden henkisen hyvinvoinnin seuranta ja auttaminen koulussa
  - Kriisiryhmän tehtävät kriisioloissa
    - Toiminnan organisointi ja johtaminen
    - Yhteydenpito asiantuntijoihin
    - Toimintaohjeiden antaminen opettajille ja henkilökunnalle
    - Henkisen tuen tarpeen arviointi ja jatkotoimenpiteiden järjestäminen yhteistyössä kotien kanssa
    - Työntekijöiden tukeminen
- 7.4. Pelastussuunnitelmaa ja turvallisuusohjeita päivitetään. Koulun järjestyssääntöjen laatimisessa noudatetaan pelastussuunnitelmaa ja turvallisuusohjeita soveltuvin osin.
- 7.5. Toimintaohjeet erilaisissa äkillisissä kriisitilanteissa löytyvät Hepokullan koulun kriisisuunnitelmasta, joka on osa turvallisuussuunnitelmaa. Kriisisuunnitelma sisältää toimintaohjeet seuraavissa kriiseissä: poikkeava käyttäytyminen koulussa, kuolemantapaus (oppilas tai henkilökunta), oppilas menettää läheisensä sekä onnettomuudet koulussa.

- 7.6. Koulun turvallisuudesta ja ulkoisesta tiedottamisesta vastaa rehtori. Turvallisuus – ja kriisu suunnitelman päivittäminen sekä epäkohtiin puuttuminen ovat turvallisuusvastaavan vastuulla samoin poistumisharjoitusten järjestäminen ja uusien työntekijöiden perehdyttäminen turvallisuussuunnitelmaan.
- 7.7. Psykososiaalisen tuen ja jälkihoidon järjestäminen tapahtuu ensisijaisesti koulun kriisiryhmän kautta. Tarvittaessa otetaan yhteyttä kriisipäivystykseen. Jatkohoito järjestetään Turun kaupungin terveydenhuollon kautta.
- 7.8. Kriisu suunnitelmasta tiedottaminen, siihen perehdyttäminen ja toimintavalmiuksien harjoittelusta vastaa turvallisuusvastaava.
- 7.9. Kriisu suunnitelma päivitetään tarvittaessa muutosten osalta turvallisuusvastaavan toimesta. Kriisu suunnitelman toteutumista arvioidaan lukuvuosittain KOR:ssä.

8. Yksilökohtaisen oppilashuollon järjestäminen

MAR-ryhmän kokooa se, jolla herää huoli yksittäisen oppilaan asioista. Sovitun ryhmän kokoonpanosta pyydetään sähköinen tai kirjallinen suostumus huoltajalta. Ryhmä valitsee keskuudestaan sihteerin, joka kirjaa oppilasta koskevat sovitut toimenpiteet ja muut vaaditut asiat oppilashuoltokertomukseen. Sihteeri huolehtii asiakirjan tallentamisesta arkistoon. Oppilas ja huoltaja osallistuvat oppilaan tukitoimien suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin.

9. Oppilashuollon yhteistyön järjestäminen oppilaiden ja heidän huoltajiensa kanssa

Oppilaan osallisuus toteutuu Hepokullan koulussa seuraavasti:

- Yhteisöllisen oppilashuollon suunnittelussa, toteuttamisessa ja arvioinnissa:
  - Hyvinvointikyselyt
  - Oppilaskunta mukana järjestyssääntöjen laatimisessa
  - Yhteistyö vanhempainyhdistyksen kanssa
  - Prokoulun ohjelman toteuttaminen
  - Aktiivinen oppilaskuntatoiminta
  - Kummi – toiminta
  - Koulun teemaviikkojen suunnittelu yhteistyössä oppilaskunnan kanssa
  - Oppilaita tiedotetaan koulun tarjoamista tukitoimista
- Yksilökohtaisen oppilashuollon suunnittelussa, toteuttamisessa ja arvioinnissa:
  - Henkilökohtaiset keskustelut oppilaan kanssa hänen tavoitteistaan ja tarpeistaan
  - Esitellään oppilaille koulukuraattori ja koulupsykologi ja kerrotaan heidän tarjoamastaan avusta

Huoltajan osallisuus toteutuu Hepokullan koulussa seuraavasti:

- Yhteisöllisen oppilashuollon suunnittelussa, toteuttamisessa ja arvioinnissa:
  - Huoltajat voivat osallistua vanhempainyhdistyksen toimintaan.
  - Vanhempainyhdistys tekee yhteistyötä oppilaskunnan hallituksen kanssa järjestäen ja kehittäen koulun toimintaa ja tapahtumia.
  - Määräajoin huoltajille tehdään tyytyväisyyskysely, joka antaa heille mahdollisuuden vaikuttaa koulun toimintaan ja kehittää sitä.

- Huoltajille järjestetään vanhempainiltoja sekä vanhempaintapaamisia.
  - Huoltajia tiedotetaan koulun tarjoamista tukitoimista.
  - Huoltajilla on mahdollisuus tutustua ja osallistua yhteisten tapahtumien myötä koulun toimintaan.
- Yksilökohtaisen oppilashuollon suunnittelussa, toteuttamisessa ja arvioinnissa:
    - Oppilaan tukitoimet suunnitellaan ja arvioidaan yhteistyössä huoltajien (ja oppilaiden) kanssa.
    - Palautekeskusteluissa (esim. koulupsykologin palautekeskusteluissa) mietitään oppilasta koskevia jatkotoimia yhdessä huoltajien kanssa.

Yhteistyö toteutetaan muiden kumppaneiden kanssa Hepokullan koulussa seuraavasti:

- Koulu kutsuu tarvittaessa muita yhteistyökumppaneita koulukohtaisen oppilashuollon (KOR) tapaamisiin.

Yhteistyökumppaneita ovat mm.

- sosiaalitoimi
- kasvatus- ja perheneuvola
- nuorisotoimi
- koulupoliisi
- iltapäiväkerho
- terveydenhuollon ammattilaisia

Yhteistyö toteutetaan opiskelun siirtymävaiheissa seuraavasti:

- Ala- ja ylänivelpalaverit
  - Oppilaan siirtyessä ala- tai yläkouluun, Hepokullan koulu arvioi ja suunnittelee yhteistyössä tulevan koulun kanssa oppilaan tukitoimia tarvittaessa.
- Alanivel:
  - Alkuopetusvastaava opettaja vierailee esikoululaisten vanhemmille järjestettävässä kouluvalmiusillassa.
  - Esikoululaiset tulevat tutustumaan kouluun.
- Ylänivel:
  - Hepokullan koulun kuudesluokkalaiset käyvät tutustumassa Rieskalähteen yläkouluun, omaan lähikouluun.
  - Yläkoulujen henkilökuntaa kutsutaan laajennettuun tiedonsiirtopalaveriin.
  - Kuudesluokkalaiset käyvät tutustumassa tulevaan yläkouluun.

10. Oppilashuoltosuunnitelman toteutumisen arviointi

10.1. Oppilashuoltosuunnitelman toteutumista arvioidaan sekä lukuvuoden alussa että lopussa. KOR pohtii lukukauden lopussa mm. oppilashuoltotyön tarvetta, toteutumista ja kehittämistä.

10.2. Seurattavia asioita ovat mm.

- turvallisuus
- huoltajien osallistaminen

- oppilaiden osallistaminen
- oppilashuollon palvelujen tarpeen määrä ja tarve
- kodin ja koulun välinen yhteistyö
- kriisisuunnitelman toteutuminen
- koulun toimintakulttuuri/Prokoulu
  - työrauha
  - ilmapiiri
  - yhteiset teemat

10.3. Seurannassa käytettävät menetelmät:

- kouluterveyskyselyt
- laatukselyt oppilaille ja huoltajille
- seurattavien asioiden yhteenvedot käsitellään KOR-ryhmässä sekä opettajankokouksissa
- keskeisistä tuloksista tiedotetaan huoltajille Wilman sekä vanhempainiltojen välityksellä
- KOR tiedottaa tarvittaessa muita yhteistyötahoja

10.4. Seurantatietoja hyödynnetään Hepokullan koulun koulu yhteisön ja oppilashuoltotyön suunnittelussa ja toteuttamisessa.

Hepokullan koulun oppilaskunta kokee, että heillä on mahdollisuus monin tavoin osallistua koulun toiminnan suunnitteluun ja toteuttamiseen. Oppilaskunta kokee roolinsa koulu yhteisössä tärkeäksi ja haluaa vahvistaa sitä yhä.

LUKU 9 KIELEEN JA KULTTUURIIN LIITTYVIÄ ERITYISKYSYMYKSIÄ

Kaikkien oppilaiden opetuksessa noudatetaan yhteisiä, perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaisia tavoitteita ja periaatteita. Oppilaiden kielelliset valmiudet sekä kulttuuritausta otetaan perusopetuksessa huomioon. Jokaisen oppilaan kieli- ja kulttuuri-identiteettiä tuetaan monipuolisesti. Oppilaita ohjataan tuntemaan, ymmärtämään ja kunnioittamaan jokaisen kansalaisen perustuslain mukaista oikeutta omaan kieleen ja kulttuuriin.¹⁴⁰

Tavoitteena on ohjata oppilaita arvostamaan eri kieliä ja kulttuureja sekä edistää kaksi- ja monikielisyttä ja siten vahvistaa oppilaiden kielellistä tietoisuutta ja metalingvistisiä taitoja. Koulutyöhön voi sisältyä monikielisiä opetustilanteita, joissa opettajat ja oppilaat käyttävät kaikkia osaamiaan kieliä. Opetuksessa hyödynnetään oppilaiden ja heidän huoltajiensa ja yhteisönsä tietämystä oman kieli- ja kulttuurialueensa luonnosta, elämäntavoista, historiasta, kielistä ja kulttuureista. Kulttuurista monilukutaitoa voidaan vahvistaa mediakasvatuksella ja ottamalla huomioon oppilaiden ja heidän perheidensä mediakulttuuri.

Oppilaiden opintoja varten voidaan tarvittaessa laatia oppimissuunnitelma. Suunnitelma sisältää soveltuvien osien samoja osa-alueita kuin tehostettua tukea varten laadittava oppimissuunnitelma, joka kuvataan alaluvussa 7.3.2.

Perusopetuslain mukaan perusopetuksessa käytettävä kieli on suomi tai ruotsi. Opetuskielenä voi olla myös saame, romani tai viittomakieli. Opetuskielenä voidaan käyttää myös muita kieliä, kun se ei

¹⁴⁰ Suomen perustuslaki (731/1999) 17 §

vaarana opetussuunnitelman perusteissa asetettujen tavoitteiden saavuttamista.¹⁴¹

9.2. Romanit

Romanien opetuksessa erityisenä tavoitteena on vahvistaa oppilaiden identiteetin kehitystä ja tietoisuutta omasta historiasta ja kulttuurista. Opetuksessa otetaan huomioon Suomen romanien asema etnisenä ja kulttuurisena vähemmistönä. Opetus vahvistaa romanien kieli- ja kulttuuriperinnön säilymistä yhteistyössä kotien kanssa.

Oppilaille pyritään tarjoamaan romanikielen opetusta. Mahdollisuuksien mukaan heille tarjotaan myös romanikielistä opetusta. Opetuksessa otetaan huomioon oppilaiden ikä ja romanikielen taito ja hyödynnetään romanikielistä yhteisöä ja mediaa.

9.3. Viittomakieliset

Viittomakielisten opetuksessa erityisenä tavoitteena on vahvistaa oppilaiden viittomakielistä identiteettiä ja tietoisuutta omasta kulttuuristaan ja viittomakielisestä yhteisöstä. Opetuksessa hyödynnetään viittomakielistä yhteisöä ja mediaa. Viittomakieltä käyttävät oppilaat voivat olla kuuroja, huonokuuloisia tai kuulevia.

Perusopetuslain mukaan kuulovammaisille tulee tarvittaessa antaa opetusta myös viittomakielellä¹⁴². Lain perusteluiden mukaan ainakin viittomakieltä ensimmäisenä kielenä oppineille kuuroille opetus tulee antaa viittomakielellä¹⁴³. Viittomakielinen perusopetus voidaan toteuttaa joko viittomakielisessä ryhmässä tai ryhmässä, joka koostuu viittomakielisistä ja puhuttua kieltä käyttävistä oppilaista. Viittomakielisen perusopetuksen tavoitteena on vahvistaa oppilaiden viittomakielen taitoa ja lisätä valmiuksia toimia erilaisissa ympäristöissä.

Viittomakielen ja kirjallisuuden opetuksessa oppilaat vahvistavat valmiuksiaan vuorovaikutukseen viittomakielellä osana oman elämänsä hallintaa. Vuorovaikutustaitojen kehittyessä he saavat valmiuksia osallistua ja vaikuttaa yhteisiin asioihin ja päätöksentekoon. Viittomakielisille kuuleville annetaan viittomakielen opetusta mahdollisuuksien mukaan. Opetus lisää oppilaiden ymmärrystä viittomakielisen kommunikaation merkityksestä itselle ja viittomakieliselle yhteisölle.

9.4. Muut monikieliset oppilaat

Muiden monikielisten oppilaiden opetuksessa erityisenä tavoitteena on tukea oppilaiden monikielisyyttä sekä identiteetin ja itsetunnon kehittymistä. Siten oppilaat saavat valmiudet tasapainoiseen ja aktiiviseen yhteiskunnan jäsenyyteen. Opetuksessa otetaan huomioon oppilaiden taustat ja lähtökohdat kuten äidinkieli ja kulttuuri sekä maassaoloaika.

Monikielisiä oppilaita rohkaistaan käyttämään osaamiaan kieliä monipuolisesti eri oppiaineiden tunneilla ja muussa koulun toiminnassa. Näin oman äidinkielen oppiminen ja käyttö tukevat eri oppiaineiden sisällön omaksumista ja oppilas oppii viestimään koulun oppiainesisällöistä myös omalla

¹⁴¹ Perusopetuslaki 10 § 1 mom. (1288/1999)

¹⁴² Perusopetuslaki 10 § 2 mom.

¹⁴³ Hallituksen esitys eduskunnalle koulutusta koskevasi lainsäädännöksi 86/1997

äidinkiellellään. Suomen perustuslain mukaan jokaisella Suomessa asuvalla on oikeus ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan. Oppilaille pyritään tarjoamaan oppilaan oman äidinkielen opetusta.

Valtioneuvoston asetuksen mukaan koulun opetuskielen mukaan määräytyvän äidinkielen ja kirjallisuuden sijasta maahanmuuttajille voidaan opettaa joko kokonaan tai osittain suomen tai ruotsin kieltä erityisen maahanmuuttajille tarkoitetun oppimäärän mukaisesti¹⁴⁴. Oppilas opiskelee suomi tai ruotsi toisena kielenä ja kirjallisuus -oppimäärän mukaan, jos oppilaan suomen kielen peruskielitaidossa on puutteita yhdellä tai usealla kielitaidon osa-alueella, jolloin hänen osaamisensa ei ole riittävää yhdenvertaiseen kouluyhteisön jäsenenä toimimiseen päivittäisessä vuorovaikutuksessa ja koulutyöskentelyssä tai oppilaan suomen kielen taito on muutoin riittämätön suomen kieli ja kirjallisuus -oppimäärän opiskeluun (katso myös Suomi toisena kielenä ja kirjallisuus).

Oppilaan oman äidinkielen ja suomen tai ruotsin kielen opetuksen ohella oppilaille annetaan tarvittaessa tukea myös muilla oppimisen osa-alueilla tasavertaisten oppimisvalmiuksien saavuttamiseksi. Maahanmuuttajaoppilaalle voidaan laatia oppimissuunnitelma, joka voi olla osa oppilaan kotoutumissuunnitelmaa.

Koululla on merkittävä rooli monikielisten perheiden kasvatustyön tukemisessa. Koulu rohkaisee perheitä käyttämään ja kehittämään aktiivisesti omia äidinkieliään sekä opiskelukieltä.

Oppilaille järjestetään oman äidinkielen opetusta useissa eri kielissä. Oppilaan oman äidinkielen opetus (MAI) on tarkoitettu kieli- ja kulttuuri-identiteetin vahvistamiseen oppilaille, joiden äidinkieli on muu kuin opetuskieli. Opetus rakentaa pohjaa monikulttuurisuudelle ja toiminnalliselle kaksikielisyydelle. Opetukseen voivat osallistua myös ulkomailla hankittua kielitaitoa ylläpitävät oppilaat. Äidinkielen opetuksella tuetaan oppilaan ajattelun sekä kielenkäyttötaitojen, itseilmaisun ja viestinnän kehittymistä, sosiaalisten suhteiden ja maailmankuvan muodostumista ja persoonallisuuden ehyttä kasvua. Tunnit ovat yleensä koulupäivän jälkeen kouluissa, jotka sovitaan lukuvuosittain.

Oppilaalle, jonka äidinkieli on muu kuin opetuskieli, tarjotaan myös omakielistä opetusta. Omakielinen opetus (OMO) on perusopetuksen oppiaineiden opetusta oppilaan omalla äidinkielellä. OMO on tukimuoto, joka edistää tasavertaisia oppimisvalmiuksia. Opetusta suunnitellaan, toteutetaan ja oppimista arvioidaan OMO-opettajan ja luokan- tai aineenopettajan yhteistyönä.

Lisäksi vieraskielisille oppilaille järjestetään tuettua opetusta. Tuettu opetus (MATU) on suomen kielen tai eri oppiaineiden opetusta oppilaille, jotka tarvitsevat lisätukea kehittyvään opiskelukieleen, opiskelu- ja koulunkäyntivalmiuksiin.

Perusopetukseen valmistava opetus (VALMO) on tarkoitettu juuri Suomeen muuttaneille vieraskielisille oppilaille. Opetukseen voi osallistua tarpeen mukaan myös Suomessa syntynyt maahanmuuttajataustainen oppilas. VALMO antaa valmiuksia perusopetukseen siirtymiseen, mutta siellä

¹⁴⁴ Valtioneuvoston asetus (422/2012) 8 § 2 mom.

ei suoriteta perusopetuksen oppimääriä. Oppilas opiskelee perusopetukseen valmistavassa opetuksessa suomen kielen lisäksi mm. taitoaineita, matematiikkaa ja englantia oman opinto-ohjelmansa mukaisesti. Opetus on ensisijaisesti ryhmämuotoista opetusta. Ryhmiä on eri kouluissa ja niissä opiskellaan keskimäärin vuoden ajan ennen oppilaan siirtymistä ikätasoaan vastaavaan perusopetuksen ryhmään. Jokaiselle valmistavasta opetuksesta perusopetukseen siirtyvälle oppilaalle laaditaan oppimissuunnitelma.

LUKU 10 KAKSIKIELINEN OPETUS

Koulun opetuskieli on suomi tai ruotsi ja joissakin tapauksissa saame, romani tai viittomakieli. Opetuksessa voidaan perusopetuslain mukaan käyttää koulun varsinaisen opetuskielen lisäksi myös muuta kieltä, jos arvioidaan, että se ei vaaranna oppilaiden mahdollisuutta seurata opetusta. Erillisessä opetusryhmässä tai koulussa opetus voidaan antaa pääosin tai kokonaan muulla kielellä.¹⁴⁵

Perusopetuslain mukainen opetuskieli määrittelee, millä kielellä äidinkielen ja kirjallisuuden opetus annetaan¹⁴⁶. Äidinkielen ja kirjallisuuden oppimäärän ja A1-kielen oppimäärän tunnit voidaan kuitenkin tarvittaessa yhdistää valtioneuvoston asetuksen mukaisesti¹⁴⁷. Yhdistetystä tuntimäärästä on tällöin vähintään puolet opetettava koulun varsinaisella opetuskielellä.

Kodin ja koulun yhteistyön turvaamiseksi huoltajille tarkoitettu tiedotus ja keskeiset asiakirjat tulee olla saatavana koulun perusopetuslain mukaisella opetuskielellä sekä tarpeen mukaan myös koulun muulla tai muilla opetuskielillä.

Opetus voidaan toteuttaa laajamittaisena kaksikielisenä opetuksena, joka voidaan jakaa kotimaisten kielten varhaiseen täydelliseen kielikylpyyn ja muuhun laajamittaiseen kaksikieliseen opetukseen. Sitä voidaan antaa myös suppeampana kaksikielisenä opetuksena, josta käytetään tässä nimitystä kielirikasteinen opetus. Joskus kaksikielistä opetusta toteutetaan muilla kuin kotimaisilla kielillä kielikylvyn tapaan. Tällainen opetus, samoin kuin mahdolliset kestoltaan lyhyemmät kielikylpyohjelmat katsotaan tässä kuuluvaksi muun kaksikielisen opetuksen piiriin.

10.1 Kaksikielisen opetuksen tavoitteet ja opetuksen järjestämisen lähtökohtia

Kaksikielisellä opetuksella pyritään saavuttamaan hyvä ja monipuolinen kielitaito sekä koulun opetuskielessä että kohdekielessä. Kaksikielisen opetuksen pitkántähtäimen tavoitteena on perustan luominen elinikäiselle kielten oppimiselle sekä kielten ja kulttuurien moninaisuuden arvostamiselle. Kaksikielisessä opetuksessa oppilaille tarjotaan autenttinen kielenkäyttöympäristö. Tavoitteeseen pyritään järjestämällä äidinkielen ja kirjallisuuden sekä kielikylpykielen/kohdekielen tuntien lisäksi eri oppiaineiden opetusta kummallakin kielellä ja hyödyntämällä molempia kieliä koulun arjessa myös opetuksen ulkopuolella. Opetuksen järjestäjä määrittelee paikallisesti kielikylpykielen/kohdekielen sisällöt ja tuntimäärän. Kielikylpykieli/kohdekieli on yleensä samalla oppilaan A1-kieli.

¹⁴⁵ Perusopetuslaki 10 §

¹⁴⁶ Perusopetuslaki 12 §

¹⁴⁷ Valtioneuvoston asetus (422/2012) 8 §

Kaikissa oppiaineissa tulee saavuttaa valtakunnallisen perusopetuksen opetussuunnitelman tavoitteet.

Kaksikielisessä opetuksessa painottuu luonnollinen viestintä ja vuorovaikutus, toiminnallisuus ja oppilaiden aktiivinen kielenkäyttö. Oppilaan mahdollisuuksia käyttää kieltä oppiainekohtaisesti sekä koulun opetuskielessä että kielikylpykielessä/kohdekielessä tuetaan tietoisesti. Koulun opetuskieli ja kielikylpykieli/kohdekieli muodostavat kokonaisuuden, ja molempien kielten oppimista tuetaan yhteistyössä kotien ja huoltajien kanssa. Kaksikielinen opetus heijastuu koko koulun toimintakulttuuriin. Opetuksen suunnittelu ja toteutus edellyttää systemaattista yhteistyötä ja vuoropuhelua sekä eri oppiaineita opettavien opettajien että myös koulun muun henkilöstön kesken.

Siirryttäessä opetuksessa luokanopetuksesta aineenopetukseen, on siirtymävaihe hyvä suunnitella opettajien välisenä yhteistyönä. Tällöin kaksikielisen opetuksen asettamat erityisvaatimukset voidaan ottaa suunnitelmallisesti huomioon.

Opetuksen jatkumon ja siirtymävaiheiden suunnittelu edellyttää yhteistyötä myös sidosryhmien kesken.

Kielikylpykielen/kohdekielen opetus

Opetuksen järjestäjä määrittelee paikallisesti kielikylpykielelle/kohdekielelle asetettavat tavoitteet ja sisällöt. Tavoitteiden asettamisessa voidaan hyödyntää esimerkiksi Kielitaidon tasojen kuvausasteikkoa. Kielikylpykielen/kohdekielen opetuksessa kehitetään oppilaiden kielitaitoa monipuolisesti ja samalla ottaen huomioon eri oppiaineiden asettamat vaatimukset kielitaidolle.

Oppiaineiden opetuksen muuttuessa käsitteellisemmäksi tarvitaan myös vaativamman asiatekstin tuottamis- ja ymmärtämistaitoja sekä taitoa keskustella vaativista aiheista. Myös oikeakielisyyteen kiinnitetään huomiota lisääntyvässä määrin. Kielikylpykielen/kohdekielen kehittymistä tuetaan ja seurataan.

Muiden oppiaineiden opetus kielikylpykielellä/kohdekielellä

Eri oppiaineiden opetus kielikylpykielellä/kohdekielellä edellyttää opettajalta kielitietoista ja kielipedagogista otetta sekä riittävää kielenhallintaa¹⁴⁸. Tarvitaan yhteistä pohdintaa siitä, millaiset kielenkäytön konventiot ja millaiset tekstit ovat millekin oppiaineelle tyypillisiä. Näin määritellään kielellisiä tavoitteita eri oppiaineissa. Opetuksessa korostuu havainnollisuus ja konkreettisuus, oppilaskeskeiset työtavat ja vuorovaikutteisuus. Oppilaita rohkaistaan käyttämään kielikylpykieltä/kohdekieltä eri oppiainesisältöjä opiskeltaessa. Tavoitteena on, että oppilaat ovat samanaikaisesti sekä kielen oppijoita että kielen käyttäjiä. Oppilaiden kielikylpykielen/kohdekielen tuottamista tuetaan opettajan ja muiden oppilaiden vertaistuellalla.

Muiden oppiaineiden opetus koulun opetuskielellä

Opetuksessa varmennetaan, että oppilaiden äidinkielen käsitteiden hallinta sekä tekstien ymmärtäminen ja tuottaminen kehittyvät ikäkauden mukaiselle tasolle myös eri oppiaineiden opetuksessa. Myös koulun opetuskielellä annettavassa opetuksessa edellytetään opettajalta kielitietoista ja kielipedagogista otetta.

Seurannan ja arvioinnin erityispiirteet kaksikielisessä opetuksessa

Arvioinnin tulee antaa opettajalle, oppilaalle ja huoltajille monipuolisesti palautetta oppilaiden aineenhallinnan ja kielitaidon kehittymisestä suhteessa opetukselle määritelyihin tavoitteisiin.

¹⁴⁸ Opetushallituksen määräys 25/011/2005

Oppilaan kielitaidon kehittymistä molemmissa kielissä seurataan eri oppiaineissa sekä kaikkien opettajien yhteistyönä että oppilaiden itsearvioinnin ja vertaisarvioinnin avulla. Tässä voidaan hyödyntää esimerkiksi Eurooppalaista kielisalkkua.

Eri oppiaineiden arvioinnissa noudatetaan perusopetuksen yleisiä arviointiperusteita riippumatta siitä, millä kielellä niitä on opetettu. Arvioinnissa huomioidaan myös oppiainekohtaisen kielen kehittyminen niiden kielellisten tavoitteiden osalta, jotka on paikalliseen opetussuunnitelmaan kirjattu.

Perusopetuksen päättöarvioinnissa kielikylpykielen tai kohdekielen tavoitteiden saavuttaminen arvioidaan A1-kielen päättöarvioinnin kriteereiden mukaisesti. Näin menetellään oppilaiden yhdenvertaisuuden turvaamiseksi toisen asteen opintoihin hakeuduttaessa. Mahdollisuuksien mukaan arviointi tehdään yhteistyössä eri oppiaineita opettavien opettajien kesken. Päättötodistuksen yhteydessä oppilaalle voidaan antaa liite kielikylpyyn tai muuhun kaksikieliseen opetukseen osallistumisesta.

Oppimisen ja koulunkäynnin tuki kaksikielisessä opetuksessa

Pedagogisissa arvioissa ja tukitoimissa huomioidaan kaksikielinen kielenkehitys ja pohditaan millä kielellä ja millaista tukea voidaan antaa. Perusopetuslain mukaan oppilaalla on oikeus saada ohjausta ja riittävä tukea oppimiseensa ja koulunkäyntiin heti, kun tarvetta ilmenee. Oppilaan tuen tarvetta seurataan säännöllisesti, ja tukea annetaan tarpeen mukaan. Tarkoitus on, että oppilas saa suunnitelmallista, jatkuvaa tukea heti tuen tarpeen ilmetessä. Oppimisen ja koulunkäynnin tuki suunnitellaan yhteistyössä opettajien, oppilaan ja oppilaan huoltajien sekä oppilashuollon kesken.

10.1.1 Laajamittainen kaksikielinen opetus

Kotimaisten kielten varhainen täydellinen kielikylpy

Kotimaisten kielten varhaisella täydellä kielikylvyllä tarkoitetaan tässä varhaisintaan kolmevuotiaana ja viimeistään esiopetuksesta alkavaa ja perusopetuksen loppuun kestävä ohjelmaa, jossa osa opetuksesta järjestetään koulun varsinaisella opetuskielellä ja osa toisella kotimaisella kielellä tai saamen kielellä. Kyseisestä kielestä käytetään tässä nimitystä kielikylpykieli. Kielikylpyopetus on tarkoitettu pääsääntöisesti lapsille, jotka eivät puhu kyseistä kieltä äidinkielenään.

Kielikylpykielellä annettavan opetuksen osuus varhaisessa täydellisessä kielikylvyssä on koko ohjelman ajan vähintään 50 % niin, että varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa kielikylpykielen osuus on lähes 100 %, vuosiluokilla 1–2 noin 90%, vuosiluokilla 3–4 noin 70% ja vuosiluokilla 5–9 keskimäärin 50%. Osuus lasketaan vuosiluokan koko tuntimäärästä.

Kaikkia oppiaineita pyritään opettamaan perusopetuksen kestäessä sekä kielikylpykielellä että koulun opetuskielellä, mutta ei molemmilla kielillä samanaikaisesti. Opettajat toimivat joko koulun opetuskielen tai kielikylpykielen mukaisina kielellisinä malleina. Opettajalla on yksikielinen rooli kielikylpyryhmässä. Opetuskielen vaihtuessa vaihtuu siis myös opettaja. Opetusmateriaali on samankielistä kuin opetus. Tärkeää on, että oppilas saavuttaa riittävän kielitaidon eri oppiaineiden tavoitteiden saavuttamiseksi. Kielikylvyssä tuetaan kummankin opetuskäytössä olevan kotimaisen kielen avulla oppilaan kulttuuri-identiteetin syvenemistä. Kotimaisten kielten lisäksi tuetaan muiden

kielten ja kulttuureiden kohtaamista ja vahvistetaan tällä tavoin oppilaan monikielistä ja kulttuurisesti monikerroksista identiteettiä myönteisellä tavalla.

Äidinkieli ja kirjallisuus -oppiaineessa ja kielikylpykielessä on osittain yhteisiä tavoitteita ja sisältöjä. Äidinkielen ja kirjallisuuden sekä kielikylpykielen opetussuunnitelmat laaditaan opettajien yhteistyönä niin, että kaikki äidinkielen ja kirjallisuuden sisällöt tulevat katetuiksi ja tavoitteet on mahdollista saavuttaa. Äidinkielen ja kirjallisuuden opetuksen sekä kielikylpykielen opetuksen välillä on siirtovaikutusta varsinkin kun kielikylpykielen opetuksen tuntimäärä on suuri ja opetus aloitetaan varhain. Lukemaan ja kirjoittamaan opettaminen tapahtuu 1.-2.- luokilla ainoastaan kielikylpykielellä. Oppilaan kielikylpykielen kehityksen tukemiseksi opetus järjestetään niin, että oppilaat saavat sekä lukuaineissa että taito- ja taideaineissa riittävästi opetusta kielikylpykielellä. Siirtovaikutuksen suuruus vaihtelee sisältöaiheittain. Sisältöjen suunnittelussa voidaan hyödyntää äidinkielenomaisia tai maahanmuuttajille tarkoitettuja suomen/ruotsin kielen oppimääriä.

Muu laajamittainen kaksikielinen opetus

Muussa laajamittaisessa kaksikielisessä opetuksessa käytetään koulun opetuskielen lisäksi yhtä tai useampaa muuta kieltä. Muusta opetuksessa käytetystä kielestä käytetään tässä nimitystä *kohdekieli*.

Laajamittaisella kaksikielisellä opetuksella tarkoitetaan opetusta, jossa vähintään 25 % perusopetuksen koko oppimäärän opetuksesta järjestetään kohdekielellä. Osuus lasketaan koko tuntimäärästä niillä vuosiluokilla, joilla laajamittaista kaksikielistä opetusta toteutetaan. Laajamittainen kaksikielinen opetus voi alkaa jo esiopetuksessa ja kestää koko perusopetuksen ajan tai vain osan siitä.

Laajamittaisessa kaksikielisessä opetuksessa olevien oppilaiden kielitausta voi myös vaihdella suuresti. Joidenkin oppilaiden äidinkieli ei ole mikään opetuskielistä. Osa oppilaista tulee kouluun ulkomailta niin myöhäisessä perusopetuksen vaiheessa, että oppisisältöjen opiskelu suomeksi/ ruotsiksi tuottaa heille vaikeuksia. Ellei näitä oppilaita jostakin syystä voida ohjata valmistavaan opetukseen, heille tarjotaan muita tukitoimia (katso luku 7 Oppimisen ja koulunkäynnin tuki).

Oppilaat, joiden äidinkieli on jokin muu kuin koulun opetuskieli, opiskelevat useimmiten suomi/ruotsi toisena kielenä -oppimäärää. Näiden oppilaiden kielitaidon kehittymiseen tulee kiinnittää erityistä huomiota, jos kohdekielisen opetuksen osuus koko opetuksesta on suuri.

Opetussuunnitelmaa laadittaessa on tärkeää miettiä sitä, millaisia oppiaineita tai sisältöjä on mielekästä opettaa kohdekielellä. Lisäksi tulee pohtia, onko osa oppiaineiden sisällöistä sellaisia, että niiden opiskelu suomeksi tai ruotsiksi olisi erityisen tärkeää, jotta oppilas saavuttaisi hyvät toimintavalmiudet suomalaisessa yhteiskunnassa.

Mikäli kohdekielisen opetuksen määrä on suuri, on huolehdittava siitä, että oppilaiden suomenkielinen/ruotsinkielinen käsitteiden hallinta sekä vaativan asiatekstin ymmärtäminen ja tuottaminen kehittyvät hyvälle tasolle myös eri oppiaineiden opetuksessa.

Kaksikielinen opetus tulee järjestää niin, että kaikki oppilaat voivat saavuttaa perusopetuksen aikana jatko-opintokelpoisuuden toisen asteen opetukseen.

Kouluissa, joissa opetusta järjestetään kahdella tai useammalla kielellä, on usein runsas kielten ja kulttuurien kirjo niin oppilaiden kuin koulun henkilökunnankin keskuudessa. Tämä antaa paljon mahdollisuuksia tuoda kieliä ja kulttuureita esiin koulun arjessa, kehittää kulttuurien kohtaamistaitoja

ja ruokkia monikielisyttä. Samalla se asettaa koululle haasteen tukea kunkin oppilaan monikielistä ja kulttuurisesti monikerroksista identiteettiä myönteisellä tavalla.

10.1.2 Suppeampi kaksikielinen opetus

Kielirikasteinen opetus

Kielirikasteisella opetuksella tarkoitetaan tässä opetusta, jossa alle 25 % oppiaineiden sisällöstä opetetaan muulla kuin koulun opetuskielellä. Osuus lasketaan koko tuntimäärästä niillä vuosiluokilla, joilla kielirikasteista opetusta toteutetaan. Kielirikasteista opetusta voi olla jo esiopetuksessa, ja se voi kestää koko perusopetuksen ajan tai vain osan siitä.

Kielirikasteisen opetuksen tavoitteet eri oppiaineiden opetuksen ja oppimistulosten osalta ovat perusopetuksen päättyessä samat kuin sellaisessa perusopetuksessa, joka ei ole kielirikasteista. Kielirikasteinen opetus kannustaa ja aktivoi oppilaita kohdekielen käyttöön varsinaisten kielen tuntien lisäksi. Kielelliset tavoitteet suhteutetaan kielirikasteisen opetuksen määrään.

Mikäli koulu tarjoaa kaksikielistä opetusta jossakin muodossa,

koulun opetussuunnitelmassa kuvataan

- kenelle kaksikielinen opetus on tarkoitettu ja mitkä ovat oppilaaksi otton periaatteet
- mikä on kielikylpykielen/kohdekielen sekä koulun opetuskielen tuntijako
- mitkä oppiaineet tai oppiaineiden sisältöalueet opetetaan koulun opetuskielellä ja mitkä kielikylpykielellä/kohdekielellä; mikäli tilanne on tarpeen tarkistaa kunkin lukuvuoden osalta erikseen, opetussuunnitelmassa määritellään, miten tarkistus tehdään ja miten asia kuvataan **lukuvuosisuunnitelmassa**
- mitkä ovat kielikylpykielellä/kohdekielellä opettavien oppiaineiden keskeiset kielelliset tavoitteet
- mitkä ovat kielikylpykielen/kohdekielen ja tavoitteet ja sisällöt vuosiluokittain, mikäli ne poikkeavat Turun opetussuunnitelmassa kuvatuista ko. oppiaineiden tavoitteista ja sisällöistä (kuvataan vain poikkeamat).

Koulun opetussuunnitelmassa kuvataan lisäksi varhaisen täydellisen kielikylvyn osalta

- mitkä äidinkieli ja kirjallisuus -oppiaineen sisältöalueet opetetaan koulun opetuskielellä ja mitkä kielikylpykielellä.

LUKU 12 VALINNAISUUS PERUSOPETUKSESSA

Perusopetuksen valinnaisten opintojen yhteisenä tehtävänä on syventää oppimista, laajentaa opintoja ja vahvistaa jatko-opintovalmiuksia. Valinnaiset opinnot tarjoavat oppilaille mahdollisuuden kehittää

osaamistaan kiinnostuksensa suunnassa. Valinnaisuus tukee opiskelumotivaatiota ja kartuttaa valintojen tekemisen taitoja.

12.1 Taide- ja taitoaineiden valinnaiset tunnit

Valtioneuvoston asetuksessa vuosiluokille 1-6 ja vuosiluokille 7-9 osoitetaan kullekin taide- ja taitoaineelle (musiikki, kuvataide, käsityö, liikunta, kotitalous) kaikille yhteisen opetuksen vähimmäistuntimäärä. Lisäksi näiden oppiaineiden opetukseen osoitetaan 1-6 vuosiluokille yhteensä kuusi vuosiviikkotuntia ja vuosiluokille 7–9 yhteensä viisi vuosiviikkotuntia, joista tuntijaossa käytetään nimeä taide- ja taitoaineiden valinnaiset. Valinnaisten tuntien käytöstä päätöksen tekee opetuksen järjestäjä.

Taide- ja taitoaineiden valinnaisiin osoitetut vuosiviikkotunnit voidaan paikallisessa opetussuunnitelmassa jakaa musiikin, kuvataiteen, käsityön, liikunnan ja kotitalouden kesken opetuksen järjestäjän päättämällä tavalla. Vaihtoehtoisesti vuosiviikkotunnit tai osa niistä voidaan osoittaa oppilaiden valittaviksi. Valinnaisia tunteja voidaan käyttää painotetun opetuksen järjestämiseen, mikäli paikallisessa opetussuunnitelmassa painotetaan joitakin taide- ja taitoaineita tai niistä muodostettua oppiainekokonaisuutta.

Taide- ja taitoaineiden oppimäärät muodostuvat oppiaineen vähimmäistuntimäärästä ja mahdollisista taide- ja taitoaineiden valinnaisista tunneista. Taide- ja taitoaineiden tunnit arvioidaan osana yhteisinä oppiaineina opetettavien taide- ja taitoaineiden oppimääriä, eikä niistä anneta erillisiä arvioita perusopetuksessa käytettävissä todistuksissa.

Turun perusopetuksen tuntijaossa on määritelty, mitä opetuksen järjestäjä on päättänyt valinnaisten taide- ja taitoaineiden tuntien käytöstä. Tämä on kuvattu luvussa 1.4.

Koulun opetussuunnitelmassa kuvataan, miten oppilaille tarjottavat valinnaisten taide- ja taitoaineiden tunnit käytetään ja mitkä ovat näiden aineiden vuosiluokkaiset tavoitteet, sisällöt ja arviointi sekä oppimisympäristöihin, työtapoihin, tukeen ja ohjaukseen liittyvät mahdolliset erityispiirteet.

TURKU
Hepokullan koulu

3. luokka-asteen kaksi (2) taide- ja taitoaineiden valinnaista vuosiviikkotuntia sijoitetaan musiikin ja kuvataiteen opetukseen, yksi kumpaankin aineeseen. Em. valinnaisten tuntien sisällöt ovat yhteisten oppiaineiden sisältöjä syventäviä ja ne arvioidaan osana oppiaineen arviointia.

12.2 Valinnaiset aineet

Valinnaisten aineiden tehtävänä on syventää ja laajentaa oppilaan osaamista oppilaan valinnan mukaisesti. Valinnaisten aineiden yhteenlaskettu määrä on vähintään yhdeksän vuosiviikkotuntia vuosiluokilla 1-9. Valinnaisena aineena voidaan tarjota perusopetukseen soveltuvia, syventäviä ja soveltavia perusopetukselle asetettuja tavoitteita tukevia aineita tai useasta aineesta muodostettuja oppiainekokonaisuuksia. Valinnaisten aineiden tulee edistää perusopetukselle asetettujen tavoitteiden saavuttamista.¹⁴⁹ Syventävät valinnaiset aineet syventävät ja/tai laajentavat yhteisten oppiaineiden tavoitteita ja sisältöjä. Soveltavat valinnaiset aineet voivat sisältää aineksia useasta eri oppiaineesta tai laaja-alaisesta osaamisesta. Soveltavilla valinnaisilla aineilla voidaan edistää oppiaineiden yhteistyötä esimerkiksi taide- ja taitoaineiden opinnoissa, tieto- ja viestintäteknologiassa, kuluttaja- ja talouskasvatuksessa, globaalikasvatuksessa tai draamaopinnoissa.

Opetuksen järjestäjä päättää, mitä valinnaisia aineita tarjotaan. Opetuksen järjestäjän tulee ottaa valinnaisten aineiden tarjonnasta sekä arvioinnista päättäessään huomioon opiskelijaksi ottamisen perusteet toiselle asteelle¹⁵⁰.

Valtioneuvoston asetuksessa määritellyssä tuntijaossa on vuosiluokilla 1-9 varattu yhdeksän vuosiviikkotuntia opetusaikaa valinnaisille aineille. Mikäli opetuksen järjestäjän hyväksymässä tuntijaossa ylitetään perusopetusasetuksen määrittelemä vähimmäisvuosiviikkotuntimäärä (222 vvt), voivat tunnit ylityksen osalta sisältää myös valinnaisia aineita. Valinnaisiin aineisiin osoitettuja vuosiviikkotunteja voidaan tarvittaessa käyttää painotetun opetuksen järjestämiseen.

Koulun opetussuunnitelmassa kuvataan oppilaille vuosittain tarjottavat koulukohtaiset valinnaiset aineet. Suunnitelmassa määritellään valinnaisen aineen nimi ja laajuus sekä vuosiluokat, joilla kutakin valinnaista ainetta tarjotaan ja miten vuosiviikkotunnit jaetaan vuosiluokittain. Lisäksi kuvataan kunkin valinnaisen aineen tavoitteet, sisällöt vuosiluokittain ja arviointi sekä oppimisympäristöihin, työtapoihin, tukeen ja ohjaukseen liittyvät mahdolliset erityispiirteet.

Koulun lukuvuosisuunnitelmassa kuvataan oppilaille tarjottavat mahdollisesti vuosittain vaihtuvat koulukohtaiset valinnaiset aineet. Suunnitelmassa määritellään valinnaisen aineen nimi ja laajuus sekä vuosiluokat, joilla kutakin valinnaista ainetta tarjotaan ja miten vuosiviikkotunnit jaetaan vuosiluokittain. Lisäksi kuvataan kunkin valinnaisen aineen tavoitteet ja sisällöt vuosiluokittain ja arviointi sekä oppimisympäristöihin, työtapoihin, tukeen ja ohjaukseen liittyvät mahdolliset erityispiirteet.

¹⁴⁹ Valtioneuvoston asetus (422/2012) 6 §

¹⁵⁰ Opetus- ja kulttuuriministeriön asetus opiskelijaksi ottamisesta ammatillisessa peruskoulutuksessa (4/2013); Opetusministeriön asetus opiskelijaksi ottamisen perusteista lukiokoulutuksessa (856/2006)

TURKU Hepokullan koulu

Neljännän (4.) vuosiluokan valinnaisten aineiden sisällöt liittyvät taide- ja taitoaineiden sisältöihin niitä syventäen ja/tai laajentaen. Valittavien aineiden sisällöt voivat vaihdella vuosittain ja ne kuvataan koulun lukuvuosisuunnitelmassa. Näiden tuntien opetus tapahtuu pääsääntöisesti ko. luokka-asteen opettajien toimesta. Nämä yhden vuosiviikkotunnin valinnaiset aineet vuosiluokalla 4 katsotaan syventäviksi opinnoiksi, ne arvioidaan sanallisesti hyväksyty / hylätty ja niillä on mahdollista korottaa ko. aineen arviointia.

5.- 6.-luokkien valinnaisten aineiden tarjonta on laajempi. Valinnaisaine voi liittyä johonkin oppiaineeseen tai olla monialainen oppimiskokonaisuus. Valinnaiset aineet ja monialaiset oppimiskokonaisuudet arvioidaan sanallisesti hyväksyty / hylätty. Mikäli valinnaisaine liittyy johonkin oppiaineeseen, voi sillä korottaa ko. oppiaineen arviointia. Tarjonta vaihtelee vuosittain ja tavoitteet sekä sisällöt kuvataan koulun lukuvuosisuunnitelmassa. Sisällöt muodostavat lukuvuoden mittaisen kokonaisuuden ja ryhmät muodostuvat yhteisesti viidennen ja kuudennen luokka-asteen oppilaista.

Oppilaat suorittavat seuraavan lukuvuoden valinnaisaineiden valinnat edellisen kevätlukukauden aikana tuolloiseen aihetarjottimeen perustuen. Opetusryhmät pyritään muodostamaan siten, että opetusryhmän koko sijoittuisi välille 16 - 20.

12.3 Vieraiden kielten vapaaehtoiset ja valinnaiset oppimäärät

Vieraiden kielten osalta näissä perusteissa on määritelty A2- ja B2-kielinä opettavien vapaaehtoisten ja valinnaisten kielten tavoitteet ja keskeiset sisällöt. Mahdollisista muista valinnaisista kielistä sekä niiden tavoitteista ja sisällöistä päätetään paikallisessa opetussuunnitelmassa.

Vapaaehtoisen A-kielen (A2-kieli) laajuus on vähintään 12 vuosiviikkotuntia. Opetuksen järjestämiseen voidaan käyttää valinnaisiin aineisiin varattuja vuosiviikkotunteja sekä perusopetuksen vähimmäistuntimäärän ylittäviä vuosiviikkotunteja. Mikäli A2-kieli on toinen kotimainen kieli, käytetään sen opetuksen järjestämiseen B1-kielille varatut vuosiviikkotunnit. Vapaaehtoisen A-kielen vuosiviikkotunnit jaetaan vuosiluokille opetuksen järjestäjän päättämällä tavalla. Tavoitteet ja päättöarvioinnin kriteerit ovat samat kuin kaikille yhteisessä A-kielessä.

Valinnaisen B-kielen (B-kieli) laajuus on vähintään neljä vuosiviikkotuntia.

TURKU

Turun perusopetuksen kieliohjelmassa määritellään kouluissa tarjottavat vieraiden kielten vapaaehtoiset ja valinnaiset oppimäärät. Kieliohjelma on kuvattu luvussa 1.4.

Vapaaehtoisten A2-kielten tunnit ovat muun tuntijaon ylittäviä tunteja vuosiluokilla 3-7. Vuosiluokilla 8-9 A2-kielet voidaan opettaa joko valinnaisaineen asemesta tai poikkeuksellisesti vähimmäistuntijaon

ylittävinä. B2-latina rinnastetaan tässä suhteessa A2-kieliin. Poikkeuksen muihin A2-kieliin muodostaa A2-ruotsi, jota opetetaan vuosiluokilla 4-5 vähimmäistuntijaon ylittävänä, vuosiluokilla 6-9 ensisijaisesti B1-ruotsin asemesta ja vasta toissijaisesti valinnaisaineena tai poikkeuksellisesti tuntijaon ylittävänä opetuksena (vuosiluokilla 8-9).

Liite 1. Oppimisen tuki

Oppilaat ovat aktiivisesti mukana oppimisen ja opetusjärjestelyjen suunnittelussa ja toteuttamisessa.

Tukimuotojen sopivuutta ja riittävyttä arvioidaan säännöllisesti oppilaiden, huoltajien, opettajien ja muun henkilökunnan yhteistyönä. Tuen tarve voi vaihdella tilapäisestä jatkuvaan, vähäisestä vahvempaan tai yhden tukimuodon tarpeesta useamman tukimuodon tarpeeseen. Näitä tukimuotoja käytetään sekä yleisen, tehostetun että erityisen tuen aikana.

- osa koulun arkea
- jokaisen opettajan työtä
- toimitaan heti, kun tuen tarve huomataan
- ehkäisee oppimisen ja koulunkäynnin vaikeuksia

Opetuksen eriyttäminen ja joustavat ryhmittelyt

Ryhmässä käytetään monipuolisia työtapoja, esim. toiminnallisuutta, eri aistien käyttöä, kokemukssellisuutta ja vuorovaikutteisuutta.

Ryhmän opetus suunnitellaan ryhmän vahvuuksia ja yksilökohtaisia oppilastuntemusta hyödyntäen, esim. seulantatiedot.

Eriytetään opiskeltavan teeman laajuutta ja/tai syvyyttä; esim. erillaiset tehtävät/kotitehtävät.

Eriytetään opiskelun rytmiä ja/tai etenemistä.

Eriytetään osaamisen näyttömahdollisuuksia; esim. lisäaika kokeissa, suulliset kokeet, kokeiden suorittaminen erillisessä tilassa tai muut vaihtoehtoiset tavat osoittaa osaamistaan.

Ryhmitellään oppilaat joustavasti esim. rinnakkaisluokkien kesken. Käytetään apuna työjärjestysten palkittamista.

Tukiopetus toteutetaan huomioiden monipuoliset ja yksilölliset menetelmät, materiaalit, ajankäyttö ja ohjaus.

Omakielinen opettaja tukee luokassa, pienryhmässä tai yksilöllisesti.

Oppilaanohjaaja ohjaa luokassa, pienryhmässä ja yksilöllisesti.

Eriysoptettaja tukee monimuotoisesti luokassa, pienryhmässä ja yksilöllisesti.

Avustaja tukee ja kannustaa omatoimisuuteen luokassa, pienryhmässä ja yksilöllisesti.

Yhteistyö

Toteutetaan ennaltaehkäisevää ja suunnitelmallista koulun oppilashuoltotyötä, johon osallistuvat omalta osaltaan kaikki koulussa työskentelevät.

Oppilaan oppimiseen ja koulunkäyntiin liittyvää asiaa käsitellään aina ensisijaisesti oppilaan kanssa.

Wilma-viestintä käytetään monipuolisesti kannustamaan ja tukemaan oppimista. Viestintä perustuu pedagogiseen harkintaan. Kiinnitetään jatkuvasti huomiota oppilaan säännölliseen koulunkäyntiin.

Tiivistetään yhteistyötä kodin kanssa määräajaksi.

Järjestetään huoltaja – oppilaspalaveri, jossa sovitaan oppilaskohtaiset tavoitteet, toimenpiteet, vastuut ja seuranta.

Kannustetaan vertaistukeen; toinen oppilas, tukioppilas tai oma pienryhmä luokassa.

Arvioidaan oppilaan tilannetta toisten oppilasta opettajien opettajien kanssa.

Konsultoidaan erityisopettajaa.

Toteutetaan yhteisopettajuutta monipuolisesti.

Opettaja konsultoi oppilashuollon asiantuntijoita (kuraattori, lääkäri, psykologi, terveydenhoitaja).

Oppilas saa tukea oppilashuollon asiantuntijoilta.

Opetuksen strukturointi

Tunnin/päivän/jakson ohjelma ja tavoitteet käydään läpi oppilaiden kanssa.

Luodaan oppimisympäristö, joka tukee keskittymistä oppimiseen.

Havainnollistetaan opittavia asioita monipuolisesti.

Opittavia asioita mallinnetaan, konkretisoidaan ja liitetään aikaisemmin opittuun.

Toimintaohjeita yksinkertaistetaan ja tehtäviä pilkotaan.

Lisätään työskentelytapoja.

Läksyt merkitään taululle tai Wilmaan.

Opettaja tai avustaja auttaa läksyjen merkitsemisessä esim. läksyvihkoon.

Tarkistetaan kirjojen ja opiskeluvälineiden mukanaolo päivän päätteeksi.

Käytetään oppimissuunnitelmaa soveltuvin osin esim. tavoitteiden, vastuiden, sopimusten yms. selkiäntämiseksi.

Oppimissuunnitelmassa voi kuvata myös pidemmälle edistyneen oppilaan oppisisältöjen syventämistä ja laajentamista.

Ohjaus

Vahvistetaan ryhmän yhteisöllistä toimintaa, yhteenkuuluvuutta ja kaikkien osallisuutta luokan/koulun toimintaan.

Työskentelyn tueksi sovitaan oppilaiden kanssa yhteistyössä selkeät säännöt. Säännöistä pidetään kiinni ja niiden sopivuutta arvioidaan säännöllisesti.

Ryhmässä kiinnitetään huomiota kannustavaan ja hyväksyvään ilmapiiriin.

Oppilaiden vahvuudet nostetaan esiin. Opettaja tukee oppimista ja motivaatiota kannustavan palauteen ja ohjauksen avulla.

Oppilaat arvioivat oppimaan oppimisen taitojaan ja oppimisensa edistymistä.

Opettaja ohjaa, opettaa, tukee ja vahvistaa.

Opettaja ohjaa ryhmää toimimaan niin, että sen sisäinen vuorovaikutus edistää oppimista.

Opetellaan kannustavaa vertaisarviointia ja arvioidaan säännöllisesti myös opetusjärjestelyjä.

Keskustellaan oppilaan kanssa kahden kesken koulunkäynnin tavoitteista, oppilaan oppimiseen liittyvistä vahvuuksista ja kehityshaasteista.

Järjestetään ennakoivaa tukiopetusta muun tukiopetuksen ohella.

Omakielinen opettaja ohjaa.

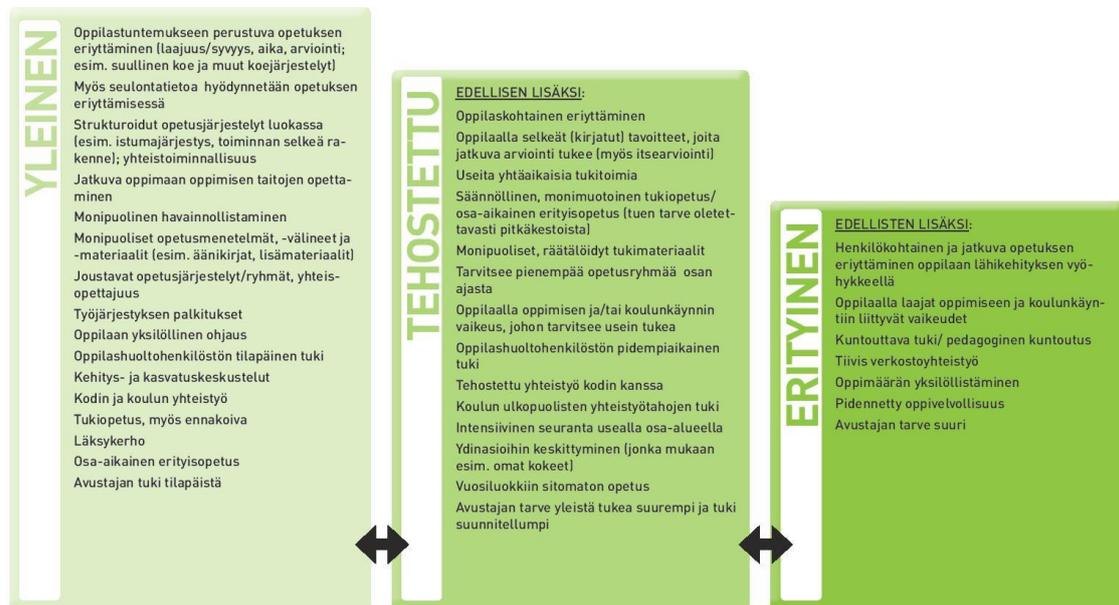
Ohjataan oppilasta läksykerhoon tai muuhun läksytukeen koulussa.

Eriysoptettaja ohjaa kannustavasti ja monimuotoisesti.

Järjestetään kasvatuskeskusteluja.

Liite 2. Tuen tasot

Tuen tasojen kuvaus

TUKITOIMIEN SÄÄNNÖLLINEN KIRJAAMINEN

Liite3. Koulun ohjaussuunnitelma

Koulun ohjaussuunnitelma vuosiluokilla 1-2: Koululaiseksi kasvaminen

Oppilaanohjauksen tavoitteet

- edistetään oppilaiden opiskeluvalmiuksien ja taitojen kehittymistä
- tuetaan vähitellen kasvavaa vastuunottoa koulutyöstä sekä omista tehtävistä ja tavaroista
- annetaan ohjausta tavoitteiden asettamisessa
- annetaan kannustavaa ja ohjaavaa palautetta tavoitteiden saavuttamisesta siten, että oppimaan oppimisen taidot vahvistuvat
- valitaan työtapoja ja palautteen antamisen tapoja, jotka mahdollistavat oppilaiden myönteisen käsityksen muodostumisen itsestään oppijoina ja ryhmän jäseninä
- ohjataan vuorovaikutustaitojen harjoitteluun ja ryhmässä toimimiseen
- kannustetaan osallisuuteen omassa lähiympäristössään

Oppilaanohjauksesta vastaa ensisijaisesti luokanopettaja yhteistyössä muiden lasta ohjaavien opettajien ja ohjaajien kanssa. Ohjaus toteutuu kiinteänä osana opetusta sekä koulun muuta toimintaa. Opetus tukee monin tavoin oppilaanohjauksen tavoitteita, kuten mm. opiskelu erilaisissa ja erikokoisissa ryhmissä sekä välineiden ja työtapojen vaihteleva käyttö erilaiset oppimistyyli huomioiden.

Oppilaita ja oppilasryhmiä kannustetaan asettamaan tavoitteita, joita seurataan aktiivisesti. Lisäksi oppilaat osallistuvat joka kolmas vuosi suoritettavaan kyselyyn, jossa selvitetään opiskelumotivaatiota, oppimistyyliä, tavoitteiden toteutumista ja kouluviihtyvyyttä. Tavoitteiden toteutumista seurataan mm. vertais- ja itsearvioinnin avulla sekä opettajan ja oppilaan välisin arviointikeskusteluin. Oppilaita kannustetaan osallistumaan oppilaskuntatyön eri tasoihin: luokkatoimikunta ja koulun oppilaskunnan hallitus. Tavoitteita tukevat muun muassa käytössä olevat koulun oma kummitoiminta sekä Tunne- ja turvataito -ohjelmat.

Siirtymävaiheessa koulun ja esiopetuksen henkilöstö toimii yhteistyössä sujuvan siirtymän edistämiseksi. Tarvittaessa tehdään moniammatillista yhteistyötä oppilashuoltohenkilöstön kanssa.

1.-2.-luokilla kodin ja koulun välinen yhteistyö on tiivistä ja toteutuu vanhempainiltojen, tapaamisten ja muiden keskustelujen kautta. Keskusteluissa käsitellään oppilaan koululaiseksi kasvamista, esim. oppimisvalmiuksia, motivaatiota, käsitystä itsestään oppijana ja ryhmän jäsenenä sekä vastuun ottamista koulutyöstä. Haasteiden ilmetessä oppilaanohjauksella tuetaan oppilaita ja huoltajia koulunkäyntiin ja tulevaisuuteen liittyvässä päätöksenteossa.

Työelämään tutustuminen painottuu opettajan välittämään tietoon, mahdollisiin huoltajavierailuihin ja käytettävissä olevaan sähköiseen materiaaliin. Oppilaat tutustuvat koulussa työskenteleviin ammattiryhmiin ja suorittavat luokissa heille määrättyjä ikätasoon sopivia työtehtäviä.

Koulun ohjaussuunnitelma vuosiluokilla 3-6: Oppijana kehittyminen

Oppilaanohjauksen tavoitteet

- tuetaan oppilaita opiskelustrategioidensa tunnistamisessa ja kehittämisessä
- vahvistetaan kykyä asettaa itselle tavoitteita ja arvioida tavoitteiden saavuttamista
- edistetään oppimaan oppimisen taitojen kehittymistä

- autetaan oppilaita omaksumaan erilaisia opiskelussa tarvittavia oppimisen, työskentelyn, tiedon omaksumisen sekä tiedonhallinnan taitoja ja menetelmiä
- autetaan oppilaita tunnistamaan oppiaineiden ominaispiirteitä sekä valitsemaan kuhunkin oppiaineeseen soveltuvia opiskelumenetelmiä
- tuetaan sosiaalisten taitojen ja ryhmässä toimimisen taitojen kehittymistä
- tuetaan oppilaita kehittämään elämässä tarvittavia taitoja
- tuetaan oppilaita vahvistamaan myönteistä käsitystä itsestään oppijana
- ohjataan oppilaita tunnistamaan ja arvostamaan sekä omia että toisten vahvuuksia, kykyjä ja taitoja
- tuetaan oppilaita ottamaan vastuuta elämästään, opiskelustaan, valinnoistaan sekä toiminnastaan ryhmän ja lähiyhteisönsä aktiivisena jäsenenä ja toimijana
- tarjotaan mahdollisuuksia osallisuuteen ja vaikuttamiseen omassa kouluyhteisössä ja lähiympäristössä
- edistetään oppilaiden opiskeluvalmiuksien ja taitojen kehittymistä
- edistetään oppilaiden ammatillisen kiinnostuksen heräämistä

Oppilaanohjauksesta vastaa ensisijaisesti luokanopettaja yhteistyössä muiden lasta opettavien opettajien ja ohjaajien kanssa. Ohjaus toteutuu kiinteänä osana opetusta sekä koulun muuta toimintaa. Opetus tukee monin tavoin oppilaanohjauksen tavoitteita, kuten mm. opiskelu erilaisissa ja erikokoisissa ryhmissä sekä välineiden ja työtapojen vaihteleva käyttö erilaiset oppimistyyliä huomioiden. Ohjaus painottuu alkuopetusta enemmän oppilaan oman vastuunkannon kasvattamiseen sekä oman opiskelun ja ajanhallinnan tavoitteelliseen suunnitteluun.

Oppilaita ja oppilasryhmiä kannustetaan asettamaan tavoitteita, joita seurataan aktiivisesti. Lisäksi oppilaat osallistuvat joka kolmas vuosi suoritettavaan kyselyyn, jossa selvitetään opiskelumotivaatiota, oppimistyyliä, tavoitteiden toteutumista ja kouluviihtyvyyttä. Tavoitteiden toteutumista seurataan mm. vertais- ja itsearviointien avulla sekä opettajan ja oppilaan välisin arviointikeskusteluin. Oppilaita kannustetaan osallistumaan oppilaskuntatyön eri tasoihin: luokkatoimikunta, koulun oppilaskunnan hallitus, Turun Lasten Parlamentti. Tavoitteita tukevat muun muassa käytössä olevat Tunne- ja turvataito -ohjelmat.

Siirtymävaiheessa ala- ja yläkoulun henkilöstö toimii yhteistyössä sujuvan siirtymän edistämiseksi. Tarvittaessa tehdään moniammatillista yhteistyötä oppilashuoltohenkilöstön kanssa.

3.-6. -luokilla kodin ja koulun välinen yhteistyö toteutuu vanhempainiltojen, tapaamisten ja muiden keskustelujen kautta. Keskusteluissa käsitellään opiskelutaitoja, motivaatiota, käsitystä itsestään oppijana ja ryhmän jäsenenä, vastuun ottamista koulutyöstä, opiskelun tavoitteellisuudesta sekä ajanhallinnasta ja arjentaidoista. Haasteiden ilmetessä oppilaanohjauksella tuetaan oppilaita ja huoltajia koulunkäyntiin ja tulevaisuuteen liittyvässä päätöksenteossa.

Työelämään tutustuminen tapahtuu opettajan välittämän tiedon, huoltaja- tai asiantuntijavierailujen, työpaikkavierailujen, sähköisen materiaalin sekä Yrityskylä-toiminnan avulla.

Liite4. Hepokullan koulun taide- ja taitoaineiden valinnaisten tuntien kuvaukset

TURKU
Hepokullan koulu

Musiikki 1 vvh

Tavoitteet 3. luokka	S	Koulukohtainen	L
Osallisuus			
T1 rohkaista oppilasta osallistumaan yhteismusisointiin ja rakentamaan myönteistä yhteishenkeä yhteisössään.	S1 S3 S4	Hepokullan koulussa kannustetaan ilmaisemaan itseään musiikin keinoin.	L2 L6 L7
T2 ohjata oppilasta luontevaan äänenkäyttöön ja laulamiseen sekä keho-,rytmi-, ja melodia ja sointusoittimien soittotaitoan musisoivan ryhmän jäsenenä.	S1 S2 S4	Hepokullan koulussa opintokokonaisuuteen sisällytetään kaanon.	L2
T4 tarjota oppilaille mahdollisuuksia ääniympäristön ja musiikin elämykselliseen kuunteluun sekä ohjata häntä jäsentämään kuulemaansa sekä kertomaan siitä.	S1 S2 S3 S4	Hepokullan koulussa oppilaat kuuntelevat ja työstävät erilaisia musiikkiteoksia esim. Pekka ja susi-musikaalia.	L2
T 7 ohjata oppilasta ymmärtämään musiikkikäsitteitä ja musiikin merkintätapojen periaatteita musisoinnin yhteydessä	S1 S2 S4	Hepokullan koulussa ohjataan oppilaita tunnistamaan nuotteja ja rytmejä mm. Musiikki-matikan avulla.	L4

T 8 ohjata oppilasta tunnistamaan musiikin vaikutuksia hyvinvointiin sekä huolehtimaan musisointi ja ääniympäristön turvallisuudesta	S1 S3	Hepokullan koulussa opetellaan käyttämään musisoinnissa musiikin välineistöä asianmukaisesti esim. Ipad-sovelluksia.	L3
T 9 ohjata oppilasta kehittämään musiikillista osaamistaan harjoittelun avulla osallistumaan tavoitteiden asettamiseen ja arvioimaan edistymistään suhteessa tavoitteisiin	S1- S4	Hepokullan koulussa kehitetään musisointitaitoja suorittamalla Rumpujokortti 1 ja harjoittelemalla basso-säestystä vapailla kielillä. Tutustutaan kalevalaiseen melodiaan ja opetellaan soittamaan kanteleesta I, IV ja V-soinnut.	

Kolmannen luokan valinnainen musiikki on osa yhteisenä oppiaineena opetettavaa musiikin opetusta ja se arvioidaan osana tätä opetusta. Siitä ei tule erillistä arviota todistukseen.

TURKU
Hepokullan koulu

Kuvataide 1 vvh

Kolmannen luokan valinnainen kuvataide on osa yhteisenä oppiaineena opetettavaa kuvataiteen opetusta ja se arvioidaan osana tätä opetusta. Siitä ei tule erillistä arviota todistukseen.